

ĐULIO LEONI

*Svetlost.
Ista svetlost od
koje su sačinjeni
snovi...*

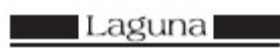
Imperatorovo zaveštanje

NOVI ROMAN AUTORA BESTSELERA *Zavera Trećeg neba*

IMPERATOROVO ZAVEŠTANJE

Đulio Leoni

Prevela
Gordana Subotić

Laguna

Naslov originala

Giulio Leoni

I DELITTI DELLA LUCE

Copyright © 2005 by Giulio Leoni

First published in Italy by Arnoldo Mondadori Editore S.p.A.,
2005.

This edition published in agreement with the Author through
Piergiorgio Nicolazzini Literary Agency

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

obrada: Mis Smilla, Lena

www.balkandownload.org

Rikardi

*Kad bi se čestitost, zdrav razum,
lepota vrlin i slava mogli odupreti smrti,
ne bi Fridrih koji ovde leži skončao ubijen.*

„Božja ruka“, uzvratni proci među hrišćanskim naučnicima, ponos dvora. Mikele Skoto.¹ Tanan kao pritka koja pridržava vinovu lozu.

„A koliko onda visoko u nebesima mora da sedi Bog? Da li biste vi umeli da mi kažete, Gvido?“

„Toliko visoko dokle doseže svetlost nebeska, veličanstvo“, odgovori astrolog dohvativši plod. „Koja je svetlost Božja.“

„A šta je izvan svetlosti?“

„Izvan svetlosti je samo tama. Kao što pripoveda Sveto pismo, posle nastanka svetlosti tama je ostala izvan“, odgovori Mikele Skoto, podižući prst prema nebu.

Fridrihovo² lice zasija zagonetnim osmehom. Podalje od grupe stajao je čovek u franjevačkoj mantiji od grubog sukna.

Car mu se obrati. „Dajte mi vaše mere, brate Elija. Mere božje visine.“

1.

*Močvare zapadno od Firence,
5. avgusta 1300. godine, ujutru*

Ostavili su konje pokraj napuštenog kućerka na putu za Pizu, pod suncem koje je već dobrano peklo. Odatle se zaputiše ka koritu reke koja je tekla nekoliko milja dalje, zaklonjena trskom i močvarnim ševarom.

Mala kolona šipčila je više od dva sata zemljištem natopljenim vodom, usporavana teškim oklopima, tražeći prolaz kroz baruštinu. Dante Aligijeri, u odeždi sa priorskim obeležjima, predvodio je grupu izmakavši joj dvadesetak koraka.

„Priore, sačekajte, usporite. Čemu tolika žurba?“, soptao je zapovednik straže, kršan čovek nezgrapan u oklopu. Okliznuo se pokušavajući da ga sustigne.

Mali vodeni tok ispreči im se na putu. Dante se osvrnu otirući rukavom znoj sa čela. Zatim odlučno zadiže rubove odore do iznad kolena i zagazi u potočić, a ostali za njim. Dalje ispred njih naziralo se uzvišenje koje je zaklanjalo horizont.

„To je kula crkve Svetog krsta... trebalo bi da smo već stigli“, dahtao je zapovednik straže pokazujući građevinu u daljini.

Prior se zaustavio malo podalje, na sredini uzvišenja, zaokupljen istresanjem vode i mulja iz obuće.

S gadljivom grimasom otrgnu jednu pijavicu sa butine i baci je daleko od sebe. Na mestu gde mu se njena sisaljka zarila u meso, tanki mlaz krvi slivao se niz kožu. Isprao je ranu s malo vode, zatim nestrpljivo odmeri trapave pokrete zapovednika straže, koji je, zadihan, pokušavao da ga sustigne.

„Pa dobro, gde je?“

Pred njima se, kroz prolaz medu trskom, nazirala obala Arna. Reka se, dalje, opet gubila iz vidokruga krivudajući sakrivena neravninama terena.

„Trebalo bi da je ovde... iza ovog šipražja.“

Dante pogleda u pokazanom smeru. Blatnjava dina kao da ga je gurala nazad, prema podnožju. Poslednje korake prešao je pomažući se rukama, pridržavajući se za bodljikavo busenje kojim vrh beše obrastao; konačno je mogao da pogleda šta je iza.

Na neke tri stotine koraka udaljenosti, delimično sakrivene rastinjem ukazaše se nejasne tamne konture nečeg nasukanog na rečnom žalu.

„Istina je... evo je“, promuca zapovednik straže.

I Dante je jedva verovao sopstvenim očima. Blago nakrivljena na jednu stranu, ratna galija ležala je uz obalu reke, dok su joj vesla na drugom boku bila pružena kao da će svakog časa zaveslati prema sredini rečnog korita.

„Mora da ju je sam đavo dovezao dovde“, promrmlja zapovednik straže stresavši se. Dante nije mogao da zadrži osmeh. Dobro je poznao legende koje se pripovedaju o ovom mestu. Pa ako i jeste đavo, makar će moći da vidi kakav je.

„Ne vidi se niko na brodu. Izgleda da je napušten“, primeti jedan od stražara.

„Da, ni traga od života“, potvrdi pesnik pažljivo osmatrajući pusti kaštel³ broda. Nikog ne beše ni na uskom središnjem prolazu, niti za kormilom. Brod je bio u odličnom stanju, kao da je prvi put porinut; ogromno latinsko jedro propisno je savijeno oko deblenjaka. Niz kičmu mu prostruji jeza. Nezamislivo je da je Arno plovao za tako veliki brod i to na svega nekoliko milja posle utoka. Prisustvo ove galije je... jednostavno je *nemoguće*. Tragao je za nekakvim obeležjem koje bi otkrilo poreklo broda, no samo je parče crne tkanine mlitavo visilo sa križa.⁴

„Približimo se. Moram da vidim... i da saznam“, reče brzo se sjurivši niz muljevito uzvišenje nazad u baruštinu dok su ga ostali s negodovanjem pratili.

Do kolena u vodi, istrže mač iz ruku jednog stražara žestoko koseći njime rastinje pred sobom i krčeći put. Potoci znoja slivali su

mu se niz telo, no uzbuđenje izazvano neobičnim otkrićem kao da je odagnalo umor.

Nije uspevao da vidi ni kuda ide. Zamahnu poslednji put i stade trgnuvši se kad se iza njega začuše užasnuti krici stražara.

Pred njima se ukaza bradati gorostas visok najmanje šest laktova.⁵ Nakaznu glavu „krasila“ je kruna, a dva su mu lica, jedno naspram drugog, obuhvatala čitav horizont dvostrukim zlim pogledom. Grdosija je sedela na masivnom posečenom deblu bronzanog zašiljenog vrha poluzarivenog u muljevito žalo.

Vazduh je bio ispunjen upornim zujanjem. Izgledalo je da su insekti koji su ih gnjavili čitavim putem najednom postali brojniji i agresivniji. Kružili su poput neprobojnog oblaka oko glave figure na pramcu.

„Velzevul,⁶ gospodar muva“, promrmlja Dante s gađenjem se braneći od jednog roja.

Nalet vetra uskomeša vazduh donoseći zadah raspadanja. „Moramo se popeti na brod“, odluči prior nakon kraćeg oklevanja.

Sa pramca su, iz otvora za sidro, visile merdevine od kanapa. Dante prekri nos i usta koprenom kapice, pope se na odlomljeni kljun broda i odande nastavi naporno uspinjanje uz bok lađe. Negde na sredini okrenu se požurujući zapovednika straže, koji je i dalje tupo zurio u figuru na pramcu. Sačeka dok ovaj ne krenu te se poslednjim naporom ispe na kaštel lađe.

Uto se i zapovednik straže hukćući domogao palube. Priđe ne bi li se i sam uverio, a onda prinese ruku ustima štucnuvši. „Ali oni su...“

„Mrtvi su. Kao što su i rekli vaši ljudi.“

Pognuti svaki preko svog vesla kao pri napornom zaveslaju, desetine galijota sedelo je u grču na klupicama poput likova groteskne parodije. Ostala tela ležala su nauznak prema krmu, oko kormila. Leševi su bili naduveni i prekriveni uljastom skramom, kao da su mnoge dane proveli pod vrelin suncem.

Prior izgubljeno pogleda oko sebe. Nalet toplog vazduha zapahnu palubu podižući s veslačkih klupica zarazni dah truleži. „Brod je

zaražen kugom!“, prošapta zapovednik straže pokušavajući rukom da se zaštiti od smrada koji je odozdo nadirao.

Dante odmahnu glavom. Brod je morao biti vođen izuzetno vešto da bi dospeo dovde. Kako bi posada zaražena bolešću mogla da upravlja njime? Ne, sigurno postoji drugi razlog za ovaj pomor. Smrt se prikradala tiho, poput neprimetnog gosta, dugo čeprkajući svojim kandžama pre nego što je napala. Podiže pogled privučen lepršanjem zastave na križu. Pre no što se barjak ponovo opustio, uspeo je da primeti na njemu konture lobanje na dvema ukrštenim kostima.

Na sredini palube nalazio se otvor kroz koji se silazi u potpalublje. Možda će brodski tovar otkriti misteriju. Sagnu se i hitro zavi traku katranisanog platna koje je našao na brodskom podu. Kresnu nekoliko puta ocilom i zapali improvizovanu baklju, te se naže nad otvor osvetljavajući ga.

Nije našao ni alat ni rezervne križeve ni jedra, niti namirnice, vodu i vino. Nije video nikakav smeštaj za posadu niti kuhinju.

Ne beše ni oružja. Čak je i balastno kamenje bilo uklonjeno, pretvarajući galiju u veliku praznu ljušturu.

Izgledalo je da je jedina briga zapovednika broda bila da smanji dubinu gaza kako bi mogao da plovi rekom. Zatim pogleda prema delu krme ispod kaštela. Vrata kapetanove kabine lagano su se klatila kao da ga je neko iznutra pozivao da uđe.

U kabini je bio polumrak. Usred prostorije, ispod gvozdene svećnjaka koji im se njihao nad glavama, oko malog stola sedela su tri nepokretna čoveka, zaboravljeni na svojim ukrašenim stolicama, kao da su tek prekinuli razgovor uz pehare vina, savladani iznenadnim snom. Pod nogama su im, u sredini svetlosnog snopa, ležali komadići metala.

Dante se radoznalo sagnu prinoseći baklju. Bili su to delovi neke sprave načičkane ručicama i nazubljenim točkovima na čijim je uglačanim drvenim i mesinganim površinama plamen svetlucao hiljadama odblesaka. Naprava je morala biti dve stope visoka, verovatno isto toliko široka i dugačka, ali teško je bilo zamisliti njen

pravi oblik zato što ju je neko divljački razbio na komadiće. Na podu je još ležala sekira upotrebljena u te svrhe.

Podiže jedan zupčanik isprobavajući na prstima oštrinu tananih zubaca. Na ivicama su se videla minijturna slova koja nije uspeo da rastumači.

U tom trenutku galija se uz cviljenje zaljulja kao da se u reci iznenada stvorio vir.

Zapovednik straže primakao se i zbunjeno gledao oko sebe. „Ma... to su Saraceni! Svi su mrtvi“, uzviknu i ne gledajući razlupanu mašinu.

Dante pogleda leševe. Dvojica su imala oznake mornaričkih oficira: mora da su to bili kapetan i njegov zamenik. Treći je bio odeven u raskošnu odoru koja je lepršala oko njega poput raširenih krila. Laka tkanina mu je obmotana oko glave na neuobičajen način, poput turbana. I brada mu je duga i retka, istočnjački odnegovana. Crte lica odavale su poodmaklu starost.

„Svi... svi mrtvi“, ponavljao je zapovednik straže smušeno.

„Umuknite“, prosikta Dante iznervirano. „Pustite me da slušam.“

„A šta to?“

„Ono što mrtvi govore. Ovaj čovek nije bio deo posade. Svakako nije bio mornar. Jeste li mu videli ruke? A odeću? On je bio putnik. I kad se brod nasukao, svi su već bili preminuli. Osim jednog čoveka.“ Uperi prst prema praznoj stolici i jednom, još punom peharu na stolu. „Bilo ih je četvorica. Ali jedan od njih nije pio. Sad pogledajte onamo“, dodade pokazujući suprotnu stranu kabine. „Četiri platnena kreveta, sva četiri upotrebljena. Čovek koji nije pio još je živ.“

Savladavajući jezu, Dante okrenu lice starca prema svetlosti koja je dopirala s prozora, i otvori mu ukružene vilice. U poluotvorenim ustima ukaza se niz nepravilno raspoređenih zuba umrljanih crvenkastom penom. Poplavele usne bile su izbrazdane dubokim posekotinama. Kao da ih je nesrećnik u poslednjim trenucima života izgrizao do krvi. Zatim pomirisa ostatke tekućine u peharu.

„Ali kako su umrli?“

Pesnik pokaza leš zapovedniku straže primičući baklju mrtvom licu. „Vidite li otečene usne i jezik? Kao da se ugušio odveć gustim vazduhom“, objasni odmakavši plamen od mrtvog lica čija se brada lako ukovrdžala od toplote vatre. „Otrov. Ali ne onaj koji napada utrobu; pre je to nekakva supstanca koja onemogućava disanje.“

Dok je spuštao glavu preminulog, ovom se nešto otkači s vrata i pade uvijajući se poput zmije. Ličilo je na zlatni medaljon sa ugraviranim sićušnim znacima i arapskim slovima, okačen o kožnu traku.

Dante je prepoznao astrolab⁷ izuzetno fine izrade. Alidada, pokretna strelica, oštećena je udarcem koji joj je iskrivio jedno krilce. Ali je mreža - splet traka od žičica filigranski obrađenih poput vrlo dragocenog komada nakita - ostala netaknuta sa svojim veličanstvenim trijumfom iglica i plamičaka kojima označava nepokretne zvezde.

Dante na brzinu proceni da ih ima bar stotinak. Nikada nije video astrolab sa više od tridesetak zvezda. Kad bi neki anđeo trebalo da nađe put među zvezdama, ništa bolje ne bi mogao da upotrebi.

Anđeo... ili demon. Hitro ispita preostala dva leša. I na njima je smrt ostavila isti jeziv trag.

„Četvrti čovek ubio je svoje drugove tako što je otrovao rezerve vina. Običaj je da se ljudima da da piju po uplovljavanju na cilj. Na taj način se i posada sunovratila u ambis smrti za kapetanom i njegovim zamenikom“, promrmlja Dante. „Pokušajmo radije da saznamo nešto o brodu.“

Osvrnuo se oko sebe. U dnu kabine ugleda ormarić pričvršćen za zid gvozdanim šarkama. Vrhom bodeža razvali vratanica. Unutra je ležala sveska u kožnom povezu. Sigurno brodski dnevnik. Kratko ga pogleda a zatim i njega spusti u torbu.

Zadah truleži postajao je nepodnošljiv. Spopade ga napad kašlja dok se nadražaj na povraćanje pojačavao. Pre no što je izašao iz kabine, uspeo je još samo da se uveri da u odeći umrlih neće naći ništa više što bi ga moglo zanimati.

Čim je izašao, zastade da povrati dah. Misli mu je opsedala surova smrt posade galije. Konačno je shvatao uzrok strašne ukočenosti njihovih udova. I oni koji su izmakli otrovu, ostali su u lancima da umru od žeđi pod užarenim suncem; ubica se nije postarao da ih oslobodi okova. Pokušavali su da se oslobode do izmaka snaga i njihovi su krici očaja morali danima ispunjavati močvaru. Ali je njihov nepoznati jezik, umesto da dozove pomoć, preplašio retke žitelje užasnite prisustvom avetinjskog broda.

Danteu se činilo da čuje uzvike sa veslačkih klupica. Okrenu se zapovedniku straže: „Naredite vašim ljudima da pažljivo sakupe svaki delić sprave iz kabine i da ih isto tako pažljivo prebace do Firence. Pokidajte jedno jedro i napravite džak.“

„A... ovi?“

Pesnik neodlučno pogleda oko sebe. Nije mogao ništa više da uradi za te nesrećnike. Ali neće ih ni ostaviti da istrule u lancima. „Zapalite brod. Nek se pretvori u lomaču i neka naš i njihov Bog zajedno prigrle njihove duše“, naredi. „I nek se zasad što manje zna o ovome.“

„Ali galija je prazna. Nema nikakvog dragocenog tovara, samo olupina. Čemu tolika tajnovitost?“, pobuni se zapovednik straže sumnjičavo. „Ako se izuzmu mrtvi.“

„Da. Ako se izuzmu mrtvi“, oštro preseče prior silazeći. Ljudi požuriše da obave zadatak, nestrpljivi da se udalje s tog ukletog mesta.

„Vratimo se do konja“, naredi Dante pošto se uverio da je plamen zahvatio trup galije. Dok su se udaljavali, pogleda još jednom s vrha blatnjave dine. Što je više vatra zahvatala olupinu, to su plameni jezici dosezali sve veću visinu. Ličili su na prste lomače koji se uspravljaju ka nebu tražeći pravdu.

Ili osvetu.

Stigli su u Firencu u prvim satima sledećeg dana, posle napornog noćnog marša koji je izmorio i konje i ljude, dok su iznad njih polako iščezavala sazvežđa zodijaka. Vrhovi zidina bleštali su pod zracima ranog sunca kao da su, umesto od kamena i cigala, načinjeni od bakra.

Kiša ih je pratila gotovo cele noći. Tokom jednog vedrog sata, dok su zvezde bile vidljive, Dante je pogledao uvis ne bi li po njima procenio proteklo vreme. Upravo su u tom trenu na nebu sijali Blizanci, njegov natalni znak. Dvostruki sjaj Kastora i Poluksa kao da ga je bodrio, dajući mu snagu da savlada slabost koja ga je sustizala. Više puta je zapovednik straže tražio da se odmori, ohrabren gundanjem svojih ljudi. Ali je Dante svaki put odbijao predlog gonjen nesavladivim nestrpljenjem i žurbom.

Zgarište broda izbrisalo je vidljive tragove pomora, ali ne i pravo tih duša da budu osvećene. Morao je da nađe krivca, čoveka koji je pobegao posle svog zverskog zločina.

Ispred njega se ljuljao džak sa delovima nepoznatog mehanizma. Konj je nervozno poskakivao u stranu kad bi se teret oglasio svojim metalnim glasom, kao da je znao da nosi deliće pakla.

„Otvorite kapije vlastima Firenze!“ uzviknu poslednjom snagom stražaru na kuli koji je pogledavao dole proturajući baklju kroz merlon⁸ zupčastog bedema. Pod mutnim svetlom kolona iscrpljenih konjanika ličila je na tamnu gomilu nejasnih obrisa. „I ne oklevajte pred mojim naredbama!“, prodera se ponovo pesnik.

„Možeš da se jebeš!“, uzviknu zauzvrat čovek s kule obuhvativši dlanovima usta kako bi ga bolje čuli. „Danas nije pijačni dan i nema ulaska pre trećeg sata.⁹ Ulogori se sa svojim dripcima što dalje od zidina il' ću izaći sa stražom da ti prebrojim kosti.“

„Prokleti kućkin sine!“, zaurla Dante skočivši besno s konja. Neočekivani pokret i uzvik preplašise životinju, koja se prope postrance istrjavši mu uzde iz ruku. Dante doskoči u kal razbacujući oko sebe blato i jedva se održavajući na nogama. Začu iza leđa zburadi smeh vojnika koji su se solidarisali s kolegom na

kuli. Ni zapovednik straže ne izdrža i prigušeno se nasmeja.

U međuvremenu, privučeni galamom ostali stražari se okupiše na bedemu bučno zevajući i zveckajući oružjem. Zajapurena, još snena lica pojaviše se u puškarnicama psujući i pokazujući skaredne gestove pridošlicama.

„Otvaraj tu kapiju, huljo!“, odluči na kraju zapovednik straže da vikne, razotkrivajući se. Dreka s kule najednom utihnu i mesto nje začu se zveckanje lanaca. Dante polako prođe ispod niskog svoda, vukući konja za dizgine. Pokušavao je da vidi lica stražara kako bi ih zapamtio, svako ponaosob, proklinjući ih u po glasa.

Upravo u tom trenutku iz daljine se začu nejasno pevanje, neka vrsta psalmodije¹⁰ čije se reči nisu razaznavale. Načas pomisli da halucinira i okrete se. Ugledao je neobičnu povorku ljudi koja se približavala iza zavoja puta. Od njih je poticao nerazgovetni poj.

Grupa je ličila na preživjele brodolomnike. Na čelu povorke hodao je visok čovek odeven u tamnu grubu mantiju; bradato lice bilo mu je skriveno kapuljačom. Napredovao je oslanjajući se o dugački štap na čijem je vrhu bio krst opisan krugom. Za njim se vukla mala grupa muškaraca i žena odevenih kao da ih je vođa skupio usred redovnih dnevnih poslova. Seljaci i trgovci, plemići i ribari, ratnici i bludnice, vidari i lihvari, zbrkana i jedna gomila predstavnika ljudske vrste.

Usred mnoštva putnika, prekrivene prašinom ljuljale su se mazge pretovarene prtljagom i zavežljajima. Jedna se celim putem otimala pod teretom ogromne škrinje, uprkos čvrstoj ruci muškarca vojničkog izgleda koji ju je vodio držeći je za ular. Tovar je bio pokriven belim vunenim pokrovom sa izvezenim crvenim krstom.

Posle kratkog predaha, nastaviše psalmodiju predvođeni glasom redovnika na čelu kolone. Povorka sporim korakom prođe kroz kapiju a da nijedan od stražara na carini nije ni pokušao da je zaustavi.

„Ko su ovi ljudi?“, upita pesnik.

„Hodočasnici na putu za Rim, pretpostavljam“, odgovori zapovednik straže.

„Svi u potrazi za spasom na Bonifacijevom¹¹ dvoru?“

„Udružuju se u grupe, nadajući se da će tako izbeći razbojnice na putu. Kao da bi se takvim odrpancima nešto i moglo ukrasti!“, odgovori zapovednik straže prezrivo gledajući svetinu koja je prolazila kroz kapiju. „Ako i uteknu razbojnicima, sačekaće ih naši krčmari da dovrše posao!“, dodade cereći se.

Dante je još malo gledao za povorkom, a zatim je ponovo uzjahao konja.

„Gde treba da istovarimo vreću?“, upita zapovednik straže pošto su prešli stotinak koraka kroz grad, kao da je jedva čekao da se oslobodi tog otpada.

„Otpratite me do Priorske palate u San Pjeru. Džak isporučite majstoru Albertu Lombardijcu koji ima radionicu u Santa Mariji. Neka ga pažljivo čuva. Ja ću sutra svratiti kod njega.“

Bočne zidine samostana San Pjero behu osvetljene suncem koje se već uzdiglo visoko iznad krova građevine. Pesnik uđe u još senoviti deo sa stepeništem koje je vodilo na sprat sa sobama. Samo što je zakoračio na stepenik kad ga neko, strmoglavo silazeći, gotovo obori. Bila je to devojka odevena u oskudne krpice. Prior razrogači oči od iznenađenja prepoznavši njeno mršavo lice i zelene, požudne oči.

„Pjetra...“, jedva je uspeo da isprekidano promrmlja. Devojka prasnu u smeh gledajući budalasto pre nego što otrča ka izlazu ostavljajući za sobom teški zadah vina koji mu nadraži nozdrve. Načas pomisli da pođe za njom, no zaustavi ga bat nečijih teških koraka. Na vrhu stepeništa pojavi se zadihani muškarac – i on polunag – i ukopa se u mestu videvši ga. Nasmija se saučesnički Danteu dok je ovaj prolazio kraj njega hitajući prema svojoj sobi, ne udostojivši ga pogleda.

„O, gosparu Aligijeri, čemu takva nadmenost kad ćemo ionako još dva meseca biti zatvoreni ovde, kao da smo u Stinkama!¹²“, viknu ovaj za njim. „Izgleda da ste bar vi našli način da se iskradete noću...“

Dante se naglo okrenu i pođe prema njemu. Krv mu je pulsirala u slepoočnicama hučeći poput vodopada. Vid mu se zamaglio od umora i slabosti. Snaga ga je izdavala – shvatao je sa nepristrasnošću objektivnog posmatrača – dok je pružao ruku prema svom sagovorniku, koji užurbano nastavi da silazi prema stražarskom odredu.

„Niste valjda ljubomorni zbog svoje kurve? Možete je posetiti kad god hoćete – u *Raju!*“, zarezha ovaj držeći se sve vreme na bezbednoj udaljenosti. „Tamo gde sam je i ja našao!“

Dante stisnu pesnice i ponovo krenu prema njemu. „Lapo, samo je ironija sudbine htela da delimo vlast, koju ja pokušavam da vršim časno i marljivo, dok je vi vređate svojom ništavnošću i poročnošću. Uostalom, u crkvu se ide sa svecima, a u krčmu s poročnima.“

Izgovorio je naglas poslednje reči, naglašavajući svaku. Nijedna se vrata ne otvoriše dok je prolazio, no nadao se da su i ostali već budni i da su ga ipak čuli. Zatvori vrata za sobom obuhvatajući uznemirenim pogledom unutrašnjost svoje male ćelije. Izgledalo je da je sve na svom mestu. Proverio je papire poređane na radnom stolu ispod malog prozora, i dragoceni rukopis *Enejide*. Ovlaš dotaknu pergament pohaban od silnog čitanja. Svi su listovi bili na broju, ali ne onim redom kako ih je ostavio.

Neko je, tokom njegovog odsustva, rovario po njima pokušavajući da otkrije njegove tajne kako bi ih upotrebio protiv njega.

Podrugljiv osmeh nabra mu tanke usne. Slepci i neznalice. Njegove su tajne ispisane u knjizi pamćenja, zaštićene od svih.

I poruka je bila na svom mestu, skrivena među stihovima šestog pevanja. Slabost ga je sve više obuzimala, osećao je kako ga napušta snaga. Pohranio je rukopis u komodu i bacio se iscrpljen na krevet, konačno tonući u san.

2.

7. avgusta, u pozno jutro

Probudio ga je oštri snop svetla vređajući mu oči. Sunce je odskočilo već visoko u nebo, no ni zvona koja su najavljivala treći sat nisu mogla da mu odagnaju iscrpljenost. Ceo prethodni dan proveo je u grozničavom dremežu opterećenom snovima. Pridiže se i sede u postelju. Soba se ljuljala pred njim kao brod smrti koji mu se opsesivno vraćao u misli. Crni trup pun utvara pojavljivao se sa svojim tovarom unakaženih lica svaki put kad bi mu se svest gasila i prepuštala tupoj obamrlosti.

Pritiskajući kapke, čekao je da mu se predmeti pred očima umire. Onda, zanoseći se, dođe do komode i uze svoj rukopis *Enejide*. Uzeo je list papira skriven među stranicama.

Pronašao ga je carinik na gradskoj kapiji u jednoj naizgled običnoj bali svile. Dante ga pročita po ko zna koji put.

Uzdajte se u naše delo, o, Verni ljubavi, i prihvatite one koji dolaze s četiri strane sveta da ostvare naum. Najpre će biti podignut novi Hram, za njim i njegove čudesne kapije. Na kraju će stići brod donoseći neuhvatljivu meru. A na njemu će biti ključ Fridrihovog blaga koji otvara vrata Kraljevstva svetlosti.

Na zapečaćenom pergamentu nije bilo imena primaoca. Znak da je ovaj znao da će poruka stići i da ju je očekivao u svom dućanu, ali ju je slučajna kontrola otkrila pre no što je paket stigao na odredište.

Dante pruži ruku prema torbi bačenoj u sanduk uz dno kreveta i izvuče iz nje svesku pronađenu na galiji. Pažljivo je listao stranice vlažne od morskog vazduha. Bio je to brodski dnevnik, sudeći po beleškama u vezi s plovidbom koje su se ponavljale u monotono pravilnim vremenskim razmacima. Mastilo je tu i tamo razliveno te

su umrljani delovi teksta bili nečitljivi. Rastumačio je pokoji toponim na Mediteranu i neku listu robe. Jedna od poslednjih beležaka sadržala je nekoliko imena, možda članova posade, i odmah za njima kratak spisak popravki broda obavljenih na Malti.

Hrišćanski brod. Sa neobičnom posadom, međutim, ako su ta imena zbilja bila ono na šta su upućivala. Na mnogo Francuza iz Langdoka. A zatim i putnici, označeni kao „ljudi iz prekomorskih zemalja“.

Ali zašto bi jednim hrišćanskim brodom plovili nevernici i to ne kao robovi-galijoti, već smešteni u kapetanskoj kabini? I još pod tim zlokobnim obeležjem. Njima je bilo povereno carsko blago. I šta je Kraljevstvo svetlosti?

Pa ipak je u poruci bilo i nečeg razumljivog. To ime: Verni ljubavi. Sekta kojoj je i sam u mladosti pripadao, tajna grupa koja se borila protiv papskog despotizma. Grozničave misli i ljubavne strasti.

Nije čuo više ništa o njima otkad ih je napustio da bi se posvetio političkoj borbi u svom gradu. A sad se vraćaju, u pratnji smrti.

Smrt. Već neko vreme je njegova saputnica. Čuje joj tihi korak dok prolazi osunčanim ulicama Firence, oseća joj dah kad mu se kosa nakostreši bez ikakvog razloga, kao pseća dlaka.

Živela je u svakom stihu njegovog sledećeg dela. Velika poema o nebesima i o zemlji. Razgovor hodočasnika s velikim duhovima prošlosti otkriće mu sve tajne onoga sveta.

Pogled mu pade na hrpu papira na pisaćem stolu, na hartije i listove pergamenta sakupljene odasvud, brižljivo ostrugane kako bi ponovo mogli biti upotrebljeni. Propustio je nekoliko listova kroz prste.

Na jednoj od prvih strana nacrtao je bio skicu zemlje i savršenu raspodelu vode i kopna na njoj. I u njenoj utrobi ogromnu pećinu za proklete, raspoređene po krugovima i osuđene na večno kruženje u beskrajnom amfiteatru oko jezive baruštine u kojoj će Lucifer zauvek ječati i stenjati. Zatim strmoglave hridi što se propinju iz vode u kojoj se čiste gresi. Zatim... zatim ništa. Njegova je mašta bila slepa, nesposobna da pronade nešto što će jednako verodostojno

prikazati nebesko blaženstvo.

Koliko je zlo bilo jednostavnije.

Dante je već neko vreme kroz otvoren prozor slušao neobičnu galamu ljudi koji se kreću prema Ponte Vekju¹³ kao da se ogromna gomila sveta uputila preko Arna prema severnim gradskim četvrtima. Isprva, udubljen u ponovno čitanje svojih rukopisa, nije ni obratio pažnju na zvuke i glasove. No žamor je postajao sve glasniji. Instinktivno pogleda prema vratima. Možda su u toku neredi, protesti češljača vune uvek na rubu pobune. Istrčao je i našao se usred uznemirene rulje koja se poput podivljale reke valjala uskom uličicom.

U gunguli skromno odevenih trudbenika izdvajale su se tu i tamo finije haljine pokojeg predstavnika glavnih cehova i poneka uniforma stražara gradskih četvrti. Među njima je prepoznao jedno lice.

„Gosparu Dućo, šta radite ovde? Šta rade svi ovi ljudi?“

Sekretar Opštinske uprave, potpuno ćelav sredovečan čovek, gotovo ga obori potisnut gomilom.

„Ide se u Santa Madalenu, priore“, prozbori čovek zadihano. „Stigla je relikvija sa Istoka!“

Dante se izmaknu u stranu izbegavajući svetinu koja je duž uličice narastala poput plime. „U lov na relikvije? Ova rulja?“, prošišta pesnik s nevericom.

Sekretar slegnu ramenima odgurnuvši jednog seljaka koji im se našao na putu. Čovek kao da nije ni primetio, obuzet uzbuđenjem i žurbom da stigne ostale.

„Redovnik Brandano, propovednik čuda, stigao je iz francuskih zemalja!“

„Nikad ništa dobro nije došlo iz francuskih zemalja; samo najgore pošasti i kvarenje naših poštenih običaja. A još je gore otkad je na prestolu nepouzdan Filip. Kao da su otad svi sišli s uma!“

„U pravu ste, izgleda kao da su svi poludeli. Ali kad i sami budete videli...“

„Šta to treba da vidim?“

„Čudesnu Devicu. Pođite!“

Dante ga je gledao preneraženo. Ali ovaj već beše odmakao nošen gomilom, pokazujući mu da ga sledi.

„Pođite, pođite i vi!“, čuo ga je kako više dok je nestajao u masi.

Opatija Madalena uzdizala se iza antičkog Foruma, malo dalje od manastira Santa Marija na Kampidolju. Masivna građevina, podignuta na temeljima starorimske *insule*¹⁴ čiji je pravougaoni oblik nasledila. U prednjem delu uzdizala se opatijska crkva jednostavnog pročelja od crvenih cigala, a odmah iza apside još jedna građevina, u kojoj je svojevremeno boravila mala zajednica benediktinskih redovnika. Visoki zid s leve strane zatvarao je pogled na samostansko dvorište stešnjeno između crkve i okolnih građevina.

„Recite mi, gospodar Dućo“, oslovi Dante svog prijatelja dok se trudio da se probije kroz svetinu koja se gomilala ispred svečane kapije pokušavajući da uđe, „mislio sam da je opatija napuštena.“

„Tako je. Zajednica koja ju je nastanjivala gotovo da je izumrla. Poslednji opat umro je pre nekih desetak godina, u vreme Đana dela Bele.“¹⁵

„I ko je onda sada vlasnik?“

Opštinski sekretar slegnu ramenima. „Teško je reći. Trebalo bi da bude vraćena Crkvi, ali u praksi je, budući da se graniči s kućama Kavalkantijevih, pridodata njihovim imanjima u dvema susednim ulicama.“

Dante podiže pogled ka okolnim građevinama. Dobro je poznavao te zidove. Kula skraćena na pedeset laktova i uz nju načičkane kuće povezane balkonima i hodnicima. Na taj način su, oziđujući otvore prema ulici i ojačavajući kapije, porodične kuće pretvorene u utvrđenje u srcu antičkog grada.

„Možda je gospodar Kavalkanti pozeleo da ima porodičnu kapelu pre no što umre. No opatija je ostala napuštena od kada je njegov sin Gvido,¹⁶ siledžija, prognan zbog strančarenja“, dodade još gospodar Dućo.

Dante samo potvrdi. Upravo je on bio potpisao ukaz o progonstvu. I srce ga i dalje boli zbog toga.

Mnoštvo muškaraca i žena tiskalo se u crkvenom brodu prignječeno uz stubove i skromne kamene zidove svetinom koja je neprekidno pristizala. Između dva poslednja stuba razapet je gvozdeni lanac koji je onemogućavao prilazak oltaru. Iza jednostavnog mermernog stola niski zid odvajao je prostor za hor, zatvarajući poput kulisa pogled prema apsidi.

Iza lanca, pored oltara, bio je smešten drveni sanduk visine čoveka, pokriven belom vunenom tkaninom na kojoj se isticao raskošno izvezen crveni krst. Dante je imao utisak da je već video taj neobični pokrov. Pokušavao je da se seti gde, kad ga jednim udarcem u leđa odgurnuše prema ogradi. Do njega se probi, a zatim tu i ostade mladić odeven kao student, nemarno se izvinjavajući.

Dante se osvrnu tražeći pogledom gospara Duća, no ovaj beše nestao u moru ljudskih glava. Okupljeni narod zažamori.

Iza oltara se pojavi visoka figura odevena u dugu, grubu odeždu hodočasnika u Svete zemlje, pritegnutu u struku pojasom od kanapa koji se završavao drvenim krstom. Video mu se samo deo lica koji ne beše pokriven kapuljačom, obrastao gustom crnom bradom, dugom do polovine grudi. Ruke su mu bile skrivene u širokim rukavima.

Dante je bio siguran da je to redovnik koji je predvodio neobičnu grupu namernika na gradskoj kapiji. I sanduk je onaj isti koji je video na kapiji Prato. Na njegovom licu nije ostalo ništa od obuzetosti i ispijenosti koje mu je podarila varljiva svetlost svitanja.

Teatralnim pokretom čovek zbacila kapuljaču s glave otkrivajući potpuno голу lobanju i visoko čelo. Izgledalo je kao da je mermerna statua kakvog antičkog Rimljanina izronila iz zemlje da prošetala među svetom. U njemu nema ni trunke skromnosti niti poniznosti, pomisli Dante pažljivo ga posmatrajući. Širokih pleća borca, krupnog stasa i uspravnog držanja nekoga ko izaziva umesto da pita, više je predstavljao savršenu sliku redovnika-ratnika.

Čovek se bez reči primače sanduku i strgnu pokrov s njega otkrivajući bogato ukrašenu kapelicu nalik malim prenosivim kapelama kakve je Dante već viđao kod putujućih propovednika. Zatim raskrili vratanica.

Unutra je, na stolu sa centralnim postoljem, ležao bronzani relikvijar¹⁷ visok skoro tri stope. Fino izrezbarena i ukrašena dragim kamenjem, statueta je predstavljala ženski torzo. Pesnik je već vidao nešto slično – umetnička dela stvorena da bi se u njima čuvali ostaci svetaca. Ovojci za noge, ruke, katkad za glave. Ali ovaj je bio toliko veliki da je obavijao čitavo ljudsko poprsje.

Uznemiravalo ga je neobično prikazano lice. Umetnik mu je podario izraz neobuzdane pohote i zlobe. Ali su zgrčene usne kroz koje su se nazirali biserni zubi, istovremeno odavale i snažan bol. Uistinu je morala biti izuzetno vešta ruka majstora kad je mogla tako savršeno u metalu izliti boginju podzemnog sveta. Dante pogleda oko sebe, no niko se, izgleda, nije rasrdio pred tom sramotom unetom na jedno sveto mesto.

Pošto je sačekao da se stiša uzbuđenje okupljene svetine izazvano otkrićem statuete, redovnik se primaknu relikvijaru ovlaš ga dotičući kao da je hteo da zgreje hladnu bronzu. Najpre se učini kao da otvara kopču kojom je torzo bio pričvršćen za postolje. Zatim se, dok je baratao oko nevidljivih bravica, pojavi otvor na glavi i izrezbareni deo lica se zavrte otkrivajući unutrašnjost u kojoj je svetlucala beličasta svetlost. Lobanja kakvog sveca ili mučenika, pomisli Dante zlovoljno. Nikada nije cenio takvo seckanje tela koje bi ipak trebalo ostaviti da ucelo čeka trube koje mu najavljuju drugi sudnji dan. Ali možda je to samo neka figurina od slonovače, slična statuetama antičkih bogova.

Redovnik je, u međuvremenu, raširio ruke stišavajući gomilu. Zatim primače ruku relikvijaru dodirujući neku vrstu minijature ručke koja je štrčala iz torza. Povuče je ka sebi i raskrili poprsje potpuno mu razotkrivajući unutrašnjost.

Pred njima se ukaza trup veoma mlade devojke, presečen u visini struka. Prelepo, ravnodušno lice kao da je bilo pokriveno tananim

slojem nekakve prozračne materije, svetlije od slonovače, koja joj je prekrivala oči uvodeći je u spokojan san. Glava joj je počivala u kapici izvezenoj biserima i zlatnim nitima ispod kojih je izvirivao samo krajičak blago ispupčenog čela. Ruke ukrštene na grudima na isti način kao i ruke relikvijara, skrivale su male, nežne dojke. Voštana figura – sudeći po osenčenoj, mutnoj boji kože i ukočenom izrazu lica.

„Gledajte, relikvija!“, Dante začu oko sebe mnoge uzvike.

„Prorok!“, uskliknu neko.

Pesnik se zagleda bolje u nagi torzo, ovog puta sa osećajem nelagode. Tako znači, nije to statua već mumificirani deo tela, pomisli s gnušanjem. Pa ipak su mu čvrsta koža lica, punoća obraza i očne jabučice koje su se nazirale ispod sklopljenih kapaka davale vrlo životan izgled, tako različit od onih bezbojnih, kućinastih užasa kakve su sve češće izlagali u crkvama.

Deo svetine prokrči sebi put ka zaštitnom lancu. Nekoliko koraka od njega, prorok, kako ga je masa prozvala, sklopi ruke i podiže lice prema nebu.

„Evo Antiohijske Device koja poziva na osvetu nesrećne Svete zemlje!“, uzviknu nadahnuto. Imao je dubok glas obojen žestinom koja je razotkrivala njegovo južnjačko poreklo. „Ona je tu kao upozorenje vašoj savesti!“

Napravi značajnu pauzu, kao da prikuplja svu svoju snagu.

„Kad su nevernici, po slomu naše odbrane, zauzeli ulice i kuće, započeo je strašan pokolj. I nasilje. Ova mlada svetica beše se sakrila u svojoj kući, ali kad pagani upadoše, njen ju je otac lično poštedeo mučenja kojima bi je demoni podvrgli. Jednim udarcem mača raspolutio joj je devičansko telo. Onda se dogodi čudo, jer napadači oslepeše. Gledate moć Božju!“

Propovednik odjednom spusti ruke pružajući desnu ka statui. Sledećeg trena Dante jasno vide kako se Devičini kapci podižu a očne dužice joj svetle zaslepljujućim sjajem.

Stotine ljudi stisnutih u brodu crkve preneraženo su zamukle, sleđene. Zatim zaglušujuća buka prekri svetinu, ujedinjujući je u

usklik oduševljenja.

Čak je i pesnik promrmljao nešto, iznenađen, očaran relikvijom koja je nastavila da se pokreće. Pošto je sasvim otvorila oči i pogledalo okolo, gracioznim pokretom pružila je dotad prekrštene ruke, blagosiljajući desnom prisutne. Nežne, jedva otkrivene dojke kao da su joj se ritmično pokretale.

„Diše... živa je!“, začu nečiji uzvik pored sebe među hiljadama usklika koji su se rasprsnuli okolo. Relikvija je okretala glavu gledajući ukočenim pogledom ispred sebe, kao da nekoga traži. Relikvija je uistinu živa, ma koliko to izgledalo nemoguće.

Ljudi u prvim redovima padoše na kolena pritisnuti svetinom koja je na silu nadirala napred izvijajući vratove da bi bolje videla.

„Sečivo joj je preseklo telo u visini struka. Ali ona je nastavila da živi, Božjom voljom! Izgovorila je strašne kletve protiv nevernika i razbila njihovu slepu bahatost gurnuvši ih u užas mraka. I dok su oni tumarali u tami, retki koji su izmakli pokolju potražili su spas u bekstvu ponevši i nju sa sobom u zemlje obasjane Božjom milošću.“

Devica je i dalje prelazila svojim ledenim pogledom po gomili. Plavet očnih dužica bila je tako svetla da su joj oči izgledale gotovo bele. Kad joj se pogled sretnu sa Danteovim, pesniku se na trenutak učini da je među svima tražila upravo njega.

„Ona će nas povesti u osvajanje izgubljenog Istoka. Vratićemo se tamo da oslobodimo Grob i povratimo bogatstva koja su nevernici oteli našoj braći. Slušajte njenu reč kad vam se ukaže! A dotle pomozite ostvarenje svojih ideala prilogom koji možete da pružite“, nastavi Brandano upirući prstom u nisku, zdepastu priliku od glave do pete pokrivenu odeždom koja ju je potpuno skrivala od pogleda.

Novopridošli se za tili čas umeša među gomilu tresući kesu za skupljanje novca koji mnogi rado ponudiše. Dante primeti da se nepoznati drži podalje od njega, lica skrivenog kapuljačom, kao da se plašio da im se pogledi sretnu. Možda zato što mu se na licu jasno videla neverica, pomisli.

Ritual izlaganja Device u međuvremenu se, izgleda, privodio kraju. Relikvija polako zatvori oči i sklopi ruke na grudima. Kao da

se vratila u svoj večni san, nanovo se prepustivši snevanju slave i pravde. Pošto je zatvorio oklop i pritegao remenje koje je držalo na okupu delove načičkane poludragim kamenjem, redovnik Brandano se okrete prema još uzbuđenom mnoštvu sveta, zatvori vratanica čudesne kapelice i ponovo je pokri izvezenim plaštom.

Dante je bio pometen. Ali nije se ni najmanje prepustio praznoglavom oduševljenju gomile. Toliko puta je na vašarima video nakazna stvorenja, bogalje i kljaste, prividne uvrede samog života. Moralo je postojati neko razumno objašnjenje.

Pa ipak je Devica uistinu izgledala kao pobeda nemogućeg. Kako je jedno telo moglo preživeti iskidanih vlakana, bez polovine vitalnih organa? I kako može disati a da se pri svakom udisaju ne previja od najstrašnijih bolova? Kako se to stvorenje hrani, osim ako mu uistinu Božja ruka ne pomaže u svakom trenutku tog nakaznog života?

Stari Grci su se suočavali sa čudima – sam Aristotel je priznavao da su, pred natprirodnim, razlozi za verovanje i razlozi za negiranje jednako vredni.

Ali zašto je neka viša sila morala izabrati ovakav način da se prikaže? Njegov um odbijao je da prihvati viđeno. Može li božja veličina da se otelotvori u tom iskidanom telu, u jezivom sakaćenju ljudskog mesa? U lakrdijaškoj predstavi? Da bi se rulja divila nečemu što bi revnost i vrlina trebalo da preziru? Je li uistinu ovo trebalo Bogu da bi oslobodio od neprijatelja rodnu zemlju svoga Sina?

„Donosi nesreću... ukleta je“, promrmlja neko iza njega.

Dante se okrenu tražeći poreklo glasa. Reči nepoznatog dale su smisao osećaju nelagode koji ga je obuzeo od trena kad je ugledao relikviju. Izgovorio ih je starac povijen pod teretom godina, odeven u skromnu, ali ne i pučku odeću. „Devica? Zašto je ukleta?“, upita uznemiren.

Starac je i dalje posmatrao prolaz kojim su se izgubila dvojica nosilaca relikvije. „Ne mislim na Devicu iz Antiohije... ko god da je

ta - nego na skaredni oklop u kojem je sačuvana i zatvorena. Već sam, u mladosti, video takav predmet. Poznajem ruku koja je izlila to lice. Video sam je pre pola veka u radionici majstora Andree zvonara u kojoj smo učili veštinu livenja. On i ja.“

„Ko je on?“

„Gvido Bigareli. Magister summus. Magister figurae mortae.“¹⁸

„Gvido Bigareli? Arhitekta Fridriha Drugog? Veliki Bigareli?“

„O, baš veliki... u lošem projektovanju. Taj relikvijar... znam kako ga je napravio...“

Starac je klimao glavom. Dante je bio zbunjen: možda je um ovog čoveka izgubljen u nekom svom svetu, ili je već sasvim pomračen. No svejedno mu je ime Gvida Bigarelija u mislima zvonilo na uzbunu.

Imperatorov arhitekta, Fridrihova desna ruka u ostvarivanju njegovih najizopačenijih snova. Pričalo se da mu je oslikao tajnu kapelu u Palermu, posle Hoenštaufenovog¹⁹ povratka iz prekomorskih zemalja. I Dante ga je upoznao dok je skulptor kratko radio za braću iz redova Svetog krsta. Pesnik je u to vreme bio još dečkić koji se tek hvatao u koštac sa umetnošću reči. No dobro se seća njegovog mutnog pogleda, slomljenog nosa, i zapuštene brade koji su vajaru davali izgled satira.

„Majstor mrtve figure... zašto?“, ponovo upita Dante. Potpuno usredsređen na pitanje, nije više čuo buku oko njih.

„Znam ja kako ga je napravio“, ponovi starac. „Izlio ga je na telu svoje mrtve ljubavnice. Mrtvo meso umesto voska... Video sam.“

U tom trenutku nekoliko ljudi ispreči se između njih, potisnuto gomilom koja je nadirala otpozadi. Prior opazi mladog liulenta koji je ranije već bio naleteo na njega. Piljio je u njih kao da je pažljivo slušao izlaganje čudnog neznanca, koji se u međuvremenu udaljavao kroz gužvu. Dante htjede još nešto da upita starca, ali se zaustavi začuvši kako ga neko glasno doziva po imenu.

Okrete se pokušavajući da pogleda preko gomile i najednom se trže. Čovek koji ga je dozivao i zurio u njega tamnim očima, za ceo

je pedalj nadvisio glave okupljenih. Pesnik pođe ka njemu i pridruži mu se.

„Gosparu Aligijeri, zar i vi na dvoru čuda?“, upita ga čovek kroz smeh i obojica se zakloniše za jedan stub sklanjajući se od gužve.

Dante je načas začutao od iznenađenja. „Da... kao i vi, uostalom“, promrmlja, ne nalazeći bolji izgovor.

Ovaj se i dalje smeškao zabacujući gustu, još crnu kosu tek ponegde prošaranu sedim vlasima, koja je upadljivo odudarala od već sasvim bele brade. Zakoračio je prema pesniku vukući malo kraću desnu nogu. „Radoznalost je osnova svake nauke, trebalo bi to da znate: i vi ste, kad smo se upoznali u Parizu, pokušavali da prodrete u tajne prirode.“

Pesnikovim mislima proleteše slike kratkog perioda provedenog na Fakultetu umetnosti. Među njima i lice ovog čoveka, Ariga da Jezija, koji je u to vreme držao Katedru filozofije prirode.

„Kad ste otišli iz Pariza?“, upita ga pesnik.

„Vremena su se promenila u Francuskoj. Posle učestalih napada papinih sledbenika, postalo je nemoguće mirno predavati. Tako da sam prešao Alpe i boravio neko vreme u raznim gradovima na severu. Poslednja predavanja održao sam u Tuluzu.“

Što je više čovekova očinska figura osvajala zaboravljenu pouzdanost u Danteovom sećanju, to se, sve više, gubilo i njegovo početno iznenađenje. Arigo je bio predavač koji je u to vreme ostavio najsnažniji utisak na njega, zahvaljujući briljantnom načinu izlaganja učenja velikih antičkih filozofa.

„Zašto me niste potražili, učitelju?“, ljubazno ga ukori pesnik. „Dočekao bih vas s poštovanjem kakvo zaslužujete, uprkos mojim skromnim mogućnostima.“

Arigo se ponovo nasmeja i srdačno ga potapša po ramenu. „Zahvaljujem vam, ali ne treba u meni da gledate nekakvog nesrećnog izgnanika. Imam dovoljno sredstava za život i još s vremena na vreme držim predavanja. Nadao sam se, u stvari, da ćemo se sresti na nekom od njih i tako obnoviti naše poznanstvo baveći se naukom reči, koje su jedine vredne rasprava. I jedino vaše

carstvo“, zaključi posle kratke pauze, promatrajući haos koji je vladao oko njih.

„Javna služba držala me je podalje od tog carstva. No, svakako nisam zaboravio vaše lekcije. Kao što vidim, ni vi niste zaboravili moje ime.“

„Kako bih mogao da zaboravim svog najbriljantnijeg učenika?“

„Izgleda da nisu samo tajne Boga i prirode privukle vašu pažnju“, nastavi Dante pokazujući gungulu iza njih.

„Misija mudraca je saznavati. A znati sve, najplemenitije je stremljenje“, odgovori Arigo.

„Ako čovek veruje da zna sve, znači da se smatra sveznajućim. A sveznanje je svojstveno jedino Bogu, kako nas uče Tomazo d’Akvino i sveti Bonaventura,²⁰ između ostalih“, odvrati pesnik. I ne primetivši, ponovo je ukrštao ideje sa starim učiteljem, vraćajući se davnom izazovu.

„Postoje i drugi uzori koji osvetljavaju tamne ponore našeg neznanja. Oni su tragali i tragaju i dalje za svetlošću, čak i više od te dvojice koju ste pomenuli. O nekima smo u ono vreme i pričali. No ne bi bilo mudro da smo ih sve pominjali, posebno ne u francuskoj zemlji.“

„A ovde u Firenci?“

„Možda.“

Dante oseti da se isuviše primakao klizavom terenu. „I šta, dakle, mislite o ovome što smo upravo videli?“, upita kako bi promenio temu.

„Ono što smo videli... Jeste li sigurni da smo obojica videli isto?“

„Naravno, naše se oči razlikuju, baš kao i naše ruke il’ nosevi. Ali u suštini, slika koju naš um stvara od onoga što mu ponude čula, morala bi biti ista: zato što je naš um ogledalo Božjeg uma. I Bog je jedan.“

„A šta ako ne postoji samo jedan Bog?“, mirno uzvratiti Arigo.

„To je bogohuljenje, Arigo“, Dante mu šaljivo pripreti prstom. Nije verovao da bi čovek koji drži katedru na Teološkom fakultetu mogao uistinu sumnjati u tako nešto. No ovaj se nije pridružio

njegovom šaljivom tonu. „Evo o čemu govorim: ako nema samo jednog Boga. Ako je, kao i svetlost i senka, i božanski princip podeljen na carstvo Dobra i na svoju suprotnost? U tom slučaju, čijoj bi vladavini trebalo da pripada ono što smo videli?“

Pesnik je delovao pometeno. Arigo slegnu ramenima. „Oprostite mi, gosparu Aligijeri. Stalno podvrgavanje sumnji kojim se služim proučavajući prirodu, lako se pretvori u način razmišljanja. No vratimo se čudovišnoj predstavi koja nam je prikazana. Čini se da je Bog opozvao svoje zakone. Nikada se u proučavanjima prirodnih fenomena nisam susreo sa bićem koje može da preživi bez polovine svojih organa.“

„I vi mislite da je u pitanju lutka opremljena nekakvim mehanizmom koji joj omogućava pokretanje?“

„Možda jeste. A možda i nije. U Francuskoj sam video mnogo tih pokretnih lutaka koji ukrašavaju satove na kulama. No nijedan nije izgledao tako prirodno kao ova lutka. Skoro da čovek poveruje...“

Zadubljeni u razgovor, pokušavali su da se dočepaju izlaza. No dalje, ispred, svetina kao da se zaustavila, čuli su se uzbuđeni glasovi kao da je došlo do neke svađe. Dante se podiže na prste pokušavajući da otkrije uzrok gužve i ugleda zapovednika straže u pratnji grupe vojnika kako krči put odgurujući rulju i obazirući se oko sebe.

„Gosparu Durante!“, oslovi ga kad ga je primetio. „Rekli su mi da ću vas ovde naći!“

„Otkud tolika želja da me vidite?“, odvrati prior nesvesno zauzimajući odbrambeni stav.

„Potrebni ste u gostionici *Andèeo*. Imamo smrtni slučaj.“ Dante pognu glavu stiskajući pesnice i zažmuri da bi svladao iznenadni napad vrtoglavice. Srce mu je divlje tuklo, a gluvi bes mu je preplavio dušu. Opet! Natera sebe da diše duboko.

Ulice Firenze ličile su na ulice Hada. Jedva je udisao vreli vazduh koji mu je punio pluća. Pokuša da misli na nešto drugo. Na Pjetrin lik, njen prezrivi osmeh. „Pobrinite se vi za to... ja sam umoran. Naći će se neko od ostalih priora da priskoči. Zovite nekog od njih.“

„Ne...“ Zapovednik straže začuta kao da ne pronalazi reči kojima bi nastavio. Sumnjičavo pogleda Ariga, koji se obzirno beše odmakao jedan korak. „Mrtav je neko... ko ne bi trebalo da bude. Vrlo je star. Odeven je po turski“, dodade naglašavajući poslednje reči.

Dante zažmuri. Četvrti čovek. I njega je, dakle, stigla kosa crnog kosca. Oseti kako mu udovima struji iznenadni nalet snage izazvan neočekivanim obrtom. I slabost je popuštala.

„Rekoste u gostionici *Andeo*... Hajdemo, onda. Možda ćemo stići na vreme da nastavim s njim prekinuti razgovor na brodu.“

„Ali rekao sam vam da je čovek mrtav!“

„A ja hoću da pričam s njim. Uvek možemo da saslušamo njegovo nemo svedočenje, ako smo u stanju da ga shvatimo.“

U međuvremenu se, pošto se pozdravio s filozofom, uputio ka crkvenim vratima koristeći se uskim prolazom koji su napravili vojnici. Zapovednik straže krenu za njim odmahujući glavom.

Gostionica *Andeo* smeštena je uz zemljani puteljak iza starih rimskih zidina na putu ka crkvi Santa Marija Novela. Prvobitno je to verovatno bila stražarska kula čiji se vrh davno obrušio. Sada su ostaci štrčali nad isto tako razrušenim zidinama kao kakav stražar nestale vojske, utopljeni među novije građevine što su se prostirale prema poljima izvan grada. U prizemlju je, oko kružne osnove, podignuta prostrana sala sa solidnim drvenim gredama. Tu je smeštena kuhinja koja je ujedno i prenoćište za najsiromašnije putnike, opremljena razvaljenim krevetima dovoljno velikim da u svaki mogu da legnu i po tri osobe.

Drugi kraj puteljka završavao se zidićem od suvo sлагanog kamena, iza kojeg je rasla vinova loza. Rojevi muva zujali su oko balege koju su konji sejali po glibu pre no što bi ih privezali pred gostionicom.

„Kome pripada ova zemlja?“, upita pesnik pokazujući ispred sebe.

„Kavalkantijevima... verovatno“, odgovori zapovednik straže posle kraćeg razmišljanja. „Mislim da je i gostionica svojevremeno

pripadala njihovoj porodici. Tu im je bio jedan od mlinova dok je kula, pre nego što je pretvorena u odmorište putnika, korišćena kao ambar.“

Opet Kavalkantijevi. I opet taj podmukli osećaj griže savesti. Prior se strese kao da će ga time odagnati, ponovo se usredsredivši na gostionicu. Na okačenoj tabli bio je nacrtan anđeo raširenih krila. Nepoznata ruka premazala je slojem boje natpis iznad reči *Anđeo*. Vreme i nepogode sprale su boju te je pokrivena reč ponovo bila čitljiva. *Pali anđeo...* to je bio prvobitni naziv svratišta. Jedva primetan osmeh zaigra na pesnikovim usnama: bio je siguran da je Gvido smislio ime, to je baš ličilo na njega.

„Gde je preminuli?“, upita, prenuvši se naglo iz razmišljanja.

„Dođite. Gore u kuli napravljeno je nekoliko soba. Gostioničar ih iznajmljuje bogatim putnicima koji žele da spavaju sami. U jednoj od njih je, na poslednjem spratu.“

Dante je kratko oklevao: hteo je da u mislima zadrži jasnu sliku celog prizora pre no što ga zaokupe detalji i pojedinačni čulni utisci u sobi. Zatim, ne čekajući zapovednika straže, prođe kroz mala vrata i sam se uputi visokim hrastovim stepeništem koje je zavijalo oko zida.

Odmah je osetio nešto čudno što nije uspevao da odredi.

Ispeo se u jednom dahu do polovine stepeništa, no onda oseti kako ga snaga izdaje i jedva je udisao vreli, gusti vazduh tog kamenog levka. Na svakom od prva tri sprata nalazilo se po troje malih vrata. Na četvrtom su bila samo jedna: ceo vrh kule pretvoren je u jednu prostoriju, zatvoren odozgo ogromnim gredama od kestena. Smrdljivi, ustajali vazduh jedva da je i strujao, premda su dva prozorčeta otvorena na suprotnim zidovima stvarala slabašnu promaju.

„Gde je...“, počeo ulazeći, no pre nego što je i dobio odgovor stade, pogođen prizorom. Prostor pred njim, ovalnog oblika kao i sama kula, imao je u prečniku nekih deset laktova ili malo više. U dnu se nalazio mali drveni krevet, jedva dovoljan za osobu srednje visine. Pored kovčega za odeću svetlucao je slab plamen gotovo istopljene

sveće.

Sredinu sobe zauzeli su mali pisači sto i stolica sa visokim naslonom. U njoj je sedelo ukrućeno, nepokretno telo. Mrtvo, ali ne i prepušteno večnom miru, niti zgrčeno u vapaju za osvetom koju više nije moglo da traži. Glava mu je, gotovo otrgnuta od trupa divljačkim udarcem, ležala iskrivljena na grudima.

Dante uguši vrisak koji mu se umalo ote pri pogledu na mrtvaca. Pređe konačno prag približavajući se telu. Iz rane se slivao obilan mlaz krvi natapajući odeću i kapljući na list na kojem je još počivala desna ruka mrtvaca, tačno u centru osmougla iscrtanog ugljenom na pergamentu. Iskrivljena glava počivala je na telu od kojeg se opraštala. Prior je morao da savlada iznenadnu vrtoglavicu pre nego što je odlučio na kojem od dva dela leša da zadrži pogled.

Primetio je da je odeća ubijenog načinjena od kvalitetne tkanine. Široka i lagana, nabirala se oko kože raskošno poput rimske toge; čelo je bilo delimično obmotano isprepletenim velom. U toj odori bilo je nečeg stvarno nesvakidašnjeg, što je i objašnjavalo stražarevu opasku da je čovek odeven u turskom maniru. Odeća je, zapravo, bila prikladnija za putovanje nego za grad. Možda je reč o dobrostojećem hodočasniku, s obzirom na to da je odseo u luksuznom delu gostionice. Savladavajući instinktivno gađenje, prior mu pažljivo pomeri glavu sklanjajući duge pramenove sede kose koja je zaklanjala lice, a onda je okrenu prema sebi.

Lice žrtve bilo je iskrivljeno mučnom grimasom, oči razrogračene. No ipak je bio siguran da to nije izraz bola ili iznenađenja. Ne, taj čovek se trudio da gleda do samog kraja. Da shvati iskustvo umiranja, umesto da mu se preda. Potraži u crnilu proširenih zenica senku poslednje viđene slike, za koju kažu da ostaje u očima umirućih. Ali je odgovor na njegovo ispitivanje bio samo tamni ponor. Duboke bore na čelu i u uglovima poluotvorenih usta u kojima su se nazirali požuteli zubi, i koža obeležena znacima vremena, ukazivali su na pozne godine preminulog. Možda pod utiskom njegove odeće, priseti se lica istočnjačkih crta koje je video na galiji. I taj je bio star i umro je nasilnom smrću.

Telo čoveka pred njim, međutim, bilo je krupno i delovalo je dobro građeno. Ispod odeće su se nazirali još snažni mišići.

Dante za trenutak posumnja da se nalazi pred ostacima dva i različita tela, da je tanka mišićna struktura koja ih je povezivala zapravo trik. Podiže beživotnu glavu i ovlaš je prisloni na prerezani grkljan. Tragovi povreda savršeno su se uklapali a kožno tkivo koje je povezivalo glavu i vrat ostalo je neoštećeno.

Dok je pridržavao beživotnu glavu, ponovo se usredsredio na lice mrtvaca, čije su ga crte podsećale na nekog. Od prvog trenutka, kad je okrenuo tu glavu prema sebi – shvatio je tek sada – u mislima mu se uskovitlao magloviti spektar glasova i nežnih boja. Ponovo je spusti na rame posmatrajući je.

Mala soba bila je u neredu. Sanduk sa stvarima otvoren je i srušen, a drške kožne torbe koja je stajala pored njega behu presečene, možda istim sečivom kojim je i on ubijen.

Dante pažljivo pregleda unutrašnjost torbe i otkri da je potpuno prazna. Blagi miris voska zagolica mu nozdrve, zajedno sa oštrijim mirisom mastila. Unutra je, očito, bilo nekih papira koje je ubica odneo. Pretpostavku su potvrdili tamna mrlja od mastila u unutrašnjosti torbe i komadić polomljenog pera za pisanje. U sanduku je pronašao mesingani lenjir i šestar.

„Zovite gostioničara“, naloži zapovedniku straže.

Ovaj se posle kratkog vremena vrati u pratnji preplašenog čovečuljka koji je gotovo doklizio uza zid trudeći se, očigledno, da što manje gleda mrtvaca.

Pesnik ga pogleda ispitivački. „Jeste li vi Maneto del Molino koji vodi ovu gostionicu Kavalkantijevih?“

Gostioničar samo klimnu glavom. U tišini mu se jasno čulo cvokotanje zuba. U tom trenutku Dante shvati uzrok onog čudnog osećaja koji ga je pratio otkad je ušao u gostionicu: unutra se nije čuo nijedan zvuk uobičajen za takva mesta.

Nije bilo vriske, cike, nije bilo smeha ni ženskih glasova. Ni zveckanja posuđa niti bata kopita po kaldrmi. Sve okolo izgledalo je mrtvo kao i žrtva.

„Ko je bio ovaj čovek?“

„Hodočasnik na putu za Rim. Rekao je da se zove Bruneto da Palermo i da je dekorater. Pomislio sam da je jedan od mnogih koji odlaze na papin poziv, zbog radova oko Jubileja...“²¹

Pesnikov pogled skliznu na ruke mrtvaca. Čvornovate, pokrивene tamnim, staračkim pegama. Ali još su bile snažne. „Da li ste uzeli nešto odavde?“

„Ne, Bože me sačuvaj! Nisam imao hrabrosti ni da uđem kad su me obavestili da... da...“

„Ko je otkrio zločin?“

„Jedna od gospa Ladinih kurvi. Popela se ovamo da vidi ima li neko od gostiju želju za... Ukratko, znate kako to ide...“ Dante rasejano potvrdi. Jedan detalj ga je, međutim, više zanimao. „Pomenuli ste goste. Ko je odseo u ostalim sobama?“ Gostioničar se nakašlja. „Imamo šest gostiju. Osim... osim ovog“, reče pokazujući na telo i dalje ga ne gledajući.

„Dajte mi tačno ime svakog od njih i pokažite mi gde su smešteni.“

„Mogu da uradim i više od toga, priore. Mogu da vam ih pokažem. Zajedno piju u donjoj sali. Ako pođete sa mnom...“

Dante krenu za njim u pratnji zapovednika straže. Na podu trpezarije na prvom spratu opazi veliki otvor kroz koji se nekada verovatno ubacivalo seno u senik. Gostioničar podiže poklopac, pozivajući ga da se približi otvoru.

Ispod njih je, za stolom od hrastovine, sedela grupa muškaraca i pila iz zemljanih vrčeva. Bili su zadubljeni u miran razgovor, tako različit od uobičajenih živahnih tonova kakvi se mogu čuti po krčmama. Izgledalo je kao da ubijaju vreme čekajući nešto. „Jesu li tu svi vaši gosti?“, tiho upita pesnik.

Ovaj ih brzo pogleda i potvrdi.

Dante pređe pogledom preko grupe, zaustavljajući se na svakom ponaosob. Pokaza onog koji je sedeo u čelu stola glave uvučene među ramena, neraspoloženog nežnog lica. Činilo mu da ga je negde već video. Bio je najmlađi u grupi, mogao je imati dvadeset

godina ili nešto manje.

„Frančeskinu Kolona, Rimljanin“, promrmlja gostioničar. „Stigao je iz Bolonje. Student je i krenuo je u Rim.“

Prior se u trenu seti mladića kog je video u crkvi čuda.

„A onaj je Fabio dal Poco“, dodade gostioničar sledeći Danteovu ruku uperenu u plećatog muškarca koji je s peharom vina u ruci sedeo do studenta. „Trgovac tkaninama. Dolazi sa severa da prodaje vunu iz Škotske.“

I dalje ćuteći, Dante pokaza preostalu dvojicu na suprotnom kraju stola, zadubljene u igru kockicama. Prvi, sa ogromnim trbuhom preko kojeg se odeća zategla kao koža na dobošu, lagano je tresao čašicu sa kockama, nameran da okuša sreću. Drugi je, tena tamnog kao i njegova odeća i stravično mršav, rasejano posmatrao pokrete svog druga.

„Rigo di Kola, onaj debeli“, prošaputa gostioničar. „Još jedan trgovac vunom. I on je krenuo u Rim zbog Jubileja. Onaj drugi se zove Bernardo Rinučo. Putuje noseći mnogo hartije i mastila. Verujem da nešto piše. Stalno je kod fratara u crkvi Svetog krsta i pretura po njihovim spisima“, dodade s izrazom strahopoštovanja na licu.

Čovek je izgledao kao da će mu jagodice gotovo probiti upale obraze i otkriti kosti lobanje. Pesnik oseti kako mu kičmom prolazi jeza.

I gostioničar je izgledao uznemiren. „Izgleda kao da je već mrtav... je l' da?“

Dante potvrdi. Znao je da je Bonifacije naveliko kupovao umetnike koji će ulepšati Rim u čast *Centesimusa*²² i njegov prijatelj Đoto spremao se da krene. „A onaj?“, prošaputa uperivši kažiprst prema krupnom čoveku koji je, uprkos paklenoj vrućini, sedeo uvijen u mantil od bele vune. Preko lica s naglašenim orlovskim nosom protezao mu se ožiljak, od obrve do obraza. Od udarca koji ga samo čudom nije ubio.

„Žak Moner, Francuz“, prošaputa gostioničar.

„Francuz? A šta njega dovodi ovamo?“

Gostioničar slegnu ramenima. „Reče da je Tulužanin. Došao je iz Venecije. *Literatus*,²³ kao i starac u dnu stola. “

„Iz Tuluze... ali dolazi iz Venecije“, ponovi pesnik štipkajući usnu. „A ko je poslednji?“

Pokazao je onog koji mu je zapravo prvi privukao pažnju, starca duge, osedele, na sredini razdeljene kose čiji su mu pramenovi padali na suvonjava ramena. Bio je visok i odeven u strogu, tamnu odoru kakve su nosili lekari. Lice obasjano mladalačkim pogledom svetlih očiju bilo je prošarano mrežom dubokih bora. Ruke su mu bile krute kao da su okovane ledom, pokrивene teškom tkaninom sve do vrata. Čak je i šake zaštitio rukavicama od tamne kože.

„Gospar Marčelo“, prozbori čovečuljak u čijem su se glasu mešali poštovanje i nepoverenje. „Neki važan lekar, izgleda. Sa severa je. Ide u Rim da ispuni neki zavet. Bar je tako rekao ostalima. Čula ga je jedna sluškinja.“

Dante još jednom pogleda grupu pa se povuče da ga ne bi primetili. Ne bi voleo da znaju da su ih odozgo proučavali. „Zaključajte vrata i postarajte se da niko ne uđe. Ako neko i pokuša, obavestite me“, naredi čovečuljku pre no što je ponovo izašao iz sobe. Zatim se obrati zapovedniku straže. „Sklonite telo odavde i prebacite ga u bolnicu Svete Marije. U potpunoj tajnosti, ukoliko je to uopšte moguće u ovom gradu brbljivaca. I ne dajući nikome nikakva objašnjenja o onome što se dogodilo.“

„Objašnjenja? Dobro bi bilo da ih bar mi imamo“, odvrati sarkastično zapovednik straže.

„Istina je. Ne raspolažemo naročitim podacima, ali um se mudrog sa radošću kreće stranputicama razmišljanja, tamo gde se um većine ljudi obeshrabruje i gubi. A moj je um... al' sve u svoje vreme.“

„Želite li da ispitete one ljude? Možda...“

Dante odmahnu glavom. „Ako je ubica jedan od njih, već je imao dovoljno vremena da ukloni svaki trag. A ispitati ga zajedno sa ostalima, samo bi mu pružilo prednost. Izmešao bi svoje reči sa iskazima ostalih, kao kad se vuk umeša među čopor. Bolje je ostaviti ga u uverenju da znamo više nego što je to istina. Tako ćemo ga

uznemiriti, ali će se istovremeno i ponadati da se izvukao. Između tih Scila i Haribdi isplešću svoju mrežu.“

Krenu prema stepeništu. Na prolazu zastade pa brižljivo popravi nabore haljine i kapu, s pažnjom nameštajući koprenu kapice preko desnog ramena. Zatim siđe projevdivši kraj ljudi koji su sedeli i zaputi se prema mrlji svetlosti što je dopirala iza vrata.

Morao je rukom da zakloni oči pre no što su se navikle na bleštavilo dnevne svetlosti.

3.

8. avgusta ujutru, u Prioratu

„Evo podataka koje ste tražili o gostima u konačištu“, reče sekretar pružajući Danteu list hartije. „Nije bilo lako: morao sam da ispitam sve stražare na gradskim kapijama.“

„Da ne očekujete pohvalu, gosparu Dučo?“, frknu Dante istrгнуvši mu papir iz ruke. Na njemu je bio spisak imena sa po nekoliko reči pored svakog od njih. „Ne izgleda mi kao bogzna šta plod vašeg rada.“

„Firenca je zemlja sloboda. Mi ne ispitujemo putnike ako ne postoje razlozi vezani za bezbednost grada“, odgovori ovaj uvređeno.

Pesnik slegnu ramenima, a onda se udubi u čitanje. Izveštaj nije dodavao mnogo onome što mu je ispričao gostioničar.

Jedini novi podatak bio je datum ulaska svakog od njih među gradske zidine. Hodočasnici su stigli kroz različite kapije, sa sve četiri strane sveta. Prvi je ušao Bruneto – žrtva – drugog avgusta, a istog dana pojavio se i Rigo di Kola. Sutradan je došao Bernardo, za njim mladi Kolona i Fabio dal Poco. Zatim francuski vitez i na kraju stari lekar, koji je stigao tek pre dva dana. Kao da su se dogovorili da se sastanu i zajedno sačekaju poslednjeg hodočasnika. No, umesto njega se pojavila smrt, najmanje željeni gost.

Ili ih je smrt već čekala – požutela lobanja skrivena iza lica jednog od njih. Spremajući se da u toj oronuloj kuli preuzme kormilo njihovih života, kao što je već bila učinila na brodu mrtvih.

Sunce je zalazilo bojeći grimizom pročelja kuća. Stigavši nadomak Orsanmikelea, Dante pomisli da krene put kule Kestena u blizini kuća Čerkijevih.²⁴ Zgodna je prilika da na brzinu pozdravi svoje rođake koji žive u istoj ulici. Ali se predomislio videvši da senka

stuba sunčevog sata zabodenog na tremu označava već sedmi sat.²⁵ Treba da pređe još dobar deo puta ako hoće da stigne u radionicu majstora Alberta pre zatvaranja.

Prior zaroni u splet uličica iza ruševina antičkog hrama, načičkanih osinjakom skromnih zidanih kućeraka i drvenih baraka u kojima su živeli i držali radionice mnogi firentinski majstori-zanatlije. Južnije, prema obali Arna, ulica je bila zatvorena nizom farbara i vodenica grebenara. Prešao je poslednji deo puta kružeći među tezgama kazandžija sve dok ne izbi na proširenje koje se pružalo pored ostataka rimske kapije. Na čistini je štrčao omanji zid podignut od opeke dobijene rušenjem ostataka neke antičke građevine. Vrata u zidu otvarala su se prema dvorištu kuće i radionice Alberta Lombardijca.

Na malom trgu ispred dvorišta iskupio se svet. Muškarci i žene nešto su uzbuđeno posmatrali smejući se i podvriskujući. Ubeđen da neki lakrdijaš pokazuje svoje jadne veštine, prior se probi kroz okupljenu masu s namerom da ih rastera.

Ali nije video ono što je očekivao. Na uglu dveju ulica bio je podignut stub srama čija su drvena klešta stezala vrat i ruke čoveka odevenog u seljačko ruho, koji je glasno negodovao.

Njegova kuknjava izazivala je još veći smeh, a neki posmatrači gađali su ga kamenjem i đubretom koje su skupljali s tla.

Dante se primaknu rešen, međutim, da bez uplitanja nastavi svojim putem. No neko ga je očito prepoznao i zabrinut žamor proširio se gomilom, a potom svi zamukoše. Glas osuđenika najednom odjeknu u tišini - nerazgovetno gundanje začinjeno ponekom latinskom rečiju.

Dante, koji je u međuvremenu stigao do stuba, ipak radoznalo zastade. „Zašto kukaš, nitkove? Zašto si osuđen?“, upita saginjući se kako bi gledao nesrećnika u oči. Pošto je ovaj uporno zurio u zemlju, zgrabi ga za retku kosu prisiljavajući ga da podigne glavu.

Čovek izvi vrat koliko je mogao i uzvрати mu pogled urlajući od bola. Na podbulom licu, jedno oko mu je bilo zatvoreno i pomodrelo od udarca, drugo je isijavalo zlobu. „O, gosparu, kunem se da sam

izvrnut poruzi samo zbog *quaestio irresoluta*²⁶ usled razlike u tumačenju“, izjavio je mirno.

„Zar te je zbog filozofske rasprave zapovednik straže vezao za ovaj krst?“, odvrati pesnik iznenađeno, puštajući mu kosu.

„Upravo tako, gosparu. Vidim po vašoj odori da ste ugledan i učen čovek“, reče osuđenik koji je, oslobođen neudobnog položaja, ponovo spustio glavu. „I možete, dakle, razumeti da sam nevin.“

„Poznato je da su pakao i zatvori puni nevinih“, reče Dante ironično.

„Pa ipak, složićete se sa mnom kad čujete priču o mojoj nesreći. Sve je počelo željom da poput svojih predaka uzgajam mali vinograd. Odabrao sam imanje koje se s jedne strane graničilo sa susednim. Dogovorio sam se sa susedom da pomerimo granicu za trideset koraka koje bih, zahtevao sam, lično premerio.“

„I onda?“

„I onda sam izbrojao tačno trideset koraka, ali on me je proglasio prevarantom... i evo me ovde.“

„A zašto? Izgleda mi da si se držao dogovora.“

Osuđeni neočekivano prasnu u podrugljiv smeh, kao da je zaboravio svu muku pri sećanju na taj događaj. „Prešao sam trideset koraka trčeći, gosparu. No, umesto da ceni moju šalu, taj dvoličnjak od mog suseda otrčao je da me tuži.“

Dante se nehotice i sam nasmeja. „Uistinu je reč o nesporazumu, prijatelju moj. Naravno, rastojanje je duže ako ga premeravaš trčeći“, dade mu za pravo.

Osuđeni je izgledao zadovoljan njegovom presudom. „Hoćete li se zauzeti za mene?“, upita nestrpljivo.

„Neću. No budući da si filozof, prihvati filozofski svoju kaznu i sačekaj zvono za večernju službu. Još koji udarac bičem i bićeš slobodan.“

*Mechanicus*²⁷ se spremao da namesti na postolje niz koturova za dizalicu koja je radila na gradilištu nove katedrale. Kad je pesnik ušao, prekinuo je rad.

„Ono što sam vam poslao... gde je?“, preduhitri ga Dante.

Ovaj mu pokaza ugao radionice između jedne police i malih vrata. Džak je ležao na podu, još uvezan. „Ništa nisam dirao, po naređenju stražara“, odgovori majstor Alberto. „Ali šta god da je unutra, treba ga što pre izvaditi, zato što je džak natopljen vodom.“

Pesnik hitro odveza uzice i poče da vadi delove pružajući ih majstoru, koji ih je ređao po radnom stolu.

Malo-pomalo, kako su mu komadi prolazili kroz ruke, iznenađenje mu je postajalo sve veće. Dante je pažljivo pratio njegovo reagovanje. „Šta, dakle, mislite, šta je to?“, upita ga kad je ispraznio vreću.

Ne odgovarajući, Alberto s jedne police dohvati lampu koja je iza fitilja imala mesinganu pločicu za usmeravanje svetlosnog snopa. Upalio ju je, iako je u radionici još bilo dnevne svetlosti, i usredsredio svoj kratkovidi pogled na ostatke mehanizma pred sobom. „Liči na delove sprave za merenje vremena kakve se postavljaju na kule... ali se razlikuje od onih koje ja poznajem. Mada...“

„Šta?“

„Ove gravure na jednom od točkića.“

Dante sagnu glavu prema tački koju mu je pokazivao. „Mavarska slova“, reče nakon kraćeg posmatranja.

Alberto potvrdi. „Ovu spravu su napravili nevernici. Gde ste je pronašli?“

Prior ne odgovori. U mislima mu načas sevnu slika galije sa njenim tovarom smrti. Onda načini neodređen pokret mrmljajući nejasno nešto u vezi s nekom poverljivom trgovinom.

Ali Alberto, već zadubljen u delove pred sobom, nije ni obratio pažnju. „Uostalom, uvek su i bili najbolji u ovoj veštini. I veliki Fridrih je morao njima da se obrati za izradu satova u Palermu“, primeti.

„Jeste li u stanju da rastumačite značenje?“, upita prior prelazeći ovlaš prstima preko slova.

„Ja nisam, ali moj sluga jeste. Ume da čita pismo svojih predaka.“

Mechanicus se nakratko udalji da bi se ubrzo vratio u društvu mladića srednjeg rasta, maslinaste kože i duguljastog, ispijenog lica nekoga ko je u vlasti gladovanja i stalne ozlojeđenosti.

„Ovo je Amid, svojevremeno zarobljen duž egipatske obale. Spasao sam ga ropstva na galiji kad sam otkrio njegovu veštinu obrade metala. Ali ne znam da li mi je zahvalan.“

Starac pruži robu delove mehanizma, pokazujući mu natpis. Ovaj ga pažljivo osmotri, a onda naglo skrenu pogled. Njegovo, do tada ravnodušno lice postade uznemireno.

„Onda?“, obrati mu se Dante, iznerviran njegovim oklevanjem.

Mladić i dalje nije odgovarao, mršteći se sve više. „Bogohulno je. To je uvreda moćnom i milosrdnom Alahu“, naposletku promrmlja. „Zašto tražite da ponovim uvredu prevodeći je na jezik nevernika?“

Dante se trgnu čuvši nevernikove reči. Ali se uzdrža: na mladićevom licu videla se istinska potištenost. Možda je uvreda Bogu stvarno zvučala uvredljivo na svim jezicima.

„Na mom će jeziku uvreda tvom Bogu biti manja. Nastavi!“

„Alah je veliki“, odluči se napokon da progovori Saracen, „ali je Al Džazari... veći.“ Uvukao je glavu među ramena, strahujući da ga Alah sluša.

„Al Džazari. Ko je taj?“, upita ga Dante.

„Znam ja“, izjavi majstor. „Al Džazari iz čuvene persijske porodice graditelja automata. On je najveći među njima.“

„Automata?“

„Mašine koje podražavaju život. Zlatni paunovi koji mogu da rašire svoje repove od lazurita. Bronzani lavovi koji riču ispred kapija istočnjačkih dvorova i slične vragolije. Izgleda da je i imperator svojevremeno bio naručio od njega nešto čime je ukrasio dvor“, nastavi Alberto. „Video je neke radove tog nevernika u Jerusalimu, kad je bio u krstaškom pohodu. Uistinu sjajan um.“

Dante je odvratio pogled od mehanizma i zurio je ispred sebe. Razmišljao je o relikviji viđenoj u crkvi i o njenom prividnom životu. Pomisao da je reč o statui koju pokreće skriveni mehanizam, nije ga napuštala ni na tren.

„No istovremeno i... izopačen“, Alberto je i dalje govorio.

„Izopačen? Zašto?“, upita Dante pogođen tim rečima.

„Ima nečeg sablažnjivog u želji da se podražava život, da se naruši stvoriteljev poredak i da se predmetima od drveta i metala omogući da zauzmu mesta živih bića.“

„Narušavanje logike i prirode?“, upita ga prior. Ove ga reči navedoše na jednu pomisao. I galija koju je istraživao izgledala je kao neverovatno izvrtanje značenja stvari. Predmet stvoren da zaštiti život na moru, pretvoren je u svoju suprotnost, u skelu kojom se stiže do pakla. „Ali Bog je stvorio poredak po kome vladamo Zemljom, raspolažemo njenim bogatstvima, uređujemo njenu promenljivost. I vaši su satovi, majstore Alberto, sprave za ravnanje. Nije li i vaša veština bogohulna? Zar ne bi, onda, i vi trebalo da napišete nešto slično na nazubljenim točkičima koje pravite?“

Alberto odmahnu glavom spreman da odgovori, ali ga Dante prekide. „Recite mi pre toga hoćete li uspeti da otkrijete namenu sprave proučavajući njene ostatke.“

Majstor slegnu ramenima načinivši sumnjičav izraz lica. Ponovo se udubi u komadiće spajajući ih više puta na različite načine. Stisnute usne i namršteno čelo otkrivaii su rastuće nezadovoljstvo. Konačno se, nakon još jednog pokušaja, zaustavi. „Možda. Ali samo delimično. Nedostaju neki bitni delovi. Po nečemu je, svakako, vrlo sličan velikom časovniku. Vidite li ovu nazubljenu osovinu i ovaj deo lanca? Siguran sam da je to srce mehanizma. Obmotana oko svoje osovine, ova čelična traka pokreće prvi točak koji prenosi pokret na ostale, manje točkove, zahvaljujući povećanju brzine obrtaja koja bi se mogla i izračunati, kad bih imao sve delove...“

„I kažete da ga je napravio taj Al Džazari“, ponovo se oglasi Dante nakon što je neko vreme slušao majstorova objašnjenja.

„Al Džazari je bio najveći majstor za izradu mašina u celom poznatom svetu, ponos našeg zanata. Kad bismo samo imali njegove nacрте...“

Alberto se vratio metalnim komadićima, gledajući ih s gotovo religijskim poštovanjem. „Da nije ubijen...“

„Al Džazari je ubijen? A zašto?“

„Presudila su mu sama njegova braća po veri. Izgleda da je bio poludeo. Bar se tako kasnije pričalo u hrišćanskim zemljama.“

Prior zamišljeno protrlja bradu. Kao da je namerio da izduži donju vilicu, toliko ju je razvlačio. Zadubljen u misli, prelazio je prstom preko urezanih slova prateći njihov oblik. *Alah je veliki, ali je Al Džazari veći*. Bogohuljenje. Slepí ponos. Ponekad i najveći postaju njegove žrtve.

„Kad je umro?“

„Sredinom veka. Nešto pre imperatora Fridriha.“

Dante se vratio posmatranju mehanizma. Ako je zbilja njegovo delo, na šta je sve navodilo, ovaj složeni predmet morao je biti napravljen pre pedeset godina. Gde je bio čuvan toliko vremena? I zašto se sada obreo u zemlji tako dalekoj od zemlje svog porekla, praćen smrću? I pre svega, čemu je služio?

„Pričale su se o njemu i druge priče.“ *Mechanicus* je govorio tiho, no i to je bilo dovoljno da prekine tok Danteovih misli.

„Koje?“

„Da je poludeo zbog jednog otkrića.“

„Zbog nekog izuma?“

Alberto odmahnu glavom. „Ne, oni su mu bili ponos i radost. Al Džazari je poludeo zato što je otkrio Božje granice.“

„Božje granice?“

„Tako se pričalo.“

Dante je neko vreme ćutao. Lica upokojenih plesala su pred njim. Priseti se, potom, astrolaba koji su vojnici gradske straže pronašli na brodu. Potraži ga u torbi. Sad, pod punim sjajem dnevnog svetla, primeti da sićušni znaci na njemu nisu ukras, već pravilno raspoređeni useci koji označavaju stepene i kružne putanje. Na ivicama su bila ugravirana arapska slova. Predmet vrhunski fine izrade.

Okrenu se tražeći mladog Saracena. Amid je klečao na malom tepihu i molio se okrenut ka zidu.

Dante mu priđe pružajući mu spravicu. „A ovde, šta je ovde

napisano?“

Rob je oklevao kao da se plaši da će biti izložen ponovnom bogohuljenju. Hitro prelete pogledom i kao da se malo povrati od straha. „Ovo je posveta. *Onom koji proučava zvezde*. Sultanov dar glavnom astrologu u Damasku.“

Pesnik i *mechanicus* se zgledaše čekajući da mladić nastavi. No ovaj nije imao šta da doda izrečenom. Razmišljajući o onom što je upravo čuo, Dante se osvrnu oko sebe i zagleda se u predmete koji su ih okruživali. Osim velikog radnog stola, i neke police su bile zatrpane alatom i raznim mehaničkim delovima. U jednom uglu sobe ugleda malu nišu sa asurom i urolanim pokrivačem za spavanje. Mora da tu spava mladi rob, pomisli, okrznuvši krajičkom oka rub knjige koja je virila ispod pokrivača.

Radoznalo se naže nad asuru i dohvati je. Bila je to mala knjiga čiji se kitnjasto ispisan naslov skladno uklapao sa šarama na margini. Mladić je sa zebnjom pratio pesnikove pokrete. Dante uhvati njegov pogled kad se okrenuo da ga upita.

„Vrlo vredna knjiga, neverniče. Kako se zove?“

„To je priča o jednom snu. To je *Kitab al Mi'radž*.“

I ne primećujući, prior je sklopio ruke oko knjige, kao da hoće da je zadrži. Pre mnogo godina, njegov mu je učitelj Bruneto pričao o tom dragocenom delu, *Liber scalae Machometi*²⁸ Muhamedov put u kraljevstvo senki, do Božjeg prestola. Želeo je tada da može da se upozna s njenim sadržajem. I sad je, evo, u njegovim rukama, ali je napisana jezikom koji on ne može da rastumači. Pruži knjigu Saracenu držeći je, međutim, i dalje čvrsto u rukama. „Reći ćeš mi šta tu piše. Ako nećeš da ti je vlasti Komune oduzmu i spale kao dokaz da širiš jeres.“ Mladić pognu glavu. „Ali ne sada. Vratiću se da bih saznao ono što hoću.“

Na putu prema bolnici Santa Marija Nuova

„O, Dante! Uvek u žurbi, kao da su ti Furije²⁹ za vratom.“ Pesnik se

ukopa u mestu, prepoznavši neotesani glas koji ga je oslovio. Pridošlica je stajao na drugoj strani ulice, bahato raširenih nogu, namigujući mu lisičjim očima prodornog pogleda.

Zatim podiže ruku mašući graciozno poput zaljubljene devojčice. Preko širokog lica prelete mu ironičan osmeh.

„Mogu li i ja usput da te pozdravim? Ili je samo Beatricama i ostalima u vas zaljubljenim dozvoljeno da vam upute ljubazni pozdrav? Premda bih i ja, ništa manje nego one, umeo da izazovem treperenje vazduha... na primer svojim prdežima!“ Pesnik se uputi ka njemu crven u licu, stežući pesnice.

Ovaj se skloni, praveći komičnu, tobože prestrašenu grimasu. „Zaboga, priore, kakav strašan izraz lica! Isti koji si imao u bici kod Kampaldina.³⁰ Zato smo i pobedili: među Aretincima ne beše nijednog tako strašnog poput tebe.“

Dante ga je u međuvremenu sustigao. Odmeri ga zadržavajući pogled na njegovoj razmetljivoj odeći. „Čeko,³¹ još si ovde?“, prosikta. „Iako znaš da u Firenci nema mesta za propalice i kockare. Mislio sam da si već na putu za Rim: u večnom gradu izvesno ima više mesta za tebe i tvoje poduhvate, i vazduh je daleko povoljniji za pokvarenjake.“

Čeko Andolijeri sede na jedan kamen na raskrsnici, pošto je podigao svoje ljubičaste čarape i brižljivo namestio *farseto*³² tako da mu istakne čakšire.

„I trebalo bi da znaš da je u Firenci zabranjena nepristojna i skaredna odeća. Kako si se to, do đavola, obukao?“, naruga mu se pesnik.

Ovaj se, međutim, nije najedio. Pokaza rukom oko sebe. „Prijetelju moj, istina je da u Bonifacijevom gradu ima više krčmi nego škropionica³³ i više javnih kuća no ispovedaonica. Istina je, tamo stremi moja zvezda, tamo sam krenuo da se pokajem zbog svojih nedela i zatražim oprost u čast *Centesimusa*. No zaustaviti se u tvom časnom gradu obaveza je onih koji su se zaputili stazom dobra i pokajanja. A što se tiče mojih pantalona“, nastavi pružajući zdepaste noge i zadovoljno ih gledajući, „moram ti reći da se, istini na volju, u

Firenci još niko na njih nije žalio.“

Dante prasnu u smeh. „Da si umesto krčmi posećivao božje hramove ili naše učionice u kojima se izučava veronauka, bio bi manje ohol i zadovoljan sobom.“

„Ajme, Dante, teret nepodnošljive sete odvratio me je od pravog puta. A iznad svega neprijatno pomanjkanje novca. Ako moj matori konačno ne odluči da napusti ovaj svet i ostavi mi ono malo što ima, biću prinuđen da prosim. Osim ako se ne pojavi kakva dobra prilika. Ovde vam, izgleda, poslovi idu prilično dobro, prokleti Firentinci. Možda će se naći komad hleba i za mene. Došao sam da vam ponudim svoje usluge.“

„A kome to, ako mogu da znam?“

„O, svuda postoje oni kojima su potrebni oštar jezik i hitra ruka. No radije bih...“ Čeko> namignu Danteu i udari ga laktom u rebra, „slušao o tvojim delima. Šta će ponuditi svetu najvreliji međ toskanskim pesnicima? Čuo sam priče među Vernima. Pominju put u carstvo mrtvih.“

„U carstvo mrtvih i onih koji ne umiru.“

„Ni manje ni više...“, promrmlja Čeko ironično. Ali se Dante već prepustio svojim mislima. „Izgleda da ste namerili da se takmičite sa Francuzima, kad već govorimo o oholosti“, reče Sijenac pokazujući zidine nove katedrale koje su iznikle iza crkve Santa Reparata. „Tamo se podižu ogromne katedrale golemih lukova čiji se oštri vrhovi uzdižu nebu pod oblake. Kao da hoće da dosegnu Boga, umesto da ga ponizno prizivaju među ljude, kao u našim crkvama...“

Dante se trže na ovu poslednju primedbu. „Dosegnuti Boga... Da, to je problem...“

„Šta hoćeš da kažeš?“

„Trojstvo carstva mrtvih, u tami i na svetlosti. Već sam u glavi stvorio prva dva dela, očajnike i one koji se u vatri pročišćavaju od greha. No treće carstvo...“

„Raj? Kako ga zamišljaš?“

„Ta su vrata još zaključana, Čeko. U mojoj glavi carstvo Dobra još

nije poprimilo jasni oblik. Ništa što sam dosad smislio nije doraslo moći Božjeg prestola. Katkad mi obuzme misli nejasna slika prozračnog jezera oko kojeg se greju duše pravednih...”

„Budale okupljene oko lomače, kao goniči kamila ulogorovani u pustinji. I to bi bio tvoj raj? To je nadoknada za žuč i gadosti koje moramo da gutamo za života?“, prasnu ovaj cereći se. „Časti mi, razumem veru muhamedanaca s njihovim raskošnim rajem bogatim mlekom, medom, vinom i lepim ženama.“

Dante ga pogleda, zgađen. Odmahnu rukom i okrenu glavu kao da želi da završi tu temu.

Nastavili su da hodaju izbegavajući mnoštvo ljudi i stoke koje je pretilo da ih pregazi. Čeko je delovao rasejano, kao da su mu misli odlutale nekud daleko.

Stigavši do podnožja stepeništa, Dante stade i uhvati prijatelja za ruku. „Čeko, došao sam ovamo tužnim poslom. Treba da pogledam telo jednog usmrćenog čoveka.“ Zaputi se prema ulazu u bolnicu, ali se zaustavi posle svega nekoliko koraka i okrenu se prema Čeku. „Pođi sa mnom, ako hoćeš. Nek mi bar jednom tvoja prepredenost i cinizam budu od pomoći.“

Sijenac bez reči krenu za njim.

Siđoše u podrum, u mrtvačnicu. Vazduh je bio težak, zatrovan dimom uljanih lampi i kužnih isparenja koja su se skupljala ispod umrljanih čaršava prebačenih preko leševa. Štiteći lice koprenom kapice, Dante priđe poslednjem daščanom stolu na kojem su ljudi iz Mizerikordije³⁴ složili gole udove mrtvaca. Glavu su mu sastavili sa grudima i samo je poderotina na jednom delu vrata pokazivala da je preklan.

Neka milosrdna ruka razodenula je i oprala telo. Dante se primakao da bi mu ponovo pogledao lik, dok je Čeko stajao podalje, gledajući zgađeno. Dante je promatrao grube crte lica obeležene neumitnošću vremena i nos iskrivljen nekom davnom povredom.

Ponovo ga obuže isti osećaj kao u gostionici. Već je video ovo lice, pomisli, ovlaš dodirujući suvonjave obraze. Potiskujući nelagodu

zgrabi glavu i nadnese se nad njom. „Ko si?“, promrmlja.

Osećao se kao da hoda ukrug, rubom neke mračne bare. Onda, iznenada, kao mehur vazduha koji izbija na površinu muljevite vode, jedno ime izbi mu na stazu sećanja.

Poznavao je ovog čoveka pre više od dvadeset godina, u vreme kad je pohađao franjevačku školu Svetog krsta.

Čeko je, i dalje zgađen, u tišini čekao iza njega. „Šta to znači?“, osmeli se konačno da promrmlja, videći da Dante i dalje ćuti.

Kao odgovor, Dante pokaza nekud ispred sebe, kao da gleda u nešto izvan zida mrtvačnice. „Tamo... malo ranije...“, izusti. Pokretao je prste kao da u vazduhu traži reči koje je misao ostavila negde iza njega. Svest mu se povrati od lutanja predelima nagađanja. „Tamo, u crkvi. Relikvijar device. Ovaj čovek je Gvido Bigareli, skulptor mrtvih.“

Čeko zbunjeno pogleda žrtvu, kao da mu to ime ništa ne kazuje. Dante je, međutim, sve dublje zapadao u zabrinuto čuđenje. Bigareli se nije mogao vratiti u Firencu i biti ubijen upravo sad kad se jedno od njegovih dela pojavilo na tako čudesan način. Nemoguće je da je reč o običnoj slučajnosti.

Misli mu se vratiše u mrtvačnicu u kojoj su stajali. Čeko je i dalje zurio u telo s neodgonetljivim izrazom lica.

„Bigareli... Bigareli ih je izgleda čekao“, uzviknu Dante odjednom, okrećući se prema Sijencu. „Sve njih.“

Čeko se ponovo nadneo nad telom. „Ali kako je ubijen? Za ovo je morala biti potrebna ogromna snaga.“

Pošto je rana isprana od krvi, a glava nameštena u svoj prirodni položaj, usmrćeno telo izgledalo je sasvim drugačije. Između rubova poderane kože belasali su se vratni pršljenovi.

Pesnik razmaknu kažiprstom rubove kože slomljenog vrata. „Čudno... promrmlja.“

„Šta to?“

„Ovde su tragovi dva duboka uboda. Sečivo je prodrlo vrhom prolazeći kroz vrat. Zatim ga je ubica zario u desnu stranu, cepajući meso i lomeći kost. Dva puta, na isti način. Dva slična uboda, ali se

jasno razlikuju, kao... “ pesnik zastade.

„Kao da je delo dvojice ubica?“, podstaknu ga Čeko.

Dante odmahnu glavom. Iznenada mu je nešto palo na pamet. Pogleda još jednom opruženo nago telo pred sobom, a zatim se okrete tražeći nešto. „Gde mu je odeća?“

Čeko pogleda okolo. U jednom uglu, u korpi od pruća ležala je zgužvana gomila haljina umrljanih krvlju.

Dante joj hitro priđe i izvadi odeću da bi je pregledao. Dok je pažljivo prepipavao tkaninu, u jednom unutrašnjem džepu oseti pod rukama nešto meko. Bio je to presavijeni list sa nekom skicom na vidljivoj strani. Prepozna osmougao s malim krstovima na temenima, na brzinu skiciran olovkom. Pored njega je bilo ispisano nekoliko reči: *Templum lucis, haec thesauri Federici.*

Ovo je hram svetlosti, škrinja Fridrihovog blaga. Pored je pisalo pučkim jezikom: *Ovde će se otvoriti carstvo mraka.* Ponovo te reči, istovetne onima u poruci nađenoj međ svilom. Ponovo poče da pregleda istočnjačku odeću ubijenog. *Prekomorski narod,* pisalo je u brodskom dnevniku sa galijske. Da li je ovaj što sada leži pred njim čovek koji nedostaje?

Dante se okrenu prema prijatelju koji se, bezizražajnog lica, primakao da bi bolje video.

„Čeko, zbog čega si došao u Firencu? Mislim... šta je pravi razlog?“

Prijatelj ga je gledao pravo u oči. „Da bih obnovio ljubavne veštine“, izjavi ovaj na svoj uobičajeni podrugljivi način.

Dante slegnu ramenima i načini netrpeljivi pokret. Dobro je poznao te reči, znak raspoznavanja Vernih ljubavi.

„Al’ ne bi mi smetalo ni da se domognem nekog novca.“, završi Sijenac.

U podne istog dana

Prior se oprostio od prijatelja. Nije znao šta mu valja činiti, bio je

raspolučen između želje da produbi istragu i potrebe da se vrati u San Pjero. Letnja žega usijala je kaldrmu, nad kojom se u kovitlacima dizala vrela prašina. Oči su ga pekly pune sitnog praha i on se zaputi – i ne razmišljajući – ka senovitoj strani uličice. Najednom se iza njega začu vrisak i on poskoči u stranu, jedva na vreme da izbegne kola što ga, pojavivši se niotkuda, umalo ne udariše. Pribi se uza zid proklinjući vozača koji je, i ne osvrćući se na njega, nastavio da goni konje.

„Skloni se, budalo!“ čuo ga je kako urla. Krenu da ga sustigne, ali kola silovito poskočiše naletivši na kamen i primakoše mu se još bliže.

„Čuvajte se, gosparu!“, doviknu mu neko s druge strane ulice, neki visoki starac odeven u tamnu odeću.

Dante zakloni oči od bleska sunca pokušavajući da mu razazna lice. Bio je to jedan od gostiju koje mu je gostioničar pokazao, Marčelo, lekar. Odmah zaboravi svoj bes. „Zahvaljujem na upozorenju“, odgovori i uputi se ka njemu. Imao je osećaj da ga je taj čovek u stvari čekao. „Mislim da vas poznajem“, reče približavajući mu se i pozdravi ga lakim naklonom.

„Poznajem i ja vas, gosparu Aligijeri. Ako ne lično, onda po vašoj slavi“, odgovori stariji čovek i sam se naklonivši.

„Slava je ponekad brža od koraka. A šta je, međutim, navelo vaš korak na ovo mesto?“

„Ako ste čuli za mene, poznajete i moju veštinu. Izučavanje telesnih patnji i kretanje zvezda koje ih izazivaju, ali i leče. Mislio sam da posetim bolnicu kako bih video mogu li svojim naukom biti od koristi svom nesrećnom sadrugu iz gostionice. No čini se da ne postoji ništa što bi medicinska nauka mogla za njega učiniti, osim da potvrdi odlazak iz sveta živih...“

„Malo biste mogli da učinite za njega i mnogo većom veštinom. Mislim da je u trenu preminuo. Jeste li ga poznavali? Bio je vaš prijatelj?“

Marčelo nakratko začuta, kao da razmišlja kako da odgovori. „Zar se, u suštini, ne poznajemo svi na zemlji?“, upita zatim. „Zar ne

pripadamo svi, zahvaljujući našoj humanosti, jednoj porodici? Učinilo mi se doličnim da ispratim njegove prve korake u večnost.“

„A jeste li znali ko je?“, navaljivao je Dante.

Starac je oklevao, kao da ne pronalazi reči kojima bi izrazio misli. „Ne, nisam ga poznavao. Samo to malo vremena koje smo proveli u istoj gostionici. Međutim, stekao sam utisak da on mene poznaje. Da je čak...“

„Šta?“, ohrabri ga pesnik.

„Da je namerno odseo u toj gostionici kako bi me sačekao. Kao da je znao da ću stići tamo“, promrmlja on.

„Objasnite mi detaljnije.“

„Bilo je nečeg u njegovom ophođenju... u poverljivom obraćanju još od prve reči koju mi je uputio iste večeri kad smo stigli. Neprekidno mi je postavljao pitanja, kao da očekuje da i ja njega nešto upitam. Na isti se način ponašao i prema Bernardu.“

„*Literatusu?*“

„Čuo je za njegova istraživanja i dugo je razgovarao s njim, govoreći o prošlosti.“

„I šta je govorio?“

„O svojoj opsesiji životom imperatora Fridriha. Razmatrali su da li je vladar ikada bio u Firenci. I onda ovo... no sad je suviše kasno za bilo šta.“

„Čovekova smrt poravnava račune s medicinskom veštinom. Ali ne izravnava račune sa pravdom“, odvrati Dante gledajući ga pravo u oči.

Ovaj potvrdi. „Istina je. Štaviše, pravda je beskrajno moćnija od mojih skromnih znanja.“

Dante mu se u međuvremenu sasvim primaknu, toliko da mu je dodirivao desnu ruku. Osetio je kroz tkaninu čvrstinu mišića, kao da mu je telo bilo mlađe nego što je pokazivalo.

Marčelo se instinktivno izmaknu izbegavajući pesnikov dodir. „Oprostite, gosparu“, hitro reče uhvativši priorov začuđeni pogled. „To je moja stara navika, stečena u vreme dok sam lečio leprozne u prekomorskim zemljama.“

„Nameravate li da ostanete, da se vratite u gostionicu?“, upita ga Dante.

„Da... mada se vaš grad mnogo promenio od mog poslednjeg boravka ovde pre mnogo godina“, odgovori stariji čovek posmatrajući okolne građevine. „Da li bi vam smetalo da deo puta pređemo zajedno?“

Prior ga bez reči uze podruku uputivši se lagano prema ruševinama antičkih kupatila, putem koji je vodio prema gostionici.

Pređoše u tišini stotinak koraka. Marčelo se i dalje osvrtao oko sebe kao da je u mislima tražio vezu između svojih sećanja i onoga što vidi. Onda najednom stade ispred mermernog stuba uzidanog u ugao jednog zdanja. „Vek kao da ubrzava, približavajući se kraju“, promrmlja. „U grozničavom ubrzanju godine proždiru same sebe poput lisica zatvorenih u džaku, pobesnelih od straha.“

Koračali su lagano. „Šta vas vodi u Rim?“

Ovaj stade okrenuvši se prema pesniku. „Pri kraju života stiže i čas da se izravnaju računi s Bogom, da se vrate dugovi. Ja sam već blizu *redde rationem*³⁵ Petar će uskoro odmeriti svojom vagom životna dugovanja i potraživanja. Idem u Rim da ispunim davno zavetovanje i da molim za oprost grehova učinjenih na dugom životnom putu.“

„Zar je vaš teret tako težak?“

„Ima li čoveka koji ne nosi jednako teško breme, naročito ako je, kao ja, doživeo pozne godine? Dugo živeti znači dugo grešiti.“

Istog popodneva, ispred crkve Svetog krsta

Ako je tačno ono što je saznao u krčmi, Bernardo će sve raspoloživo vreme morati da provede u biblioteci franjevačkog samostana. Dante sačeka pred vratima *scriptoriuma* da redovnici izađu po završenom poslu. Napokon se na pragu pojavi i Bernardovo ispijeno, mršavo lice.

Ugleda ga kako nosi svežanj listova od pergamenta i svoje

sanduče za pisanje. Izgledao je umorno i izmučeno i hodao je sporo i s naporom. No nije se predavao vrućini. Povremeno je zastajao oslanjajući nogu na neki kamen i iz torbe izvlačio navoštene tablice na kojima je nešto zapisivao metalnim šilom.

Stade ispred gradske česme i halapljivo prinese usta bronzanoj cevi pijući velikim gutljajima. Kao da nije mogao da ugasi žeđ. Dante se zaustavi pored njega ljubazno ga pozdravljajući. Bernardo uzvratil pozdrav rubom rukava otirući znoj sa čela.

„Odavno želim da popričam s vama, gospodine“, obrati mu se Dante.

„Poznata mi je vaša javna služba, gospodaru Durante. A poznajem i vaše pesničko delo. Verujem da vas zanimaju činjenice u vezi s jezivom smrću umetnika Bruneta. No ja vam ni u čemu ne mogu pomoći. Upoznao sam ga tek u gostionici i video svega nekoliko puta za vreme obroka. Zbog svojih sam istraživanja često napolju, u potrazi za podacima. Ili sam zatvoren u sobi da bih pribeležio ono što sam saznao“, dodade, pokazujući listove pergamenta.

Dante mu se radoznalo primaknu. „Kakve je prirode vaše istraživanje?“

Pokušavam da privedem kraju treći deo spisa *Res gestae Svevorum*³⁶ istoriju života vladara. Naročito najvećeg među njima, Fridriha. Povest o njegovim poduhvatima za života i o njegovoj smrti.“

„I šta ste korisno pronašli u Firenci? Mislim da moj grad nikada nije ugostio imperatora.“

„Nije ga ugostio za života, često je čak bio neprijateljski nastrojen prema njemu, premda je među gradskim zidinama živelo mnogo odanih mu gibelina.³⁷ Istini za volju, razlog je i imperatorov strah od obistinjenja Skotovog proročanstva: Umrećeš *sub flore*.³⁸ No možda je barem nešto od njega dospelo ovamo nakon njegove smrti.“

„Nakon njegove smrti? Kako to mislite?“

Istoričar slegnu ramenima i začuta kao da se plaši da je već previše rekao. „Naišao sam na nešto u *Majnardinovoj hronici*, što me je uputilo ovamo.“

„Majnardina iz Imole? Imperatoru odanog biskupa za kog se kaže da je poslednje godine života proveo sastavljajući Fridrihov životopis? Ali njegovo je delo, koliko se zna, izgubljeno. Ako je ikada i napisano!“

Bernardo začkilji gledajući ga zagonetno. Onda se hitro obazre kao da proverava da ih niko ne može čuti.

Dante se i sam nagoniski osvrte oko sebe, ali nije primetio da je iko na njih obraćao pažnju. Bernardo u međuvremenu otkide najdužu grančicu s obližnjeg grma kao da namerava njome da ispiše nešto u prašini.

„Ako, dakle, taj tekst postoji“, izazva ga pesnik „i ako ste mogli da ga pročitate, šta ste to u njemu našli što vas je dovelo ovamo? I šta je to imperatorovo dospelo u Firencu posle njegove smrti?“

Bernardo ne odgovori odmah, tražeći prave reči. „Majnardino je napisao nešto u vezi sa imperatorovim blagom. Ovako napisa učitelj: *Thesaurus Federici in Florentia ex oblivione resurget, Fridrihovo blago biće otrgnuto od zaborava u Firenci.*“

„I to je ono za čim tragate?“

Bernardo odlučno odmahnu glavom. „Nije bogatstvo ono što želim. Zlato je jedna od najbeskorisnijih materija na marginama života. Želeo bih, međutim, da moje skromno delo odgovori na pitanje čiji odgovor nije znao čak ni moj učitelj. No pitao bih za odgovor Ariga da Jezija. Čuo sam da je i on u vašem gradu.“

„A zašto filozofa?“, upita Dante iznenađen.

„Zato što tako stoji u Majnardinovim spisima. Arigo je bio iskušenik s franjevcem Elijom de Kortonom, Fridrihovim prijateljem. Priča se da je Arigo vrlo bogat. Kao i Elija. Pričalo se još kako je savladao tajnu alhemičarsku veštinu pravljenja zlata. Ili je, možda, on pronašao imperatorovo blago.“ Kao da je naglas razmišljao. „A možda je, jednostavno, sve izgubljeno“, izusti zatim, tužno odmahujući glavom. „S Fridrihovom smrću sve se pretvorilo u prah.“

„A dokaz bi trebalo da je ovde, u Firenci? Zajedno s njegovim blagom?“

„Majnardino je bio uveren u to. Ja pokušavam da potvrdim njegovo uverenje. Pre no što me stigne smrt i zauvek mi zapečati usta poput usta mog učitelja.“

Dante ga uhvati za ruku. „Mislite li da ste u opasnosti? Kažite mi ko vam preti i upotrebiću sav svoj autoritet da vas zaštitim!“

Ovaj se tužno osmehnu. „Ne bi mi mogle pomoći ni sve rimske legije, gosparu. Dugo već moja mokraća vonja sladunjavo, a vatra mi iznutra proždire utrobu. Molim Boga samo da mi podari dovoljno vremena za svršetak mog dela“, zaključ i nanovo se nadnese nad fontanu da se napoji.

Prior sačeka da Bernardo osveži suvo grlo.

Ovaj se ispravi oblizujući usne kao da hoće da upije i poslednju kap. Izgledao je malo bolje. „Mora da sam i ja sklopio 'Jerusalimski pakt'“, promrmlja.

Dante ga pogleda upitno i spazi mu bleđi osmejак na licu. „Priča se da je u Jerusalimu, za vreme krstaškog pohoda, Fridrih sklopio pakt s nevernicima koji su mu, zauzvrat, otkrili tajnu panaceje, leka koji leči sve bolesti i odagnava smrt i dalje od granica tame. Zbog te legende veruje se da Fridrih i nije mrtav, već čeka da se vrati pošto se Sunce okrene³⁹ oko Zemlje pedeset puta od dana njegove tobožnje smrti. Pomislite, gosparu Durante: povratak Antihrista u godini Jubileja. Kakva bi to strašna poruga Bonifaciju bila!“

„Čovek bi pomislio kako je papa odredio vreme proslave *Centesimusa* upravo da bi sprečio tu mogućnost“, promrmlja Dante.

Ubrzo zatim Bernardo se oprost i udalji se umornim korakom.

Pesnik najpre pomisli da krene za njim, no ipak odluči da se vrati Albertu. Možda ima novosti u vezi s mehanizmom. I ta knjiga, *Mi'radž*, stalno mu se vraćala u misli. Izmučena lica mrtvih smenjivala se mu se u mislima s još nejasnom slikom nebesa iz njegovog budućeg dela. Kao da su se nepronađeni oblik raja i mračni zločin stopili u istu zaslepljenost.

Iz razmišljanja ga prenu pogled na krupnu figuru koja se pojavi iz poprečne ulice i krenu preko antičkog amfiteatra. „Pozdravljam vas,

gosparu Moneru!“ doviknu mu s leđa.

Ovaj se odmah okrenu tražeći pogledom u gomili onog ko ga je dozvao. Delovao je zabrinuto, no čim ugleda Dantea, briga mu iščeznu s lica.

„Nadam se da vam neće smetati da usput prozborimo koju reč“, reče Dante sustižući ga.

„Gosparu Durante, čast mi je upoznati se s vama. Mada pretpostavljam šta bi mogao biti razlog vašeg zanimanja za moju malenkost. Možda bi, pod drugačijim okolnostima, tema našeg razgovora bila nauka, a ne nasilje i smrt.“ Čovek je govorio pravilnim toskanskim jezikom s jedva primetnim francuskim naglaskom.

„Vidim da savršeno vladate mojim jezikom. A na koju to nauku mislite?“, odvrati pesnik.

Moner podignu prst ka nebu. „Na nauku o Uraniji,⁴⁰ kojoj sam posvetio ceo život. Najpre u Tuluzi, gde sam rođen, zatim u Langdoku, i najposle u Veneciji. Tamo sam na starim, uglavnom Ptolomejevim kartama proučavao nebeske mape. Ispravljao bih, katkad, propuste velikana. Trudio sam se da predavanjima prenesem svoje znanje, nažalost bezuspešno. Dokaz tome je i činjenica da ni vi niste čuli za mene.“

Čovek zaključi temu osmehujući se s gorčinom. Grimasa mu je naglasila ožiljak na licu.

Astronom, pomisli Dante iznenađen slučajnošću.

Sigurno je delovao zbunjeno, pošto se njegov sagovornik osmehnu: „Ako se pitate šta ja radim u vašem gradu, reći ću vam da je ovo samo poslednja stanica mog poslednjeg putovanja.“

„Kuda ste se uputili?“, upita ga Dante sve više iznenađen. „I zašto vam je ovo putovanje poslednje?“

Ta reč mu je zlokobno odzvanjala u ušima. Nije moguće da i on, poput Bernarda, oseća da mu je smrt blizu?

Moner je zastao ispred ostataka rimske kapije. U daljini se nazirao zamak Stinke i njegove mračne, slepe zidine. Prođe rukom preko čela kao da odagnava iznenadni bol. „Moj cilj je u Africi, u

neprijateljskim mavarskim zemljama, a onda dalje na jug, u kraljevstvo mandragore, ispod dalekog ekvatora sve do ispod novog, australijskog neba koje hrišćansko oko nikad nije videlo. Tamo se ispredaju bajke o sjaju nepoznatih zvezda i novih sazvežđa koja ispisuju ljudima neverovatne sudbine. To je veliki nedostatak Hiparhovog⁴¹ kataloga, koji ću, nadam se, bar donekle ispraviti.“

Dok je govorio, astronomovo lice je zasijalo kao da je pogled njegovog uma zbilja zaslepljen novim svetlostima. Utonuo u svoju viziju, činilo se da je zaboravio gde je. Dante ga ču kako zamišljen mrmlja nešto na francuskom, no brzo nastavi na toskanskom: „I pričaju o božanskom znaku, o četiri zvezde raspoređene u obliku savršenog krsta. Kao da ukazuju na poreklo istinske religije ili određuju sudbinu. Ali vas drugo zanima, nagađam.“

Osećanja mu behu iščezla s lica. Poslednje reči izgovorio je hladno.

„Govorili ste o poslednjem putovanju“, reče Dante zaokupljen mislima. Firenca je postala obavezno svratište na putu prema kraju, pomisli ogorčeno.

„Već sam putovao zemljama nevernika. Ali povreda desnog oka prilikom poslednjeg putovanja oštetila mi je vid. A zbog tajanstvenog saosećanja koje vezuje organe-blizance, oboljenje jednog polako se širi i na drugo oko. Uskoro ću biti u potpunom mraku i jedina za mene vidljiva zvezdana svetlost biće svetlost uspomena. Zato moram da požurim.“

Dugo su hodali u tišini. Pesnik je nastojao da drži korak sa svojim poznanikom, hitrim i izdržljivim uprkos paklenoj vrućini. „Jurite poput berberskog konja, gosparu. Jeste li na svojim putovanjima naučili tako brzo da hodate?“, izlete Danteu pošto je nekoliko puta morao da potrči ne bi li održao korak s njim.

Ovaj stade osmehujući se. „Upravo je tako, priore. Postoje zemlje u kojima jedan sat kašnjenja može da znači razliku između života i smrti. U pustinji, između oaza, i u oblastima u kojima haraju nevernici, gde su razdaljine između naših hrišćanskih utvrđenja na čitav dan jahanja udaljenosti, svaki nepredviđen događaj znači

zanoćiti na otvorenom, izložen opasnosti. Na takvim je mestima uobičajeno da dvojica jašu jednog konja kako bi se drugi odmorio i bio spreman za ostatak puta.“

„Svaka je zemlja neprijateljska na svoj način“, promrmlja Dante. „Znate li za ubistvo vašeg saputnika u gostionici u kojoj ste odseli?“

Moner potvrđi. „Bruneto. Dekorater, je l' tako? Tokom kratkog zajedničkog boravka u konačištu više puta sam ga video zadubljenog u crteže.“

„Nije bio dekorater. Niti je to njegovo pravo ime. Žrtva je Gvido Bigareli, najveći vajar današnjice.“

Francuz je ravnodušno primio to otkriće.

„Vama nikad ništa nije bilo sumnjivo?“, podstaknu ga pesnik.

„Nije. Ali nije ni neobično da putnici skrivaju svoj identitet. Iz najrazličitijih razloga.“

„Kakvih?“

„Da bi izbegli mesne predstavnike vlasti, ukoliko nisu njihovi istomišljenici. Ili radoznale poglede lokalnih lupeža, ako sa sobom nose nešto vredno.“

Dante zamišljeno stisnu usne. Bigareli je bio nepopravljivi gibelin na proputovanju kroz gvelfski grad. I to je, dakako, moglo biti objašnjenje.

„A možda je... možda je i to bio njegov slučaj“ nastavi drugi. Dante se trgnu. „Šta to?“

„Veče pre ubistva, silazeći u svoju sobu, naleteo sam na njega. Stajao je na stepeništu sa debelim trgovcem, Rigom di Kolom. Behu zaneti živahnim razgovorom. Zaćutaše u trenu kad me spaziše, ali ne pre no što sam čuo poslednje reči.“

Dante mu se primaknu sasvim blizu. „O čemu su pričali?“, upita nestrpljivo.

„O zlatu, gosparu Aligijeri. O brdu zlata. O tome kako, da bi do njega došli, treba pogasiti svetla u velikom krugu.“

„Šta to znači?, upita pesnik, zbunjen.

Moner slegnu ramenima. „Ne znam. Ali tako sam čuo. Ja sam astronom, vi ste uman čovek“, zaključio s blagom ironijom.

Popodne i uveče istog dana

Dante se oprostio od Francuza s osećajem nezadovoljstva. Mogućnost da je zločin povezan s ljudima koji su iz naizgled različitih razloga stigli u gostionicu *Andeo*, postajala je sve izvesnija.

Tu pomisao potkrepljivao je osećaj da su svi oni međusobno, na još neobjašnjiv način, nečim povezani. Uprkos tome što su im navike, naravi, pa čak i fizički izgled, bili potpuno različiti. Jedino im je očigledno zajedničko to što su svi stranci i što su se u Firenci zaustavili tobože samo u prolazu.

Način ubistva otkrivao je, sasvim izvesno, mentalni sklop zločinca. Kao da je upravo žrtva ta koja uvek priziva svog krvnika, birajući ga po načelu međusobne sličnosti. Nasilnika stiže namerna, brutalna smrt, zaljubljena duša iscrpljuje se razuzdanošću i neumerenošću. Koga je, dakle, tražio skulptor kako bi skončao svoj život?

Gvido Bigareli, majstor mrtve figure, vratio se posle dugog izbjivanja pod lažnim imenom, kao da je pošao u susret smrti.

Celog života joj se udvarao svojim delima. Bio je u dosluhu s njom, tiho ju je prizivao da zastane na njegovim bronzanim odlivcima, milovao je kosti ispod toplog mesa njenih ljubavnika. Konačno je stigla tražeći nadoknadu. Priseti se grube pretpostavke zapovednika straže koju je s nestrpljenjem odbacio. No ta mu se mogućnost sada činila prihvatljivom. Da li je Bigareli bio četvrti čovek na galiji? Da li je on izvršio pokolj zbog kojeg će završiti u paklu s gomilom?

Misli mu odlutaše do čudesne Device. Da li je iznenadno pojavljivanje njegovog starog dela, izuzetnog koliko i čovekolika stvar koju je čuvalo, uistinu slučajnost?

Put se na jednom mestu sužavao zbog drvenih skela koje su stolari postavili na pročelju jedne građevine. Još jedan vid ispoljavanja bahatosti novih bogataša, pomisli Dante. Izmaknu se prema ogradi oslobađajući prolaz kolima koja su nailazila putem. Neko protrča

pored njega grubo ga udarivši laktom u lice. Od bola se načas ošamutio.

Dok je pokušavao da se povrati gledajući oko sebe u nastojanju da shvati šta se dogodilo, ogroman kamen pade uz odsečan tresak na zid iza njega, praćen još jednim koji ga pogodi u rame. Instinktivno se bacio dalje od skela strahujući da će se ove svakog časa srušiti.

Na trgu pred njim vladala je prava pometnja: izvrnute tezge, korpe sa začinskim travama rasutim po tlu između krhotina zemljanog posuđa i potoka ulja i vina koje je izbezumljena svetina gazila u nemilosrdnoj tuči. Svuda oko njega nastade opšta strka ljudi u potrazi za izlazom.

Neko je iz gomile bacio kamen koji ga očeša. Za njim doleteše i ostali. Sa suprotnih strana trga zavađene strane gađale su se kamenicama, vitlajući iznad glava nekom vrstom prački na brzinu napravljenih od platnenih traka skupljenih među izvrnutim tezgama. Koristeći daske i lopate s gradilišta kao poluge, pokušavali su da izvale kamene kocke iz kaldrme; potom su se pošto je stari rimski pločnik odolevao njihovoj sili – bacili na ostatke antičkih zidina Kapitola čupajući rukama cigle od pečene gline, i uzvikujući uvrede.

„Šta se dešava?“ Dante se sklonio iza nekih kola i doviknuo starcu koji se nedaleko sklupčao štiteći glavu rukama.

Ovaj ga pogleda i osokoljen njegovom priorskom odeždom, reče: „Čerkijevi i Donatijevi.⁴² Sreli su se na tržnici i spremno razmenili uvrede. Nije mnogo trebalo da pređu na udarce.“

„Proklete kavgadžije“, procedi pesnik kroz zube. Sačeka prizemljenje nove salve kamenja pa ustade i odlučno krenu prema središtu trga nadajući se da su mu priorska obeležja na odeći dovoljno vidljiva. „Stanite, u ime zakona Komune!“, gromko viknu dograbi za rame jednog borca koji mu se dokotrljao do nogu, i šutnu ga u zadnjicu.

Oseti kako ga neka ruka zadržava uhvativši ga za lakat. On se otrgnu od stiska i okrenu se kao furija.

Čovek iza njega podiže ruke kao da se predaje i osmehnu se

neprimetno. „Oprostite mi, gosparu Durante.⁴³ Samo sam hteo da vam pomognem“, izjavi saginjući se da podigne pesnikovu kapu, koja je odletela nedaleko odatle.

Pesnik prepozna nasmejano lice Ariga da Jezija. I sam se nasmeja i otrese odeću od prašine i prljavštine. „Oprostite vi zbog mog ponašanja. U ovoj navali ludaka teško je prepoznati ruku pravednog.“

„Možda i nema mnogo pravednih u ovom gradu“, promrmlja Arigo prateći pogledom družine koje su se, okupljene na suprotnim stranama trga, popreko gledale razmenjujući pretnje. „Kao da se sve ruši, kao da naum predaka-osnivača grada nestaje u lokalnim tučama.“

„Taj je naum, ako je ikad i postojao, bio ispisan na listovima koje bi, kao i Sibilina proročanstva, i slabašni dašak vetra mogao da oduva“, odgovori Dante odmahujući glavom.

I filozof je rastuženo gledao oko sebe. „Šta je to dovelo vaš grad u ovako žalosno stanje?“

Dante ljutito pokaza zavađene siledžije. „Ova nedostojna svetina razuzdala se unutar gradskih zidina poput nesavladivog povodnja. Stigli su sa svih strana Toskane privučeni lakom zaradom koju su im kulturno propadanje, lenjost vladara, simonija⁴⁴ sveštenika, potkupljivost sudija i samozadovoljno neznanje učenih obećavali. Zauzeli su naše ulice pošto su se izlili iz slivnika gde im je bilo prvo utočište, zagospodarivši zemljom koju su naši preci krvlju oslobodili od varvara. Firenca je postala nalik pobesneloj kobili.“

Dante zastade smrknuto gledajući razuzdane mladiće. Masirao je bolnu vilicu i otro nadlanicom mlaz krvi koji mu je curio iz rasečene usne.

Izgledalo je da Arigo s posebnom pažnjom sluša njegove reči. „Ni ostali italijanski gradovi nisu u boljem stanju. Ali dobar bi ih vladar mogao privesti razumu, uz pomoć svih ljudi dobre volje. Ljudi kao što ste vi, gosparu Aligijeri.“

„Kad bi takvi kao što sam ja, koje ste u svojoj dobroti uzdigli, umeli da se nametnu. Kad bi, umesto ovih vucibatina, imali snagu i

moć novca zarađenog na rđav način. Možda će orao⁴⁵ ponovo zavladatai nebom nad Italijom i njegove će kandže zauvek rasterati noćne pse koji su preplavili zemlju.“

Dante se slabašno osmehnu, liznuvši vrhom jezika rasečenu usnu. Dok je govorio, pratio je pokrete sukobljenih, koji su se u međuvremenu premestili na suprotnu stranu trga i razmyleli se po bočnim uličicama. „Gradovi su velike zveri, po svemu nalik malim životinjama koje ih nastanjuju“, reče s gorčinom.

„I svi su ugroženi istim zločinima. Jedan se grad može povrediti baš kao što se može povrediti i čovek“, dodao je filozof.

Dante je zurio u njega. „Istina je. A sudbina je htela da upravo istražujem jedan zločin. Smrt je posetila gostionicu *Andeo*.“

„Čuo sam. Taj siroti Bruneto...“

„To mu nije pravo ime“, odgovori Dante ravnodušno, ponovo zaokupljen otresanjem prašine sa odeće.

Arigo ni na koji način nije reagovao na te reči. Mirno je čekao da ovaj nastavi.

„Ime mu je Gvido. Gvido Bigareli.“

„Zbilja?“, filozof je ostao miran kao da mu je to ime potpuno nepoznato. Ili je već znao pravi identitet ubijenog. „Jeste li na dobrom putu da otkrijete počinioca?“, upita i zaklanjajući se sede iza niskog zida.

Dante slegnu ramenima i sede pored njega. „Beznačajni delići zapleta. Ni jasnog motiva ni nagoveštaja kako i zašto. Samo osećaj da je plan zločina skovao neko iz žrtvinog okruženja, neko ko ga je možda i poznavao; svakako neko na izvestan način blizak. Njegovi saputnici: na tu me stranu vodi instinkt, ali i razum koji instinkt možda zamagljuje.“

„Ispitajte ih onda upotrebivši svu snagu svoga oštroumlja.“

„Čemu bi to služilo? Upleo bih se u klupko poluistina i laži u kojem bi čista svetlost pravednih bila pomračena veštinom i lukavstvom krivca. Nemam dar da im čitam misli.“

„Zvučite obeshrabreno, priore.“

„A, ne. Nisu mi potrebne njihove reči. Događajima upravljaja čvrsta

logika, a logika je poslušnik prinude. Moram da otkrijem prinudu koja je dovela do zločina. Tako ću doći do logičnog sleda, a najposle i do reči.“

„A šta vas onda sprečava da to učinite?“

„Nešto me onespokojava. Zločin je izvršen zbog neposrednog, uzgrednog motiva. No njegov uzrok ipak leži u nečem iz davne prošlosti. To me zbunjuje. Aristotel, izgleda, poriče takvu mogućnost.“

Arigo odmahnu glavom smeškajući se. „Zadivljen sam vašom verom u drevnog filozofa. A šta mislite o savremenijim, pariskim učiteljima? O Bekonu,⁴⁶ na primer. Zar nas on ne uči da nam je po prirodnom poretku dato da mislimo? I zar priroda nije carstvo promena i životnog toka i protivrečja? Govorili ste o 'zločinu': nije li, dakle, sam Gvido Bigareli pre vremena prešao prag Hada?“

„I ne samo on. Svega nekoliko milja zapadno od grada izvršen je pokolj kako bi se, možda, prikrilo samo jedno ubistvo. Ubica je pobio celu posadu jednog broda.“

Arigo zausti da upita još nešto, no namah stisnu usne kao da se predomislio.

„Šta je 'Kraljevstvo svetlosti'?", upita ga iznenada pesnik. Ovaj se iznenađeno okrete prema njemu. „Mesto vladavine duha, pretpostavljam. Ili, da se izrazim metaforično, ono što vi nazivate rajem.“

„Mi?“

„Mislim na vas – teologe, koji određujete pojavne oblike, suštinu i granice. Ili na vas – pesnike, koji sve to nastojite da pretočite u reči. Zašto me to pitate?“

„Mnogi su, izgleda, u potrazi za tim mestom. A šta ako je to mesto stvarno, sa svim fizičkim osobinama? Ili ako je reč o nekom predmetu sa izuzetnim svojstvima? Kurvini sinovi!“ Filozof se kosnu na neočekivanu psovku i sam iznenađen kišom zlačanih, mlakih kapljica koje su padale s neba praćene nemuzikalnom melodijom nepristojne pesme. Iznad njih je, s ruševina zabata starog rimskog trema, jedan od Donatijevih razvezao pantalone i mokrio po svojim

protivnicima mlazom mokraće u veličanstvenom luku.

Dante odskoči u stranu psujući, ne obazirući se na kamenje koje je i dalje padalo oko njih. Saže se i onako četvoronoške dade se u potragu za nečim na tlu, potom se uspravi stežući u ruci komad cigle. Zastade načas na brzinu nešto odmeravajući, a onda zavitla ciglu prema čoveku koji je mokrio pevajući.

Arigo ga je gledao kako se isteže prema meti, očiju prikovanih za tane kao da mu snagom volje određuje putanju. I sam nakrivi glavu prateći let cigle sve dok ne ču tup udarac i zapomaganje čoveka pogođenog posred čela. „Za ime Božje, priore! Pogodak dostojan Biblije! Vi Firentinci trebalo bi da ugravirate na svoje kovanice Davida namesto ljiljana. Ili bar da načinite njegovu statuu i postavite je pred kapijama kao upozorenje!“

Povređeni se stropoštao sa zida, lica pretvorenog u masku. Krv mu je liptala iz posekotine na slepoočnici. Njegovo bolno zapomaganje nakratko je nadjačalo borbene pokliče.

Arigo je i dalje posmatrao pesnika sa izrazom lica koji je oslikavao mešavinu iznenađenja i uznemirenosti. Onda kao da se osmehnu. „Sreća te je razlika u našim gledištima u okvirima duhovne oblasti. Hajdemo odavde, priore. Pustite. Neka se slični sa sličnima udružuju. Vi radije provedite sa mnom još neko vreme na putu do mog prenoćišta u Santa Mariji Noveli.“

Dante još jednom ljutito pogleda prema trgu, pa se okrenu prema filozofu dok su mu se duboke bore na čelu ublažavale. „Ma da, možda je bolje ostaviti ovaj čopor pasa da se međusobno izujeda do mile volje. Hajdemo“, odgovori i zaputi se krupnim koracima.

„Imajte obzira prema mojim poznim godinama. Ne mogu da se utrkujem s poletom vaše mladosti“, izusti Arigo u nastojanju da drži korak s njim vukući nogu sa izrazom bola.

„Mladost? U maju sam video trideset peto proleće. Moj životni luk dotakao je vrhunac. A korak mi zasigurno ne grabi prema boljem razdoblju“, odgovori pesnik čekajući saputnika.

„Moje vreme odmaklo je još dalje. Ali snovi, nažalost, nisu, zasigurno ne kao vaši... Ili kao snovi onih koji imaju srce dovoljno

plemenito da još može da sanja.“

„Snovi nam se noću obraćaju nerazumljivim jezikom. Al' čak i danju sve se oko mene stapa u zbrku simbola. Osećam se izgubljenim u mračnoj šumi nalik posmrtnoj tami.“

„Kao da ste na pragu pakla, prijatelju moj“, prošapta Arigo. „Paklu su upravo i upućene moje misli, kao i stanju duše u večnom carstvu.“

„Ali čemu obraćanje Hadu? Šta je s vašim ljubavnim stihovima? Šta je s trenutnim osećanjima? Sa životnim uzbuđenjima? Zar vas to više ne podstiče na stvaranje poezije?“, izazva ga Arigo.

Dante je ćutao. Filozof ga blago gurnu usmeravajući ga na put pred njima. Jedva da su malo odmakli od poprišta sukoba, a život se odvijao na ustaljen način, kao da su u drugom gradu i kao da ta dva grada i ne znaju jedan za drugi.

„Ovde su svi pomahnitali“, nastavi Arigo gledajući oko sebe. Kola su, između povika vozača i njištanja konja, podigla gust oblak prašine. „U celoj Toskani sa zavišću se priča. Najveća crkva hrišćanskog sveta. Remek-delo koje će učiniti besmrtnim Arnolfa di Kambija.⁴⁷ I tu gde život slavi pobedu, vi se okrećete smrti? Ma slušate li me?“, upita udarivši ga snažnije po ruci.

Pesnik kao da se tek tada prenuo. „Oprostite mi, učitelju. Čuo sam vaše reči, no misao mi je bila brža od jezika te vam nisam mogao odgovoriti. Ljubav je uvek u meni i vazda sledim njen glas, ali otkad sam se okrenuo delanju za dobrobit grada, čini se da su neka druga dva božanstva zagospodarila mojim danima i noćima.“

„A koja su to božanstva?“ upita Arigo.

„Dobro i Zlo. I pitanja koja se tiču ljudske prirode: zašto to dvoje dele ljudsko srce i zašto i na koji način jedno prevladava nad drugim. Zašto Carstvo svetlosti još nije nadvladalo i često se, štaviše, povlači pred puzanjem Zmije?“

„Čuvajte se, prijatelju moj“, prekide ga Arigo. Pogled mu najednom postade ozbiljan. „Mnogo je njih na severu osetilo plamen lomače zbog takvih ideja. Cela Provansa sve do Tuluza još leči rane izazvane uništenjem posle pogroma katara.“⁴⁸ Dante prasnu u

smeh. „Ne, učitelju, ne treba da brinete. Nisam postao manihejac. Bog je jedan. I svetlost njegove milosti obasjava celu vasionu. Ali dok kroz čitavu savršenu nebesku prozračnost prodire istim sjajem, stigavši u zemaljske predele kida se i rasparčava poput talasa kad udare o stenje, da bi zatim potpuno nestala u muljevitim dubinama naših duša. To je pakao i to želim da prikažem. Zato ću pevati o pohođenju mrtvih. Posle Odiseja i Eneje, to je jedino putovanje koje nedostaje našem iskustvu.“ Arigo ga uhvati za ruku. Izgledao je kao da će još nešto reći. No samo spusti glavu i udalji se sporo, u tišini, vukući se nesigurnim korakom.

4.

9. avgusta u zoru, u Prioratu

Dante opazi izvesnu uznemirenost u dvorištu. U uglu je oznojeni konj, još osedlan, udarao kopitom o kaldrmu. Neki naoružani čovek zaneo se u raspravu sa zapovednikom straže. Oko njih su stražari sa zanimanjem pratili razgovor.

Pesnik se radoznalo primaknu grupi. „Šta se događa?“, upita prateći krajičkom oka glasnika koji je uskočio u sedlo i podbo konja terajući ga u galop kroz samostansku portu.

„Stigla je vest o požaru na putu za Pizu. Nešto se zapalilo na posedima Kavalkantijevih.“

„Nešto? A šta je to nešto?“

„Moji ljudi nisu umeli da kažu. Možda neki senik. Svakako nešto veliko. Sve se pretvorilo u prah i pepeo.“

I gostionica u kojoj se odigrao zločin pripada Kavalkantijevima, pomisli prior. Možda je reč o običnoj slučajnosti. Ali se ipak uznemirio. Ovaj događaj kao da je povezan sa ostalim nevoljama. Kao izbrisani crtež koji malo-pomalo ponovo izbija na papiru. „Koliko je udaljeno mesto paljevine?“

„Svega nekoliko milja, odmah iza novog pojasa zidina.“ Dante nakratko začuta, grickajući usnu. „Naredite zaštitnoj pratnji da nam odmah osedla konje. Idemo da vidimo.“

„Ali vatra je ugašena, nema više opasnosti...“ pobuni se zapovednik straže.

„Ne brinem ja zbog požara“, oštro mu odgovori Dante.

Čekali su gotovo čitav sat da im spreme konje. Podne je uveliko bilo prošlo kad su Dante i zapovednik straže u pratnji šestorice naoružanih ljudi odjahali ka istoku.

Iza polja Santa Marije Novele uzdizali su se redovi crvenkastih cigli novog utvrđenog zida koji je Komuna podigla kako bi zaštitila

nove građevine, nedavno iznikle oko starog grada. Zid je mestimično bio isprekidan bez neke vidljive logike, kao da je njegova izgradnja bila plod igre nekog hirovitog diva. Izgledalo je da su arhitekta odlučile da podražavaju stare Rimljane sejući po polju nove ruševine. Iza osnove buduće kapije pružao se kratki put od tucanika i skretao prema severu duž poljske staze koja je krivudala kroz useke i šipražje, a zatim se blago penjao niskim brežuljcima. Na izlazu iz hrastovog šumarka, u dnu jednog brežuljka, konačno im se ukazao cilj: ogromno, kružno prostranstvo izgorelog rastinja iz kojeg su štrčali ostaci ugljenisanih kočeva i greda. Građevina je do temelja izgorela. Šta god da se nalazilo na tom prostoru, moralo je biti zbilja ogromno. U vazduhu se još osećao oštar miris paljevine koji se pojačavao svaki put kad bi topli vetar podigao spirale dima. Nešto dalje, pošteđene vatre, ležale su ogromne gomile drvene građe. Približivši se mestu požara, Dante je sjahao i zakoračio na nagorelu zemlju. I zapovednik straže je s naporom sjahao, duboko uzdišući. Sjahaše i vojnici iz pratnje.

„Da li ste bar otkrili ko je napravio ovu... stvar?“, upita prior.

„Ne, još nismo. Kao što sam vam rekao, ovo su posedi Kavalkantijevih koji se već godinama ne obrađuju; ne donose prihod katastarskoj upravi niti se oporezuju. Na nešto više od dve milje udaljenosti nalazi se poljsko imanje i baš je upravnik imanja obavestio o požaru stražare na gradskoj kapiji.“

„I ništa više nije umeo da vam kaže? Ko je radio ovde?“

Zapovednik straže slegnu ramenima. „Ovde su ljudi sirovi i primitivni. Prave zveri, jedva uspevaju da prozbore koju reč; nisu kao mi iz grada. Sve što je upravnik imanja umeo da kaže jeste da su ovde bili đavoli koji su pravili satanin prsten. Biće da se prikrađao okolo uhodeći ih, ali nešto ga je prepalo i od tog trenutka držao se podalje sve do one noći kad je izbio požar.“

Dante se zbunio. Satanin prsten... Ponovo osmotri gomilu ugljenisanih kočeva koji su štrčali oko njega. Paklena šuma pogođena Božjim gnevom. „Rasporedite se okolo“, doviknu ljudima koji su stajali i čekali. „I tražite.“

„Šta treba da tražimo?“, upita jedan od njih.

„Ne znam. Bilo šta. Bilo šta neobično.“

Ljudi pažljivo krenuše poljem, čuvajući se da ne nagaze neki još zapaljeni ugarak. Bilo je teško na prvi pogled zamisliti šta je izgorelo u plamenu. Sudeći po ostacima kočeva i greda, reklo bi se da se tu uzdizao veliki senik. Ili možda štala, mada malo neuobičajenog oblika. I da li je drvena građa koja je izbegla vatru trebalo da bude sklonjena u građevinu? Ili je njome trebalo da se završi izgradnja? Dante je sporim korakom napredovao prema središtu zamišljenog zdanja. Posle desetak koraka, nagorele kočeve zamenio je ogroman prazan središni prostor.

Stvarno je ličio na prsten. Satanin prsten. Ljutito potisnu te maštarije. Trebalo bi umesto toga da razvije razumne i naučno potkrepljene teorije. „Imate li kanapa?“, upita zapovednika straže.

„Svaki čovek ima po nekoliko laktova u bisagama.“

„Pokušajmo da stvorimo jasniju sliku onoga što je bilo ovde“, prošaputa Dante. „Forma je uglavnom nebitna, ali u pojedinim slučajevima može predstavljati i suštinu“, dodade, više za sebe. Zapovednik straže je, zbunjen, slušao poslednje reči spremajući se da odgovori, no prior se već udaljavao prema rubovima zgarišta.

Primetio je među nagorelim stubovima mesta na kojima su vatrom okrnjene grede bile brojnije i gušće raspoređene, kao da su činile potporni zid ili deo zdanja sa posebnom namenom.

„Tražite po celoj površini zgarišta ostatke slične ovima i rasporedite se uz njih. Dajte mi po jedan kraj svakog užeta, zategnite ih i držite drugi kraj“, naredi ljudima.

Svi se dadoše u potragu po ugljenisanim ostacima, vukući za sobom konopce. Zaustaviše se jedan za drugim i podigoše užad ne bi li se bolje videla.

Pred pesnikovim očima ukaza se savršeni oktagon.

Dante se zamislio nad značenjem onoga što je gledao. Okolo se čuo žamor vojnika koji su vikom razmenjivali mišljenja sa tačaka na kojima su stajali. Mučila ga je sve veća nedoumica. Uto ga jedan

vojnika glasno dozva.

„Ovamo, priore. Izgleda da sam našao nešto!“

Krenu prema onom koji ga je pozvao. Čovek je bio zadubljen u pretragu po ugljenisanim ostacima i uzbuđeno se trzao sve vreme vičući.

Nečega je stvarno bilo. Isprva mu se učini da je to samo izgorela biljka. Pet grančica nalik udovima štrčalo je ka nebu. Ugljenisana ljudska šaka.

Telo je ležalo nauznak, pretvoreno u statuu od ugljena. Ogromna toplota koja ga je spržila, prosušila mu je sve telesne tečnosti i pretvorila ga u krhku mumiju. Osnovne konture tela ostale su, međutim, neizmenjene. Možda mu je kožni prsluk sačuvao celinu tela. I glava je bila cela, još uvijena u ostatke štofane trake.

Dante okrznu pogledom telo koje je ličilo na skulpturu od crnog stakla. Rigo di Kola, jedan od dvojice trgovaca vunom koji su odseli u gostionici *Andeo*.

Đavo se, na kraju, zbilja pojavio u svom prstenu, pomisli. Biće da su slično mislili i ostali koji nagruše privučeni povicima.

Video ih je kako se krste, svakako ne iz poštovanja prema preminulom, već u strahu i želji da se zaštite od nečastivog.

Pokraj leša ležali su razbacani parčići stakla pokriveni nekom tamnom skramom. Dante vrhovima prstiju pokupi nekoliko komadića. „Ulje za lampe“, reče zapovedniku straže, koji mu je u međuvremenu prišao.

„Jasno ko sunce“, uzviknu ovaj prinoseći nosu ostatke staklene posude. „Prijatelj je zapalio ulje da bi izazvao požar. Al' biće da se preračunao. Nešto je pošlo naopako i završio je kao žrtva sopstvenog nauma. Božja pravda je svevideća i ne prašta subotom.“

Pesnik se još jednom nagnu nad telo pomno posmatrajući oštre crte lica. U tamnim očnim dupljama koje su zurile prazno kao da se zadržao izraz strašnog zaprepašćenja. Okrenu ga potrbuške i dalje ga proučavajući pogledom.

„Zasigurno je bilo kako sam vam rekao, priore“, viknu vrlo glasno zapovednik straže kako bi ga čuli i njegovi ljudi.

Dante dotaknu kažiprstom kičmu Riga di Kole u visini srca, pokazujući nešto. Dva uporedna duboka reza na ugljenisanom prsluku. Izvuče bodež iz unutrašnjeg džepa haljine i pažljivo umetnu sečivo u jednu od posekotina. Čelična oštrica prodrla je bez otpora u poderano tkivo.

Proverio je u tišini i drugu ranu, sa istim ishodom. Zatim se zagleda u zapovednika straže sa samozadovoljnim izrazom lica. „I onda se, zahvaćen vatrom i ponesen kajanjem zbog počinjenog zločina, ubo u leđa?“

Čovek ne prozbori ni reč.

„Niste, međutim“, nastavi Dante neumoljivo, „primetili nešto drugo?“

Ispruži ruku prema mrtvacu, pokazujući nešto kraj tela. Ostatke velikih listova pergamenta, potpuno izgorele. Ma šta da je na njima bilo napisano, izgubljeno je.

„Opet neki spisi?“, gadljivo reče zapovednik straže. „Neka knjiga?“

Prior odmahnu glavom. „Listovi su preveliki. I nema traga povezu“, reče, dohvati jedan i prouči ivice koje su mu se raspadale među prstima. „Ovo su pre crteži prirode“, nastavi. Misli mu odlutaše do Bigarelijeve sobe i velike prazne torbe koja je mirisala na mastilo.

„Je li ovo četvrti čovek? Onaj što je ubio ostale na brodu? Ko je, onda, ubio njega?“, najednom promrmlja zapovednik straže izgubljeno. Kao da je čekao da Dante rasvetli ovu neobjašnjivu misteriju. No pesnik je i dalje razmišljao češkajući bradu.

Pogled mu je neprekidno lutao okolo, od zgarišta do leša. Morala je postojati logična veza. Osećao je da je rešenje blizu, ali da mu izmiče.

Sunce je zalazilo. Uskoro više neće biti svrhe ostati na zgarištu. Pošto se uverio da u džepovima izgorelog tela nema ničega, naredi da ga sahrane u senci jednog bora, izvan terena zahvaćenog požarom.

Niko nije očitao molitvu nad tim jadnim lešom.

Bili su na polovini puta kad Dante začu glasni topot konjskog galopa. Jedva je stigao da naredi ljudima da se zaustave kad se iz šipražja pojavi grupa jahača u lovačkoj odeći, naoružana lukovima i tobovcima sa strelama.

Videvši ih, vojnici koji su u međuvremenu dojahali dograbiše uzde i zaustaviše konje tik ispred njih. Pesnik je bio siguran da ne poznaje nikoga od pridošlica, osim najmlađeg koji je, činilo se, predvodio grupu.

„Dobro večer, gospodar Aligijeri!“ doviknu Frančeskin Kolona i teatralno skide kapu. „A vi, pokažite malo poštovanja prema prioru Firenze!“, obrati se svojim saputnicima. Trojica konjanika blago se nakloniše u znak pozdrava, mrmljajući nerazgovetno.

„Šta vas vodi ovamo, Kolona? Da niste malo daleko od puta za Rim?“

„Moj grad čvrsto stoji na svojim brežuljcima već dvadeset vekova i još će zadugo tamo ostati. Nema razloga da žurim nazad, tim pre što i u vašim zemljama ima divljači u izobilju“, uzviknu mladić i izvuče iz bisaga krvavog zeca.

„To i nije bogzna kakav ulov za četvoricu krupnih muškaraca“, primeti prior pokazujući Frančeskinove saputnike, koji su se držali podalje: „Vaši prijatelji?“

„Vesela družina saputnika. I oni su krenuli u Rim zbog Jubileja, upoznao sam ih na putu iz Bolonje. Uživamo malo u lovu dok ne krenemo dalje.“

„Znate li gde se nalazite?“

„Negde severno od novih zidina, čini mi se. Lutali smo bez naročitog cilja, ne obraćajući pažnju na put. Da nismo nabasali na zaštićeno lovište?“

Dante odmahnu glavom.

„Onda, srećan put vam želim, gospodar Aligijeri, i do ponovnog viđenja, ako bude volja Božja“, reče mladić, pritegnu uzde i podbode konja.

Dante je gledao za njima sve dok nisu nestali prema zgarištu. „Do

ponovnog viđenja – ako bude volja Firenze“, promrmlja.

Instinkt mu je govorio da su se uputili upravo ka mestu gde je ubijen Rigo di Kola. Kaže se da se ubica često vraća na mesto zločina kao da je vođen tajanstvenom silom koja nečistu savest privlači izvršenom zločinu.

Ti se ljudi zasigurno nisu slučajno zatekli ovde. Dobro je pogledao plen koji mu je Frančeskino pokazao. Zverčica je bila prekrivena sasušenom krvlju kao da je odavno ubijena. Kakav god da im je naum, sigurno je da nisu krenuli u lov.

Samo što su prošli kroz gradsku kapiju, priđe mu zapovednik straže. „Znate, priore, nešto mi je palo na um. Razmišljao sam o onim silnim izgorelim drvenim stubovima i onoj gomili drvne građe spremnoj za upotrebu. Potreban je vešt stolarski um da bi se istesala i upotrebila tolika građa. Šta li je jedan trgovac tamo mogao da traži?“

„Može biti da, uostalom, i nije bio trgovac. I neko mu je izvesno morao pomoći. Ali siguran sam da je u trenutku smrti bio sam.“

„Sećate li se onog Fabija dal Poca koji je odseo u gostionici *Andeo?*“, zapovednik upita pesnika i ovaj mu potvrdi. I sam je razmišljao o drugu ubijenog. „Stranac je. Nije od naših. I već je neko iz njegove blizine ubijen.“

Dante se naježi pri pomisli na to kako se u njegovom gradu sprovodi pravda. „Možda bi bilo korisno saslušati ga. Ispitaću ga, dok je još u Firenci. Pazite da ne napusti grad.“

Rano popodne, u Prioratu

Mora da je, savladan umorom, nakratko zadremao. Ustade iz kreveta zbrkanih misli, još obuzet snovima. Otvori širom vrata ćelije i izađe na trem dišući punim plućima. U popodnevnom vazduhu već se osećala noćna vlaga koja, međutim, nije uspevala da ublaži vrelinu još visokog sunca. Buka uobičajenog meteža sa ulice

pojačana odjecima, uznemiravala ga je.

Ugleda stražare kako okupljeni posmatraju nešto kroz otvorenu kapiju. Nastojeći da sredi misli, siđe u dvorište. Kroz kapiju ugleda buljuk muškaraca i žena. Nailazili su s druge strane Arna preko Ponte Vekja i napredovali prema severnom prilazu gradu. „Kuda su krenuli?“, upita jednog stražara.

No već je znao odgovor. „U Madalenu, priore. Proneo se glas da će Devica danas biti ponovo izložena.“

Preklano Bigarelijevo telo nije prestajalo da ga prati. A zajedno s njim i njegovo sjajno i jezivo delo, ako je istina ono što je čuo. Setio se i voštanog lica statue i njenog bizarnog podražavanja života. Razum mu je nalagao da krivca traži među namernicima iz gostionice, da se kloni sumnjivog carstva senki koje je video u opatiji. Instinkt mu je, međutim, urlao da je i čudesna Devica još jedna karika u lancu smrti. „Recite ostalim priorima da održe zasedanje bez mene. Moram nekud gde je moje prisustvo neophodno“, kratko je obavestio stražara.

Kad je stigao, u crkvi je već bila gužva. Ponovo se probio gurajući se laktovima u nastojanju da zauzme isto mesto kao i prošli put – iza stuba. Mala pozornica na kojoj je trebalo da bude izložen Bigarelijev relikvijar već je bila nameštena ispred oltara i neko je čak razmakao i zavese. No redovnik i čudesna Devica još se nisu pojavili.

Dante je iskoristio čekanje da bolje osmotri gomilu oko sebe. Bilo je nekako drugačije u odnosu na prethodni dan: biće da se glas o čudu proneo vrlo brzo, doprevši do najudaljenijih delova grada. Danas je među priprostim licima i grubim, sumornim krpama plebsa, crkveni brod oživeo od rafiniranih plemićkih odora i predstavnika najznačajnijih gradskih cehova.

Bogalji i bolesni dobili su mesta uz sam oltar. Tu i tamo videle su se tamne odežde gradskih beležnika, a u jednom uglu belele su se mantije dvojice zabrinutih dominikanaca.

Pesnik se instinktivno povuče dublje iza stuba: ako se inkvizicija pomučila da dođe, znači da je čudo izašlo izvan zidova malog

manastira.

U tom času, kroz zadnja vrata je sporim i svečanim korakom stupio redovnik Brandano u pratnji dvojice koji su nosili relikvijar. Ritual je bio istovetan onom od prethodnog dana, no ovoga puta kroz masu je strujala gotovo opipljiva napetost izazvana iščekivanjem, koja se pojavom relikvijara pretvorila u pravu histeriju. Nestrpljenju onih koji su već prisustvovali čudesnom događaju pridružila se bolesna radoznalost onih što su samo čuli priče, i nada u spasenje onih koji su verovali da je Bog uistinu sišao usred pakla.

Nosači su u međuvremenu oslobodili Devičino poprsje nanovo izlažući pogledima gomile sjaj njene voštane kože. Sledećeg trena, kao da odgovara na redovnikov znak, Devica podiže kapke otkrivajući najpre belinu očnih jabučica a odmah zatim i plavičasti odsjaj rožnjača. Dante je zadivljeno posmatrao savršenstvo mehanizma koji je zacementiran u glavi kad uspeva da stvori tako nežan gest potpuno nalik ljudskom. Ako je uistinu Al Džazari napravio ovu divotu, glas koji ga je pratio potpuno je zaslužen, kao i osuda za bogohuljenje.

S nevericom je primetio nešto novo na statui. Nešto zaista neverovatno. Fine konture dojki vibrirale su kao da se unutar grudnog koša nalazi meh koji ispumpavanjem vazduha pokreće celo poprsje. Izgledalo je da Devica zbilja teško diše, dirnuta strahom i uzbuđenjem prisutnog sveta.

„Dugo već sveta palestinska zemlja stenje pod neverničkom nogom“, ogłosi se relikvija. „Zar ste možda gluvi na plač tog naroda koji, kao i ja, plaća svoju veru u jednog Boga?“

Onda se najednom zagleda u prisutne kružeći pogledom i pokazujući nemog redovnika koji je stajao kraj nje. „I zar ste gluvi na reči samog Boga koje izgovaraju naši sveti predvodnici i koje traže da oslobodite zemlju njegovog rođenja i mučeništva?“

Redovnik klimnu glavom u znak odobravanja.

„Darujte vaša srca, vaše mačeve i vaša bogatstva za dobro poduhvata! Pohitajte pod Hristovu zastavu! Pre nego što bude kasno

i vaše se duše sunovrate u pakao, kažnjene zarad vaše lenjosti!“, vikala je relikvija glasom isprekidanim od uzbuđenja izazvanog tim predskazanjem.

Dante potisnu nagon da padne ničice i ispravi se. Učinilo mu se da se nešto promenilo u ispijenom voštanom izgledu osakaćenog tela, koje je govorilo kao da su mu obrazi, usled napora izazvanog vikanjem, dobili životnu boju. I pokreti grudi postali su brži nakon početnog napornog disanja.

Uto devojka ponovo otvori usta. Dante je jasno video kako joj se grudni koš nadima usled udisaja, a zatim i njen glas još jednom ispuni crkvu, zvonak kao pojanje. Milozvučni tonovi psalma na latinskom razlegli su se kroz vazduh.

Dante je bio pometen. Prva pretpostavka, da je možda reč o mehaničkoj igrački, kao da je pogrešna. Čak ni genijalni Al Džazari ne bi mogao da stvori životnost tako vernu stvarnoj, kakvom je devojka zračila.

Ponovo se zagleda u mali sto na kojem je stajalo poprsje i u tanku nogaru na sredini, na kojoj je počivala ploča stola. Nemoguće je da se neko, ma koliko mršav, mogao sakriti iza nogare. A u kapelici u kojoj se čuva relikvija bez sumnje nema ničeg drugog. Baš kao ni u relikvijaru. Od zaprepašćenja nesvesno zinu kao poslednja priprosta seljačina. Čuda se, dakle, i dalje događaju, Bog je udostojio zbunjeno stado poslavši mu znak svoje veličanstvenosti.

Srce mu obuze iznenadna toplina. Oko priora svetina je padala na kolena te najzad i on kleknu.

Devičin glas najednom je postao blag i milozvučan. Ona neznatno podiže glavu uvis kao da traži inspiraciju pod svodovima crkve, ili ne želi da uprlja svoj duh pogledom na uzbuđenu gomilu.

„Još samo jedan dan i počće prijavljivanje za pohod pod zaštitom Device!“, uzviknu Brandano. „Pripremite vaša srca za dug put do zemalja nevernika. Ali imajte vere, Bog je s nama. Usput će, u Rimu, papa spustiti svoj blagoslov na naše glave kao što se Sveti duh spustio na apostole u zoru njihovog poduhvata. Imaj vere u Devicu, o narode Firence, omiljeno čedo naše slavne crkve!“

Statua devojke pored njega kao da je odobravalala jedva klimajući glavom i sve vreme prelazeći ledenim pogledom preko ushićenog sveta. Nešto je u njoj, međutim, naglašavalo težak bol usled užasnog sakaćenja; kao da joj se neka senka lagano spuštala na lice urezujući mu jedva primetne bore. Malopredašnje spokojstvo ustuknulo je pred izrazom patnje, kao da ju je ponovno predavanje životnim pokretima nakon kratkog boravka među anđelima ispunilo bolom.

I redovnik je morao primetiti na njoj znake ljudskog umora. Priđe joj i brižnim pokretom jedva joj dotaknu nago rame, kao da želi da joj ublaži umor. Činilo se da je relikvija shvatila dodir ruke kao jasnu, vrlo određenu poruku. Istog se trenu povuče u tišinu sklapajući oči i usne i ukrštajući polako ruke na grudima kao da štiti nežne grudi pred snom koji je čeka.

Danteu se učini da joj je pogled zaiskrio pre nego što je sklopila oči. Zrak svetla prožet jezom. No misli mu odvrati ono što se posle toga dogodilo. Masa oko njega kao da je shvatila Devičin prekor i uskomešala se zahvaćena još neuobičenom željom da se iskupi. Muškarci i žene, uzbuđeni mogućnošću spasenja sopstvene duše i Svetog groba, raštrkali su se u neredu. Povici i dozivanja mešali su se s pozivima na pokret i odlukama.

Pesnik je u međuvremenu neumorno razmišljao, uporno tražeći razumno objašnjenje onog što je video. Ali objašnjenja nije bilo. Razum se grčevito hvatao za blede naslućivanje koje, međutim, nikud nije vodilo. I dalje ga je mučilo pitanje zašto je Devica izložena u relikvijaru umesto na oltaru, pod punim sjajem svetlosti. Postoji li neki poseban razlog, osim jednostavne želje da se relikvija zaštiti, a njena lepota naglasi savršenim okvirom?

U kapelici sigurno nije bilo mesta ni za šta drugo. Možda bi trebalo da odustane i suzbije ponos uma pred onim što mu je osećaj uporno potvrđivao: da je moguće da čovek živi bez polovine vitalnih organa, ako je Bog tako hteo. No, ma koliko nastojao da poveruje, proganjala ga je sumnja da relikvijar ipak nije samo ukrasni deo predstave, već trik koji onemogućava bočni pogled na Devicu.

Pokuša da se pomeri prema uglu crkve kako bi proverio osnovanost svoje sumnje. Ali se istog trena ukopa u mestu: iza jednog od bočnih stubova crkve ugleda dva dominikanca koji su, skriveni, pomno pratili scenu. Posebno ga je pogodio pogled na koščatu figuru jednog od njih čija su usta ličila na posekotinu britvom: bio je to Nofo Dei, glavni inkvizitor Firence, senka papinog izaslanika u gradu, kardinala Akvasparte.

Do ušiju su mu usput doprli kratki smeh i u po glasa razmenjene reči dvojice muškaraca pored njega koji su, sudeći po odeždi, morali biti bogati trgovci. Učini mu se da je u priči jednog od njih razaznao reč „Tuluza“. Napregnu sluh, ali je uspeo da razabere još svega nekoliko reči pre no što im je glasove nadjačao uzbuđeni žamor gomile. Neko je video Brandana u Tuluzi?

Osvrte se ne bi li pronašao kakvo poznato lice. Iznenadi se videvši Ariga. Stajao je pokraj balustrade, uobičajeno skeptičnog izraza lica, kao da je očekivao da vidi mnogo više. Brandano je u međuvremenu, umesto da izađe kroz zadnja vrata kako je i ušao, stao tik iza predikaonice deleći blagoslove ushićenoj svetini. Pomerajući se kroz gomilu, polako se približavao Arigu i kad je došao do njega, pesniku se učini kako je redovnik, i dalje ispisujući rukom po vazduhu znak krsta, razgovarao s filozofom.

Razmenili su, vrlo hitro, jedva nekoliko reči. Potajno. Brzinom svojstvenom đavolu.

Pomislio je da im priđe, ali sad su se ponašali kao da se i ne poznaju. Uputio se prema izlazu.

Na vratima ga sustiže jedan stražar. „Priore, čovek kog ste tražili je u Stinkama.“

Dante poskoči. Šta li su uradili ovi idioti? Naredio je da ga potraže radi saslušanja, a ne da ga odvuku u onaj pakao. Otvori vrata i stušiti se niz stepenice odgurnuvši smušenog stražara.

Stigao je do uske, niske kapije u slepom zidu zamka Stinke, u blizini San Simonea. Iz uzanih otvora visoko na kuli visila su užad nalik ukrasima na svetkovini Praznika proleća. Ovu su užad spustili

robijaši s nadom da će im neka milosrdna duša vezati malo hleba za kraj koji je visio. U času njegovog dolaska, neki su zatvorenici prali tek uštavljene kože izvlačeći ih iz pojila pod česmom, odakle je smrdljiva voda slobodno isticala u zemlju.

„Jedan čovek je danas doveden ovamo. Fabio dal Poco, trgovac. Gde je?“, zabrinuto upita Dante ne nalazeći ga među robijašima. „Ja sam prior Komune.“

Stražar mu se osmehnu saučesnički. „Prijatelj je već dole, sa čuvarima. I nije mu lako.“

„Odmah me odvedite njemu“, naredi pesnik glasom isprekidanim od besa. Neko će mu već platiti zbog ove sramote kojoj je i sam nehotice doprineo.

Zbunjen neočekivanim reagovanjem, stražar se uputi ka drvenom stepeništu kojim se silazilo u vlažni hodnik, bedno osvetljen svetlošću koja se probijala kroz retke otvore prema dvorištu. Težak vazduh zasićen smrdljivim isparenjima izmeta, preseče mu dah. Savladavajući nesvesticu, prođe pored samica u kojima su držali najokorelije zlikovce i stiže do jedne prostranije ćelije. Strašni krik koji se nekoliko puta ponovio, vodio ga je duž kratkog puta.

Pred njim se ukaza polunago telo Fabija dal Poca, koji je posrtao presamićen od bolova. Ruke su mu na leđima bile vezane užetom provučenim kroz uzidanu kariku. Drugi kraj užeta držao je jedan od dvojice prisutnih izvršitelja pravde, koji ga još jednom snažno udari njime. Zatvorenik ispusti očajnički krik, na zadovoljstvo stražara koji je posmatrao scenu prekrštenih ruku, oslonjen o jedan stub.

Pokušavajući da umanja bol, jadnik se još više povio prema tlu, gotovo dodirujući čelom pod. Dante se ustremi ka stražaru i iz sve snage zgrabi uže kako bi ga onemogućio da dokrajči zatvorenika.

Osetivši nečiju blizinu, čovek mu okrenu otečeno lice. „Dosta... dosta... reći ću vam...“, buncao je poslednjim snagama.

Prior im dade znak da olabave uže. Fabio pade na kolena, očiju punih suza. Grčeci se pod udarcima, do krvi je izgrizao usne.

Dante se sagnu prema njemu primakavši mu se uz samo uvo. „Šta

znate o svom kolegi trgovcu Rigu di Koli i o njegovim delatnostima?", prošapta kako ga ostali ne bi čuli.

Ovaj zadržta i grimasa straha iskrivi mu unakaženo lice. „Ništa... kunem vam se... jedva da ga i poznajem...“, promuća.

Dante pade u iskušenje da naredi ponovno bičevanje. Ali ga je nešto u tom čoveku nateralo da mu poveruje. „A šta znate o građevini na posedima Kavalkantijevih? To je vaše delo, zar ne?“, pokuša da ga izazove.

Grč koji je protresao čovekovo telo uveri Dantea da ga instinkt nije prevario. „Ne... veliki krug... oni su ga pominjali...“, brzo odgovori jadnik. Činilo se da je srećan što konačno može nešto da otkrije. „To su bili oni“, ponovi.

„Zašto je sagrađena... i zašto na tom mestu? S kakvom namerom?

Zatvorenik se nekontrolisano tresao. „Ne znam... Čuo sam ih kako pričaju o tome. Učitelj i on. Trebalo je da mu Rigo pomogne da nastavi izgradnju. Nekog kruga, tako su ga među sobom nazivali. Bio je suviše star i već nesposoban da se penje po skelama i da drži visak. Onda su ga ubili i ja nisam znao šta da radim. Pitajte Riga, on zna sve o tome. Nadao sam se da će me neko potražiti. Ali onda... ovo.“

„Rigo je mrtav. Ubijen je, baš kao i stari arhitekta.“

Fabiovo lice se zgrči od straha. „Ali ja... ja ništa ne znam. U Veneciji mi je naloženo da dođem u Firencu i da odsednem u gostionici *Andeo*. Bio sam potreban nekom ovde zbog svog rada. I tako sam krenuo. Sve vreme sam putovao pod pratnjom.“

Dante ga je pažljivo gledao. „Imali ste pratnju? Ko vas je štitio?“

„Do granice na reci Pjave, slovenski vojnici u službi Serenisime.⁴⁹ Kad smo zašli na teritorije Padove, trebalo je da se pridružim trgovačkom karavanu koji se uputio u Firencu. Tamo sam i upoznao Riga di Kolu. Ali sam odmah shvatio da nisu trgovci.“

„Jeste li sigurni u to?“

„Sasvim siguran. Mada su pokušavali da se predstavljaju kao članovi trgovačkog ceha, više su ličili na ljude vešte s oružjem. A i njihov tovar... Bale vune na vrhu, a ispod...“

„Šta ste videli?“

„Kad smo gazili Rajnu, ispod Bolonje, jedna mazga se naglo otrgla i pala, i tovar se prevrnuo. U njemu nije bilo samo vune. Bilo je gvozdениh sečiva i šiljaka.“

„I kuda su otišli ti lažni trgovci?“

„Ne znam. Razdvojili smo se nadomak zidina Firenze. Sa mnom je pošao samo Rigo. Prema uputstvima koja sam dobio, trebalo je da odsednem u gostionici *Andeo* i onda pošaljem po nekog redovnika... Brandana. I da mu pomognem.“

„U čemu da mu pomognete?“, zagrme Dante glasom izmenjenim od iznenađenja.

„Ne znam. Trebalo je da mi to otkrije kad dođe do mene“, promuća ovaj prigušujući stenjanje. „Trebalo je da mu učinim uslugu...“

„Uslugu vezanu za vaše zanimanje?“, ponovo upita prior i nakratko se zamisli. „Imate li, možda, kakvog iskustva u mehanici? Jeste li vi smislili i napravili trik sa Devicom?“

Fabio je delovao iznenađeno. „Nisam... zašto? Moja znanja su sasvim druge vrste. Ja sam, kao i vi, čovek od nauke“, dodade smerno. „Ja sam matematičar. Moje stručno područje je izračunavanje razlomaka na osnovu teorija velikog Fibonačija.“⁵⁰

„Leonardo Fibonači, čovek koji je caru Fridrihu otkrio tajnu indijskog računanja?“

„Baš on.“ Fabio zastade. Glas mu je treperio od straha da mu sagovornik ne veruje. Unezvereno se osvrtao poput pobesnele zveri, pokušavajući da se priseti nečega što bi zadovoljilo njegovog islednika. „Samo mi se jednom poverio. Rekao mi je da će naš krug skrivati neko blago.“

Dante odvrati pogled od njega, zamišljen. Možda se, ako je u Firenci uistinu skriveno blago, pomoću nekih složenih računskih radnji moglo otkriti gde se nalazi? Odmeri matematičara pretećim pogledom.

„Da, upravo je tako rekao!“, ponovi Fabio ohrabren priorovom pažnjom. „Blago. Među slojevima filca.“

„Među slojevima filca?“ Dante je zamišljeno štipkao donju usnu. Zatočenik je, u međuvremenu, pokušavao da podigne glavu kako bi u priorovom pogledu otkrio kakva ga sudbina čeka. Pesnik se trže. „Šta još znate? Sve mi recite!“

„Ništa više, gospodine, kunem vam se! Ja... samo sam ukrao...“

„Šta?“

„Iz Brunetove sobe... Kad sam video da je ubijen, nisam odoleo iskušenju... Imao je čudesne sprave; šestar i visak od masivnog zlata... antikvitete...“

„A njegovi papiri, planovi izgradnje, gde su?“

„Ne znam... Kad sam ušao u njegovu sobu, sve je već bilo ispreturano... pa još taj strašni prizor... Ali osim njegovih instrumenata nije bilo više ničega, kunem vam se!“

Dante je bio spreman da mu poveruje. Ubica je ostavio vredne predmete da bi uzeo planove. Ali ti su planovi možda vredeli još više. Blago među slojevima filca. „Odvežite ovog čoveka“, naredi.

Stražar je zbunjeno poslušao. Glavom dade znak drugoj dvojici da izvrše priorovo naređenje. Dok su čuvari odvezivali nesrećnika, stražar priđe Danteu. „Ali ovaj nitkov je upravo priznao krivicu zbog krađe. I izgleda... izgleda da zna za neko blago“, prožišta sa iskrom pohlepe u pogledu. „Bolje bi bilo da ga bičujemo dok ne prizna sve...“

Dante ga ošinu pogledom, besan što je ovaj uspeo da ih čuje. Bio je uveren da stražar nije razumeo o čemu pričaju, u svakom slučaju razumeo je mnogo manje nego Dante. Bolje je da taj neotesanac što manje i zna o celom događaju.

Fabio dal Poco je dotle, oslobođen konopaca, iznemoglo ležao na tlu. Gađenje koje je taj prizor izazivao, širilo se pesnikovom dušom. Obuzimala ga je tuga pri pogledu na tako ponižavajuću primenu zakona, čije bi usavršavanje i humano sprovođenje trebalo da bude najviša težnja svake ljudske zajednice i stalna briga onoga ko je na vlasti. Kakvog je smisla imalo priznanje iznuđeno na silu, osim da pokaže nesposobnost islednika da dođe do istine tako što će logikom i razumom nepobitno dokazati činjenice? Dovedi jedno ljudsko biće

u ovakvo stanje, bez obzira na to je li krivo ili nevino, poraz je onoga ko je primenio silu.

„Oslobodite ovog čoveka“, naredi pesnik. „A vi se vratite u gostionicu i ne mrdajte odande ni po koju cenu. Darovaćete za izgradnju katedrale dragocenosti koje ste ukrali, a teritoriju Komune napustićete isključivo po mom naređenju. Ali hoću da mi pre toga nešto učinite“, dodade podižući čoveka koji mu je dopuzao do nogu pokušavajući da ih izljubi. Fabio je ustao teturajući se. Dante iz torbe izvadi presavijen list papira i komadić ugljena. Izravna list na drvenom ležaju i pruži mu ugljen. „Potrudite se, ako još možete da koristite desnu ruku. Hoću da nacrtate plan onoga što su Rigo i Bruneto gradili.“

Matematičar je otečenih očiju zurio u papir. S očiglednim naporom uspeo je da izoštri pogled, potom je drhtavom rukom počeo da iscrtava linije koje su se postepeno uobličavale.

Pred Danteovim očima ukaza se neobičan osmougaoni točak na čijim su se temenima nalazili istovetni manji oktagoni.

Policijski čas

Dante još jednom postavi vrh šestara u centar i opisa deveti krug. „Dakle, prvo pokretno nebo, koje udahnuje pokret nebeskoj mašini“, promrmlja za sebe. „Kao što i Grk⁵¹ kaže. A izvan toga...“

Podiže crtež prinoseći ga licu. Skica neba, čudesni Ptolomejev nacrt, odražavao je potpuno geometrijsko savršenstvo. „A izvan toga...“, ponovi grickajući donju usnu. Osećao je da mu misli postaju zbrkane, kao da ga je odjednom stigao umor izazvan napornim danom. Istegnuo je vratne mišiće i snažno protrljao oči pokušavajući da savlada obamrlost.

Pažnju mu je privukao šum otvaranja vrata. Zapovednik straže mu oprezno priđe krišom pogledajući na pisaći sto. „Zvali ste me? Bavite se vradžbinama?“, upita pokazujući seriju koncentričnih krugova koje je pesnik nacrtao.

„Ekvanti, zapovedniče, ekvanti. *Punctum aequans*, geometrijsko središte putanja nebeskih tela...“, odvrati prior iznerviran. „No, možda je nebeska mehanika daleko od vašeg zanimanja. Potrebna mi je pratnja.“

„Kuda idete?“ Zapovednik straže je otezao. „Kasno je. Pada noć“, dodade podižući pogled prema ljubičastom nebu na kojem je već jasno sijala zvezda Venera. A onda, sleđen pesnikovim pogledom, uvuče glavu među ramena, kao da se štiti okovratnikom oklopa. „Trebalo da znam kako bih organizovao pratnju.“

„Noćas. Moramo da uđemo u jednu crkvu“, hladno odgovori Dante.

„U crkvu?“, uzviknu čovek zabrinuto. „Nemam ovlašćenje da delujem na svetom mestu. A nemate čak ni vi. Šta vam pada na pamet?“

Dante se uzdrža od zajedljivog odgovora. Zapovednikovo odbijanje u suštini nije bilo bez osnova. Upad na sveto mesto mogao bi da izazove nesagledive posledice. A nije ni vreme da sveštenicima ponudi još jedan dokaz nestabilnosti komune.

„Možda ste u pravu. Razmisliću“, reče.

Bolje bi bilo da bar na početku deluje sam, naročito ako je inkvizicija, kao što se uverio, počela da se zanima za događaj. Njih je verovatno brinula samo religiozna strana priče koja se već opasno proširila među vernicima. On je hteo da sazna nešto drugo; pre svega, kako je moguće da se poslednje delo čoveka koji je ubijen pojavilo baš na vreme da posluži kao pozadina čudesnom događaju. Zanimalo ga je i da li su ta dva događaja umetnikova smrt i prikazivanje njegovog dela – povezani.

Zato što, prirodno, moraju biti: postoje neophodni delovi zapleta koji ih dovode u vezu neosporno dokazujući moć Božjeg providenja. Spustio je u torbu jednu sveću, a zajedno s njom i kresivo. Na izlasku prođe kroz štale manastira u potrazi za nečim što bi mu moglo koristiti u ostvarenju plana.

Preturao je po alatu dok nije našao jedan kočić koji potkivači upotrebljavaju za skidanje izlizanih potkovic s konjskih kopita.

Zatim užurbano krenu.

Kad je stigao do opatije, policijski čas je već odavno bio počeo. Spustio se mrak i noćna vlaga prekrivala je grad poput lepljive plahte. U ovom zabačenom delu gradske četvrti udaljenom od glavnih ulica, nije bilo nikakvog osvetljenja. Ali je pun mesec rasipao dovoljno svetlosti da mu pomogne u snalaženju.

Opatija je okrenuta prema uskoj ulici na čijoj se drugoj strani uzdizala kamena ograda povrtnjaka. Iza građevine su se nazirali tamni obrisi kuća Kavalkantijevih. Nijedan od ono malo prozora nije bio osvetljen, kao da su kuće potpuno napuštene posle smrti glave porodice i Gvidovog izgnanstva.

Dante se primaknu kapiji i gurnu je isprobavajući otpor. Vratnica od čvrste hrastovine nije se pomerila ni za nokat. Još jednom je pokušao gurajući zvekir čitavom svojom težinom.

Vrata se tek malo zaljuljaše. Mora da su s druge strane poduprta gvozdenom šipkom.

Prekora sebe zbog nestrpljenja. Trebalo je da pretpostavi kako će čudesna Devica biti zaštićena nečim pouzdanijim nego što je običan zasun. Zidovi su delovali neosvojivi, na njima nije bilo nikakvih ispusta sve do uskih, visokih prozora. Nemoguće je popeti se uz njih do rozete iznad kapije. Da bi ušao, moraće da se posluži prevarom dostojnom velikog Odiseja. No, ma koliko da je u mislima prelistavao sve svoje knjige, nije uspevaao da se seti ničeg korisnog.

Drveni konj, eto šta bi mu trebalo, ili drugi put kojim bi zaobišao stražu, kao onaj koji je prevideo Leonida u Termopilima,⁵² ili put koji je prouzrokovao pad Sirakuze u rimske ruke. Mora da postoji još jedan ulaz koji su redovnici nekada koristili ne otvarajući glavnu kapiju.

Nastavi da hoda uz pročelje opatije i skrenu desno u usku uličicu s boka građevine. Tu je, na sredini zida, otkrio malu kapiju uokvirenu jednostavnim ramom od sivkastog granita. Verovatno je upravo to bio prvobitni ulaz u crkvu, pre no što je u kasnijim vremenima neumerenost naterala nove korisnike da naprave raskošnije

pročelje.

Činilo se da je i ova kapija dobro zamandaljena, ali je drvo bilo u lošijem stanju. Dante proturi vrh kočica između spoja dva krila, upotrebivši ga kao polugu i snažno ga povuče prema sebi. Zasun se polomio uz prigušeni prasak dok su vrata polako popuštala.

U crkvenom brodu nije bilo nikoga. Mesečeva svetlost koja je prodirala kroz uske, visoke prozore širila je šumu senki oko kolonade. Tiho se kretao prema apsidi u kojoj se, uokvirena kamenim zidovima, isticala kapelica sa čudesnom Devicom.

Uklonio je izvezeni plašt koji ju je pokrivao. Kapelica je ispod njega bila zatvorena gvozdenim lancem. Već se spremao da ga nekako pokida, kad zastade uznemiren. Neverovatni prizor kojem je toga dana prisustvovao još mu je lebdeo pred očima. Osetio je kako se suočava sa nečim božanskim, i to sam, bez podrške gomile.

Ali sad nije mogao da odustane. Toliko toga je trebalo saznati.

Svom snagom pokuša da razdvoji gvozdene karike lanca. One su, međutim, odolevale njegovim naporima, što je značilo da je sanduk sigurno dodatno ojačan. Konačno jedna karika uz tresak pade. Prior hitro ukloni lanac, a zatim, savladavajući poslednje oklevanje, odlučno otvori vratanica.

Unutrašnjost sanduka bila je potpuno prazna, ne računajući mali sto pokriven tkaninom. Dante se prepusti protivrečnim osećanjima istovremenog olakšanja i razočaranja. Relikvija je uistinu morala biti dragocena ako je nisu držali ovde čak ni ovako zaštićenu.

Pruži ruku i podignu tkaninu sa stočića. Ispod nje je ugledao okrugli otvor kroz koji su se nazirali zidovi sanduka. U glavi mu se nanovo začu sumnja koja ga nikad nije ni napuštala. Taj otvor u stolu svakako je mogao da objasni ono što je naizgled delovalo čudno: donji deo tela bio je provučen kroz otvor i nalazio se ispod stola. Ali kako je ostajao nevidljiv?

Ispusti tkaninu u okrugli otvor, a ova nestade kao da su je progutala neka nevidljiva usta.

A morala bi biti ovde pred njim, čak i ako je nekakvom čarolijom

postala nevidljiva. Ili su to samo njegove oči začarane, pomisli. Odjednom ga obuze sujeverni strah. Nije li stvaranje privida đavolska moć? Najuren iz prozračne nebeske stvarnosti, Lucifer je proteran u donja kraljevstva opsena. Gurnu ruku ispod stola i udari u nevidljivu prepreku. Neko je sakriven tamo dole, užasnuto pomisli i povuče ruku pred nečim što su mu prsti dotakli.

Naglo odskoči u strahu da će ga tajanstveno biće zgrabiti.

Pred njim kao da se ponavljalo Narcisovo iskustvo: sopstveno lice približavalo mu se iznikavši iz praznine poput prikaze.

Napipao je neku hladnu površinu. Ogledalo. Još jedno ogledalo sa strane, tako da je s prvim stvaralo prav ugao čije je terne skriveno iza nogare stola.

Osmehnu se posle kratkog razmišljanja. Bilo je jednostavno, kao i sve velike prevare. Postavljena pod pravim uglom, ogledala stvaraju nišu skrivenu od pogleda u čijoj unutrašnjosti ima dovoljno mesta za žensko telo. Gledano spolja, ogledala su prikazivala vernicima bočne, međusobno identične zidove kapelice, a ne njeno dno kako je ovima izgledalo.

Zato su Devicu izlagali u unutrašnjosti kapelice: ne da bi je, dragocenu, zaštitili, kako su svi mislili prateći ritual, već da bi sakrili od pogleda stranice stola koje su otkrivale trik.

Osmeh mu se pretvorio u nezadrživ smeh. Ma koliko pokušavao da se uzdrži, oči su mu se napunile suzama. Priseti se Arigovog plemenitog lika: i njega je onaj lešinar Brandano prevario kao poslednjeg naivnog seljaka.

Uto mu se učini da čuje neki šum. Okrenu se i vide kako se vrata crkvene riznice otvaraju. Neka senka se provukla bešumno klizeći po crkvi.

Činilo se da ga pridošlica nije primetio. Dante se šćućurio iza kapelice, no ovaj kao da se uputio pravo ka njemu. Kroz vrata je dopirala slaba svetlost: možda ima još nekoga, pomislio je pesnik zabrinuto.

Odlučio je da iznenadi nepoznatog. Čvrsto stežući kočić kojim je

razvalio vrata, iskoči pred čoveka. „Stani i ni reči ili ću ti smrskati glavu kao orah.“

Ovaj se zatetura stenjući. Zgrabi kapuljaču s leđa i hitro je navuče na glavu dok je drugom rukom pokušavao da sakrije lice. Dante se baci na njega svlačeći mu kapuljaču. U senci je na trenutak sinuo lik redovnika Brandana a zatim se izobličio, tu pred njegovim očima.

Zaprepašćen, Dante shvati da je sa kapuljačom strgao i plemenito čovekovo lice – oslikanu masku od pergamenta. Oslobođeni slap kose pade mu preko niskog plebejskog čela.

Brandano je delovao izgubljeno dok su mu se na licu smenjivali neverovatni prizori o kakvima je pesnik čitao samo u Ovidijevim *Metamorfozama*. Maske su padale jedna za drugom, kao da mu je duša pozornica borbe demona i najrazličitijih bića koja pokušavaju da njome zagospodare. Iznenadeni namernik, stari smerni isposnik, strogi opat, plitkoumna ulizica, sirovi telohranitelj, imućni trgovac – brzo su se smenjivali pred Danteovim pogledom. Kao da je Brandano, izgubivši veličanstvenu masku koju je svima pokazivao, očajnički tragao za identitetom koji bi najdelotvornije mogao da se suoči sa neočekivanim događajem.

U međuvremenu se oprezno povlačio prema vratima riznice. Dante odskoči u stranu presekavši mu put. Redovnik se nezadovoljno osvrte gledajući kuda bi umakao, odstupi za još koji korak stigavši skoro do oltara, a zatim iznenadnim pokretom obori visoki gvozdeni svećnjak u nastojanju da njime udari Dantea, koji se izmače i zamahnu kočićem prema redovnikovim nogama. Prior je istovremeno krajičkom oka nadgledao vrata u strahu da će ugledati još kojeg protivnika. Učinilo mu se da iz polumraka izvire još jedna senka. Naglo se uspravi i okrete se da pogleda bolje, a Brandano za to vreme odskoči unazad. Na vratima se pojaviše obrisi žene osvetljene mesečinom. Dante je jasno razaznao njenu dugu kosu, koja joj je padala preko ramena, bela poput zaleđenog slapa na vrhu planine.

Brandano je dotle, umesto da pobegne ka riznici, otrčao iza oltara. Odatle nikuda nije mogao uteći, pomisli Dante približavajući mu se

kako bi ga onemogućio da se iskrade prema bočnim vratima crkve.

Ali redovnik se sakrio. Dante pomisli da se možda šćućurio iza oltara, no kad se prikrao kamenom bloku shvatio je, u čudu, da je Brandano nestao. Vazduhom je odjekivao bat ubrzanih koraka, ali Dante nije uspevao da odredi odakle dopire.

Obeshrabren, osvrtao se oko sebe ne bi li shvatio kuda je ovaj utekao; bio je siguran da nije mogao pobeći jedinim mogućim putem – kroz mala bočna vrata. U dnu apsida uzdizale su se uske skele koje su gotovo dosezale do visokih prozora. Dva prozora već su bila zastakljena šareno oslikanim staklima, dok je treći još bio otvoren. Mora da je ta protuva krenula uz skelu Eako bi se dočepala prozora a zatim krova.

Reagujući na svoje otkriće s malim zakašnjenjem, Dante otrča prema skeli. Brandano pokušava da umakne preko krovova jer zna da bi na ulicama Firence mogao da naleti na patrolu.

Skela načinjena od letvi uvezanih kanapom snažno se zaljuljala pod težinom senke koja se hitro pela sa strane apsida. Poslednje table završavale su visoko u otvoru ogromnog prozora kroz koji se moglo izaći na krov. Dante otrča na suprotnu stranu skele ne bi li mu presekao put i poče da se pentra teško dišući. Gore, prema prozorima, svaki šum je bio pojačavan odjekom i imao je utisak da je okružen telima u pokretu, iako nikoga nije video.

Usredsređeno je zurio u tamu tražeći svog protivnika. Skela se ponovo zaljulja preteći da se sruči na zemlju. Dante opsova one koji su je postavili s takvom nebrigom, grčevito se hvatajući za jedno uže. Zatim se poslednjim delićima snage ispe do vrha. Potrčao je preko grede kako bi sustigao čoveka pre no što se ovaj surva u prazno. Nije mogao da ga vidi, ali je znao da je tu pošto su prozori – suprotno od onoga što se videlo odozdo – zapravo prilično udaljeni od kraja skele i Brandano bi jedino nekakvim nadljudskim skokom mogao da se dočepa najbližeg.

Učini mu se da je primetio nejasnu senku i stade pridržavajući se za ivicu jedne grede. Odjednom ga je sustigao umor. Do tog časa održavala ga je napetost nerava, no sad je već teško disao, dah mu

se kidao, a kolena su mu klecala. Skela se i dalje ljuljala i iznenadna vrtoglavica natera ga da zažmuri, dok su mu u mozgu praštale iskre. Osećao se izgubljen: ako se ne sunovrati, dokrajčice ga bodež nepoznatog.

Disanje mu se polako smirivalo. Malo-pomalo vraćala mu se i snaga. Redovnik se zacemento pritajio na suprotnom kraju grede, spreman da ga zaskoči čim se pojavi. Sigurno je tako. Uzdajući se u sopstvenu spretnost, čekao je da se Dante otkrije. Prior je tek tada shvatio da je u jurnjavi za Brandanom ostavio gvozdeni kočić na podu crkve. Zadihan, izvuče bodež iz džepa skrivenog u haljinama i nespretno zavitla njime ispred sebe kao regrut prvog dana na bojnopolju. „Baci mač ili si gotov!“, doviknu.

Čovek se nije pomerao. Najednom, pesnik začu neki glas.

„Gosparu, molim vas, poštedite tog čoveka.“

Dante se trže. Iza njega je, kao da dopire iz velike udaljenosti, odzvanjao melodični glas koji je ranije već negde čuo. Glas Antiohijske Device. Okrete se u trenu dok mu je srce poskakivalo od uzbuđenja. Ali iza njega ne beše nikog.

Zadrhta od besa kad je shvatio da je nasamaren, da se redovnik-trbuhozborac poigrava s njim. Jedna senka pojavi se u njegovom vidnom polju i snažan udarac u potiljak obori ga na kolena. Pred očima mu sevnu kao da je pogođen gromom i ponovo ga spopade vrtoglavica.

Sačekao je neko vreme stisnutih kapaka da ga prođe slabost. Kad je otvorio oči, redovnika nije bilo.

Zatim ustade prikupljajući svu preostalu snagu i ljutito pogleda oko sebe. No njegov protivnik je stvarno nestao, kao nekom čarolijom. Morao je pobeći preko prozora, ali kako je uspeo? Nekoliko laktova udaljen, otvor na zidu svetlucaje na mesečini. Nemoguće je da jedan čovek može toliko da skoči. Kroz glavu mu je ponovo prošla pomisao da je Brandano, zapravo, mnogoliki demon.

A šta ako je sve bila samo opsena? Zbilja, šta je, zapravo, i video? Nije mogao potvrditi da je i jednog časa jasno razaznao redovnikov lik na skeli. Pohitao je gore vođen nerazgovetnim šumovima i

odjecima a pre svega svojim zaključcima koji su ga naterali da vidi sliku tog čoveka. I šta ako se Brandano uopšte nije ni popeo uz skelu, već ga je na neobjašnjiv način, nekim bezočnim trikom sličnim onim sa Devicom, obmanuo?

Oprezno je počeo da silazi. Čim je dotakao tlo, otrča prema vratima riznice, ali unutra nije bilo nikog. Uz bočni zid sobe nalazile su se kamene stepenice koje su verovatno vodile u redovničke ćelije. Zaputi se stepeništem s čijeg je vrha dopirala slaba svetlost. Biće da na spratu gori baklja ili sveća.

Prođe hodnikom zavirujući u svaku praznu ćeliju, a zatim se osmeli da uđe i u poslednju, još stežući bodež u ruci.

Ćelija nije bila prazna. Žena koju je nešto ranije video u crkvi stajala je priljubljena uz zid u dnu sobe, kršeći ruke sa strahom u očima. Teško je disala, kao da joj nedostaje vazduha.

Dante stade na pragu i sam dahćući od napora. Spustio je bodež, zbunjen stvorenjem koje je stajalo pred njim. Visoka skoro koliko i on, imala je izuzetno blede lice koje su oživljavale svetloplave oči.

Bilo je to isto lice koje se pojavljivalo u crkvi pokriveno slojem sjajne šminke koja je podražavala teksturu voska. Pružio je ruku prema njoj gotovo joj dodirujući obraz prstima. Nije nosila nikakvu masku.

Niz vižljašto telo, sve do ispod struka, padali su joj slapovi bele kose, koji su isprva stvarali utisak da je žena pred njim vrlo stara. No i to je bila samo još jedna varka. Vlasi su joj bile sjajne i meke, snežna bujica dostojna mladog anđela. Pesnik je osećao da ima nečeg neprirodnog u toj lepoti, nečeg što bi mu se moglo uvući u dušu i vezati je čvorovima finog otrova. Osećao je istu nelagodu kakva ga je obuzela prilikom prvog prisustva lažnom čudesnom događaju.

Žena je stajala ravnodušno. Jedino joj se u razrogačenim očima prepoznavao strah koji je nije napuštao. Nekoliko puta je otvorila i zatvorila usta, kao da bi nešto da kaže.

Dante se osvrnu po sobi. Sad kada je sama duša privida u njegovim rukama, naviralo mu je hiljadu pitanja. No potrebno mu je

vreme i odgovarajuće mesto kako bi mogao da je ispita. Pogledom je tražio nešto čime bi je vezao pre nego što nestane kao redovnik. Ali žena nije izgledala kao da želi pobeći.

„Odakle si?“, upita je dišući duboko da bi ublažio zadihanost. Ona odmahnu glavom. „Kako se zoveš?“ Žena ponovo okrenu glavu u stranu, ovoga puta prinoseći ruku vratu. „Ne želiš da mi kažeš? Ipak ćeš morati.“

Devojka otvori usta, ali i dalje se nije čuo nikakav suvisli zvuk. Samo stenjanje, praćeno ponovnim odmahivanjem glavom. Na kraju uhvati pesnika za ruku i stade dobovati prstima po njegovom dlanu.

Posle prvog iznenađenja Danteu se učini da je shvatio. Znao je da se nemi međusobno sporazumevaju pomoću znakova. Šifre su izmislili Romi-nomadi, koji često pružaju utočište takvim nesrećnicima da bi ih iskoristili za prosjačenje.

„Ti si... nema si?“, promrmlja zbunjen. „Ali kako onda...“

A čuo je njeno nebesko pojanje dok je bila izložena pred narodom. Osim ako i to nije spadalo u prevaru. Kao i molba koju je mislio da je čuo sa skele. Trbuhozborac, eto šta bi moglo da bude objašnjenje.

Nežno je oslobodio ruku njenog stiska. Nešto mu je palo na um. „Pokrij lice i pođi sa mnom“, naredi joj.

Krenuo je prema vratima. Žena ga je pratila pošto je savladala kratku nedoumicu. Strah na licu zamenio joj je izgubljeni izraz životinjice uhvaćene u zamku. Drhtavim rukama obmotala je glavu velom koji je nosila preko ramena i neočekivano mu pružila ruku da je povede.

Dante oprezno promoli lice na ulicu kako bi se uverio da nema nikoga ko bi ga mogao prepoznati. Grad je utonuo u mrak. Ali mesec je visoko sa neba rasipao dovoljno sjaja da im osvetli put, uprkos vlažnoj izmaglici koja je dopirala sa Arna.

Mesto na koje su se uputili prilično je udaljeno. Trebalo je proći zidine i polja kraj Santa Marije Novele. U to doba noći kapije su zatvorene, ali stražari neće praviti probleme, naročito ako ih ohrabri kojim novčićem.

Dante se osvrte prema ženi procenjujući joj izdržljivost. Telo joj je

bilo mršavo ali mišićavo i izvesno će biti u stanju da pređe dug put. Onda se priseti kola u konjušnici manastira San Pjero koja je zapovednik straže povremeno koristio.

Dade joj znak da ga sledi i uputi se prema Prioratu. Skrenu desno u bočnu uličicu što se spušta prema reci. Pred njima su se, u daljini, nazirale baklje koje su osvetljavale Ponte Vekjo. Na račvanju triju ulica učini mu se da vidi senke koje hitro šmugnuše duž zida obližnje kuće. No niko na njih nije obraćao pažnju. Već je bio iznuren, haljina natopljenih nezdravim znojem. Prolazili su poslednjom deonicom puta ka San Pjeru.

Dvojica stražara su dremuckala oslonjena o stubove ispred manastira. Trgoše se na zvuk njihovih koraka i istupiše uperivši koplja.

„Ja sam prior Komune“, hladno im se obrati Dante pokazujući se u svetlosti baklje koju je jedan držao u ruci. „Sklanajte se!“

Ljudi posle kratkog dvoumljenja odstupiše. Pesnik uhvati ironični pogled kojim su odmerili ženu. Ali nisu izgledali preterano iznenađeni, što je dokazivalo koliko se običaj noćnog dovođenja žena u Priorat ustalio.

Pošto je prešao dvorište, prođe ispod jednog bočnog luka iza kojeg su, koliko se seća, smeštene dvokolice i konj. Potapša sapi životinje koja je, ne joguneći se mnogo, mirno stajala dok ju je vezivao za rudu kola.

Podoš se nazad, praćeni iznenađenim i ironičnim pogledima stražara. Žena je nepokretna sedela pored njega. Dante je osetio ponovno probadanje u potiljku. Naprezanje i napetost izazvana noćnim poduhvatom, pokrenuli su kandže njegovog starog prijatelja. Umor od proživljene borbe i svega što je potom sledilo odjednom se sručio na njega. Usmeri kola prema zidinama nadajući se da će proći bez teškoća.

Ubrzo se zaustaviše pokraj kapije *Raja*, kraljevstva gospe Lađe. Stara rimska vila – nekada usred polja – sad je okružena novim građevinama. Crvenkasta masa trećeg kruga zidina, čija je izgradnja

ubrzano tekla, gotovo da je stigla do vile.

Prošli su ispod ulaznog luka. Unutra je, kao i uvek, bilo mirno; samo je povremeni smeh koji je dopirao iz sobičaka na prvom spratu narušavao tišinu. Pošto se uverio da mu je velom zaklonjena saputnica neprepoznatljiva, pođe preko dvorišta prema *impluviumu*⁵³ pretvorenom u pojilo za konje klijenata. Antički podni mozaik koji je prikazivao brod okružen delfinima, propadao je izgažen konjskim kopitima, a s njim je i brod od mozaika nepovratno nestajao u brodolomu. U korov zarasla, ulegnuta i raskopana zemlja progutala je drevne rimske razvaline od kojih su ostale samo senke.

Gotovo su stigli do stepeništa na drugom kraju dvorišta kad ga sustiže nečiji podrugljiv glas. „O, priore! Počeli ste da mi dovodite žene umesto da ih tražite kod mene? Ili vam mala Pjetra više nije dovoljna?“

Dante se naglo okrenu, crven u licu. Sa zasvođenog trema bestidno ga je gledala žena odevena u haljine jarkih boja.

„Lađa, došao sam iz drugih razloga. Među tvojim ženama jedna je nema, ako dobro pamtim. Jedna devojka koja poznaje jezik znakova. I ova je...“, nastavi pokazujući tihu ženu zaklonjenog lica, „uskraćena za moć govora. Potrebna mi je pomoć kako bih mogao da se sporazumem s njom. I s obzirom na njeno plemenito poreklo, tražim potpunu diskreciju.“

„A zašto mi je dovodite tako pokrivenu kao da je leprozna?“, odvrati Lađa sumnjičavo i uzmaknu.

„Ne boluje ni od kakve bolesti. Uradi kako sam ti rekao i požuri.“

Žena kratko sačeka. „Pjetra!“, viknu zatim, okrenuta prema sobama devojaka. „Uostalom, vi ste dobar klijent“, dodade uz poluosmeh.

Devojka proviri na trem. Prepoznavši je, Dante se namršti.

„Nađi mutavu i dođite u moju sobu“, naredi joj Lađa. Devojka samo klimnu i nestade. „Pođite sa mnom, vi... i plemenita dama“, reče Danteu i uputi mu ironičan pogled. „Vi se, priore, uvek pojavljujete noću. Vaša supruga Ćema ne uživa, izgleda, naročito u

radostima bračne postelje, mada ste joj, doduše, napravili dete. Po rečima mnogih, kreveti u mom *Raju* svakako su slađi od onih u firentinskim kućama.“

„Umukni, ženo“, prosikta pesnik smrknutog lica.

Ova prsnu u smeh pljesnuvši se po butini. „Izgleda da ste, osim za nju, napisali ljubavne stihove za još šezdesetak lepotica“, bezobrazno nastavi. Zatim uperi kažiprst u njega. „Takvima kao što ste vi bolje bi bilo da se ne žene kad već ne uspevaju da drže pticu u kavezu“, dodade i hitro uzmaknu pred priorom, koji preteći zakorači prema njoj.

Uto i Pjetra proviri kroz zastor pa uđe vodeći sa sobom devojkicu preplašenog pogleda, belu kao da nikad nije izašla iz javne kuće na svetlost dana. Pjetra razmetljivo prođe pored Dantea ne gledajući ga i obrati se Lađi. „Evo Martine, mutave.“

Vlasnica bordela isturi bradu prema prioru, čekajući.

„Reci joj da je pita ko je i zašto je došla u Firencu“, počeo on.

Žena stade ispred blede devojkice i ponovi pitanje pažljivo sričući svaku reč. Sirotica je zacemento uspela da shvati nešto prateći pokrete usana, jer je potvrdno klimnula glavom. Zatim uze ruku žene pod velom i otvorivši joj šaku počeo joj jagodicama prstiju ritmično kuckati po dlanu.

Dante je dirnuto posmatrao prizor. Tumorao je šumom zbrkanih misli. Osećao je kako u njemu raste nelagoda, kao da uhodi tajnu žensku prirodu koja se malo-pomalo razotkrivala tim neobičnim sporazumevanjem. Možda je njegova nelagoda istovetna onoj koju je osećao Paris kad je bio pozvan da razreši spor među boginjama. Ovoga puta, nagrada će biti razrešenje jedne zagonetke.

I Pjetra je delovala usredsređeno, ali pesnik je krajičkom oka primetio kako joj pogled bludi okolo, često se zaustavljajući na njemu.

Sad je žena pod velom dodirivala ruku ove druge lupkajući po njoj. Mlada prostitutka se najzad okrete prema Pjetri ispuštajući nerazgovetne zvuke.

„Šta kaže?“, upita Dante nestrpljivo.

Pjetra načini prezrivu grimasu. „Izgleda da vaša prijateljica i nije bogzna šta, priore. Nećaka nekog redovnika, ako sam dobro razumela. Zove se Amara. Francuskinja iz Tuluza.“

„Da li ju je tvoja drugarica pitala zašto su došli ovamo?“ Pjetra je oklevala. „Martina nije sigurna da je dobro shvatila. Izgleda da joj je rekla... 'radi imperatorovog sna'. Zapravo, njegovog 'poslednjeg' sna.“

Lađa se umeša usplahirena. „Imperator? Kakve veze sad imaju pristalice carstva? Koga ste mi to doveli u kuću?“

Ne slušajući je, prior je zurio u prazno, zaokupljen onim što je upravo čuo. „Pitajte je o ogledalima“, obrati se Pjetri. Devojka se začudi, a onda prevede bledunjavo pitanje na primitivni jezik mumljanja. Ova ga brzo prenese nemoj ženi. Dante je posmatrao neobičnu igru prstiju.

„Kaže da ih je neko u Veneciji, gde su se zaustavili, naučio magiji“, objavi Pjetra pošto je saslušala čudno devojčino mrmljanje. No delovala je nesigurno.

Lađa se, pokraj njega, sve više uzrujavala. „Magija?“, reče i prekrsti se. Dante je ućutka zapovedničkim gestom, a Martina ponovo promumla nešto Pjetri.

„Šta je još rekla?“, podstaknu je pesnik.

„Ništa“, odgovori devojka zažmurivši kao da je umorna. No kroz uski prorez polusklopljenih kapaka, njene zelene zenice i dalje su zurile u njega. „Ništa više. Govori čudnim jezikom, teško je razumeti je“, odseče ona.

Dante slegnu ramenima. Zatim, razmislivši na brzinu, uhvati nemu devojku za ruku i pođe prema izlazu. Dok su prolazili preko trema, čuo je iza sebe žamor žena koji se polako gasio.

Devojka je delovala iscrpljeno. Pokuša da se popne na kola pridržavajući se za drvenu stranicu, ali noga joj skliznu i ona se zatetura. Dante je prihvati za bokove pomažući joj da se održi na nogama, a onda je podiže u sedište. Oseti načas na usnama nežnu mekoću njenih leđa i fini miris mu zagolica nozdrve. Podiđoše ga žmarci.

Amara se naslonila u sedištu. Veo joj je spao otkrivajući kožu sjajnu kao alabaster, još bleđu na mesečini. Pod laganom tkaninom haljine nazirala se neočekivana punoća izvijenog tela. Dante je bio zadivljen linijom njenih bokova, dugim mišićavim nogama i polusklopljenim usnama u čijem je uglu slabašno svetlucala kapljica pljuvačke.

Dante naglo povuče ruku koja je posegla za ženom. Zar je sama slika ženskog tela dovoljna da poremeti jedan razuman um? Kolika je moć Erosa kad je samo pogled na poželjno biće dovoljan da sve ostalo baci u zasenak?

Zamahnu, uznemiren, bičem, kad začu bat užurbanih koraka koji se približavaju kolima. Pjetra je tiho trčala prema njima osvrćući se za sobom kao da strahuje da će je neko videti.

Prior jedva zadrža uzde zaustavljajući konja koji je već krenuo.

Mlada žena se u međuvremenu uhvatila za drvenu stranicu kola kao da hoće da ih zadrži i gledala je nemu devojkicu ponovo pokrivenu velom. Zatim se obrati pesniku pogledavši još jednom iza sebe. „Čuvaj se ove žene“ promrmlja protegnuvši se do njegovog uva.

Dante oseti kiselkasti zadah iz njenih usta. I kao da je, zajedno s njim, u tom upozorenju osetio i blagu naklonost; kao da je devojkina odbojnost načas bila ublažena.

„Pjetra...“, prozbori on. No ona ga prekide hladnim pokretom, udaljavajući se od njega. Glas joj je ponovo bio odsečan. „Čuvaj se“, ponovi. „Ona nije ono što izgleda.“

„Šta hoćeš time da kažeš?“

Prostitutka neprijateljski pogleda nemu ženu koja je počivala nepokretna, glave opuštene na naslonu. Onda neočekivano prasnu u pesniku dobro poznat, osoran smeh pun prostačke poruge. „Sam ćeš otkriti, o, i te kako ćeš otkriti!“, uzviknu i odvoji se od kola povlačeći se prema kapiji bordela kao da se pokajala što je izašla.

Dante nije znao šta mu valja činiti. Izgledalo je da se njegova saputnica malo povratila i povremeno ga je gledala kroz veo kojim je ponovo bila pokrila lice.

Nemoguće je uvesti je ponovo u Priorat. Gotovo je došao u iskušenje da okrene kola, vrati se u javnu kuću i zatraži od gospe Lađe da je primi na neko vreme. No to bi značilo da će njen identitet istog trenutka biti obnarodovan. On je, međutim, prvo hteo da shvati šta se krije iza te igre i na koji je način ona povezana sa misterioznim ubistvima.

Možda bi najbolje bilo vratiti se u opatiju. Žena bi i dalje mogla tamo da se krije, a on bi pritisnuo redovnika čim se ovaj pojavi.

Držeći devojkicu za ruku, ušao je u crkvu kroz vrata koja je ranije te večeri bio provalio. Prsti su joj se konačno zgrejali među njegovima. Umesto strahom zatočenika, sada su na njegov stisak odgovarali prisnim prepuštanjem zaljubljene žene.

Vodio ju je duž kolonade, prema vratima iza oltara. Ali posle svega nekoliko koraka stade, gurajući je u zaklon iza jednog stuba, a zatim se i sam pritaji u senci. Neki čovek je tumarao po crkvenom brodu kao da nešto traži. Dok im se njegova senka primicala, Dante je dohvatio bodež u strahu da se Brandano vratio.

Pripremio se za napad, mišići su mu podrhtavali, no jedan tren pre skoka mesečev zrak probio se kroz prozor i osvetlio nezgrapnu figuru nepoznatog.

„Čeko!“, uzviknu Dante prepoznavši Sijenca. „Šta ti radiš ovde?“

Ovaj naglo stade, preplašen. No odmah se pribrao i podrugljivim osmehom prikrio nelagodu. Podiže glavu i oholo pogleda oko sebe.

„Priča se da se ovde događaju čuda. Baš sam hteo da se uverim. E, vi, Firentinci, stvarno imate sreće. Sam Bog ispisuje stranice vaše istorije. Ako bi jednog dana padala govna s neba, siguran sam da bi ovde miomirisala na ljubičice.“

Pesniku kao da pade crveni zastor na oči. Zgrabi ga za revere prsluka i snažno ga protrese. „Čeko, jesi li došao da zajedno s onom protivom Brandanom izvrgneš moj grad poruzi? Uvek si tu kad treba učestvovati u nekoj prevari!“

Čeko nežno dohvati njegove prste ljupko se oslobađajući pritiska. „Kunem ti se da sam ovde samo da bih osetio prisustvo čuda i da

bih pripremio svoju dušu za očišćenje kad jednom stignem u Crkvu svetog Petra u Rimu.“

„Šta radiš ovde?“, ponovi pesnik drhteći. Vesela Čekova maska je naprsla. Gledao je čas njega čas ženu, kao da ne zna kako da se postavi. „Ništa... Hteo sam...“, mucao je posramljen. Spustio je pogled. Onda ga podiže prema nemoj devojci. „I tako, sve si otkrio“, promrmlja zabacujući izazivački glavu. Među njih se spustila ledena tišina. „Pa šta onda?“, nastavi Čeko. „Nećeš valjda da podržiš obični puk ovog nečasnog grada samo da bi sedeo na nekom bednom položaju i predstavljao kliku trgovaca secikesa! Osim toga, potrošio sam svu svoju imovinu, a moja strana u Sijeni u sukobu je s našim neprijateljima. A ljudi se slabo bore kad im je gospa Beda štit. Nisam ja budala da skačem i izvikujem hvalospeve o onom smetenjaku iz Asizija“, ⁵⁴ zaključi sa iskrom uobičajene radosti.

„Čeko, noćas ćeš spavati u Stinkama.“

Sijenac preblede. Ali samo nakratko, a onda ponovo postade onaj stari, opušteni i bezobrazni Čeko. „Hajde, Dante, ne bi to uradio svom starom ratnom drugu? Zaboravio si kako sam ti čuvao leđa u ravnici Kampaldino?“

„U ravnici Kampaldino video sam tvoja leđa ispred svih koji su bežali!“

„To znači da si bio blizu mene!“

Dante je, zgađen, odmahivao glavom. „S kim si se udružio u ovom poduhvatu?“

„Mnogi su u Italiji spremni da izigravaju sveštenike“, nasmeja se ovaj. „A još ih je više ako postoji mogućnost zarade. Pridruži nam se, prijatelju moj. Znam da ni tebi baš ne cvetaju ruže. Mogli bismo da stvorimo pravo bogatstvo zahvaljujući naivnosti ovih primitivaca.“

Nastade kratkotrajna tišina. Čeko gurnu pesnika laktom. „Do đavola s Firentincima! Šta ti imaš zajedničko s tim bednicima, osim činjenice da si rođen među njima? I zar ti ne bi dobro došao koji florin?“ ⁵⁵ Čuo sam da ti se ime, osim po pesničkim pergamentima, povlači i po spiskovima lihvara.“

Prior je postajao sve smrknutiji u licu. Pored njega je Devica iz Antiohije podigla svoj veo. Ponovo ga pogodiše njene zagonetne crte lica. U trenu mu se učini kako se sprema da nešto kaže i kako je i njena lišenost moći govora u stvari vešta opsena. Ona, međutim, samo duboko uzdahnu. „Ma, da, do đavola s njima. Ali hoću sve da čujem, ništa ne smeš da mi prećutiš. Ko je organizovao prevaru? I ko su ljudi kojima bi trebalo da se pridružim, Čeko?“

Ovaj načini neodređeni pokret. „Verni su na putu da ostvare kolosalan poduhvat koji će promeniti vek.“

„Ko je Brandano? I gde je nestao? On je mozak obmane, je l' tako?“

„Ma on je samo pajac, jedan od onih odrpanaca koji varaju naivčine na vašarima. Ali vešt je, zar ti se ne čini? Uverljiv je u tim redovničkim krpama. Mislio sam da ću ga zateći ovde.“

„Ko je Brandanu dao ogledala za trik? I ko pokreće konce, ovde u Firenci?“

Čeko odmahnu glavom. Delovao je iskreno. „Njega ne poznajem. Za zamisao sam čuo u Tuluzi, gde sam bio otišao da promenim vazduh.“

„U Tuluzu?“, promrmlja Dante zamišljen. „I otkud onda vi u Firenci?“

Čeko prasnu u smeh. „Možda bismo da odamo počast veličini tvog grada! No pre će biti da neki misle kako ovde ima više sveštenika, više novca i više budala nego u drugim gradovima. Naravno, draže bi mi bilo da se narugam mojoj Sijeni, ali izgleda da sve važno mora da se dogodi *subflore...*“

Pesnik uzdrhta. Kakve je veze imalo s ovim staro proročanstvo o smrti Fridriha Drugog? „Odakle vam relikvijar koji ste koristili za izvođenje trika?“, nastavi da ga ispituje.

„Isporučio nam ga je lično Bigareli.“

Dante klimnu glavom. Dakle, ono što je oduvek mislio ovim je potvrđeno. Postoji veza između vajara i tobožnjeg krstaškog pohoda, koji je, opet, povezan sa zločinom. Čak se i po napetom licu Sijenca moglo shvatiti da mu je slučaj prerezanog grla žrtve iz kule

dobro poznat.

Dante se osvrnu oko sebe. „Relikvijar. Gde je sakriven?“ Čeko je najpre oklevao, no onda se uputi prema jednom uglu crkve, nedaleko od skele na kojoj se prior sukobio s redovnikom. Kleknuo je na tlo i pomerio nešto što je ličilo na nadgrobni kamen. Nešto je škljocnulo a zatim Čeko s приметnim naporom ukloni kamenu ploču, otkrivajući vrh stepeništa koje se gubilo ispod poda crkve. „Ovo je stara kriptā.⁵⁶ I u njoj je... “

Naglo začuta. Onda, odagnavši nedoumicu, siđe, a pesnik za njim. Nema devojka ih je sledila kao da strahuje da će biti ostavljena.

Ispod opatije je ležao ogroman podzemni prostor. Na podu od starih mermernih pločica ležale su nadgrobne ploče, a duž zidova behu poređani rimski sarkofazi. Očigledno je to nekada bilo groblje neke male redovničke zajednice, odavno napušteno zapušteno, i ostavljeno zubu vremena.

„Ovo je tajna čarolije“, prošaputa Čeko pokazujući nešto umotano u tešku crvenu tkaninu.

Dante priđe odlučno ga otkrivajući. U odblesku uljane lampe ukaza se jezivo i istovremeno zadivljujuće lice skulpture. Prelakirane oči zurile su pravo u njega, obasjane sopstvenom svetlošću kao da će svakog časa oživeti. Okrete se na časak prema ženi. Uistinu je bilo sličnosti među njima, iste neizvesnosti u izrazu neobičnog sklada bronce i ljudske kože.

Pažljivo je otvorio vratanca na grudima skulpture. Unutra je bilo ispisano nešto nevidljivo onom ko posmatra spreda. Bigareli je dletom urezao dve reči: *Sacellum Federici*.

Fridrihov grob. Ili sakrarijum.⁵⁷ Dante ponovo podiže lampu prema licu od bronce, posmatrajući ga prodorno. Zaobljene crte i duga kosa naveli su ga na pomisao da statua predstavlja ženu. No moguće je bilo i da je u bronzi urezan imperatorov lik, da je to njegova zagrobna škrinja kakve su pravili stari Egipćani. Možda je kovčeg trebalo da štiti Hoenštaufenovo telo na putu za večnost?

Ali sve i da je tako, kakve veze ima vladareva smrt sa krvavim događajima u Firenci, pola veka docnije?

Nastavio je da posmatra čudesnu pećinu. Pokraj jednog kovčega nalazio se otvor kojim se silazilo u još jednu podzemnu prostoriju. Nagnu se nad otvorom proturivši unutra lampu. Video je prostran hodnik sa zidovima od cigli koji se, činilo se, protezao prema Arnu. Tlo mu je bilo pod vodom.

„To je stara rimska kloaka.⁵⁸ Pruža se prema septičkoj jami u Forumu. Ovuda se Brandano kreće kad se krije“, objasni Čeko.

Dante potvrdi klimnuvši glavom. Brandano je uistinu nenadmašan u veštini nestajanja. Ne samo preko krova, dakle, već i ovuda.

„Sad znaš sve, prijatelju. Pridruži nam se“, ulagivački mu prošišta Sijenac tik uz uvo.

„Ne mogu vam dozvoliti da nastavite s tim. Nije Firenca zbog toga ukazala poverenje mojim delima... i mojim vrlinama“, odvrati pesnik odmahujući glavom.

Čeko, tobože očajan, raširi ruke. U međuvremenu im je prišla i devojka. „Nemoj da dozvoliš sebi da nas izgubiš. Nemoj nju da izgubiš. Zar nije previše lepa da bi završila u rukama zatvorskih stražara?“

Dante pokri oči rukama. Taman htjede ponovo da odbije, kad mu nešto sinu. „Koji je bio poslednji imperatorov san? Šta su gradili na posedima Kavalkantijevih? Šta je stiglo nasukanim brodom iz prekomorskih zemalja?“

„Ne znam. Nešto o čemu se priča među Vernima ljubavi. Možda njegovo tajno blago, zaštićeno kao u filcanoj kolevci.“

Dante razrogači oči. U filcanoj kolevci: i Fabio dal Poco je rekao nešto slično. Zgrabi prijatelja za ramena drmusajući ga. „Šta znači u filcanoj kolevci?“

Čeko preblede. „Ne znam o čemu govoriš!“, promuca. „To je samo izraz koji upotrebljavaju Verni...“

Deluje iskreno, pomisli Dante, zbunjen. No ipak je tobošnji krstaški pohod morao imati neke veze s ostalim tajnama i sa surovom smrću mnogih ljudi. Možda će se, ako odmah obelodani svoja otkrića, tanka nit koja povezuje ove događaje prekinuti i onda nikada neće saznati pravu istinu.

„Ostanite zasad skriveni u opatiji, i ti i žena“, reče prior na kraju.
„Ništa neću reći. Zasad.“

5.

10. avgusta, u zoru

Dante u svitanje izađe na ulicu posle kratkog počinka prekidanog uznemirujućim slikama. Lica živih i mrtvih pomešala su se u zlokobnoj komediji u kojoj se podsmešljivi Čekov lik smenjivao sa groznom Bigarelijevom ranom, a brod pobijenih, nanovo porinut, plovio je sa svojim mrtvim tovarom prema zemljama zalazećeg sunca.

I on sam kao da se davio u slanom moru čiji je gorki ukus osećao u ustima. Proganjala ga je Devica zatvorena u relikvijaru optočenom dragim kamenjem, nastojeći da mu nešto kaže. Njene nežne crte u snu su se pretvorile u čudovišnu grimasu, kao da se vosak što joj je pokrивao meso istopio pod vrelinom sunca.

Naglo se trgao iz sna, čela kao okovanog gvožđem. Evo njegovog prijatelja, vratio se da ga opet muči zarivajući mu nokte u mozak; ne ranjavajući ga, ipak, suviše. Blagi dodir, tek toliko da ga podseti na svoje prisustvo.

U Firencu je, dakle, trebalo da stigne blago. Dante pokuša nešto na brzinu da sračuna, ali ne dobi pouzdan rezultat. Budući da nije znao kakav bi krajnji izgled građevina trebalo da ima, teško mu je bilo da predvidi vreme potrebno za svršetak gradnje. *Blago* je – o čemu god da je reč – moglo biti još na putu, no možda je već i stiglo do Firence. U tom slučaju, nije više moguće skrivati ga u škrinji u kojoj se čuva. Biće da je, onda, sklonjeno negde drugde.

U filcanoj kolevci.

Da li je to metafora ili izraz koji treba doslovno shvatiti? Sva skladišta vune nalaze se u blizini livada kraj Santa Marije Novele, na drugom kraju grada.

Nadao se da će mu svež jutarnji vazduh prijati. Međutim, sunce je već neumoljivo peklo poput užarene lopte. Prešao je svega desetak koraka, a već se kupao u nezdravom znoju nalik onom koji telo

oslobađa pri napadima groznice. Ponovo je imao osećaj suvoće u grlu koji ga je mučio i tokom noći.

Prisetio se da je malo dalje gradska česma. Zaputio se ka njoj kad ugleda čoveka gde izlazi iz bočne uličice i korača prema njemu. Procenjivao je mogućnost da se vrati, ali bilo je prekasno.

Pridošlica ga je prepoznao i ubrzao je korak kako bi mu presekao put. „Pozdravljam vas, gosparu Aligijeri. Odavno se nismo sreli. Očekivao sam vašu posetu, no čini se da su vas obaveze sprečile“, reče s lakom ironijom.

„Doći ću do vas na vreme, ne brinite“, odgovori Dante smrknutog lica.

„Ali vreme se primiče brzim koracima, znate li to? Već smo pred avgustovskim idama“, hladno odgovori čovek. S rošavog lica mu nestade i poslednji trag ljubaznosti.

„Domeniko, dobro znate da su moj brat Frančesko i posedi moje porodice jemstvo za vašu pozajmicu“, odvrati pesnik, iznerviran. Pitao se zašto je lihvar postao tako drzak. Da se nije dogodilo nešto što je oslabilo njegov položaj u očima tog nitkova?

Domeniko mu je, u međuvremenu, prišao i uperio mu kažiprst u grudi. Izgledalo je kao da će početi da ga lupka prstom, ali se uzdržao. „To je hiljadu i osamdeset florina. U zlatu.“

Dante zadrhta. Zar su mu toliko narasli dugovi? Dobro je znao tu sumu, hiljadu puta ponovljenu, poput sramnog proglasa, prilikom potpisivanja svakog dokumenta. No lihvarev grubi glas kao da ju je pretvorio u gomilu zlata veliku kao stena. Učini mu se da se zemlja oko njega okreće, spremna da ga odvuče u istu propast kakva je pretila i zidinama Firenze.

U misli mu se vratio Čeko i njegov poziv koji je nadmeno odbio. Trudio se da ne sluša glas ove protuve koja je i dalje naklapala o rokovima i rizicima. Pokuša da ne misli, ali Čekova ponuda rovarila mu je u glavi poput prljave vode.

Zar ne bi, uostalom, i on mogao da se pridruži prevari lažnih krstaša? Koga bi oštetio osim bande obogaćenih trgovaca, vucibatina i potkupljive Crkve čiji velikodostojnici zloupotrebljavaju crkvenu

imovinu? Da li je to uistinu mogao biti način da se izvuče iz zamke u koju je upao?

Ma da, odluči. Nek se nose prokleti Firentinci.

Stigao je do česme i ugasio žed koja mu je pekla utrobu. Kraj je bio pun magacina, ali okolo nije bilo nikog ko je utovarivao ili istovarivao robu: zvono tek što je objavilo deveti sat i radnici su sigurno otišli da se okrepe. Dante pođe prema skladištu vune. Pred vratima je, na burencetu, sedeo čuvar, držeći među nogama vrč.

„Ima li, slučajno, u magacinu neki tovar filca?“

Čovek ga oprezno odmeri od glave do pete. „A ko hoće da zna?“

„Vlasti Firenze.“

„U, Svetog mu trojstva i Jovana!“, odvrati ovaj zadržavajući zevanje.

Pesnik mu se primaknu. Čuvar nasluti nešto u njegovom pogledu i požuri da ustane uzmičući. „Ulaz je zabranjen onima koji nisu članovi ceha. I ne može se znati šta je unutra, zarad mira trgovaca“, hitro dodade zabrinuto se osvrćući. No nije bilo nikoga da mu pritekne u pomoć.

Prior mu priđe još bliže.

„Možda ima... čini mi se da je... pre nekoliko dana...“, zbunjeno je zamuckivao čuvar zakoračivši još malo unazad.

„Pokažite mi gde se čuva.“

Ovaj kao da se predao. „Ali onda ću morati da kažem predstavniku ceha“, zacmizdrio je ulazeći u sobičak iza sebe. Užurbano pogleda u neku beležnicu, a onda se zaputi preko dvorišta do ulaza u magacin dok ga je Dante pratio.

Skladište je bilo puno robe koja je, naređana, nadvisila grube police od hrastovine raspoređene po celom prostoru. Dante je, sve vreme prateći čuvara, ušao u lavirint polica i kretao se radozvalo među nagomilanim balama vune, zalazeći sve dublje u unutrašnjost. Minotaurova tamnica sigurno se nije mnogo razlikovala od ovog sparnog pakla, pomisli u jednom trenutku, brišući znoj. Čovek mu konačno pokaza gomilu sivkastih bala čvrsto uvezanu užetom od

konoplje.

„Ostavite me samog“, naredi mu prior. „Moram da obavim kontrolu. Izgleda da je u grad unet papirni otpad iz Kremone, gde je izbila neka zaraza.“

Čuvar odskoči unazad krsteći se i nastavi da uzmiče prema vratima, iza kojih bez reči nestade.

Uverivši se da ga niko ne može videti, Dante poče da prepipava bale zavlačeći ruke među meke slojeve. Stigavši do treće, osetio je nešto tvrdo pod prstima.

Odrešio je balu s nekoliko pokreta. Skriveni sadržaj bio je umotan u meke komade filca, baš kao što su ispričali Fabio dal Poco i Čeko. Nastavi da otpetljava *blago* iz skrovišta sve dok mu se pred očima nije ukazao čvrst i težak blok veličine najmanje dve stope puta pet i debljine više od jednog pedlja. Činilo se da je neko među vunu sakrio kamenu ploču.

Pažljivo raseče bodežom ugao filcane obloge. Sunčev zrak koji je koso prodirao iz dvorišta rasprsnu se uz srebrnasti blesak na otkrivenom delu ploče i zaslepi pesnika odsjajem.

Ogledalo. U tovaru je bilo skriveno ogledalo. Neuobičajene veličine kakvu Dante nije video za celog svog života ni u kućama najbogatijih trgovaca Firence, pa čak ni u Francuskoj u doba svog boravka u Parizu.

Grozničavo je, za svega nekoliko minuta, pregledao sav tovar ne propuštajući nijednu balu. Pronašao je još sedam istovetnih ogledala; svako je bilo brižljivo zaštićeno filcanom tkaninom i skriveno među slojeve sirove vune. Zar je to bilo blago koje su svi čekali? Njihova je cena, svakako, morala biti ogromna, ali naslućivao je da im je vrednost u nečem sasvim drugom.

Ugao jednog ogledala se odlomio, verovatno prilikom prevoza. Dante pažljivo uze razbijeni komad i spusti ga u svoju torbu.

Poče brižljivo da vezuje bale skrivajući tragove svoje pretrage. Zatim izađe i odsečno pozva čuvara.

Čovek ga je sigurno krišom posmatrao, i čim se Dante udalji, počeće da njuška po magacinu. Nepoverljivo mu je prišao zureći u

gomile bala.

Dante mu se obrati zabrinutim tonom. „U ovoj bali“, reče pokazujući onu u kojoj je otkrio prvo ogledalo, „skriveni su sumnjivi papirni otpaci. Kuga.“, dodade tobože zadržavajući. „Biće odmah zapaljeni izvan grada. Ja ću se za to postarati, što pre. Ni slučajno ne dodirujte balu, ne dozvolite nikom da joj priđe i ne otkrivajte ovo što sam vam rekao da u gradu ne bi izbila panika. A sad se udaljite, radi sopstvene bezbednosti.“

Bio je više nego uveren da će taj magarac, čim bude mogao, otrčati da se pohvali prijateljima otkrivajući im vest. Ali će ga strah od posledica odvratiti od njuškanja bar nekoliko sati. Sudeći po tome što je prebledeo, činilo se da je poverovao u priču. Ogledala će neko vreme biti sigurna.

Prior se još jednom osvrnu ka magacinu trudeći se da precizno zapamti mesto gde je tovar sakriven. Zatim se uputi prema izlazu, ponovo prolazeći kraj čuvara koji ga je čekao, uznemiren. „U tovaru sigurno ima još otpada. Nisam siguran da li je i taj stigao iz Kremone, zato se držite podalje, za svaki slučaj. Brzo ću se vratiti sa glavnim lekarom bolnice Santa Marija. I pazite da se niko ne približava: s kugom je bolje biti oprezan.“

Čovek brzo potvrdi klimanjem glave, stresavši se.

„A sad mi recite ko je uskladištio tovar sa filcom“, dodade pesnik naredbodavnim tonom.

Ovaj požuri da proveru u svojoj beležnici, dok mu se čelo presijavalo od znoja. „Evo... izvesni Fabio dal Poco, trgovac. A roba dolazi iz Venecije.“

Dante se nasmeja u sebi.

U laboratoriji majstora Arnolfa radilo se punom parom. Rad se tu, zapravo, nikad nije ni prekidao, da se vatra ne bi ugasila.

Laboratorija je smeštena u duboko ukopan podrum pritisnut suvom vrelinom koja je dopirala iz peći u uglu. Nekoliko šegrtu bilo je u velikom poslu: izlivali su na ploču od opeke sadržaj lonca za livenje tek izvađenog iz vatre dugim kleštima.

Užareno tečno staklo razlilo se po površini razbacujući okolo vrele stvrdnute komadiće. Ne mareći za toplotu, majstor poče da mu podrezuje ivice velikim bronzanim makazama, pomažući se lopaticom od istog materijala. S nekoliko odlučnih pokreta načinio je od žitke staklene mase stopu dugi pravougaonik.

„Evo još jednog okna za prozore plemenitih, gosparu Aligijeri. Nijedan dobrostojeći žitelj grada neće više platno il' hartiju u prozorima, kako se to nekad radilo. Što je prava sreća za nas stakloresce.“

Dante je posmatrao staklenu ploču koja se hladila. „Je li ovo najveće staklo koje možete da napravite?“, upita.

„Moglo bi se stići i do stope u širinu, ali ne bi valjalo. Staklo bi bilo suviše lomljivo i nesavršeno. Bolje je sastaviti čeličnom žicom komade ove veličine. Tako se može zastakliti ceo crkveni svod, kao što to rade u Francuskoj. I rezultat je mnogo sigurniji.“

„Pretpostavljam da u svojoj radionici pravite i ogledala“, nastavi prior.

„Ogledala su ponos moje radionice. Čuvena su u celoj Toskani. Pogledajte.“

Arnolfo priđe radnom stolu za kojim je jedan pomoćni radnik postavljao bronzani ram oko pedalj širokog kristalnog ogledala. Istrgnu ga dečku iz ruku i ponosno ga podiže pesniku ispred lica.

Dante je razmišljao u tišini. Sopstveni odraz izgledao mu je zamagljen kao da je po staklenoj površini prolivena voda. Mora da je takvo bilo Narcisovo *ogledalo*, kad nije uspeo da prepozna svoj odraz. Pozadina slike prigušena je zbog tamne boje olova, iako mu je lice dobro osvetljeno. Ljubazno se osmehnu u znak priznanja. „Imate li ogledala većih od ovog?“, upita zatim.

„Većih od ovog? A šta biste s njima?“

„Ništa. Samo me zanima koliko jedno ogledalo može da bude veliko.“

„Ne mnogo veće od ovog koje ste videli“, odgovori Arnolfo. Delovao je uvređeno kao da Danteove primedbe obezvređuju njegov posao. „Da bi se povećale dimenzije, potrebno je povećati i

debljinu staklene ploče“, započne strpljivo kao da se obraća nekom priglupom pomoćniku. „Inače će tokom hlađenja staklo pući. Ali ako se poveća debljina, nemoguće je sačuvati savršenu prozirnost materijala. Povrh toga, bilo bi jako teško održati staklenu ploču potpuno ravnom, što je važno da bi se izbeglo izobličavanje odraza nakon postavljanja olovne zaštite.“

Dante je klimao glavom dok je majstor vraćao ogledalo svom pomoćniku. „Je 1' tako? Uistinu nije moguće napraviti veće? A šta biste rekli na ogledalo dužine pet stopa koje daje savršeni odraz?“

„Rekao bih da bulaznite. Ili da ste našli sanduke majstora Tinke.“

„No ja sam, ipak, jedno takvo video.“

Arnolfo gotovo ljutito odmahnu glavom. „To o čemu govorite je nemoguće. Mora da ste pogrešili. Nemoguće je“, ponovi.

Ali priorova odlučna tvrdnja donekle mu je poljuljala samopouzdanje. „Ma jeste li zbilja sigurni... Dao bih sve što imam da vidim jedno takvo.“

Pesnik je zurio u starog majstora ne odgovorivši mu. „Tražim samo da se zakunete. Obavežite se da nećete nikome reći ni reč o onome što ću vam pokazati.“

Arnolfa je sve više obuzimalo uzbuđenje. Ličio je na mističara koji posmatra neku viziju. Kleknu ispred pesnika. „Pozivam za svedoka Bogorodicu i sve svece. Iz mojih usta neće izaći ni reč o onom što budem video.“

Dante izvadi iz torbe odlomljeno parče ogledala koje je našao u magacinu, i pruži ga staklorescu. Čovek ovlaš pređe prstima duž ivice stakla kako bi mu procenio debljinu. „I tvrdite da je ovo deo ploče dužine pet stopa?“, promrmlja s nevericom. Zatim primaknu komad jeziku kao da hoće da mu proveri ukus. „Srebro...“, reče gotovo u sebi. „Čudno.“

„Šta je čudno?“

„Očekivao sam nešto savremenije, na bazi olova. A ovo je samo srebro. Ako je onako kako kažete da jeste, njegovo savršenstvo zasluga je izuzetne uglačanosti i prozirnosti staklene mase.“

„Ko je mogao da ga napravi?“, upita prior.

Arnolfo slegnu ramenima i dalje posmatrajući metalni uzorak. Počeša čekinjavu bradu. „To nije naše. Možda je grčko. Ili ga je izlio neko ko je došao izdaleka, u nekoj radionici na severu, u Raveni, na primer. Čuo sam da su u dalekoj Persiji napravili tako prozračna ogledala da se i ne vide. Ili u Veneciji, ako je legenda istinita...”

„Majstor Tinka kog ste pomenuli?”

Arnolfo se zagleda pred sebe. „Možda taj čovek nikad nije ni postojao. A možda je i najveći staklorezac svih vremena, ko zna. Priča koja se pripoveda među članovima našeg ceha zvuči kao bajka.”

„Koja priča?”

„Ona o livnici u gradu na kanalu. Tamo je, navodno, iz zemlje nečastivog stigao izvesni majstor Tinka, i počeo da izliva izuzetna stakla. Ogromne, glatke površine, dugačke i preko dva lakta, što nikad nikome nije pošlo za rukom. Majstor Tinka, imperatorov staklorezac.”

Dante se, zadubljen u posmatranje komadića ogledala na dlanu, naglo trže i zgrabi ga za ruku. „Kog imperatora?”, upita.

Arnolfo je isprva delovao nesigurno, a onda se značajno isprsi. „Velikog i poslednjeg. Fridriha.” Naglasio je svaki slog, kao da ga izaziva. Možda je Firenca uistinu puna uspavanih gibelina, kako je Čeko nagovestio.

„I šta je taj majstor Tinka napravio za Fridriha?”

„Priča se da su jedne noći u njegovu livnicu došla dva imperatorova glasnika. Bilo je to doba Lionskog koncila, kad je Fridrih poveo poslednju bitku protiv...” Izgledalo je da traži pravu reč.

„Polemičara protiv Kurije? Protiv pape?”, Dante mu priteče u pomoć.

„Da, možda protiv pape. Ili protiv nekog iznad njega”, promrmlja Arnolfo zagonetno.

„A ko su bili glasnici? I zašto su došli po noći?”

„Tinka je noću radio, a danju je nestajao. Patio je od očne bolesti, nije podnosio sunčevu svetlost. Imao je savršen vid i zato je bio u

stanju da primeti i najmanju nepravilnost na staklu. Nadzirao je peć u tami, brinući se da se vatra nikad ne ugasi. Otkrio je da je kvalitet stakla uslovljen ujednačenošću toplote. A što se tiče dvojice glasnika...”

Arnolfo ponovo zastade kao da nije siguran u sopstveno pamćenje. Ili u to koliko treba da otkrije. „Pričalo se da su to bila dvojica vrlo visokih činovnika s dvora. Da je, zapravo, jedan od njih bio imperator lično. Možda je i on hteo da sazna majstorovu tajnu...”

„Kakvu tajnu?“, upita Dante, zanesen.

„Kažu da je Tinka, neposredno pre nego što je nestao, otkrio tajnu čuvanja svetlosti u ogledalima.“

„Šta?“

„Način da zadrži u ogledalu sliku poslednjeg odraza. Priča se da je pomoću alhemije došao do materije koja reaguje na svetlosne zrake u zavisnosti od promena svetlosnog izvora. Trebalo je da predmet stoji više sati pred ogledalom, u punoj svetlosti, i njegova bi slika ostajala u ogledalu.“

„Ako je istina, to bi bio smrtni udarac slikarskoj umetnosti“, primeti Dante. Ko zna šta bi na ovo rekao njegov prijatelj Đoto. I da li je ta veština toliko traženo tajanstveno blago? Toliko traženo da bi neko ubio kako bi ga se dočepao? Istina je da je i Tinka nestao.

„Arnolfo, zakleli ste se da ćete čuvati ovu tajnu“, podseti ga Dante.

Staklorezac još jednom dodirnu metalni komadić, kao da miluje san. Onda potvrdi. „Ostajem pri reči. Poštujem vašu volju. Možda je to što ste mi pokazali zbilja suviše dragoceno za običnog zanatliju kao što sam ja. Moglo bi da me navede na takmičenje, a opasno je pokušati takmičiti se s Božjom rukom.“

U gostionici Anđeo

Velika soba u prizemlju bila je gotovo pusta. Zatekao je samo

Marčela kako sedi za dugim stolom. Dante mu se bešumno primaknu s leđa. Starac je jeo jabuku na malo neobičan način: gnječio ju je pritiskajući je levom rukom o sto, a zatim je nožićem u desnoj ruci odsecao male komade i prinosio ih ustima. Primetivši ga podiže pogled, nastavljajući da žvaće.

„Šta je vas dovelo u ovu gostionicu, gospodar Marčelo?“, upita pesnik.

„Ljudski koraci nepogrešivo su upisani u knjigu vremena, a staza koja je vas dovela ovamo i ona koju sam ja prešao, određene su jednako preciznom merom. Ni vi ni ja nismo mogli postupiti drugačije.“

„A vi još niste odgovorili na moje pitanje: šta vas je dovelo ovamo?“

Marčelo okrenu glavu kao da odagnava neku uspomenu. Ili san. „Da, naravno. Jedan zavet. Ispunjenje obećanja datog pre mnogo godina. Plaćanje starog duga. Ali dovela me je i moja sudbina, neosporno. Zapisano je da ću ja danas biti ovde.“

„Jesu li bili zapisani i koraci koji su odveli Gvida Bigarelija u susret smrti?“

Starac je nakratko zastao pre no što je odgovorio. Delovao je opčinjen poslednjim zalogajem jabuke, koji je progutao žmureći kao da želi da oseti njen skriveni ukus.

„I ova jabuka se razvila iz cveta da bi bila ovde“, nastavi. „U Božjem umu sve je potpuno zaokruženo. Samo nas obmana naših nejakih čula tera da listamo knjigu stranu po stranu, zavaravajući nas da te strane nisu povezane u neraskidivu celinu.“

„Božji um uistinu poznaje svako zbivanje i njegova dalekovidost mudro je nametnula kretanju u vasioni večno iste pokrete koji se ponavljaju. No upravo je njegova mudrost pružila zemaljskom svetu beskonačnu raznolikost životnog toka, čineći nas slobodnim da delamo i razvijamo se. Slobodnim da tragamo za dobrim. I slepim za buduće događaje da bismo na tom neznanju zasnivali svoje svesno postupanje.“

„Zbilja verujete u to?“

„Adam sigurno ne bi zgrešio da je znao posledice svoga dela. Niti bi potom mnogi izuzetni umovi tražili način da tu krivicu isprave odabravši put vrline. Tako bi ljudski rod bio lišen svog najvećeg dara, neutoljive potrage za istinom. Jedine koja nas iskupljuje u strašnim Božjim očima.“

Starac se smejaio s gorčinom. „Trebalo bi da budete obazriviji, gospodaru Aligijeri, u obznanjivanju svojih uverenja. Ne verujem da u zemlji inkvizicije najbolje gledaju na vašu ljubav prema istini.“

„Firenca nije zemlja inkvizicije, već slobodna Komuna. Za sada. I još zadugo, nadam se, a svakako sve dok budem u stanju da radim.“

„Suviše se uzdate u svoje sposobnosti, kao da stvarno umete da gledate preko zida vremena i vidite ono što vas čeka.“

„Nisam vidovit. Moja sposobnost predviđanja čedo je volje i nauke.“

Marčelo ga je gledao, dirnut, a lice mu je očinski zasijalo. „Vidao sam već duhove nalik vašem... u mladosti. Obdarene svime što čovek može poželeti. Snažni i odvažni u uverenju da sudbinu treba podrediti sebi. A ipak određeni da postanu izvor bola i uništenja...“

„O kome govorite?“

„O, davno je to bilo. I u dalekim zemljama. Deli nas čitava provalija vremena...“

„Jeste li dugo živeli na Istoku?“

Marčelo je zurio u prazno, nekud iza pesnikovih leđa. Lice mu je bilo ozareno kao da su mu uspomene prizvale sjaj tih dalekih zemalja. Odmahivao je glavom.

„I šta ste naučili tamo dole?“, zaskoči ga pesnik. „Neke veštine, spravljanje lekova, čarolije? Zašto odande potiču najstrašnije bolesti, a istovremeno i najčudesniji lekovi? Postoji li uistinu mogućnost da se ljudski vek produži preko granice od sedamdeset godina, kako je odredio Bog u Svetom pismu?“

„Postoji. Jednom sam, u Sidonu,⁵⁹ lično upoznao čoveka koji je tvrdio da je sedeo za trpezom Karla Velikog. I još jednog koji je pratio Hrista do Golgote.“

„Nije moguće!“

„Pa ipak je tako. I zar se ne priča da i poslednji imperator, Fridrih, nije mrtav, već jaše i dan-danas po germanskim zemljama okupljajući ljude za svoj poslednji poduhvat?“

„Jeste li i njega videli?“ upita pesnik s nevericom. „I kada?“

„Prošlo je mnogo vremena“, odgovori lekar. „U doba njegovog krstaškog pohoda. Kad je obmanuo i jedne i druge“, dodade zatim, zamišljen.

„Koga je obmanuo?“

„Nevernike. I biskupe iz svoje pratnje. Svojom alegorijom. Fridrih se beše približio kapijama Damaska napredujući kamenim putem koji vodi od Jerihona ka 'gradu sto kula'. Zlatni Jerusalim blistao je na suncu. Čuli su se radosni pokličići svetine koja se tiskala na bedemima. Ugnjeteni hrišćani, obesni nevernici, nepopustljivi Jevreji - ujedinjeni istom radoznalošću, zahvaćeni istim uzbuđenjem pred veličanstvenim prizorom koji im se približavao. Imperator je stajao na svojim pobjedničkim kolima, u koja behu upregnuta četiri vola ovenčana lovorom. Uporedo s njim su, uz sva četiri ugla kola, hodala četiri roba u lancima: jedan Mavar, jedan Tatarin, jedan belac i četvrti prurušen u Tritona. Fridrih je u desnoj ruci držao svoj zlatni pehar a levom je stezao đem kentaura čiji je jahač imao masku s dva lica; kentaur je pratio kola snažno udarajući kopitima po kamenim pločama.“

„Kentaur?“, promrmlja Dante.

Ne obazirući se na upadicu, Marčelo je nastavio: „Ispred kola je hodalo sedam devojaka s upaljenim bakljama; odmah za njima - sedam staraca s krunama, odeveni u grčke odore. Pa zatim još sedam muškaraca u dugim haljinama ukrašenim slikama nebeskih tela, i dva viteza u ratničkoj opremi. Jedan je u pesnici stezao sjajni mač o koji su se odbijali sunčevi zraci, drugi pak bič od snopa kanapa uvezanih u hiljade čvorova. Na kraju pratnje hodalo je pet žena lica pokrivenih velom - svaka je nosila po jednu ugašenu lampu; okruživale su, raskalašne poput prostitutki, trojicu muškaraca od kojih je svaki nosio po knjigu.“

Marčelo pređe rukom preko čela kao da tu sliku tera od sebe.

Strogo ga je gledao. „Razumete li značenje te sramne alegorije?“

„Naravno.“

„Ako je tako, onda su vaša pronicljivost i učenost uistinu veliki.“

„Devojke koje nose baklje predstavljaju sedam slobodnih veština,⁶⁰ a sedam staraca koji ih slede – sedam velikih antičkih mudraca o kojima su pripovedali Grci. Sedmorica s nebeskim ukrasima jesu nebeska tela koja se okreću oko Zemlje,⁶¹ predstavljene veličanstvenim kolima na kojima je stajao Fridrih. Tri roba na čoškovima kola pokazuju tri zemlje potčinjene carskoj moći, a Triton je okean. Kentaur je – kao spoj čoveka i životinje jedinstvo uma i prirode. Dva viteza predstavljaju moć zakona da zabrani i moć snage da oslobodi. I na kraju, pet praznoglavih devica sa ugašenim lampama prikazuju – zajedno s trojicom muškaraca što drže knjigu – odbacivanje vere. Poslednja alegorija ujedno je i najstrašnija.“

Marčelo ozbiljno potvrdi. „Znate li, onda, ko su ta trojica, očigledna poruga figurama Tri kralja?“

„Mislim da znam. Tri proroka: Mojsije, Isus i Muhamed.“

„Okruženi prostitutkama! Ništa drugo do tri prevaranta sa svojom jeretičkom filozofijom. Fridrih je ušao u Jerusalim s podlom namerom da se podsmehne narodima koji tamo žive“, promrmlja Marčelo. „Ali propustili ste čoveka s dva lica. Ili taj izmiče oštrini vašeg uma?“

„Ne znam, možda...“ počeo Dante. Zastade, setivši se čudne figure na pramcu broda. „A da li biste vi umeli da protumačite skriveno značenje?“

„Ne može se objasniti sve što se krilo u imperatorovoj glavi.“ Dante je shvatio da ovaj ništa više neće reći. Besmisleno bi bilo pitati ga išta više.

Uostalom, nisu metafore od pre pola veka ono što mora da rastumači kako bi došao do rešenja zagonetke smrti; treba rastumačiti skorašnje misterije. A Marčelov um kao da se usidrio u prošlosti. Ako uistinu ima viševjekovna iskustva, sad je već duboko zagazio unazad, uronjen u nostalgiju.

Dante je tek iskoračio iz gostionice kad je naišao na mladog Kolonu.

Student je nakratko oklevao kao da želi da ga izbegne, a zatim nastavi nadmenog izraza lica. „Priore, šta radite u gostionici *Andeo*? Ko je trebalo da bude ubijen, već je ubijen“, izjavi podrugljivo.

Dante mu prepreči put. „Ubica još nije pronađen. A možda biste i vi mogli da mi pomognete u potrazi za pravdom.“

„Ne znam ništa što bi vam koristilo. Ali da sam na vašem mestu, istraživao bih među sveštenstvom. Izgledalo je da se Bruneto nije baš najbolje slagao sa 'mantijama' i ne bi me čudilo da ga je neki Bonifacijev prijatelj gurnuo na drugu stranu.“

„Vaše reči navode na pomisao da ni sami niste u najboljim odnosima s Kurijom.“

Mladić načini prezriv izraz lica. „Ne budite neiskreni poput ostalih u ovom gradu licemera. Moje ime vam je dobro poznato. Ako ste ga zaboravili, ovde sam da vas podsetim“, reče podižući do visine pesnikovih očiju kažiprst desne ruke ukrašen velikim prstenom-pečatnjakom s grbom na kome je bio ugraviran rimski stub. „Moja porodica je godinama u sukobu sa ozloglašanim Kaetanima. A papska kapa koju je Bonifacije stavio na glavu svakako ga nije učinila boljim. Da je mogao, već bi nas uništio. Podalje ga drži jedino strah od naših vojnika i naših tvrđava. No možda...“

„Možda?“

„Možda ćemo ovoga puta mi biti brži“, nastavi Frančeskino, ponesen zlobom. „Kad budemo svi na okupu!“

„Šta hoćete da kažete?“, upita pesnik.

No ovaj je, izgleda, shvatio da je već previše rekao. „Videćete kad dođe vreme“, odvrati, udaljavajući se pred ispitivačkim pesnikovim pogledom.

U Prioratu, oko podneva

Dante izađe iz svoje sobe i pođe preko trema. I vrata ostalih priorskih soba bila su otvorena. Njegove kolege su se već okupile i živo o nečemu raspravljale. Videvši ga, naglo začutaše gledajući ga s nelagodom. Jednom od njih, onižem čoveku s mračnim lopovskim licem, bilo je naročito neprijatno – izgledao je kao da nešto krije.

Dante im odlučno priđe. „Šta vas je toliko uzrujalo, Lapo?“, upita ga bez okolišanja.

Ovaj bahato isturi bradu. „Vi, zapravo! Postalo je nemoguće videti vas na zasedanjima Saveta; povrh svega mirno se šetkate gradom ne poštujući pravila i zakone. Ili ste, možda, zaboravili da je priorima zabranjeno napuštanje soba tokom čitavog mandata? Mislite da zakoni važe samo za druge, za poštenu svet koji vas je izabrao kao svog predstavnika... još kratko vreme?“, Lapo je kivno naglasio poslednje reči.

„Dobro ste rekli, još kratko vreme“, odvrati pesnik. „Ali mi narod, još to kratko vreme, daje moć i ovlašćenje da vodim državu pravim putem, i da se borim protiv spleta smutljivaca i špekulanata. Koje dopiru čak do naših soba“, dodade odmeravajući ga s visine.

Lapo je postao jarkocrven u licu. Stisnuo je pesnice približivši mu se toliko da ga je skoro dodirivao. Dante je imao utisak da će ga udariti u glavu i odskoči spremajući se da se zaštiti podignutim laktovima.

Jedan prior zabrinuto se umešao uhvativši Lapa za rame i vukući ga unazad.

„Stanite. Bolje da zakažemo sledeće zasedanje Saveta, kad smo već imali sreće da sretnemo gospara Aligijerija.“

„Recite mi, Antonio, šta je toliko važno da izaziva vašu brigu mom kretanju?“ ironično mu odvrati pesnik.

„Kardinal Akvasparta...“

„Papin izaslanik? Šta hoće Bonifacijev čovek?“, prekide ga Dante, zabrinut. Od kada je papin predstavnik proletoš stigao u Firencu i smestio se u blizini crkve Svetog krsta, kao da su se papine kandže zarile u živo meso grada.

„Papa, naš dobročinitelj i visoki zaštitnik grada *pod cvetom*, traži

pomoć Komune za svoje poduhvate – o njegovom trošku - očekuje da pojačamo nadzor njegovih otvorenih i tajnih neprijatelja.“

„Budite jasniji. Papa Kaetani dreši kesu? Da ne traži nešto više zauzvrat?“

Antonio se osvrnu oko sebe tražeći podršku kolega. Lapa je i dalje popreko gledao Dantea, no ostala trojica su s nelagodom skretala poglede. Antonio se nekoliko puta nakašljao. „Dobro, pitanje je osetljivo. Ne bi ga trebalo razmatrati ovde na otvorenom, gde bi neko mogao da prisluškuje. Predlažem, kao stariji član Saveta, da održimo zasedanje četrnaestog ujutru, poslednjeg dana našeg mandata.“

Svi su odobravalali. Dante samo promrmlja nešto. Predlog je bilo lako protumačiti: dovoljno je i poslednjeg dana mandata odgoditi zasedanje, prebaciti na taj način odgovornost novom Savetu i spasiti nejaku priorsku pleća teške obaveze donošenja bilo kakve odluke. Učmalost je utisnuta na licima članova saveta, kao žig na lopovima. Sa izuzetkom Lapa, kome je crv pokvarenosti prodro dublje pod površinu, pretvarajući ga u nešto nalik odvratnom satiru – savršenu metaforu njegovih sugrađana.

Oko Palate narodnog predstavnika u gradskoj vlasti vladala je neuobičajena gužva među okupljenim vojnicima. Dante je prepoznao vođu jednog od tri građanska udruženja iz San Pjera i zaustavio ga je na stepeništu zdanja.

„Šta se događa, načelnice Meniko?“

„Patrola za nadzor zidina primetila je grupe ljudi koje se kreću prema gradu putem za Prato. Obavestili su nas da se pripremimo, za svaki slučaj.“

„O kakvim je ljudima reč?“

„Ma, možda su samo hodočasnici koji nastavljaju prema Rimu, vašarski lakrdijaši ili raspušteni vojnici iz Imole. Priča se da tamošnje trupe mesecima ne dobijaju platu i da su dezertirali, poharali usput okolno stanovništvo i zaputili se preko Apenina. Ali brinemo“, dodade čovek poverljivo se obraćajući Danteu, „da je možda u

pitanju banda jeretika i smutljivaca koji pljačkaju po poluostrvu. Moramo biti na oprezu.“

„Jeretici? A odakle dolaze toliki nevernici?“

„Izgleda da je u Langdoku ponovo izbila kuga“, nastavi ovaj tiho, „i da su je upravo neprijatelji Boga, Jevreji i katari, izazvali svojim tinkturama. Strahuje se da je neko od njih već prodro u grad kao izvidnica zlotvorima. Uostalom, kako ih sprečiti pored toliko otvorenih kapija i odrpanaca iz okoline koji dolaze u potrazi za zaradom?“

Posmatrajući pometnju oko sebe, Dante se morao složiti. Silan nepoznati svet tiskao se u potrazi za mestom gde će prostrti komad platna za izlaganje robe ili se smucao u potrazi za pustolovinama. Pre samo nekoliko godina mogao je pozvati po imenu svakog žitelja svoje gradske četvrti i dobar deo građana cele Firence. Nakon širenja grada tokom poslednjih deset godina, izgledalo je kao da se neka ogromna snaga iz okolnih rupa izlila na ulice preteći da ugrozi zidine kao kad se izlije Arno.

„To nazivaju napretkom“, nastavi Meniko, „ali, po mom mišljenju, napreduju samo potkupljivost i pokvarenost. Svet je sve stariji, a vreme donosi nova zla. Prostakluk i beščašće. Pogledajte ove!“

Pokaza mu tri mlade žene u haljinama jarkih boja, kojima su se videle gotovo cele dojke. Raskalašno su se smejale prolaznicima pokušavajući da im privuku pažnju.

„Pre nekoliko godina, u doba Đanija Bele, bacili bi ih u Stinke zbog takvog odevanja. A sad...“, vajkao se.

Dante je samo potvrdio. Jadikovanje je potpuno beskorisno. I mrsko mu je da ga sluša.

„A sad su, kao da to nije dovoljno, i muškarci počeli da se bave tim zanatom.“

„Sodomiti?“

„Prokleti dupedavci, gosparu Durante. Poput onih koji se svake noći skupljaju u Čekerinovoj krčmi.“

Dante se prezrivo osmehnu. Nije mu prvi put da čuje to ime. Niti je to jedino takvo sastajalište. Grad je pun mesta za tajne susrete na

kojima se upražnjavaju nepristojni odnosi i izopačuje telo koje je Priroda svojevremeno uspravila. „Da, izgleda da se ime našeg grada i po tome pročulo u svetu, a ne samo po kvalitetu tkanina.“

„Ali nisu svi oni Firentinci, štaviše“, uzvratila Meniko. „Kod Čekerina se skupljaju uglavnom stranci koji nastavljaju da nadiru u buljucima.“

Dante najednom usmeri pažnju na njegove reči. „A ko su ti? Odakle dolaze? Šta radi gradska straža?“

„A šta može da uradi? Dovoljno je samo proći pored tih vrata pa da vas obuzme sram“, malodušno uzdahnu Meniko. „Tamo ne ulazi više nijedan čovek dostojan tog imena, čak ni naoružan, i to ne samo zbog stida. Nemojte misliti da to mesto posećuju samo ženskasti muškarci; ne, često su to gromade od ljudi kakve biste očekivali da vidite za veslima galije ili kako jednom rukom uprežu dva vola.“

Čovek je nastavio da priča nižući pogrde na račun iskvarenih i onih koji ih kvare. Ali ga Dante više nije slušao.

Od početka je osećao da ono što se dešava ima daleke uzroke. Njegov grad je kao platno pred kojim lakrdijaši priređuju svoje farse, pozorišna kulisa za odigravanje tragedije napisane negde drugde.

Svi su glumci pristigli sa strane. A možda će ih još stići. Ako sve mora da se obavi krišom, ne predstavlja li upravo činjenica da su glumci stranci to platno koje skriva tajnu?

Reči mladog Kolone odzvanjale su mu glavi. „Kad budemo svi na okupu“, rekao je. A gde bi mogli da se sretnu sa onima koje čekaju nego tamo gde se ni straža ne usuđuje da uđe?

Krenuo je ulicom koja vodi ka kapiji Prato, duž starog dekumanusa⁶² iz doba prvog rimskog zauzimanja grada. Građevine uz pločnik, iznikle na ruševinama kao plesan na životinjskom telu koje se raspada, većinom su bile zapuštene jednospratnice bez ikakvih ukrasa, s malim i uskim, nisko postavljenim prozorima ponegde zaklonjenim krpama. Što je dalje odmicao od centra, sve češće je nailazio na bašte i povrtnjake zarasle u šibljie izgorelo od

sunca.

Na ulici ne beše nikoga osim pokojeg psa lualice koji je njuškao okolo. Iz kuća su, međutim, do njega dopirali prigušeni zvuci ljudskih života zabravljenih iza skromnih vrata, brodolomnika koji se grčevito drže za ostatke broda.

Konačno je stigao na odredište. U daljini se već nazirala tamna senka zida na čijem je vrhu treperila svetlost stražarskih baklji. Blago izdvojen od ulice uzdizao se niz mermernih stubova visokih najmanje pet laktova. Na ponekom se još održao kapitel. Ispred njih, ostaci stepeništa koje je progutala zemlja i korov. Ogromni prostor na kom se davno slavio neki zaboravljeni bog, zatvoren je zidinama od sirove tesane sedre,⁶³ i povezan sa zdanjem u pozadini.

Tu je moglo biti sedište priorata, reče pesnik u sebi. Ili kaptol⁶⁴ nekog manastira. Ili aula nekog plemenitog suda. Ili dvor nekog varvarskog kralja. A bila je, umesto svega toga, Čekerinova krčma. Bruka Firenze.

Na pročelju se, između dve središnja stuba, nalaze niska, široka vrata ojačana klinovima i gvozdenim šarkama. Kroz velike otvore u dnu i na vrhu dopirala je titrava svetlost kao da je unutra upaljeno mnoštvo baklji. Dante gurnu vratnicu i uđe.

Sede na jedno slobodno mesto za dugim stolom. Dade znak poslužitelju, koji se kretao između gostiju s mešinom vina na ramenu, da mu nalije u zemljani vrč. Dobaci mu novčić i navrnu pehar.

Polako pijuckajući kiselkasto vino, posmatrao je prizor. Sala je bila puna muškaraca, a gužva neuobičajena čak i za ovako veliku i poznatu krčmu.

Očekivao je nešto slično, pa ipak je bio iznenađen što nema žena – nijedne od onih živopisno odevenih kakve su se nudile na takvim mestima. Ni jedno jedino lice, ni jedan jedini ženski glas. Pa čak ni obična sudopera ili poslužiteljka – kao da se nekom čarolijom vreme vratilo u prve dane Postanja kad je sporedni pol postojao samo u nedokučivim Božjim mislima.

Pomaknu klupu unazad kako bi se naslonio na zid. Odatle je,

zaklonjen stubom, mogao nesmetano da posmatra veliki deo sale praveći se da je usredsređen na svoj vrč vina. Brzim pogledima istraživao je prostoriju. Ono što je video u krčmi odgovaralo je pričama načelnika Menika.

U krčmi je vladala velika živost, mešali su se glasovi, smeh i uzburkani pokreti tela nalik nestalnim talasima naizgled mirnog mora ispod čije se površine komešaju čudovišta iskrsla iz nepoznatih dubina.

Muškarci su se, dvojica po dvojica – a ponegde i po trojica – nepristojno dodirivali bez ustezanja, dahćući i šapćući jedan drugom na uvo. Na stepeništu u dnu sale vladao je neprekidni metež; ljudi su se, kao obuzeti groznicom, nekud peli ili silazili.

U njemu je rasla odbojnost prema prizoru. Tog trenutka nešto je primetio: male grupe muškaraca kako se svaki čas okupljaju pa razilaze, kao da đavolji glasnici između stolova povlače gore-dole čunak na razboju ne bi li izatkali potku Zla. Na kraju jednog dugačkog stola sedela su, međutim, četvorica neobično bezvoljnih muškaraca. Kao da su bili ravnodušni prema odvratnom talasanju tela koja su se okolo valjala. Pristojno su sedeli tiho razgovarajući i ispijajući vino iz malog krčaga pred sobom.

Ni odeća im se nije uklapala u okruženje. Svakodnevna, bez detalja upadljivih boja, otvora i razreza što otkrivaju i ističu delove tela koje bi, inače, trebalo sakriti od pogleda. Čak su im i farseti bili pristojni, dovoljno dugački da pokriju šnir pantalona, za razliku od jaknica ostalih prisutnih, toliko kratkih da su otkrivale prepone jedva zaklonjene tkaninom.

Lica im nisu odavala ni najmanji znak izopačenosti koja je obeležavala ostale goste. Nešto je, ipak, više u njihovim pokretima nego u rečima koje nisu ni dopirale do pesnika, ukazivalo na to da su stranci. Možda su to stranci o kojima je govorio Meniko.

Odjednom začu uzbuđen glas isprekidan psovkama. Nedaleko od njega, dvojica koji su dotle razmenjivali zagrljaje i nežnosti, poskakaše na noge besno se svađajući. Dok su im glasovi postajali sve piskaviji od uzbuđenja, dohvatiše se za kose vukući jedan

drugoga ka suprotnom kraju krčme.

Dante hitro dohvati vrč, i kliznuvši neprimetno uza zid iza jedne grupe gostiju, sede na upražnjeno mesto pored neobične četvorke, kao da je tek stigao u krčmu.

Ovi ga, činilo se, nisu ni primetili, zabavljeni praćenjem dvojice zavađenih i tihim razmenjivanjem podsmešljivih primedaba. Dante se nasloni na zid ispijajući vino malim gutljajima.

Uspevao je tek tu i tamo da uhvati poneku njihovu reč koja se gubila u žamoru. Ma koliko da je naprezao sluh, smisao njihovog razgovora mu je izmicao. Oseti kako ga obuzima netrpeljivost prema izopačenoj gomili koja se vrzmala okolo. Otkud im pravo da ometaju zakon i vlast svojim razbludnim torokanjem? Kad li će sići Božja ruka da zatre njihov soj?

Nagonski pogleda uvis, gotovo se nadajući da će se tavanica srušiti pod iznenadnom vatrenom kišom. Ako i ne padne, on će već narediti stražarima, i to vrlo brzo, da ih bez milosti počiste odavde. Ni kamen na kamenu neće ostati od ovog brloga, a Čekerino će, bukteći pod zadimljenim ostacima svoje jazbine, predstavljati jezivo upozorenje svim sodomitima...

Glasovi neočekivano utihnuše, kao da mu je nebo uistinu uslišilo kletve i tišinom najavljuje dolazak anđela-osvetnika koji je uništio Sodomu.

„Dakle, i dalje se ništa ne zna...“, završavao je rečenicu jedan od četvorice.

Čovek koji je sedeo naspram njega srdito ga prekide. „Kako je moguće da ceo brod nestane kao da je utvara? I to nakon što je viđen gotovo na samoj obali.“

„Barem je ostatak u našim rukama. A važnije nam je gvožđe nego svetlost“, odgovori prvi sležući ramenima.

„A više od svega – zlato“, uključi se treći, cerekajući se. „Za sebe biram ovo treće iz našeg trojstva. I gvožđe kojim ćemo ga se dočepati. Što se tiče svetla, nek ostane imperatoru. Nije li to ono što traži?“

„Tako sam čuo od ostalih. Svi će se okupiti u opatiji.“

Dante gotovo da nije disao kako bi čuo svaki detalj sumnjivog razgovora, strahujući od ponovne buke koja bi mu upropastila naprezanje. Nije ni osetio da mu nečija ruka nežno dodiruje vrat.

Čovek koji je seo pored njega sigurno je pogrešno protumačio Danteovu rasejanost kao znak ohrabrenja, te odlučnije ponovi pokret. „Onda, crnokosi lepotane? Ti si ovde nov? Prvi put te vidim.“

Dante se okrenu u smeru iz kog je dopirao glas. Zapahnu ga nezdrav, smrdljiv dah. Ugleda žučkasto, izduženo lice uokvireno retkom svetlom bradom i zažarene izbečene oči. Čovek je držao pehar vina iz kojeg je upravo ispio gutljaj; venac od crvenkastih kapljica još mu je kvasio uglove mesnatih usana.

„Ostavi me na miru, prijatelju. Hoću da pijem sam“, promrmlja Dante skrećući pogled i nadnoseći se nad svoj pehar. I dalje je pokušavao da uhvati pokoju reč četvorice koji su nastavili s ćaskanjem.

„Sam? Zar ne znaš da su u osamljivanju koreni greha i poroka?“, navaljivao je pridošlica. „Samoća unosi u dušu seme mračne sete i remeti naše raspoloženje, izlažući telo nasrtajima bolesti i žalosnog propadanja, što potvrđuje i Aristotel u svom eseju *O stanju duše*. Ne želiš, valjda, da ostariš pre vremena, zatvoren u oklopu svog ponosa?“

Dante ga, iznenađen, pažljivo osmotri.

„Nisi verovao da sam ovakav logičar!“, uzviknu plavokosi, očigledno zadovoljan što je privukao njegovu pažnju. „Odmah sam shvatio, na osnovu tvog ponašanja i načina odevanja, da si pesnik, kao i ja.“

„Aristotel ništa slično nije rekao. A posebno ne u spisu *O stanju duše*“, uzvрати mu pesnik usredsredivši se ponovo na razgovor četvorice. Učinilo mu se da su pomenuli neku crkvu...

„O, biće onda da je reč o nekom drugom“, uzdahnu njegov sagovornik ponovo mu dodirujući vrat.

Dante se nagoniski izmače sklanjajući mu ruku gnevnim pokretom. Biće da ga je odgurnuo prilično jako, jer ovaj vrisnu

osvrćući se i tražeći pomoć, dok su mu oči zaiskrile iznenadnom mržnjom. Privučeni bukom ostali gosti počеше da zagledaju Dantea. Neki u dnu sale poskakaše na noge.

„Napao je Teodolina! Drž' te ga!“, viknu jedan ostalima koji su se preteći približavali. Jedan div odeven u neku vrstu kožnog oklopa prekrivenog metalnim nitnama dograbi ogromnu kutlaču pokazujući Dantea svojim drugovima.

Razdvojivši se, grupa se kretala s namerom da opkoli sto. Dante prelete pogledom po krčmi, tražeći izlaz. Oseti oštar bol u ruci kojom je zadržavao plavokosog; ovaj mu je iz sve snage zario zube u meso. Dante ga snažno udari slobodnom rukom odbacivši ga na tronožac u sredini sale.

Veliki bakarni mangal⁶⁵ prevrnu se i sruči se na zemlju, rasprskavajući svud okolo oblak varnica. Oglasi se hor bolnih uzvika gostiju koje je zasula vatrena kiša.

Izbezumljeno su pokušavali da stresu komadiće usijanog žara iz kose i sa odeće, mlatarajući rukama kao da izvode neki pakleni ples. Udarali su po sebi proklinjući i psujući, potpuno zanemarivši Dantea. No ostali su se i dalje približavali skupljajući usput pojačanje.

Dante se osećao izgubljeno. Kolos u kožnom oklopu već mu je prišao na svega jedan korak i skočio je pokušavajući da ga zgrabi za vrat, ali izgubi ravnotežu i tresnu o zemlju. Danteu se učini da ga je jedan od četvorice koje je prisluškiavao namerno sapleo.

Prior je iskoristio pometnju da se dokopa vrata. Na izlazu zastade i nakratko pogleda iza sebe. Raširi palac i kažiprst na obema rukama i prisloni ih visoko uz čelo, kao da su rogovi. „Prokleti kučkini sinovi, bedni izrodi! Ovo je plamen koji ste zaslužili i u kojem ćete završiti.“

Cela se krčma pretvorila u paklenu jarugu.⁶⁶ Samo su četiri stranca ostala na svojim mestima posmatrajući prizor mirno, poput pozorišne publike.

Čim izađe, Dante se dade u trk, strahujući da će ga neko pojuriti. Ali su vrata krčme ostala zatvorena kao da predstavljaju

neprikosnovenu granicu za one koji su unutra našli utočište. Iz predostrožnosti pribio se uza zid obližnjeg kućerka, skrivajući se u udubljenju vratnica.

Tad ugleda dve prilike kako izlaze iz bočne uličice i približavaju se krčmi hitro se osvrćući i proveravajući da li ih ko vidi. Iz svog skrovišta jasno im je razaznao osvetljena lica.

Čeko Anđolijeri i mladi Kolona.

Sijenac i jeste čovek koji bi posećivao takva mesta. Toliko se već sunovratio niz opasnu strminu poročnosti da je verovatno i prešao granice prirodnog. Jedva se uzdrža da se ne nasmeje: heroj s Kampaldina na ljubičastim nožicama! Kao stvorenim da prođu kroz ta vrata. Frančeskino, međutim, s obzirom na ono što je o njemu znao, nije bio čovek za takva mesta. Ne, biće da su došli zbog nečeg drugog što je u vezi s tajanstvenim gostima krčme.

Zadržava se još malo u zaklonu vrata, razmišljajući šta mu valja činiti. Bilo bi nepromišljeno da se vrati. Čekati da nepoznati izađu i suočiti se s njima bez ikakve izvesnosti da će mu reći istinu, bilo bi gubljenje vremena. I ova dvojica bi na bezbroj načina mogla objasniti svoje prisustvo u krčmi, jer nema nikakve dokaze protiv njih.

Možda je najbolje iskoristiti ovo malo vremena što je ostalo od dana i vratiti se do Alberta s nadom da je otkrio nešto više o neobičnoj napravi.

Mechanicus ga je dočekaao razočaranog izraza lica, rečitijeg od hiljadu reči.

„Još ništa, majstore Alberto?“

Čovek odmahnu glavom. „Ne baš. Mislim da sam shvatio kako se povezuju neki delovi. I popravio sam jedan oštećeni zupčanik. Pogledajte.“

Pružio mu je sjajni obruč od zlatastog metala na čijim se ostrim zupcima još video trag turpije.

Dante je procenjivao njegovo savršenstvo osmotrivši ga pod svetlom koje je prodiralo kroz prozor. „Čini mi se da vaš rad nimalo

ne zaostaje za veštinom nevernika. Ali iza savršenog oblika krije se duša naprave do koje ćete morati da doprete. I to brzo, jer vreme koje ova mašina meri već ističe.“

Majstor ga je gledao iznenađen priorovim zabrinutim tonom. „Ipak, priroda njenog rada nije više potpuno nepoznata...“ promrmlja.

Danteov pogled zasja od radoznalosti. „A rezultat?“

„Stvaranje lanca vrtložnih obrtaja koji se postepeno ubrzavaju smanjenjem prečnika točkova.“

Gledali su jedan u drugog sigurni da su obojica pomislili na isto.

Pesnik je prekinuo tišinu. „Kao što se u vasioni Mesečevo nebo okreće brže od Saturnovog, koje je najisturenije prema Božjem carstvu. Ali zašto?“

„To je ono što ne razumem. Ako je namenjena pouzdanom merenju protoka vremena, kazaljke bi joj pokazivale vreme usklađenije sa udarom muvinih krila nego sa otkucajima ljudskog srca. Kao da je neko hteo da napravi merač vremena za određivanje dužine dana nekog naroda koji ne živi na Zemlji...“

„Al Džazari je možda napravio sat za anđele?“

„Ili za demone. Osim toga, postoji i ovaj detalj, ovde... Obeležje pravog genija... Ako sam dobro razumeo, ovde je konstruktor uistinu prodro u sam Božji um“, nastavi starac pogleda usplamtelog od divljenja.

„Šta je to toliko izuzetno?“, upita Dante, uznemiren. Već je video takav pohlepan pogled ispunjen senkama. Kod ljudi dospelih na lomaču zbog žudnje da nadmaše granice koje je Bog postavio umu neprosvetljenom njegovom milošću.

„Vidite li ovu osovinu i dve olovne kuglice na krajevima pokretnih lukova?“

Dante se pažljivo zagledao u sićušni deo, zatim upitno pogledao majstora.

„To je regulator brzine obrtanja... tako jednostavan, ali istinsko čedo prosvetljenja koje može da podari samo Bog. Rešenje ogromnog problema. Ne razumete? I naša je nauka u stanju da

osmisli mehanizam koji se obrće pokrenut energijom nagomilanom u čeličnom štapiću savijenom u luk ili opremljenim tegom koji se spušta. Ali nikom nije uspjelo da pokrete koje ti obrtaji izazivaju učini postojanim, kao u ovoj napravi.“

Mechanicus je i dalje zadivljeno posmatrao mehanizam. „A pogledajte ovo“, nastavi, pokazujući okrugli otvor na bronzanoj membrani pored naprave. Nečija vešta ruka ugravirala je oko otvora stilizovano ljudsko oko. Upitno pogleda pesnika kao da očekuje objašnjenje.

Dante se primaknu da bolje pogleda. Okrugli otvor potpuno je odgovarao veličini zenice ugraviranog oka. „Poziv na gledanje kroz otvor?“, nesigurno upita.

S druge strane otvora nalazio se mesingani ram nataknut na osovinu tako da se može okretati pod različitim uglovima. Procenjivao mu je mere kad mu čudna ideja okrznu misli. U ram bi moglo da stane jedno od ogledala iz trika s Devicom. Nadneo se nad drugu stranu: ispred drugog otvora nalazio se istovetan ram. Ugrize se za donju usnu, zbunjen.

Mechanicus je, u međuvremenu, nastavio. „I ja sam na to pomislio. Možda je reč o neobičnom modelu astrolaba, a otvor služi za posmatranje zvezda. Ali nema smisla. S druge strane naprave simetrično je postavljen još jedan otvor. No pogled kroz njega onemogućen je obrtnim lopaticama. Nema smisla“, ponovi odmahujući glavom.

„Osim ako je cilj upravo posmatranje delova u pokretu“, primeti prior.

Alberto se nalakti na sto uronivši glavu u šake. „Al Džazari je bio poludeo. Možda je sprava napravljena samo da bi slavila njegovo umeće. Trenutak slepog ponosa.“

„Čudesna igračka, ali bez ikakve namene. I zbog toga su ubijeni toliki ljudi?“

Starac podiže pogled prema njemu, pokoleban, ali pre no što je išta rekao, Dante nastavi. „Potrudite se da otkrijete tajnu naprave, majstore Alberto. Ne znate koliko je važno.“

„Dajte mi još vremena, priore.“

„Vreme je upravo ono čega nemamo dovoljno“, promrmlja Dante. *Mechanicus* se ponovo nadnese nad sto zaronivši ruke u mehanizam. Dante pogleda okolo.

Amid je u tišini klečao u jednom uglu. Klečeći na malom tepihu, usredsredio se na molitvu. Pesnik sede na sanduk pokraj radnog stola. Bradu je podupro isprepletenim prstima i pažljivo ga je posmatrao.

Znao je za mavarski običaj okretanja prema Meki prilikom molitve, ali videvši ga presamićenog ispred zida, udubljenog u nerazumljivu litaniju, nije osetio pobožnu samilost, već poriv da se nasmeje.

Rob je verovatno čuo njegovo cerekanje, jer se okrenuo i ozlojeđeno ga pogledao.

„Pričaj mi o tvom raj, neverniče. Šta je napisano u knjizi?“, upita ga Dante. „I oprosti mi što sam te prekinuo u razgovoru s tvojim bogom.“

Duboko u duši osetio je da ga je uvredio. Ali zbog čega, uostalom, ljutito se upita, odmah odagnavši taj osećaj. Razgovor koji je prekinuo samo je dijalog s nečim što ne postoji.

„Prešavši preko sedam nebesa, Prorok je na krilima čarobnog alata Buraka stigao pred kuću moćnog i milosrdnog Boga. Tamo je otkrio sve tajne.“

„A kakve bi to tajne bile?“

„Bog je zapečatio Prorokove usne kako ovaj ništa ne bi mogao da otkrije.“

„Naravno! Zato što ništa nije ni video. Zašto bi Bog prihvatio nekog jeretika i razgovarao s njim objašnjavajući mu svoje naume kao gospodar zamka upravniku imanja? Možda mu je jedino taj uspon do Božje svetlosti bio dozvoljen, ali samo kao znak ispaštanja i upozorenja celom ljudskom rodu.“

„Muhamed je najplemenitiji među ljudima, prvi i poslednji prorok. Ko je dostojniji od njega da poseti nebeska kraljevstva i da o tome svedoči?“

„Bog sebi može pozvati i poslednjeg grešnika, samo ako mu je na rođenju podario moć koja nadmašuje prostu dušu. Ako je dotični biće čiji je um prosvetljen iskrom uzvišene svetlosti.“

„Čovek poput vas, gospodar Aligijeri?“

Dante nestrpljivo slegnu ramenima. „Dakle, tvoj se raj prostire preko prozračnih nebesa. I kakav je?“

„Stepeništem koje mu se ukazalo, Prorok se, slava mu i milost, popeo najpre uz sedam nebesa od kojih svako pripada jednoj planeti. Onim redosledom kojim su ih poređali mudri bagdadski astronomi zahvaljujući svojoj čudesnoj viziji. Prelazeći pustinje svetla i tame. I vatreno jezero krivice.“

Dante odmahnu glavom. „Redosledom kojim su ih poređali grčki učenjaci, hteo si da kažeš. Aristotel i veliki Ptolomej. Ta vatrena i tamna jezera o kojima govoriš nisu stubovi sveta, već nešto što bi naše oči možda i mogle da vide, ali bi nam to uništilo um. Bog je daleko i čak ni tvoj Avicena⁶⁷ ne bi mogao da prebroji korake koji nas od Njega dele.“

Arapin ne odgovori. Danteove misli ponovo skliznuše niz lanac zločina. Kroz glavu mu prolete lice Fabija, matematičara. Čak ni jedan matematičar ne bi mogao da izbroji te korake. Zašto je potreban matematičar da bi se ostvario taj mračni plan?

Iznenada ga obuze nemir. Požuri ka vratima, opsednut lošim predosećanjem.

Trčeći je, koliko god mu je snaga dozvoljavala, prešao dugačku ulicu prema gostionici. Proklinjao je svoju nesmotrenost. Potresen prizorom u Stinkama, naredio je da puste tog čoveka na slobodu, što nije bila razumna, već emotivna odluka izazvana grižom savesti zbog posrednog izazivanja njegovog stradanja.

Oslobodivši ga, povinovao se potrebi da izbriše iz sećanja njegovo krvavo lice i iščašene zglobove.

Ali možda još nije kasno da ga zaustavi. Matematičar verovatno čeka da povрати bar deo snage pre no što krene na sever.

Prešao je i poslednji deo puta. Sala u prizemlju bila je prazna, a ni na stepeništu nikog nije sreo. Stigao je do drugog sprata, na kojem je

soba Fabija dal Poca. Ne kucajući, gurnu zasun i uđe.

Jedan pogled bio mu je dovoljan da shvati kako je soba potpuno prazna. Na pisaćem stolu ležala je hartija sa iscrtanim geometrijskim figurama i ispisanim brojevima. Jagodicama prstiju pređe po tragovima mastila koje je još bilo vlažno. Mora da je matematičar tek napustio sobu.

Na brzinu pročita stranicu koju je ovaj, činilo se, poslednju ispisao: usputne primedbe, beleške o skretanju Venere. U jednom uglu ugleda osenčene crvenkaste tragove, kao da je zid okrznut prstima umrljanim krvlju. Instinktivno podiže glavu gledajući u tavanicu. Zvono za večernju službu tek što je odzvonilo – najbolje vreme za posmatranje večernje zvezde u njenom punom sjaju. Možda se Fabio popeo na krov kule da bi upotpunio svoje proučavanje. Osetio je divljenje prema tom čoveku koji čak ni bolan nije zanemarivao strasti svoga uma.

Izašao je iz sobe i krenuo uz stepenice prema vrhu kule. Stepenište se završavalo ispod malog otvora zatvorenog kapkom, kroz koji se izlazilo na krov. Podiže kapak i proturi glavu kroz otvor.

Razočarano je ustanovio da na krovu nema nikoga. Spustio je kapak, no istog časa odozdo dopreše povici. Zvučali su kao da se desilo nešto dramatično. Dante se stuži niz stepenice.

Vriskala je dopirala s druge strane starih rimskih zidina, gde su nekada počinjala polja. Preko luka je prešao na drugu stranu zida i pridružio se grupi ljudi nadnetih nad nečim u podnožju kule.

Matematičarevo izlomljeno telo ležalo je u lokvi krvi. Među zaprepašćenim očevicima stajao je i gostioničar, koji, prepoznavši ga, uzviknu: „Kakva strašna nesreća, priore!“

Dante udalji radoznalce i primaknu se telu da ga bolje pogleda. Na glavi i udovima videli su se jasni znaci snažnog udarca o kamen. Podiže pogled ka dalekom vrhu kule. Mora da se, zadubljen u posmatranje neba, sunovratio s vrha.

Ali kad se to dogodilo? Telo je još toplo, a on nije čuo ni udar o pločnik ni urlik. Ništa.

„Kako ste primetili?“, obrati se grupi ljudi koji su stajali okolo. Svi slegnuše ramenima gledajući jedni u druge.

Jedan dečko stidljivo istupi. „Ja sam ga našao“, zamuckivao je. „Pošao sam bio da naručim vino...“

“Je 1' neko video kako pada?”

Ponovo zbunjeni pogledi na zblanutim licima prisutnih. Dante se opet nadnese nad telo posmatrajući izlomljene udove. Pažljivo ga okrenu: na grudima, u visini srca, na tkanini odeće ugleda dva oštra reza natopljena krvlju. Jedan ubod je bio smrtonosan, a pošto nije stigao ni da vrisne, znači da ga ja ubio prvi udarac; drugi udarac ubica mu je zadao iz puke surovosti. Žrtva ga je sigurno poznavala, budući da na telu nema tragova borbe.

Gostioničar se drhteći približio.

„Ko je sve bio u gostionici?“, upita ga prior, podižući se.

Pre nego što je ovaj odgovorio, hitro se vratio prema kuli. Ulaz je i dalje bio pust. Ponovo se pope uz stepenice, ovog puta proveravajući svaku sobu. Sve su bile prazne.

Gostioničar je išao za njim. „Ne znam tačno, ali mislim da s trgovcem nije bilo nikoga“, odgovori. „Ili mi se bar tako čini... Možemo da pitamo pomoćnike..“

Dante ga ućutka pokretom ruke. Sad je već kasno. Činilo mu se da je shvatio šta se desilo.

Ubica je na vrhu kule prišao Fabiju, ubio ga, a onda bacio telo. Zatim je, čuvši Dantea kako se penje, sišao i sakrio se u jednu sobu. Naposletku se udaljio koristeći gužvu nastalu nakon otkrića leša i činjenicu da se vrata gostionice ne vide s mesta gde je ležalo telo. Mora da je imao čelične nerve kad je uspeo da se izvuče. I mnogo sreće.

Da je stigao samo tren ranije, prebacivao je pesnik sebi, možda bi tragedija bila izbegnuta. Kao da je sreća iščezla s njegovog neba, mislio je s gorčinom.

Mrtvi na tajanstvenom brodu, stručnjaci za mehaniku. Zatim Gvido Bigareli, prokleti vajar, arhitekta Fridriha Drugog. Pa Rigo, stolar. A sad i Fabio, matematičar. Neko ubija ljude tajanstveno

povezane s planom čije ciljeve nije u stanju da sagleda.

Uto začu nečije teške korake na stepeništu. Izađe na odmorište i nalete na krupnu figuru Žaka Monera.

Pesnik mu prepreči put. „Pretpostavljam da znate šta se desilo.“

Francuz potvrdi. „Video sam telo“, odgovori neljubazno. „Nesreća?“

Dante je ćutke posmatrao njegovu reakciju, ali je ovaj sasvim ravnodušno čekao odgovor. „Ne“, napokon mu odgovori. „Život mu je prekratila ruka nekog ubice.“

Moner se trže i hitro pogleda oko sebe kao da strepi da je ubica skriven tu negde. Onda u Dantea uperi pogled zdravog oka. „Znate li ko je to uradio?“

„Ne. Kao što ne znam ni za ostale.“

„Mislite li da postoji neka veza između tih zločina?“

Dante klimnu glavom. Nema smisla razgovarati o tome s nekim ko je možda odgovoran. „Moram nešto da vas pitam“, poče, menjajući temu. „Rekli ste da ste dolazite iz Tuluze.“

Ovaj u tišini potvrdi jedva primetno klimnuvši glavom.

„Da li ste ikada u tom gradu sreli redovnika Brandana, božjeg čoveka koji se sprema da povede ljude u novi slavni krstaški pohod?“

Moner je slušao ne pokazujući nikakvo osećanje, ali kao da mu je duboka bora na iznenada pobledeloj koži lica oživela. Ipak je savršeno mirno odgovorio. „Ne, ne bih rekao. Tuluza je ogroman grad, prepun trgovaca i hodočasnika koji prolaze tuda pre no što se preko Pirineja zapute u Santjago di Kompostelu. Nemoguće je poznavati svakoga, čak i onome ko živi daleko manje povučeno nego ja. A teško bi bilo zaboraviti takvu ličnost kakav je taj redovnik.“

Dante potvrdi i prepusti se svojim mislima.

Moner prekinu tišinu. „A zašto ste me pitali? Kakve veze ima moj daleki grad s Brandanom?“

„Naizgled nikakve, ali postoji neko ko se kune da ga je video u tim krajevima, pa sam se ponadao da ćete mi vi potvrditi istinitost

tog obaveštenja.“

„Je li to važan podatak?“

„Tuluza nije grad kao ostali. Stecište je kulture i velikog bogatstva, no isto tako i središte svih velikih jeresi i izvor stalnih nemira u Francuskoj. Ako redovnik uistinu dolazi odande, a inkviziciji je to poznato, treba očekivati da će ona pre ili kasnije sprečiti tu sumnjivu pustolovinu.“

Pesnik zastade posmatrajući ga u nastojanju da otkrije je li Francuz upoznat s prevarom. Ili je čak tajni saučesnik.

Moner je izdržao pogled.

„Šta mislite o čudu kojem smo prisustvovali, gosparu Aligijeri?“, iznenada upita kao da namerava da razotkrije igru.

„To sam hteo ja vas da pitam.“

Francuz je odugovlačio kao da je hteo da dobije na vremenu. „Na svojim sam se putovanjima sreo i s većim čudima. Gledao sam senke paganskih đavola *jin* kako kruže oko svog užarenog kamenja. Ali svakako nisam video ništa slično ovom. Jedino bi mitski Feniks koji se rađa iz sopstvenog pepela bio ravan ovom čudu.“

„Kad bi bio stvaran.“

„Ako je stvaran, zaslužio je da se nađe u riznici s blagom nekog imperatora.“

„S blagom poput Fridrihovog?“

Moner se trže. „Zašto to kažete?“

„Zato što se priča da su nakon imperatorove smrti njegove pristalice baš u Tuluzi sakrile blago kako bi ga sačuvale od neprijatelja i pohlepnih naslednika. Ako je to istina, onda bi izuzetna relikvija mogla poticati upravo odatle.“

„Međutim, gosparu Aligijeri, kod nas se priča da je Fridrihovo blago skriveno negde drugde“, odgovori Moner, gledajući ga zagonetno. „Nagađa se da je baš ovde, u Firenci. I da je to pravo značenje proročanstva *sub flore* koje je oduvek pratilo Fridriha.“

„A gde bi trebalo da je skriveno?“

„Još bolje: šta je Fridrihovo blago? Može li neko na to pitanje da odgovori?“

6.

11. avgusta, izjutra

Tek što je izašao iz Priorata, Dante nalete na grupu stražara te četvrti. Prepoznavši ga, priđoše mu žurno kao da su baš njega tražili.

„Priore, konačno vas nađosmo. Desila se nesreća, dole u Karaji.⁶⁸ Utopljenik. Pošli smo da izvučemo telo“, reče jedan od njih prekrstivši se.

I Dante oseti poriv da se prekrsti. U svesti naroda smrt u vodi oduvek je bila vesnik velike nesreće. Možda to verovanje i nije sasvim bez osnova budući da je za večni odmor predodređena zemlja. U vodenoj grobnici ima nečeg neprirodnog.

Ali zašto bi najviša vlast Komune trebalo da se bavi takvim događajem, ma koliko bio tragičan? Utapanja u Arnu nisu redak slučaj, naročito leti kad mnogi izazivaju njegove varljive dubine uzdajući se u niski vodostaj.

Upravo je hteo da im naredi da se obrate nekom drugom, kad ga preseče nejasno predosećanje. Istog časa se predomislio. „Pokažite mi put“, uzviknu, prateći ih.

Krenuše duž obale Arna, nizvodno od Ponte Vekja, preskačući usput male vodenice. Voda je, u gotovo suvom koritu zbog niskog letnjeg vodostaja, sporo proticala praveći široke vrtloge.

Na šljunkovitoj obali, u blizini prvog stuba mosta, okupila se mala grupa ljudi posmatrajući nešto i živo diskutujući. Stigavši do njih, pesnik ugleda razlog njihovog uzbuđenja: zaglavljeno među lopaticama mlina, ljudsko telo je pri svakom obrtaju točka izranjalo iz vode kao neko mračno rečno božanstvo koje otkriva svoju ranjivost i potom se vraća u vodenu grobnicu.

Ima nečeg čudnog, pomisli pesnik, u toj metafori nedovršenog vaskrsenja. Kao da umrli odbija da siđe u grob dok mu istovremeno

sile podzemnog sveta sprečavaju povratak, iznova ga zaustavljajući na pragu oslobođenja.

„Zašto niko nije zaustavio mlin?“, dreknu Dante na jednog stražara koji je skrštenih ruku posmatrao prizor.

„Mlinar pokušava da ga zaustavi: otkacio je mlinski kamen, ali se točak i dalje okreće, slobodan. Probaće da ga zakoče motkom i zatim pričvrste kanapom.“

Uskoro je ogromni točak prečnika dužeg od deset laktova počeo da usporava i upokojeno je telo sve ređe izbijalo na površinu. Konačno se sasvim zaustavio. Dva stražara oprezno su se uspinjala uz noseću drvenu konstrukciju prema mestu na kom je telo ležalo zaglavljeno. Zatim su, pomažući se konopcima, spustili sablasni tovar do čamca koji je plutao na reci.

Dante je čekao na obali. „Udaljite te dangube!“, doviknu stražarima pokazujući okupljene radoznalce. Dok su vojnici, koristeći koplja umesto motki, rasterivali gomilu, čamac je pristao uz obalu. Preko ivica čamca visila je beživotna glava i ruke raširene kao na raspeću. Dante se nadnese nad telo okrenuto na stomak.

Pažljivo mu okrenu glavu sklanjajući s čela kosu natopljenju vodom. Iz usta procuri mlaz vode, kao da je telo puno te tečnosti koja ga je ubila. Dante istog trena pusti kosu da ponovo padne skrivajući lice mrtvaca. Osvrnu se oko sebe pokušavajući da shvati po izrazu lica vojnika da li je neko od njih prepoznao utopljenika. Umiriše ga njihovi blesavi, radoznali pogledi.

Bio je to Brandano. Jedno od njegovih mnogih lica, ali svakako poslednje. Redovnik nije stigao da načini neki promišljeni izraz i na pomodrelom licu ostao je samo strah pred nasilnom smrću.

Prior podiže telo od tla raskopčavajući mu odeću. Grudi su bile prekrivene modrim podlivima kao da ga je neko svom silinom bacio u dubine. Na jednom boku zjapile su crvene razderotine. Dante pogleda prema mlinskom točku. Lopatice su bile pričvršćene za obruč dugačkim tesarskim ekserima. Verovatno su oni načinili tanke duboke rezove na koži.

Nastavi da proučava telo: pažnju mu je privukla neobična

tetovaža na ramenu. Crvenkast crtež oktagona oivičenog sitnijim znacima izgledao je kao krvava mrlja na pomodreloj koži. Dante nikad ništa slično nije video: tek poneki od malih znakova ličio je na simbole kojima se služe astrolozi. Ostao je neko vreme zamišljen nad crtežom, a onda se prenu.

„Uzmite komad platna iz mlina i uvijte u njega ove jadne ostatke“, naredi ustajući. U međuvremenu je iz torbe koja mu je visila o pasu izvukao navoštenu tablicu na kojoj je perom brzo precrtao kopiju tetovaže.

Nije mu bilo teško: još u mladosti je dobro crtao, a poznavanje mešanja boja svojevremeno mu je mnogo pomoglo prilikom upisa u Ceh farmaceuta i lekara.⁶⁹ Da je hteo, mogao se sa uspehom posvetiti slikarstvu. I njegov prijatelj Đoto verovao je u to i često ga je podsticao da pokuša. Možda jednog dana, kad više ne bude ono što je sada...

Ubrzo se pojavi stražar sa vrećama od konoplje od kojih načiniše priručni pokrov i pesnik uvi u njega telo brižljivo mu pokrivajući lice. Tek kad ga je čvrsto uvezao konopcima, malo se opustio.

Vest o Brandanovoj smrti neće se proširiti bar nekoliko narednih sati. Mogla bi mu koristiti činjenica da je jedini koji zna utopljenikov identitet.

„Nosite ga u Santa Mariju. Komuna će se pobrinuti za sahranu ako se ne pojavi nijedan rođak ili prijatelj.“

Stražari se udaljiše. Dante je razmišljao šta mu valja činiti. Redovnik, dakle, nije preživeo beg kroz podzemni prolaz. Iz nekog razloga skliznuo je u reku i tela otežalog od natopljene odeće završio u obruču mlina zaglavivši se među lopaticama.

Prilično bedan kraj za čoveka koji je živeo od svoje spretnosti i opsenarstva. No izgleda da se upravo tako dogodilo. Sudeći po stanju leša, utopio se neposredno posle bekstva iz opatije.

Uprkos tome, Dantea je nešto uznemiravalo. Dve duboke rane na boku mogle su se objasniti onim što je u prvom času pomislio, ali nije se mogao oteti utisku da su vrlo slične posekotinama na telima Gvida Bigarelija i Riga di Kole.

Zbunjivala ga je i tetovaža neobične astrološke simbolike. Nadao se da će barem njeno značenje uspeti da otkrije: stari Marčelo mu je poverio da se pri postavljanju dijagnoza koristi astrologijom. Možda će on umeti da rastumači smisao istetoviranog crteža.

U gostionici ga obavestiše da je Marčelo u to vreme verovatno, u skladu sa svojim navikama, na redovnoj dnevnoj molitvi u Crkvi svetog Jovana Krstitelja.

Dante ubrzo stiže do Krstionice⁷⁰ i uđe kroz južna vrata. Usput je morao da se probije kroz uski splet udžerica koje su decenijama nicali uz zidove zdanja gušeći ga svojim zagrljajem, i kroz gomile prodavaca zauzetih postavljanjem tezgi tik uz grobnice starog groblja.

Stari lekar stajao je pod svetlosnim snopom koji je dopirao s prozora. Pognute glave i sklopljenih očiju, izgledao je duboko obuzet molitvom.

Mreža bora na licu obeleženom vremenom kao da mu se tokom poslednjih nekoliko sati produbila i pretvorila u splet dubokih brazda usečenih do kostiju. Bolna grimasa izmenila mu je dotad spokojni izraz lica kakav ostavlja bogat život posvećen slobodnim veštinama. Dante je imao utisak da starca muči nepodnošljiv bol, kao da mu iznenadni probadi razdiru utrobu.

Marčelo otvori oči i ugleda ga. Kao nekom čarolijom, lice mu se opusti i postade isto kao i uvek. „Kojim dobrom, priore? Jeste li i vi došli u ovu divnu crkvu da zahvalite Bogu?“

„Nisam, manje su plemeniti razlozi mog dolaska. Znao sam da ću vas ovde naći.“

„Mene ste tražili? Čast je biti predmet zanimanja priora Firenze.“

Danteu se učini da je osetio tračak ironije u njegovom glasu, no svejedno nastavi. „Tražim pomoć vaše nauke o zvezdama u tumačenju ovog crteža“, reče, a zatim izvadi iz torbe navoštenu tablicu i pokaza mu je.

Marčelo je uze odmičući je podalje od očiju. „Vremenom su moje zenice izgubile sposobnost da vide izbliza, gosparu Durante. Smrt

zaceo želi biti sigurna da će me iznenaditi kad dođe čas“, izjavi, naprežući se da izoštri pogled na crtež. Najednom začuta. „Gde ste videli ove znake?“, upita ga posle duge tišine.

„Na telu jednog mrtvog čoveka. Mislio sam da će mi poznavanje njihovog značenja pomoći da otkrijem njegov identitet.“

Marčelo je zurio u njega kao da pokušava da otkrije skriveni smisao njegovih reči. I dalje je stezao tablicu u rukama. „Uistinu neobično“, promrmlja.

„Simboli zvezda, čini mi se. Ali šta znače?“

„Kao što ste ispravno shvatili, znaci koji okružuju oktagon predstavljaju nebeska tela. Evo Sunca“, reče lekar pokazujući jedan kružić. „A ovo su zvezda Venera i mutni Saturn.“

„Ali šta predstavlja oktagon? Video sam neke druge zodijske karte i sve su se razlikovale od ovog crteža.“

Starac nakratko počuta pre nego što odluči da odgovori. Pratio je prstom tanku liniju povučenu perom po vosku. „Mnogo je načina da se iscrta karta, ali ovde postoji nešto zbilja neobično. Malo njih poznaje ovaj ugao gledanja pod kojim su nebeska tela raspoređena na naročit način. Kraljevski ugao gledanja od sto trideset pet stepeni. Koliko ja znam, poznaju ga samo arapski astrolozi.“

„Zašto 'kraljevski'? Šta je tako posebno u takvom rasporedu zvezda?“

„Hteli ste da kažete u oktagonu? To je, prema tradiciji nevernika iz prekomorskih zemalja, oblik koji je Bog poprimio kad je hteo da se predstavi ljudima. Zamenjuje dupli tetragramaton, ime Boga neizrecivog, duple kocke na kojoj počiva svet. A to je oblik koji su u stara vremena imala zdanja namenjena čuvanju Božje svetlosti.“

„Njegove svetlosti?“

„Naravno... njegovog duha. Ili tragova njegovog prolaska. Nije li u delima vama dragih pesnika napisano da se i sam Gral čuva u kamenom oktagonu?“

Dante podiže pogled prema mozaiku kojim je popločan svod, a onda se osvrnu okolo. „I Krstionica je u obliku oktagona“, ⁷¹ primeti.

Ovaj ga je pratio pogledom. „Tako je“, reče.

„Zašto bi danas neko, po vašem mišljenju, hteo da u našim zemljama sagradi veliko zdanje u obliku oktagona? Ne postoji više nijedan Gral koji treba čuvati.“

Marčelo ga pogleda, iznenađen.

„Ko gradi to o čemu pričate? I gde?“, upita nakon kraćeg ćutanja.

„Severno od grada. Nešto neobjašnjivo.“

„Vi ste to videli?“

„Da.“

„I šta ste otkrili?“

„Malo ili ništa osim grube predstave o njegovom obliku. Međutim...“

„Šta?“

„Podignuto je na stazi smrti. A smrt ga je i pohodila. Možda je to bila sledeća deonica njenog puta, posle gostionice *Andeo*, močvare.“

„Močvare? Na šta mislite, gosparu Aligijeri?“

„Postoji jedan Stiks⁷² mnogo bliže nego što mislite“, potvrdi pesnik udaljavajući se pod starčevim zbunjenim pogledom.

U Cehu građevinara

Dante pruži Manoelu, prioru ceha, list na kojem je Rigo skicirao plan građevine uništene u požaru. Manoelo je sedeo za velikim pisaćim stolom podignutim na postolje od hrastovine. Na stolu su bili ugravirani simboli ceha.

Ćutao je neko vreme, zbunjenog izraza lica. Delovao je sumnjičavo. Zatim pogleda prema dvojici starih majstora koji su se pridigli s klupa kako bi bolje videli, kao da traži njihovu podršku.

„O čemu je reč?“

„Voleo bih kad biste vi meni rekli. To je projekat neke vrste građevine, nečeg nedovršenog. Da li biste, na osnovu vašeg iskustva, znali da mi kažete na šta se odnose ovi crteži? Ili kakvu bi namenu moglo imati jedno takvo zdanje?“

„A zašto želite da znate?“

Dante se smračio. Krenu prema katedri stežući pesnice. Znao je dobro da su aktivnosti građevinskog ceha pokrivene velom tajne i da im je strogo zabranjeno da bilo šta otkrivaju onima izvan ceha. Ali u ovom slučaju, on im se obraća u ime firentinske Komune. „Zato što imam razloga da verujem kako je to zdanje povezano sa jednim zločinom. I moja je dužnost da krenem u potragu za istinom, a vaša je dužnost da mi u toj potrazi pomognete“, prosikta, udarajući kažiprstom po listu papira koji je majstor i dalje prenebregavao.

Čovek je izgledao zatečen. Bez reči dade znak ostaloj dvojici da se približe i najzad se nadnese nad crtež. „Neobična građevina. Neka kula?“, promrmlja, pokazujući prvom koji se primakao presek spoljašnjeg zida.

„Preveliko je“, odvrati ovaj posle kratkog usmenog računanja. „Pre bih rekao da je... možda predionica. Znam da sad na severu grade ogromne. Ili je sušara za obojene tkanine. Ili za štavljenu kožu.“

„Ne... znam ja šta je“, prošaputa jedan uzdrhtali glas.

Treći majstor, najstariji, do tog se trenutka držao po strani, nakon što je na brzinu pogledao crtež. Dante se okrenu prema njemu. Na njegovo lice, belo kao platno uronjeno u ceđ, smrt je već bila utisnula svoj znak. Jedno oko mu je bilo oslepljeno povredom, dok se drugo, zamagljeno kataraktom, jedva naziralo ispod poluspuštenog kapka. Sad je, međutim, plamtelo od iznenadne vatre. „Davno... vrlo davno...“

„Majstore Mateo, ne naprežite svoju starost...“, prekide ga Manoelo nadmeno.

Ali ga Dante preseče zapovedničkim pokretom. „Gde?“

„Vidite li ove povezane četvorouglove na ivicama spoljnog zida koji čine istu, umanjenu figuru? Vidite li savršenstvo krune koju čine?“, nastavi starac, sve uzbuđeniji. „Ova građevina nije smišljena za ljudske potrebe, već kao boravište bogova. Kad je Bigareli...“

„Bigareli?“, vrisnu Dante. „Zar je on...“

Starac kao da ga nije čuo. Spustio je košcatu ruku na crtež,

zanesen mislima. „Prošlo je više od pedeset zima... Čitav moj život.“

Ponovu se nagnu nad papir, usredsređujući ostatke vida na crteže. „Da, ja viđah Gvida Bigarelija kako crtaše planove za zamak, izvršavajući imperatorovo naređenje.“

Dante je polako shvatao. „Jedan od Fridrihovich zamkova? Jedna od tvrđava kojima je imperator obeležavao granice svog carstva?“

„Ne, nije ovo na granici, već usred Kapitanate⁷³ na uzvišenju s kojeg se u daljini vidi more. U zenitu južnjačkog sunca. Zamak Santa Marija al Monte.“⁷⁴

Tresući se, starac je ustao dok su ga ostali pratili pogledom. Zatim ode do zida u dnu sobe na kojem su bile poređane police pune papira smotanih u svitke i putnih kovčega ojačanih gvozdenim šarkama. Pošto je otključao jedan kovčeg, dugo je po njemu nešto tražio dok se najzad nije uspravio, pobedonosno pokazujući svežanj prašnjavih listova pergamenta.

„Evo ga! Oči su mi umorne, ali mi je pamćenje još netaknuto. Znao sam da je ovde.“ Raširi listove pred njima. „Kopija koju sam lično napravio dok sam bio Bigarelijev cehovski kolega. Krišom“ dodade, stresavši se, kao da se plaši da bi mu se stari majstor mogao osvetiti.

Dante se naže nad crtežima. Ovo što gleda je, dakle, projekat Fridrihovog remek-dela, rad o kojem su povratnici s prekomorskih hodočašća ispredali bajke, ako bi ih slučaj odveo pod *Kamenu Krunu*⁷⁵ kako je narod nazivao taj tajanstveni način gradnje, savršeni oktagon okružen sa osam kula istog oblika. Pobeda geometrije kojom je ponosno ponovljen nacrt starog Solomonovog hrama. A projektovao ju je Gvido Bigareli.

„Ja... ja sam ga lično video“, starac je i dalje mrmljao.

„Videli ste Bigarelija kako crta ove planove? Jeste li sigurni?“

„Arhitekta je razvio projekat. Ali zamisao je potekla od nekog drugog. Od jednog fratra.“

„Od fratra? A kog?“, upita Dante.

Umesto da odgovori, starac se ponovo nadvi nad crteže. Kao da je tražio nešto među izbledelim znacima koji su prizivali u sećanje

kapije i zidove. Jedan od crteža prikazivao je vertikalni presek zdanja. „Da... to je ono što je zamislio veliki Bigareli... a ne ono u šta su ga posle pretvorili.“

Prior zgrabi list. „Ovaj plan se razlikuje od izgrađenog zdanja? U čemu?“

„Ovde, u prizemlju. Ovaj neprekinuti zid. Takvim ga je majstor zamislio. Bez prozora koji su naknadno dodati. Kao što vidite, prizemlje je zamišljeno kao neprekinuti zid bez umetaka koje je neko kasnije napravio kako bi dogradio dvorane.“

Prior Ceha potvrdi klimnuvši glavom. „Tačno tako. Tvrđava bi bila daleko bolje zaštićena i odbranjivija bez tih otvora. Lakše bi bilo neprijatelje zadržati napolju.“

Dante još jednom pogleda list pa ga spusti na katedru. Preplavi ga iznenadna intuicija. „Zadržati ih napolju, gosparu Manoelo? Fridrih je bio gospodar zemalja, ljudi, njihovih misli i duša. Njegove zidine bila su prsa njegove straže, sečiva Arapa iz Lucere. Mogao je da spava potpuno sam nasred bilo kog polja na svojim teritorijama i bio bi bezbedniji nego u dvorani neke palate u Palermu. Ne, ovaj slepi zid nije bio predviđen da ikoga zadrži napolju.“ Pesnik ustade, praćen zbunjenim pogledima ostalih. „Pre će biti da je trebalo silom da zadrži unutra. Da zadrži unutra nešto što nikako nije smelo da izađe.“

Manoelo odmahnu glavom. „Mislite da je to bio zatvor? Ne, suviše je mermera i mozaika za jedan zatvor. Uostalom, Fridrih je imao dovoljno tamnica u svakom od svojih gradova.“

„I prevelika je - jedna jedina okrugla prostorija“, dodade majstor Mateo. „Nije joj to bila namena“, promrmlja. „Mračni svod, beskrajni zid...“

„Ali ako je trebalo da čuva nešto ogromno?“, navaljivao je Dante, sledeći svoju pretpostavku. Beskrajni krug, tajna jazbina ne Minotaurova, već Uroborova - velike zmije vremena koja večno grize sopstveni rep?

Manoelo nadmeno odmahnu glavom. „Fridrih svakako nije bio učitelj vrline. I svi se mi, dobri sinovi Crkve, u potpunosti slažemo

da je taj bio otelotvorenje antihrista kog je satana poslao da nas muči. Ali vi od njega pravite - ni manje ni više - nego novog Minosa! Šta je trebalo da čuva taj kameni prsten? Verujete da je jeretik sa svojih putovanja po Istoku doveo Minotaura?"

„Ne. Ali postoji i nešto drugo što je moglo biti zaključano iza zidina i skriveno od pogleda. Nešto što, izvesno je, prevazilazi ljudske mere, kao što su udovi čoveka-bika nadmašili veličinu životinjskih udova.“

„A šta je to?“

„Znanje. A vi ćete se sigurno složiti sa mnom, Mateo“, odgovori pesnik obraćajući se starom majstoru, koji potvrdi. „Potrebna mi je još samo jedna vaša usluga“, nastavio je Dante. „Približni nacrt originalnog plana Fridrihovog zamka, onako kako ste ga zapamtili.“

Majstor Mateo brzo pogleda u priora Ceha, kao da traži odobrenje. Ovaj mu pokaza da je saglasan i starac sede za veliki sto. Potom uze veliki list hartije i poluzatvorenih očiju, kao da traga po dubini svojih sećanja, poče da povlači linije. Zatim stade procenjujući ono što je nacrtao. Posle kraćeg razmišljanja dodade još pojedinosti, posu po mastilu upijajući prah, pa pruži Danteu crtež. „To je ono što sam video pre više od pedeset godina.“

Prior izađe iz sedišta ceha sa jedva nešto više uverenja. Ili, možda, bez ikakvih uverenja. Saznao je jedino da je tajanstveni Fridrihov zamak povezan s događajem koji istražuje. Baš kao i neobična građevina nestala u plamenu. Podigao je pogled prema nebu posmatrajući sunce na zalasku. Zvono će uskoro oglasiti početak policijskog časa. Vreme je da pritisne Čeka.

Krupnim koracima uputio se prema opatiji i kad je stigao, uđe ponovo kroz mala bočna vrata, a zatim se tiho pope na sprat iznad crkvene riznice.

Ni traga od prijatelja. Na trenutak se uplašio da je ovaj pobegao zajedno sa Devicom, a onda začu slabe, skladne tonove koji su dopirali s kraja hodnika. Ritmična melodija, možda neka plesna kompozicija ili borbeni marš, veoma prefinjeno odsvirana.

Dante zastade na pragu diveći se ženi koja je, sklopčana na jastuku, svirala lautu. Nagnuta nad instrument, Amara je dugim prstima dodirivala žice usporenim pokretima koji su ličili na milovanje. Izgledala je kao da udiše vibracije zvučne kutije, ponesena čudesnim zanosom zvuka koji možda nije ni mogla da čuje. Svetlost sveća poigravala joj se s belinom kose, pretvarajući je u srebrnasti slap. Danteov pogled žudno se zaustavio na njenoj savršenoj figuri; osećao je kako mu se srce ubrzano lupa.

Žena iznenada podiže glavu i ugleda ga. Odmah skoči na noge, kao da se nečeg uplašila.

Naglo ispušteni instrument otkotrljao se na pod ispuštajući gluvu jadikovku.

Dante gestovima pokušava da je umiri. „Tražio sam Čeka. Možeš li da razumeš šta ti govorim?“

Amara klimnu glavom. Možda je i ona osetila vrelinu strasti koju je budila u njemu i želela je da joj umakne? Ali umesto da izađe, prišavši vratima pozva Dantea pokretom ruke, pokazujući mu mali sto u uglu. Kružila je zabrinutim pogledom po sobi, kao da nešto traži. Nekoliko puta prinese ruku usnama. Činilo se da pokušava da govori i ponovo mu je pokazala stočić.

Pesnik se primaknu. Na stolu je ležala tanka kamena ploča sa ugraviranim uzdužnim i poprečnim linijama koje su obrazovale šahovsko polje.

Pored ploče i na njoj behu razbacane male figure od abonosa slonovače nalik žrtvama bitke kojima su se poigrali razuzdani bogovi.

Amara uze crnog kralja i položi ga na sredinu table gledajući Dantea i želeći da se uveri kako joj pažljivo prati pokrete. Zatim uperi kažiprst prema figurici na čijoj su glavi štrčali šiljci krune. Istovremeno je micala usne kao da pokušava da izgovori neko ime.

„Neki kralj?“, upita je Dante. Amara odmahnu glavom pa ponovo dotaknu krunu na figurici. „Kruna? Simbol moći? Carstvo?“, ponovo pokušava. Žena je neprekidno lupkala po kruni kao da nešto čeka. „Imperator? Fridrih?“

Nema devojka odlučno klimnu glavom, a oči joj zadovoljno zasijaše. Zatim uze figuru crne kraljice i spusti je pored figure kralja pa nastavi uz njih da ređa figure konja i kula. Onda prstom opisa zamišljeni krug oko male grupe figura, kao da ih negde smešta zajedno.

„Fridrihov dvor?“, promrmlja pesnik ponovo.

Ona još jednom potvrdi. Činilo se da je mala predstava završena. Dante nekoliko puta pogleda najpre raspoređene figurice, a zatim devojku, kako bi otkrio smisao poruke. Amara je, međutim, nepokretno sedela, spokojno posmatrajući šahovsko polje. Onda ispruži ruku i uze još jednu figuru sa ivice stola pa je spusti na polje iza kralja. Bela kraljica.

„Još jedna žena?“

Pošto je potvrdila klimnuvši glavom, Amara odmah dohvati sledeću figuru – belog pešaka, i spusti je pored kraljice iste boje.

„Sin“, prošapta Dante. „Druge žene.“

Nema devojka ponovo je odlutala u mislima. Ali su i ti prekidi imali neko značenje. Verovatno je pazama htela da predstavi proticanje vremena.

Uto se Amara trže i nastavi da traži nešto među gomilicom figura na stolu. Položi ruku na šahovsko polje spuštajući na njega, tik iza leđa crnog kralja, još jednu belu figuru. Pokaza je nekoliko puta Danteu, a onda je stisnu u šaku i pesnicom snažno udari crnog kralja koji se otkotrljao i zaustavio na podu.

Od udara, figurica se polomila u visini vrata. Dante se sagnu da pokupi deliće. Neko je, dakle, napadajući ga s leđa, srušio kralja na zemlju. Prinese komadiće Amarinom licu kao da traži potvrdu onoga što je video. „Neko je ubio Fridriha? Neko s njegovog dvora?“

Žena ponovo potvrdi.

Prior odmahnu glavom. Glasine o imperatorovom ubistvu već su se bile pronele neposredno nakon njegove smrti.

Što je prirodno, budući da su njegovu smrt mnogi priželjkivali. Međutim, činilo se da je Amara sigurna u ono što mu je predstavila.

Možda je čula još nešto osim uobičajenih govorkanja zaverenika. Ponovo se zagledao u šahovsko polje. Amara je ubicu prikazala belom figurom, kao što je bela i druga žena uz kralja. Možda bela boja simbolizuje nekog uljeza koji se ubacio na dvor prikrivajući svoje namere.

Zamišljen, oseti kako ga neko vuče za rukav. Devojka je opet pokušavala da mu usmeri pažnju na šahovsku tablu. Pokazivala je pešaka skrivenog iza nabora haljine bele kraljice. Uze ga pažljivo spusti u suprotni ugao. Onda posegnu za još dvema crnim figuricama ukrašenim nečim nalik na biskupsku kapu i postavi ih u ravan s pešakom, kao da ga štite.

„Sin je pobegao? Sakrio se kod... sveštenika?“, podstaknu je; žena najpre odmahnu glavom, a onda, kao da se najednom predomislila, odlučno zaklima glavom. „I šta je bilo s njim?“, upita Dante.

Amara je delovala izgubljeno. Kršila je ruke obuzeta besom što ne može da izrazi ono što joj je na umu. Pogled joj pade na malu krunu koju je Dante još držao u ruci i lice joj se ozari.

Ote mu je iz ruke i spusti na glavu pešaka, pobedonosno se osmehujući.

„Sin će biti... krunisan?“

Žena potvrdno klimnu glavom. Onda ispruži ruku i opisa krug oko njih.

„Ovde? Biće krunisan ovde, u Firenci?“

Zvuk prigušenih koraka privuče priorovu pažnju. Okrenu se i spazi Čeka na pragu.

Prepoznavši ga, Amara brzo ustade i povuče se u dubinu sobe kao da joj je njegov dolazak zasmetao.

„Čeko“, Dante mu se obrati ledenim tonom, „došao sam da ti nešto kažem.“ Ovaj stade gledajući ga radozvalo. „Video sam danas Brandana na obali Arna. Mrtvog.“

Sijenac preblede i prinese ruku ustima. Na časak pogleda u pravcu kojim je žena otišla, a onda ponovo u Dantea. „Jesi li siguran?“

„Kao što sam siguran da sam sad ovde.“

Čeko se nasloni na zid kao da ga je izdala snaga. „Kako je umro?“

Prior kratko sačeka pre no što mu odgovori. „Utopio se, izgleda. Mada su me neki tragovi na telu naveli da pomislim na nešto još gore. I tvoj me izraz lica navodi na istu pomisao. Ispričaj mi sve, konačno.“

„Sve sam ti već rekao.“

„Hoću da znam i ono što mi nisi priznao. I moraš da mi kažeš, ako ne u ime starog prijateljstva, onda bar da bi se spasao.“

„Ako je Brandano ubijen, iza toga može da stoji samo Bonifacijeva ruka. Njegova pohlepa.“

„Ali zašto? Ako su sveštenici otkrili vašu igru i ako je tvoj poduhvat, kako si rekao, samo način da iscediš koji florin od naivčina, zašto bi se papa petljao s takvim protivama i krišom ih uklanjao? Sad biste već bili u rukama inkvizicije, vezani na gradskom trgu za stub srama, kao upozorenje narodu i u slavu Boga. I Bonifacija.“

„Tako bi bilo da je Bonifacije uistinu ispravni Božji namesnik kakvim se predstavlja, a ne sektaš u jurnjavi za novcem.“ Čeko nakratko pognu glavu, zatim je podiže gledajući ga pravo u oči. „Postoji nešto što ti nisam rekao, prijatelju. Plan Vernih ne završava se onim što si video.“

„Nastavi.“

„Obmana sa Devicom samo je deo dugog puta na čijem se kraju nalazi blago. Ako su Bonifacijevi ljudi i to otkrili, onda smo uistinu svi izgubljeni.“

„O kakvom blagu govoriš?“

„Fridrih je uvek sa sobom nosio kovčege s blagom do mesta gde je osnivao dvor. Od kada je, posle osude njegovog sekretara Pjera dela Vinje, počeo da strepi od izdajnika, brinuo je još revnosnije o svojim dragocenostima. No prenošenje kovčega postajalo je sve teže, i posle pada Parme, kad je blago samo čudom sačuvano od pljačkaša, odlučio je da ga sakrije na sigurno mesto.“

„Znaš li ti gde je to mesto?“, tiho upita pesnik nagoniski se približivši prijatelju.

„Priča se da Verni znaju. Šta misliš, zbog čega sam se pridružio tom ludačkom poduhvatu? Misliš da sam podetinjo, kao što misli moja ženska, ona kurva Bakina? Izgleda da je tajna skrovišta nekako doprla do Francuske, do Vernih u Tuluzi, ali je problem odneti ga. Zato je i smišljen tobožnji krstaški pohod: da bi se okupili ljudi i skupio novac neophodan za poduhvat.“

„A znaš li ti tajnu skrovišta?“

Sijenac odmahnu glavom, zabrinut. „Neko je, ovde u Firenci, trebalo da stupi u vezu s nama, i da nas povede dalje u poduhvat. Trebalo je da se sastanemo u gostionici *Andeo*. Samo je Brandano znao ko je taj čovek. Možda su i stupili u vezu, ali redovnikovom smrću nit se prekinula. I šta sad da radimo?“, završi kršeći ruke.

„Zasad mirujte i skrivajte se. Brandanova smrt možda i jeste samo nesrećan slučaj; možda je jednostavno potcenio čudi Arna. Da ga je stigla Bonifacijeva ruka, i ti bi je već osetio. Možda će se neznamac kog ste čekali ipak pojaviti.“

Čeko klimnu glavom. Izgledao je kao da se grčevito uhvatio za tu tanku nit nade. „Nešto sam ipak čuo u vezi s blagom. Pričalo se da ga je Fridrih držao u nekom oktagonu.“

Dante sede ispred šahovske table razmišljajući. Ako je Fridrihovo blago o kom se nagađalo uistinu razlog nekog tajnog sukoba, to je sasvim dovoljno da objasni lanac tajanstvenih ubistava. Držao ga je u oktagonu. Da li ga je vladar mogao sakriti u svojoj palati u Kastel del Monteu? Ako jeste, cilj lažnog krstaškog pohoda jasan je: okupiti zbunjenu gomilu i odvući je do Apulije⁷⁶, gde bi tobože trebalo da se ukrcaju i zaplove prema Svetoj zemlji. Onda bi, dokopavši se Kapitanate, iskoristili gužvu, pokupili blago i sakrili ga u vojna teretna kola.

Ali zašto bi u Firenci gradili kopiju zagonetnog zamka? Da bi proučili tajne mere, otkrili lažne zidove iza kakvih je skriveno blago? Međutim, ako je sam Bigareli osmislio original, zašto im je potrebna kopija?

I zašto bi dovlačili ovamo onoliko ogledala ako su im za trik bila potrebna svega dva?

A tajanstvena naprava? I pobijeni ljudi?

I da li uistinu postoji Fridrihov naslednik ili se to imperator lično, živ i zdrav, priprema da se ponovo pojavi u punom sjaju?

Glava mu je postajala sve teža a umor je rastao u njemu lelujav poput dima sveća koji se gomila u vazduhu. Polako je skliznuo na tepih ispod šahovske table i šćućurio se sklapajući oči, željan odmora.

Mora da se pomerio u snu i našao se na ledenom podu pored tepiha. Hladnoća mu se uvukla u kosti, dok mu je snažan bol obuzimao utrnule, nepokretne udove. Na tren mu se učini da neko premešta ogledala na sredinu sale. Zastrašujuća geometrija odraza i odblesaka stvarala je utisak da se cela vasiona spustila u skućeni prostor. Osećao je kako usplamteli demoni nadiru s one strane ogledala, dok su im zmijoliki repovi gmizali po podu kao pipci, uvijajući se zatim oko visokih svećnjaka.

Ućinilo mu se da se uspravio na noge, mada je i dalje osećao težinu sna; napravio je nekoliko koraka prema uglu gde je, po sećanju, bio izlaz iz te paklene opatije, pokušavajući da pobegne. Ali ga zadrža krkljanje koje je dopiralo iz jednog ogledala, na šta se sledio od straha. Tamna senka u središtu oktagona pokazivala je da se u podu otvorio ponor. Iz dubine je dopiralo tutnjanje, kao da se ogromni stubovi obrušavaju odnoseći sa sobom u bezdan gomilu ljudi koji su urlali. Osvrnuo se. Iz mraka vrtloga uzdizala se bezoblična masa, sve više se približavajući. Mogao je, tako obamro, samo da ćeka prepuštajući se nezaustavljivom drhtanju.

Zurio je preneražen: viši od kule, iz ponora se uzdizao bradati dvoliki div sa broda smrti. Levijatanovi oćnjaci drobili su, i u jednim i drugim ustima, po jedno ljudsko telo, snažno tresući glavom, razbacujući okolo meso i krv.

Sa užasom je shvatio da su tela još živa i da se bacakaju u agoniji ispuštajući jezive krike. Dva ćoveka sa zlatnim krunama, dva kralja. Otac i sin.

7.

12. avgusta u zoru, u gostionici

Bernardo odloži spise koje je proučavao. Ustade bezizražajnog pogleda, kao da mu je um i dalje zadubljen u misli koje ga opsedaju. Spopade ga napad kašlja koji mu je oduzimao i poslednje deliće snage. Svom težinom se stropoštao u krevet. „Dajte mi vode“, prošaputa pokazujući vrč na stolu. Znoj ga je oblio, a obrazi su mu goreli od groznice. Ali pre nego što Dante stiže da napuni kalajisanu čašu, istrgnu mu je iz ruke i ispi halapljivo. Spustio ju je tek kad je bila potpuno prazna. Protresala ga je snažna drhtavica.

Onda konačno primeti pesnika. Činilo se da mu se snaga vratila. Teatralno mu ponudi da sedne, sklanjajući neke spise sa jedine drvene hoklice u sobi.

Pošto je gost seo, *literatus* se pridignu na uzglavlje kreveta. „Šta mogu da učinim za vas, gosparu Durante?“

„Mislio sam da biste mi vi u nečemu mogli pomoći, Bernardo. Tiče se života imperatora Fridriha.“

Ovaj gotovo neprimetno klimnu glavom, dajući mu znak da nastavi.

„Je li moguće da negde postoji neki njegov naslednik?“

Istoričar slegnu ramenima. Pomno se zagleda u svoje prste kao da je tek sad primetio na njima mrlje od mastila. „Moguće je“, reče posle nekog vremena, ponovo gledajući u pesnika. „Zašto me pitate?“

„Zbog... nekih skorašnjih događaja. Imao sam neki osećaj, nejasne razloge za sumnju... Nadao sam se da biste vi mogli znati nešto više.“

„Fridrih je bio izuzetna ličnost, s punim pravom ga smatraju čudom našeg doba. Tako su ga i zvali – *stupor mundi*. I mnogo je nepoznanica vezano za njega i njegov život. Nepoznanice koje ću svojom knjigom, nadam se, bar delimično rasvetliti, no većina će,

svakako, još zadugo ostati tajna. Mnogo podataka o njemu je izgubljeno, izmenjeno, iskrivljeno. Dugo se sumnjalo čak i u njegovu smrt. Nedavno je u Germaniji neki čovek tvrdio da je imperator i da se bio sklonio kako bi se zaštitio od neprijatelja, pa se vratio da spase imperiju.“

„I jesu li mu poverovali?“

„Jesu, nekoliko godina je lutao tim krajevima sa svojim sledbenicima, spremnim da za njega i život daju. No što se tiče vašeg prvog pitanja, moj odgovor je i da i ne.“

Dante sačeka nastavak priče, no izgledalo je da Bernardo ne želi da mu objasni dvosmisleni odgovor. Samo ga je posmatrao, kao da nešto čeka. Na kraju se ipak odluči. „Krvnu liniju dinastije Hoenštaufen prekinuo je siroti Koradino. Toliko o onome što se tiče direktnih imperatorovih naslednika. Ali Fridrih je bio čovek mnogih strasti...“

„Zna se da je imao i nezakonite dece.“

„Mnogo. Više nego što se pretpostavlja. Svaka se žena u njegovom haremu hvalila da je začela s njim. A imperator takve priče nije poricao. Bio je uveren da je plodnost jedno od obeležja veličine i da će brojni naslednici ojačati dinastiju i s vremenom ublažiti apetite i ambicije zakonitih naslednika trona. Nije želeo da ustupi krunu pre vremena koje je odredila majka priroda.“

„Da li je, slučajno, među njima bilo nekog ko je imao više prava nego ostali da zahteva krunu?“

Bernardo pokaza svežanj papira na stolu. „Ko zna. Možda je postojao jedan. To i pokušavam da utvrdim proučavajući spise svog učitelja“, odgovori neodređeno.

Dante je imao utisak da Bernardo ne zna više ništa o tome. Ili da iz nekog razloga neće njemu da otkrije. Ali pogodilo ga je nešto u istoričarevim rečima. Pominjanje majke prirode. „Je li Fridrih možda strahovao da će biti ubijen?“

Bernardo ga prodorno pogleda. „Imperatora zapravo i jesu ubili. Nečija podmukla ruka ugasila je najveću nadu ovoga veka.“

„Već se neposredno po njegovoj smrti govorkalo da su Fridriha

ubili – kako zbog načina na koji je preminuo, tako i zbog neočekivanosti tog događaja. Ali ne postoji nikakav dokaz, osim dvorskih kleveta koje su optuživale plemenitog Manfredija da je ugušio nemoćnog oca kako bi zauzeo njegovo mesto.“

„Majnardino, međutim, nije ni sumnjao da je to istina. Bio je siguran da ga je otrovao neko veoma blizak, neko u koga je vladar imao poverenja.“

„Znam da se pričalo i da je to učinio njegov lekar.“

„Lekar koji je posle bitke kod Parme pokušao da mu oduzme život, ali su ga na vreme otkrili. Ne, u pitanju je neko drugi. Majnardino je bio siguran da može to dokazati, samo da...“

„Samo da...“

„Da je uspeo da otkrije način na koji su ga otrovali. Fridrih je u poslednje vreme već sumnjao i ništa nije jeo dok njegovi verni Saraceni ne bi probali hranu. I pored toga, nekako su uspeli da ga otruju.“

„Majnardino vam nikad nije rekao ime ubice?“

„Nikad. Ali ga je mrzeo iz dna duše. Taj čovek nije samo ubio vladara, već je ugasio nadu u mogućnost uspostavljanja ispravnog poretka.

Dante se okrenu ka njemu. „Kako možete da budete tako sigurni? I ja sam čuo neke priče, ali se nimalo ne razlikuju od uobičajenih glasina koje prate smrt velikana.“

„Zato što mi je to otkrio Majnardino lično na samrtnoj postelji. I poverio mi je da nikad nije sumnjao u to ko je sipao otrov. S prezirom ga je nazivao 'nedovršenim čovekom'.“

„'Nedovršeni čovek'? Šta to znači?“

„Možda se odnosilo na neki fizički nedostatak. Ili na pomanjkanje morala, neki *vulnus*⁷⁷ njegove savesti.“

„A zašto pravda nije izvršena, ako je identitet ubice bio poznat?“

„Pitao sam to isto svog učitelja. Odgovorio mi je da su se njegovi dokazi našli pred nesavladivom preprekom: nije uspeo da otkrije na koji je način izvršeno trovanje. *Certus quis, quomodo incertus*,⁷⁸ napisao je. Poznat ubica, nepoznat način. Fridrih se, već oboleo,

podvrgnuo načinu ishrane koji je dozvoljavao samo voće. I pio je isključivo razvodnjeno vino iz Apulije, a ni to ne bi okušao pre nego što bi ga probali odani ljudi iz saracenske straže. Ali neko je, ipak, uspeo u pehar da sipa otrovni napitak sa arsenikom a da straža ništa ne primeti.“

Bernardo zastade. Danteu se učini da mu je kratkovidni pogled zablistao od suza. „A zatim, kad se imperator već grčio u agoniji a carstvo počelo da propada usled meteža, suparništva i mržnje koji su tih sati zavladao, Majnardino je odlučio da optužbu odloži do mirnijih vremena.“

„A šta je bilo s tim peharom?“

„Ne znam. Nestao je u zbrci nastaloj posle vladareve smrti. Majnardino je bio siguran da ga je ubica odneo kako bi prikrio dokaze, strahujući da bi upravo pehar, otkrivajući način trovanja, jednog dana mogao otkriti i počinioca.“

Kasnije, istog jutra

Postojala je, međutim, još jedna pojedinost, zagonetno vezana za događaje. Prior se stoga žurno uputio u četvrt crkve Svetog krsta, u radionicu Alberta Lombardijca.

Pronašao je *mechanicusa* u laboratoriji na prvom spratu, zanetog nad spravom sa galije. Odmah zadovoljno primeti da na radnom stolu nema gomile mesinganih zupčanika koji su podsećali na iznutrice nepoznate životinje. Sigurno im je majstor pronašao mesto u mašini; ali umesto da je učine prepoznatljivom, novougrađeni delovi dali su joj još čudnovatiji izgled.

„Izgleda da ste uspeli, majstore Alberto. Kažite mi šta ste otkrili.“

Čovek se okrenu ka njemu, nezadovoljnog izraza lica. „Uspeo sam, na osnovu logičnih veza, da uklopim delove u njihova ležišta. I mašinama, kao i procesima u prirodi, upravlja načelo nužnosti. Ako je priroda čedo nedokučive Božje volje, mašine su ponikle iz ograničenosti ljudskog uma, te samim tim raspolažu manjim brojem

kombinacija i zadatke izvršavaju u okviru zadatih mogućnosti. A to nam, opet, dozvoljava da polazeći od zasebnih delova sklopimo celinu, što je pak nemoguće izvesti sa ljudskim telom kad mu jednom iskidaju udove i organe. Ali...”

„Ali?“, podstaknu ga pesnik nestrpljivo.

„Ali uprkos tome što je naprava ponovo sastavljena i može da se pokreće, i dalje ne uspevam da joj otkrijem tajanstvenu primenu.“

Sprava se sastojala od drvene kocke stranice dužine jedne stope i sistema točkića u njoj. Na nekim delovima uočavala su se oštećenja koja je majstor popravio. Iznad kutije, nazubljenim točkom povezana sa unutrašnjim mehanizmom, vodoravno je položena mesingana osovina na čije su krajeve, na pedalj udaljenosti, postavljena dva polukruga.

„Neobjašnjiva je“, presudi Alberto na kraju.

Mladi Amid se primakao i posmatrao u tišini. „I Alahova je volja uvijena u oblake“, prošaputa.

Dante slegnu ramenima. „Rekli ste da radi. Pokažite mi kako.“

Ovaj potvrdi i ruka mu skliznu iza naprave. Odozdo je, na delu koji je Dante prevideo, iz mašine izvirivala kolenasta osovina. Alberto je dohvati i poče da je okreće, pri čemu se čuo zvuk trenja metala.

„Okretanjem ovog kolena vrši se pritisak na čeličnu spiralu. Sačekajte.“

Napravio je desetak obrtaja. Danteu se činilo da pri svakom obrtaju otpor čelika postaje sve snažniji. Alberto je konačno izgledao zadovoljno.

Naspram kolena nalazio se ventil nalik metalnom leptiru. *Mechanicus* ga okrenu za četvrtinu kruga i nešto se unutra uz kuckanje pokrenu. Gornja osovina počela je da se okreće, sve brže i brže.

Dante je posmatrao sa gotovo grozničavim zanimanjem. Šuštanje dva polukruga pojačavalo se kao lepet krila džinovskog insekta koji se sprema da uzleti. Mašina je blago vibrirala, ali je težina rotirajućih delova očito pažljivo odmerena kako vibracije ne bi poremetile

obrtaje.

„Sad pažljivo gledajte, priore“, reče Alberto okrenuvši leptirasti ključić za još četvrt kruga. Obrtanje osovine se ubrzalo.

„Ključ deluje na unutrašnju kočnicu i na taj način određuje brzinu obrtaja.“

Usled brzine obrtanja, dva su naspramna polukruga pred pesnikovim očima stvarala sliku punog mesinganog kruga.

„Ali čemu služi?“, upita Dante ponovo. Alberto posle nekoliko trenutaka polako povuče ključić unazad, gaseći život naprave koja se zaustavi uz poslednje škljocanje skrivenih zupčanika.

„Kao što sam vam rekao – ne znam“, odgovori. „Izgleda kao da nema nikakvu praktičnu primenu. Jednostavno izaziva obrtanje ta dva krilca.“

Dante je i dalje posmatrao predmet, tražeći mogući odgovor. „Zar ne bi mogao da bude deo neke veće sprave?“

„I ja sam na to pomislio. Ali nije. Ceo lanac unutrašnjih zupčanika savršeno je povezan kako bi izazvao obrtanje i u kutiji ne postoji ništa više što bi se moglo povezati sa još nekim delom. S druge strane, spoljni, pokretni deo ni na koji način ne navodi na pomisao da nešto nedostaje. Ne, sve što ste mi doneli ovde je, pred vama.“

Dante se sruči u jednu stoličicu. Laktova oslonjenih o sto i s bradom među šakama stisnutim u pesnice, nastavio je pažljivo da posmatra drvenu kocku. „Pa ipak, regulator brzine obrtaja navodi na sumnju da se ovim nešto meri“, primeti posle nekog vremena. „Ali vi sa sigurnošću isključujete mogućnost da bi ovo mogao biti nekakav merač vremena?“

„Priore, nikakvo se ljudsko vreme ne bi moglo izmeriti ovom spravom. Možda to uistinu i jeste neki naročiti astrolab, ali onda je zacelo sačinjen za druga neba i druge svetove.“

Dante je usporeno klimao glavom. Ponovo pogleda Alberta, onda se zagleda u Amida u slaboj nadi da bi Arapin nešto mogao dodati. Mladić je, međutim, stajao nem, nepoverljivo gledajući u mašinu. Preko njegovog skromnog ležaja u uglu sobe dopola je bila navučena zavesa. Pesnik ugleda kroz prorez otvoreni rukopis

Mi'radža na malom tepihu. Uzdahnu. „Zahvaljujem vam u svakom slučaju, majstore Alberto, na onome što ste uradili.“ Zatim je *uz mechanicusovu* pomoć spustio napravu u jedan sanduk. „Sakrijte sanduk u neku vreću“, reče. „Iskreno sam vam zahvalan i potrudicu se da vaš rad uskoro bude nagrađen.“ Nije imao nikakvu ideju o tome kako će sekretaru Komune opravdati taj trošak, ali nešto će već smisliti. Niti je znao šta da radi sa zagonetnom spravom. Ali instinkt mu je govorio da je treba skloniti. Mnogo je njih znalo da se ovde nalazi.

„Ne opterećujte se, priore. Vaš grad me je prihvatio kad sam kao izbeglica pobeo pred progonom valdežana.⁷⁹ Smatrajte moj rad poklonom.“

Izlazeći, Dante pogleda mladog roba. „Pomogni mi da prenesem sanduk“, odsečno mu naredi pošto je najpre pokretom i pogledom zatražio odobrenje od *mechanicusa*. Iznenada se setio gde bi ga mogao sakriti.

Jedva je suspregnuo ironičan osmeh koji mu je navirao na usne. Ima li boljeg skrovišta od opatije Madalena? Mnogo je toga u njoj već bilo skrivano, i ljudi i predmeta. Ako je toj crkvi suđeno da bude čuvar tajni, mogla bi da sačuva i njegovu.

Žurno se uputi prema opatiji u pratnji Arapina koji je nosio sanduk na leđima. Naprava nije bila naročito teška, ali je dečko ubrzo bio moker od znoja pod suncem koje je pržilo. Ali je nastavio bez pritužbi da prati priora.

S druge strane ulice, senka zavese jedne radionice igrala je na užarenom pločniku. Dante mu pokaza da stane u hlad senke a zatim sede na sanduk koji je ovaj spustio.

„I tako, po tvojoj knjizi, Bog sa svog trona bdi nad pravednima. A šta je s nedostojnima?“

„Stigavši na treće nebo, pred Prorokom se otvori bezdan grehova i on ugleda jezivi levak izopačenih i sedam stupnjeva njihovog prokletstva.“

„Sedam? Podeljenih prema težini krivice?“

„I kažnjenih, svaki spram svog zločina.“

„Kazna srazmerna grehu. I to ste ukrali od Aristotela“, cerekao se pesnik ironično. „A kako se tvoj propovednik uzdigao na nebesa?“

„Sa arhanđelom Gavrilom“, odgovori mladić trljajući dlanom čelo.

Dante se zamislio nad odgovorom, štipkajući donju usnu. „A zašto mu je bila potrebna pomoć arhanđela? Zašto se nije popeo sam?“

Amid ga pogleda ispitivački. „Ako se penjete sami, spržićete krila“, odgovori, odmahujući glavom. „Samo je duhu nebeskom dozvoljeno da se uzdigne pred lice strašnog Svevišnjeg.“

„Možda će, onda, i meni pomoći neki duh nebeski“, promrmlja Dante naglo ustajući da ponovo pruži korak.

Kad su stigli do antičkog Foruma, stotinak metara od odredišta, prior stade i otpusti Amida pružajući mu novčić. Dečko spusti sanduk na tlo zbunjeno se osvrćući, ali ne reče ništa. Dante je namerno izabrao mesto pored tržnice. Nadao sa da u gradu brbljivaca barem ovde niko na njega neće obratiti pažnju ako ga vidi s nosačem i tajanstvenim teretom.

Sačekao je da se rob udalji, a onda podiže sanduk na rame i nastavi prema opatiji.

Putem je sreo nekoliko poznatih lica, ali gledao je pravo pred sebe ne odgovarajući im na pozdrave. Stigao je baš u času kad je manastirsko zvono najavljivalo večernju službu. Zastade još jednom pred sporednim vratima ne bi li se uverio da ga niko ne posmatra, a zatim uđe unoseći sanduk.

Unutra je bilo pusto, što je iskoristio da aktivira komandu kojom se otvarala kripta i neopaženo siđe u podzemlje. Setio se gde je bio ostavio uljanu svetiljku. Upali je i krenu da traži pogodno skrovište.

U celoj sali nije bilo nikakvog zaklona. Pomisli na trenutak da spusti napravu u pukotinu u podu, ali odvrati ga bojazan da bi do nje mogle dopreti podzemne vode.

U misli mu se vratio Devičin lik. U jednom uglu je, na starom rimskom sarkofagu, stajao Bigarelijev relikvijar i kao da je zurio u njega staklastim pogledom očiju od dragog kamena. Primaknu mu se obuzet željom da izbliza osmotri taj plod skulptorovog ludila.

No pažnju mu privuče poklopac sarkofaga. Kamena ploča očigledno je bila pomerana i to nedavno, sudeći po tragovima na podu. Napregnu se i pomeri ploču nekoliko palaca, praveći mali otvor. Podiže uljanu lampu pokušavajući da osvetli unutrašnjost groba.

Očekivao je da ugleda prastare ostatke kostiju. Ali se treperava svetlost odbijala o uredno poslagana čelična sečiva.

Neko je unutra sakrio mačeve. Osvrnu se oko sebe. U kripti su bila još dva sarkofaga. Brzo im pomeri poklopce otkrivajući i u njima oružje. Bilo ga je dovoljno da se naoruža manja vojska. Novi mačevi, bez ijednog traga rđe.

Dante stade načas da razmisli. Zatim izmeštajući oružje malo u stranu, napravi na dnu sarkofaga dovoljno prostora da smesti pravu.

Upravo htjede da vrati kamenu ploču na mesto, kad primeti da neko silazi stepenicama kripe. Pod slabašnim svetlom lampe ugleda Čeka. U šaci je stezao kratki mač.

Kad je video Dantea, spustio je oružje. „Čuo sam buku. Znači, vratio si se? Ja sam upravo...“

„Zašto si me slagao?“, prekinu ga pesnik dovršavajući započeti posao.

Ovom se lice iskrivi u patetično bolnu grimasu. „Šta hoćeš da kažeš?“, promuca češkajući istureni trbuh.

„Kripta je puna oružja. Za šta vam je potrebno ako vam je namera samo da iščupate koji florin naivčinama?“

„I ja sam znao za to oružje. Ali kunem ti se da ne znam zašto je ovde skriveno!“ Priđe Danteu odbacivši mač. „Verni su sve organizovali, ali ja nisam upućen u čitav plan. Niti je iko od nas upoznat s celim naumom. Ali ako ga otkriju Bonifacijevi ljudi...“

Sijenac je izgledao kao leš. Snažna drhtavica protresala mu je ruke i noge. Kolena mu klecnuše i on se stropošta na pod. „Bićemo izgubljeni...“

„Kakve to veze ima s papom?“, odvrati Dante iznenada zabrinut. Poslednje što bi mu sad trebalo jeste sukob s Kaetanijem.

Čeko je, uznemiren, grizao usne ne odgovorivši mu. Onda napokon prozbori: „Verni imaju na umu nešto krupno...”

„Ovde u Firenci? Šta to?”

Čeko postade oprezan, kao da strepi da ih neko prisluškuje. Povratio se, izgleda, od straha i ponovo se ponašao uobičajeno drsko. „Novac, prijatelju moj, novac. Siguran sam da je o tome reč. Zbog toga sam i pristao na igru, šta si ti mislio? Gomile novca, nešto što je pripadalo Fridrihu, slava mu! Tako ću konačno moći da pošaljem svog oca u pakao...”

„Kakve sad imperator ima veze s tim, prokleta ti duša?”, prodra se Dante očajan. „Svi o njemu govorete kao da su mu se seni vratile i hodaju po zemlji. No umesto da to činite s poštovanjem koje se ukazuje preminulima, istrgli ste ga iz sna kako biste ga upotrebili kao štit za svoje spletke. Šta je cilj svega toga?”

Čeko odmahnu glavom. „To je plan sastavljen od mnogo različitih delova, poput grana nekog velikog drveta. Svako od nas zna samo svoj zadatak... ali samo Prvi zna sve. Ja sam, međutim, shvatio... imperatorovo blago... prijatelji su mu na tragu. I možeš da se kladiš da će se mnogo tog metala zalepiti za moje prste, zato što mi mnogo i treba. I za tvoje, takode, ako mi pritekneš u pomoć. Kao onda na Kampaldinu...”, zaključio i snažno ga potapša po ramenu.

Dante mu netrpeljivo odmaknu ruku. „Ko je sad vođa Vernih? Je li on Prvi o kom govoriš?”

Sijenac odmahnu glavom. „Vođa Vernih dugo je bio naš prijatelj Gvido Kavalkanti. I možda bi još uvek bio da nije proteran odlukom koju si ti overio”, odvratio srdito. „No sadašnje vođstvo potiče s mnogo viših položaja. To je jedino što pouzdano znam.”

Dante se uhvati za glavu. Detalji zagonetke su mu mahnito leteli umom kao poludeli noćni leptiri oko plamena.

„Znam da žele da osvete imperatora, to sam čak i čuo. Da osvete njegovu smrt”, dodade Čeko.

„Njegovu smrt?”, Danteov glas zvučao je kao odjek Čekovog.

U misli mu se vratiše Bernardove reči. „Čeko, i Verni misle da je imperator ubijen?”

„Tako se priča među nama. I svi sumnjaju na trovanje i, možda, njegovog lekara.“

„A kako je to uradio?“

„To niko ne zna“, odgovori ovaj slegnuvši ramenima. Dante načini ljutiti pokret rukom. Opet ga dovode na prag otkrića da bi mu potom ispred nosa zalupili vrata.

Istog dana, kasnije pre podne

Dante pređe zaravan od nabijene zemlje koja se pružala iza San Pjera. Kraj puta su još štrčali ostaci gibelinskih kuća uništenih nakon njihovog poraza 1266. godine. Nešto dalje, ostaci antičkih zidina ugrađivani su u zdanje buduće Priorske palate i njenu prekomerno visoku kulu. No za sada su kancelarije Komune i dalje raštrkane po okolnim kućama iznajmljenim u tu svrhu.

Na prvom spratu jedne od tih kuća, na početku ulice koja vodi ka tržnici, stanovao je sekretar Komune. Na spratu ispod i u podrumu pohranjena je gradska arhiva – odredbe i propisi zajedno sa zapisnicima sa zasedanja i bezbrojnih skupština ležali su uvezani među drevnim rimskim tablicama.

„Dobar dan, gosparu Dućo“, pesnik pozdravi sekretara.

Ćelavi čovečuljak mu hitro pođe u susret i odmah uzvрати naklonom, ostavivši na stranu poveću svesku u kojoj je nešto zapisivao. „Šta mogu da učinim za vas, priore?“

„Vi znate sve o ovom gradu. Svako dugovanje i potraživanje. A pre svega poznajete sve delatnosti, kao i to ko ih obavlja i gde.“

Ovaj je žmirkao s jedva primetnim izrazom samozadovoljstva, koji brzo prikri smeškom. „Suviše ste velikodušni u pohvalama mojih skromnih zasluga. Pre će biti da cehovi u svojim oblasnim knjigama imaju precizan spisak delatnosti svojih podružnica u različitim poljima. Mada je istina da se u mojoj kancelariji obavlja neka vrsta opšteg popisa... kako bih pomogao poreskoj upravi, dodade namignuvši. „Kad god je moguće trgovci će izbeći plaćanje poreza

il' svoje obaveze prema upravi javnog snabdevanja.“

Dante se obazre oko sebe. Sekretareva soba bila je vrlo jednostavna, s malo nameštaja pokupljenog ko zna gde. Čak mu je i pisaći sto ličio na odbačenu crkvenu skamiju, a ni dve rasporene klupice nisu bolje izgledale. Ispod neugledne spoljašnosti ove sobe krila se, međutim, vrlo sitničava kolektivna savest grada.

„Gosparu Dućo, šta znate o izvesnom *literatusu* Arigu da Jeziju koji od skora boravi u Firenci?“

Čovečuljak isturi bradu gledajući uvis kao da mu je nešto na tavanici najednom privuklo pažnju. Zatim zažmuri i stisnu usne poluglasno ponavljajući izgovoreno ime. Dante je imao utisak da Dućo pogledom svog uma upravo preleće otvorene stranice neke tajanstvene arhive pohranjene u naborima pamćenja.

„Arigo... da Jezi. Naravno. Filozof“, izusti posle kratkog razmišljanja. „Nedavno je stigao iz pravca Francuske. Malo je prtljaga imao, nije zapravo ni platio carinu, osim nešto malo za knjige i hartiju za pisanje. Našao je smeštaj kod dominikanaca, u konaku Santa Marije Novele. Zauzvrat povremeno drži časove u njihovoj školi.“

„Jeste li sigurni da ništa drugo nije nosio sa sobom? Ništa vredno?“

Dućo ponovo zažmuri. „Ne. Nosio je, međutim – sad ste me podsetili – nešto neobično. Carinici nisu umeli da odrede visinu carine, pa su se obratili meni. Bila je to škrinja u kojoj je nosio neki točak i male staklene predmete.“

„Šta?“, dreknu Dante.

„Da, drveni točak. Tako mi ga je bar opisao šef carine kad me je izveštavao. Štaviše, ne samo jedan točak... čekajte!“, uzviknu čovečuljak lupivši se po čelu.

Na pisaćem stolu ležala je naslagana gomila papira. Poče žurno da ih lista, a zatim zastade kod jednog.

„Evo, vidite li?“, sa žarom uskliknu. „Ovde ništa ne može da se izgubi! Evo izveštaja s opisom predmeta“, dodade pružajući papir pesniku.

Pred njegovim očima je, aljkavo skiciran mastilom, ležao crtež dva koncentrična osmougla.

„Vidite? Neka vrsta točka, kako sam vam i rekao.“

„A šta je Arigo rekao cariniku?“

„Ništa. Da je to samo pomagalo za njegova proučavanja.“

Dante je utonuo u misli, i dalje zureći u crtež.

„Svakako je čudno“, čuo je Duća kako govori.

„Šta to?“, promrmlja, trгнуvši se.

„Što je Arigo odseo kod dominikanaca.“

„A šta je tu čudno?“

„Štošta, ako znamo kako kapucini razmišljaju. Arigo je u mladosti bio franjevački iskušenik, u doba brata Elije, Franjinog naslednika. A ma koliko se međusobno voleli, pripadnici dva reda... Ko zna zašto nije otišao u crkvu Svetog krsta?“

„Da. Zašto?“

Istog dana u podne

Dvorištem manastira uz crkvu Santa Marija Novela prolazili su brojni redovnici zauzeti najrazličitijim poslovima. Dante brzo stiže do severnog ugla gde su se nalazile učionice.

Nekada je, u mladosti, i sam tu učio i dobro se seća čvrstine s kojom su mu učitelji ulivali sigurnost u veru i u njenu ispravnost.

U ispravnost *njihove* vere. Bele i crne mantije oko njega bile su ogledalo oštine s kojom je red razdvajao ispravno od pogrešnog. Još onda je, prolazeći tim prostorima, kad bi za leđima osetio prisustvo nekog od njih, osećao teskobu. Taj stari nemir kao da se danas vratio, pomisli stresavši se s nelagodom, pokušavajući da odagna neprijatan utisak.

Nije više nesigurni student koji se hvata u koštac s Božjim tajnama, već gradski prior s ključevima i ovlašćenjima da zaključa i otključa. Podigao je pogled, dotle instinktivno oboren u skladu s vladanjem redovnika oko sebe, i stigao do poslednje učionice, iz

koje je dopirao poznati glas.

Naspram jednostavne katedre, tri stepenika uzdignute na postolju, u dvema klupama sedela su šestorica momaka, uglavnom iskušenika obrijanog temena. Arigo je sedeo i zaneseno deklamovao tekst iz debele knjige koja je ležala na stalku za čitanje. Filozof je glasno i sporo izgovarao reči naglašavajući ih kao da se u svakoj pojedinačnoj reči, a ne u celini koju sačinjavaju, nalazi značenje za kojim traga.

Dante je odmah prepoznao tekst koji su izučavali: Knjiga postanja, deo o samim počecima Stvaranja. Sede na kraj najbliže klupe. I tek tad među učenicima opazi profil mršave Bernardove figure. Nadnet nad svoje tablice, zadubljeno je beležio. Podiže načas pogled i ugleda Dantea. U trenu zaklopi tablice i pozdravi ga kratko klimnuvši glavom.

Arigo je u međuvremenu, izgleda, završavao izlaganje. Naveo je dela nekih Crkvenih otaca posebno se osvrnuvši na Latancija. Zatim je učenicima za sledeći čas zadao zadatak da pripreme raspravu o obrađenoj temi. Dok je mala grupa već ustajala da mu izrazi poštovanje, ponovo je progovorio postavljajući poslednje pitanje.

„Voleo bih, takođe, da pokušate da objasnite kako je Bog stvorio svetlost prvog dana, a zvezde i ostala svetleća tela tek četvrtog“, završi spokojnim glasom.

Dante pride katedri mimoilazeći se s učenicima koji su se zaputili ka izlazu.

Arigo beše zatvorio knjigu. Podiže pogled i odmah ga prepozna. „Gosparu Aligijeri! I vi, Bernardo... Drago mi je što ste našli vremena da prisustvujete mom skromnom predavanju. Ali dođite, sklonimo se iz ove zagušljive prostorije. Napolju, u svežini dvorišnog hlada, možemo udobnije da razgovaramo.“

Poveo ih je napolje. Trem je, izlazeći na vitke dvostruke stubove, okruživao bujnu baštu podeljenu u uređene leje u kojima redovnici gaje lekovito bilje za manastirsku apoteku. U jednom uglu je, kraj male žuboreće fontane, veliko drvo limuna pružalo grane sve do senke trema.

Arigo se nagnu nad fontanu, žudno ispijajući velike gutljaje vode.

Dante je iskoristio trenutak da se obrati historičaru. „Nisam očekivao da vas vidim na predavanju o korenima stvaranja sveta. Mislio sam da vas više zanima izgled našeg doba.“

„Izgled našeg doba, kako vi to kažete, samo je posledica načina na koji je nastalo: baš kao i svaki živi stvor koji je u odraslom uzrastu samo neminovni rezultat razvoja svog dečjeg oblika. Zato me i zanima postanje“, odgovori Bernardo neodređeno.

„Iz vaših reči čuje se učenje velikog Aristotela“, odgovori Dante, „i poštujem to. Pa ipak, samo Sveto pismo uči nas da sve što je stvoreno ne mora večno trajati.“

Arigo je prestao da pije i obrisao je usta nadlanicom. „I vi, dakle, gosparu Durante, zastupate mišljenje mnogih da se Stvaranje nije završilo u prvih šest dana, već da nam je Bog ostao posvećen i tokom narednih perioda, s raznovrsnim namerama?“

„Tako piše i u Svetom pismu: Bog je dodao stvari svetu. Ali šta vi, Bernardo, mislite?“ , navaljivao je Dante.

Istoričar slegnu ramenima. „Priklanjam se vašoj teologiji“, odsečno odgovori gledajući Ariga ispod oka. Kao da mu je bilo neprijatno. Danteu se činilo da je ovaj bio naumio da nasamo razgovara s filozofom, da mu je on svojim dolaskom pokvario plan.

Mora da je i Arigo nešto primetio. Nasmeha se ohrabrujuće spustivši mu ruku na rame. „Hajde, Bernardo, prior je učen čovek, čak i učeniji od nas. Bio je moj učenik, no danas bi njegovo učenje moglo biti učitelj mome. Ako imate neke sumnje koje bih mogao da razrešim, ne ustručavajte se.“

Bernardo je grickao usne gledajući jednog pa drugog. Konačno odluči. „Poznato vam je delo kojem sam posvetio svoje vreme. Postoji nešto iz poslednjih godina imperatorovog života što biste mogli detaljnije da mi rasvetlite. Fridrihov odnos sa Elijom da Kortonom.“

Arigo zažmuri na tren, kao da mu je pomen tog imena raspirio bol nezalečene rane. No lice mu se ubrzo ponovo smirilo, spokojno kao i uvek.

„Imperator ga je pozvao na Istok, leta gospodnjeg 1241.“, nastavi Bernardo. „Znate li zašto?“

„Diplomatsko zaduženje. Da izgadi spor između Konstantinopolja i Vataća iz Nikeje“, odgovori Arigo posle kratkog razmišljanja. Izgledao je iznenađen pitanjem. Danteu se učinilo da je iz nekog razloga gotovo spreman i da ne odgovori.

„To je ono što se pričalo i što je zavedeno u letopisima. Ali pitam se da li je postojao i neki drugi razlog za njegovu misiju?“

„U to vreme bio sam samo iskušenik. Kad sam ušao u manastir, Elija se već odavno bio vratio sa svog puta.“

„Ali niste nikad ništa čuli? Neki nagoveštaj, šuškanja?“, navaljivao je Bernardo.

„Ništa takvo u mom prisustvu. Ali, kao što rekoh, bio sam tek iskušenik zadužen za obavljanje najnižih poslova. Sabrača me svakako nisu upućivala u svoje tajne... ako su ih i imala.“ Bernardo pognu glavu, zamišljen. Izgledao je kao da i nije sasvim uveren. Ponovo pogleda Ariga, no filozof hrabro izdrža njegov pogled.

„Dakle, tako je bilo“, progundā. „Možda je zbilja tako kako vi kažete“, nastavi potom nešto glasnije. „Dobro, vreme je da se vratim poslu.“ I udalji se pozdravivši ih.

Dante i Arigo su ga pratili pogledom dok nije zamakao. „Sukob između Konstantinopolja i Vataća iz Nikeje?“, ponovi Dante posle kratke tišine.

Arigo se slabašno osmehnu. „Da. Neka vas ne čudi, gosparu Aligijeri. To su bile nemirne godine, obeležene demonima mnoštva. Mnoštvo carstava, mnoštvo imperatora, mnoštvo bogova.“

Dante stisnu usne. „Bog je jedan, Arigo.“

Ovaj prasnu u smeh. „Izgleda da ništa ne može poljuljati vaša uverenja.“

„To sigurno ne može. No zanima me pitanje koje ste postavili svojim učenicima: da li je svetlost odvojena od svetlećih tela. Kakav odgovor očekujete?“

Arigo šutnu kamenčić koji mu se našao na putu. Zatim podiže uvis kažiprst. Sunce je nad njima žarilo kao peć. „Očigledno je da se

to dvoje poklapaju i da ono što piše u Svetom pismu ne odgovara istini. Kad sunce zađe za horizont, nestaje svetlosti i toplote. Pouzdan znak da njegova toplota stvara svetlosni sjaj i da nema svetla bez sagorevanja.“

„Uzmite u obzir prirodu nebeskih tela“, uzvratu prior. „I mesec isijava svetlost – isto tako i zvezde – za vedrih noći. Ali oni ne stvaraju nikakvu toplotu. Jasan znak da svetlost postoji i bez sagorevanja. I da je svetlost slučajnost prirode koja nema nikakve veze s vatrom, da joj, može biti, i prethodi u poretku Stvaranja.“

„To bi bilo tačno da mesec i zvezde isijavaju sopstvenu svetlost. Ali oni su samo nepokretna ogledala. Njihova sjajna tela samo odbijaju sunčevu svetlost vraćajući je iz beskrajne dubine vasiona. *Lucis imago repercussa*, slika svetlosti u ogledalu.“

„*Non potest.*“⁸⁰

„Zašto?“

„Zato što se mesec i zvezde pojavljuju onda kad sunce zamiče za horizont klizeći na suprotnu stranu. Odakle dobijaju svetlost koju reflektuju kad se između sunca i njih nalazi Zemljina masa?“

Arigo nije mogao da sakrije sažaljiv pogled. „Pa ipak, gosparu Aligijeri, postoji vrlo jednostavno objašnjenje. Razmislite i doći ćete do istih zaključaka kao i ja.“

Dante je pocrveneo. Nije bio u stanju da pronađe racionalno objašnjenje koje je Arigo, međutim, podrazumevao. Odluči da promeni temu. „Jeste li u školi Elije da Kortone izbrusili svoju oštroumnost?“, pokuša da se našali.

„Kod njega i kod drugih. Ali od njega sam, osim hladnog racionalnog razmišljanja, preuzeo i istraživački žar.“

„Priča se da je brat Elija bio vrlo blizak imperatoru Fridrihu“, nastavi Dante. Arigo ćutke potvrdi. „Toliko da mu je pomagao i u njegovim graditeljskim poduhvatima“, produži pesnik. „Izgleda da je upravo on načinio nacrt jednog čudesnog zamka. Kastel del Monte, delo čiji je smisao do danas ostao tajna čak i poznavacima umetnosti.“

„Možda graditeljstvo nije baš najpogodnije za otkrivanje smisla

umetnosti.“

„A koja umetnost jeste? Ili koja nauka?“

„Umetnost koja se izražava idejama i učenošću, umesto kamenjem.“

„Alhemija? Na nju mislite? Je li ona Fridrihovo blago? Ono za kojim svi tragaju?“

„Fridrihovo blago...“, promrmlja filozof. „Da, postoji imperatorovo blago. Ali se do njega može stići samo ako se pređe prag Carstva. Razmislite o tome, gosparu Aligijeri. Nađite odgovor na problem koji sam postavio. A što se tiče brata Elije...“

„Je li uistinu bio tako veliki duh kako se priča? Čarobnjak?“, ohrabrivao ga je pesnik.

Arigo je dugo zurio u njega, ne odgovarajući. Zatim odvrati pogled. „Elija je stvarno bio veliki. Ali ne u mračnim naukama, već naprotiv, u prosvetljujućim. Popnite se u moju sobu: hoću nešto da vam pokažem. Osim toga, dobra braća su mi poslala vino iz svog podruma. Jedan pehar će vam isprati prašinu u grlu a možda i gorčinu vaše duše.“

Arigova soba bila je jednostavna koliko i pesnikova. Ali je, za razliku od Danteove, bila puna vrednih knjiga. Okolo je ležalo možda i celih pedeset svezaka, delom poređanih na hrastovoj polici, a delom na pisaćem stolu, dok je ostatak, poput malih kula mudrosti, bio poslagan po podu.

Tek što je prešao prag, Dante pođe da ih prouči gonjen neutaživom žudnjom. Na brzinu prelete pogledom preko nekih naslovnih strana, pre nego što je naglo spustio knjigu koju je upravo bio uzeo. Okrete se prema svom poznaniku uz nekoliko reči izvinjenja, crveneći. Nije li preturanje po tuđim knjigama isto što i čeprkanje po nečijoj duši?

Arigo je zastao na pragu, iznenađen tolikim uzbuđenjem. „Ne izvinjavajte se. Varljiva sreća je htela da meni zapadne mogućnost sakupljanja ove male zbirke starih mudrosti; pristupite joj slobodno, kao javnoj fontani.“

Dante pognu glavu u znak prećutne zahvalnosti, vraćajući se

istraživanju tog mora znanja. „Ima onih koji bi ubili da bi došli do svega ovoga“, promrmlja uzimajući s poda jednu knjigu.

„Uvek se ubija da bi se moglo živeti. A za mudroga, reč je sama suština života.“

„Čini se da u svojim obrazloženjima dosta prostora ostavljate strastima, gospodar Arigo.“

„Šta ako neko ubija ne zato što je savladan strašću čula i zlobom duše ili otupljenjem uma, već stoga što je siguran da će time postići najviše dobro uklanjajući prepreke s puta vrline?“

„Nikom nije dozvoljeno da raspolaže životom sebi sličnih, osim ako time brani od napada vlastiti život i svoja dobra. Vrlina je zajedničko dobro i kao takva se mora braniti. Samo narod, preko izabranih sudija, ima pravo da kazni onog ko je pogrešio.“

„Čak i kad je ljubav poriv za zločin? Upravo ste vi naglasili značaj te boljke u svojim delima. I veliki su zločini zbog ljubavi počinjeni.“

„Zločin ne može biti objašnjen prirodnim poretkom stvari“, presudi Dante odlučno.

Arigo se nagnu prema komodi u uglu i otvori vratanica. Izvadi iz nje vrč napunjen tečnošću boje ćilibara. Dante je rasejano pratio njegove pokrete. No pažnju mu pobudi neki predmet na polici koji zablista osvetljen svetlošću s prozora.

Filozof je primetio njegovu radoznalost i na licu mu se ukaza izraz zadovoljstva. „Znao sam da će vas zanimati“, reče, ponovo se naginjući prema komodi i pozivajući ga da učini isto.

Na polici je ležala neobična mesingana svetiljka osmougonaog oblika, preko tri lakta visoka. S jedne strane otvarao se prozorčić zastakljen debelim kristalom.

Filozof pređe prstom preko metalne površine, kao da želi da joj oseti oblik. „Poslednje delo učitelja Elije da Kortone“, reče s ljubavlju.

„Svetiljka?“

Arigo potvrdi. „Ali izuzetna. Brat Elija je govorio kako će njena svetlost umeti da pređe more kako bi stigla do nevernika u Palestini.“

S jedne strane neobičnog predmeta bila su vratanca zatvorena ručkom. Dante je pomeri i otvori ih zavirujući. Unutra je bio mali gorionik, a iza njega okrugla pločica koja je usmeravala svetlost ka prozorčiću. Okrenu se prema Arigu razočaranog pogleda.

„Ne bih rekao da se mnogo razlikuje od bilo koje svetiljke“, primeti. „Možda samo po veličini. Mada sam na galijama viđao i veće.“

„Njena posebnost nije u izgledu. Već u izvoru svetlosti. Ovom.“

Poče da pretura po komodi, a zatim izvadi jednu zapečaćenu bočicu. Kroz staklo se nazirala beličasta supstanca nalik pesku. Pažljivo držeći bočicu, primaknu je pesnikovom licu kako bi je ovaj bolje osmotrio.

„Poslednjih godina života, Elija je produbio svoja alhemijska proučavanja: ovaj prah je njegov poslednji izum. Ali nije hteo da mi otkrije sastav, već samo činjenicu da je izuzetno opasan.“

„A kako se koristi?“

„Bočicu treba prineti gorioniku i zagrejati je. Dovoljno je nekoliko trenutaka da se supstanca zapali i zasija divnim sjajem, belim i postojanim, bez treperenja, kao sunčevim.“

Dante nagonski posegnu za flašicom, ali Arigo naglo povuče ruku.

„Pažljivo, priore. Samo drhtaj ruke dovoljan je da se sadržaj uzburka.“

„Ali ako je tako kako kažete, zašto Elija nije otkrio svoju tajnu imperatoru? Nešto takvo moglo se uspešno primeniti u vojsci, za borbe u mraku!“

Arigo odmahnu glavom. „Elija je bio pristalica mira. Osim toga, ovo je jedina količina preparata koju je napravio. Samo ovo.“

„Nešto ga je sprečilo da nastavi?“

Arigo opet odmahnu glavom. Dante sačeka da nastavi, ali je filozof izgledao zadubljen u misli. Pogled mu je bio prikovan za prazninu pred njim, kao da se vratio u doba mladosti i pred sobom vidi smrknuti lik učitelja Elije. Dante ga je gledao kako ponovo, u tišini, odmahuje glavom. „Ništa ga nije sprečilo“, prošaputa. „Nije bilo potrebe da se još jednom dokazuje. *Omnia in uno.*⁸¹“

Naglo se trže kao da je zamišljeni prizor pred njim nestao. Pažljivo je vratio svetiljku u komodu i zatvorio vratanica.

„Kako vam se sviđa vino, priore? Zar ne mislite da je pravi božji nektar?“

U Prioratu, istog dana popodne

Dante je zatekao livrejisanog glasnika kardinala Akvasparte kako ga čeka. Mora da je već dugo bio tu jer je, videvši ga, hitro skočio na noge s olakšanjem na licu.

„Njegova preuzvišenost želi da primite ovo“, reče zvaničnim tonom i uruči mu pergament savijen na četiri dela i zatvoren zapečaćenom trakom.

Dante polomi pečat i na brzinu pročita: visoki prelat zahtevao je da mu se što pre pridruži u sedištu papskog poslanstva kako bi se posavetovali o poverljivim pitanjima. „Zašto ne zatraži službeni prijem u Prioratu?“ nabusito upita savijajući komad pergamenta.

„Njegova preuzvišenost smatra da je ovako razboritije s obzirom na napetost koja vlada u gradu. Njegova bi poseta sedištu Komune poprimila zvanični ton, što je bolje izbeći. Osim toga...“

„Osim toga...“

„Pitanje se tiče vas, priore. Lično.“

Dante se ugrize za donju usnu, zamišljen. Izgledalo je da mu glasnik neće ništa više reći. Na trenutak se naslađivao idejom da ga, ne bi li saznao više, baci u zatvor i podvrgne istom tretmanu kakav je imao i jadni Fabio. Ali sumnjao je da je ona lisica od kardinala nekome otkrila svoj naum. Možda je bolje prihvatiti izazov i otići u vučju jazbinu.

Sveštenik ga je pratio kroz dvorane rezidencije, koje su se otvarale jedna za drugom pretvarajući se u dugački hodnik. Zastao je na pragu poslednje i sklonio se u stranu.

Dante nastavi prema sredini sobe gde ga je čekao krupan čovek

drskog izraza lica, skrivenog iza maske licemerne dobrodušnosti. Sedeo je na malom drvenom prestolu, u odeći sa svim obeležjima svoga zvanja. Na kolenima mu je ležao kardinalski šešir sa upletenom uzicom.

„Dakle, ponovo se srećemo, gosparu Aligijeri“, promrmlja kardinal piskavim glasom, nagoveštavajući osmeh pokretom brade i podvaljka. Pruži ruku u rukavici, sa ogromnim prstenom.

Dante zakorači prema prestolu. Umesto da se sagne i poljubi prsten, stade, ruku prekrštenih na grudima. „Čuo sam da ste želeli da me vidite. Zašto samo mene, umesto da tražite prijem kod celog Saveta?“

Kardinal povuče ruku, prividno ne dajući značaj priorovom ponašanju. Jedino je gotovo neprimetnim stiskom mesnatih usana i varnicom u pogledu na tren otkrio prava osećanja. Ali mu je lice s ogromnim nosom nalik rimskim maskama brzo poprimilo uobičajeni nadmeni izraz. „Zato što je, ako treba pregovarati s nekim čovekom, delotvornije obratiti se neposredno njegovom umu, nego udovima i utrobi. A um tog Saveta ste, koliko nam je poznato, naravno vi.“

„Čini se da je moja skromna ličnost predmet pažljivog proučavanja Bonifacijevih slugu“, prosikta pesnik.

„Bonifacijeve sluge jesu sluge Crkve. Duhovne vođe Božjeg puka. I kao takvi, blagonaklono vode povereno im stado, čvrsti u veri, suprotstavljajući se vukovima koji bi da naprave pokolj među stadom kako bi zadovoljili svoju proždrljivost. Što se vas tiče...“, nastavi preteći podigavši ruku s prstenom. „Što se vas tiče, vaše je delanje već dugo vremena predmet zabrinutosti Svete crkve.“

Dante se ispravi koliko god je visok. No žmarci su mu se razmileli niz kičmu od tih reči. Morao je prisiliti sebe da se ne osvrne okolo. U misli mu se vratiše preteći obrisi ljudi u belom i crnom iz opatije, kako poput zmija ispituju sve što se oko njih događa. Bio je siguran da je Nofo, poglavar inkvizicije, blizu, možda sakriven u susednoj dvorani.

„Recite mi, dakle, šta hoćete.“

Kardinalovo lice se zadovoljno opusti. „Da čujem od vas kakva su

vam politička uverenja.“

„Kakve biste koristi vi od toga imali?“

Umesto da odgovori, prelat pruži ruku prema jastučetu nameštenom kraj stolice i uze s njega tanki svežanj papira. Pogledao je prvi list pa se ponovo zagledao u Dantea, kao da dobro poznaje sadržaj napisanog. „Vi ste ljubitelj istorije, zar ne?“ upita. Onda nastavi ne čekajući odgovor: „A zanimaju vas i oni koji bi da je prepričavaju, poput onog Bernarda kog, izgleda, često posećujete. Čovek koji pretura po stelji vremena s jedinim ciljem da izazove skandal.“

„Pripovedati strogo se držeći činjenica i beležiti događaje iz života carske porodice koja je svojim postojanjem obeležila vek – plemenit je poduhvat. Zašto ne bi dobio vaše odobrenje?“, odgovori Dante stisnutih zuba.

Akvasparta načini nejasan pokret rukom, a zatim nastavi da lista beleške. „Možda i jeste tako kako kažete. Ali ja ne želim da govorim o istoriji te nesrećne loze, već o vašoj, gosparu Aligijeri.“

„O mojoj?“, Dante nije uspeo da prikrije zaprepašćenje. „Nisam znao da je vredna pažnje.“

„A ipak je tako. Vaša je istorija od onih što bi usrećile antičke pripovedače, ali kod poštenog sveta izaziva uznemirenost.“

„A zašto?“, upita pesnik nagoni zauzimajući odbrambeni stav.

„Zato što je neobjašnjiva. A sve što je neobjašnjivo izaziva nesigurnost. A nesigurnost je klica neverovanja. A neverovanje je neprijatelj vere, vrata kroz koja se satana uvlači u ljudske domove.“

Kardinal prekide i dalje ispitujući beleške i odmahujući velikom glavom, a onda nastavi: „Kao da u vama postoje dve različite ličnosti, gosparu Aligijeri. Najpre mladi ljubavnik koji vodi veseo život, pesnik nežnih rima, vrcav i skaredan, potpuno predat snu o nemogućoj ljubavi. I ja sam čitao vaše stihove o Beatriči, ko god da je ta. Nećete valjda da poverujem kako vas je istinski poremetila izvesna... da vidimo...“ Izlista nekoliko strana. „Evo, Biče⁸² dei Portinari, sirotica koja se udala za matorog Bardija. Uistinu dirljivi stihovi, uzor svim zaljubljenim dušama. I zbilja...“

Dante uzdrhta. Kardinal ponovo zastade pa poče da lista papire kao da nešto traži.

„I zbilja“, nastavi, „ti su stihovi odmah postali moda; ostali mladi zanesenjaci preuzeli su vaš stil pevajući o svojim ljubavima tako sličnim vašoj. Dali ste svom pokretu čak i ime: ‘Verni ljubavi’, zar ne?“ Prelat ponovo začuta kao da očekuje potvrdu svojih reči.

No Dante ostade nepokretan, kao da je sleđen u jednom položaju.

„Verni ljubavi... A izgleda da postoji i vođa vaše grupe, vaš prijatelj Gvido Kavalkanti. Ili možda bivši prijatelj? Znam da ste ga proterali i pitam se zašto. Zatim ostali, sve same zanimljive ličnosti. Kao Frančesko d’Askoli, astrolog. Jeretik, slepi vođa sebi sličnih. Ili onaj Čeko Andolijeri koji je stigao do vaših kapija pošto su ga ugostili u zatvorima njegovog sopstvenog grada.“

„Govorili ste o dvema ličnostima koje navodno postoje u meni...“

„O, u pravu ste. Zato što je, iznenada, taj mladić plemenitih osećanja pre nekoliko godina otišao u Pariz da studira. No umesto da se vrati osnažen znanjem i učenošću, on najednom nestaje. A na njegovom se mestu pojavljujete vi, gosparu Aligijeri, onakvi kakvi ste sada. Neko drugi.“

„Neko drugi?“

„Neko drugi ko se, uprkos svojim navikama i očiglednoj netrpeljivosti prema prostakluku plebsa, zaputio vrletnom stazom. Svojim rečima očarava prost svet okupljen na zborovima po uglovima ulica, dozvoljava da ga biraju u beznačajne skupštine, traći svoje sposobnosti odlučujući koje ulice doterati ili kakve namete uvesti. Iz zanesenosti večnim vrednostima prelazi na druženje sa ološem, zanatlijama i trgovcima, nezadrživo hodajući silaznom putanjom. Onom koja vas je dovela dotle da postanete ništa. Zašto, gosparu Aligijeri?“

„Možda zato što je ispravnom čoveku svojstvena potreba da čini dobro, kao što su nas učili velikani“, hladno odgovori Dante.

„*Verum.*⁸³ A ko bi, onda, bili ti uzvišeni duhovi koji su vam pružili primer i podstrek? Osim, naravno, vašeg učitelja građanske odgovornosti, onog Bruneta Latinija,⁸⁴ opšte poznatog sodomita koji

je umro taman na vreme da izbegne zasluženu kaznu. I on je bio napojen na pariskim izvorima, toliko da je i svoje delo napisao na njihovom jeziku.“

„Mnogi su voleli moju otadžbinu i vredan su uzor. Farinata delji Uberti, Mosca dei Lamberti i Tegjajo Aldobrandi, među prvima.“⁸⁵

Akvasparta je stiskao kapke dok mu namesto očiju nisu ostala dva proreza. „I to bi bili vaši uzori? Jedan gibelinski vođa, nemilosrdan u svom besu, jedan nesmotreni ludak koji je svojim lošim savetima dopustio pokolj civila, i konačno, jedan sodomit – još jedan, štaviše. Izgleda da upravo takav soj izaziva vaše simpatije.“

Dante planu i preteći se primaknu kardinalu. Ali ovoga kao da nije doticao njegov bes.

Protrese mu ispred lica izveštaj koji je držao u ruci. „Znate li, gospodar Aligijeri, da ljudi iz mog sekretarijata koji su se bavili vašim slučajem imaju svoju teoriju. Zamislite, ubeđeni su da sve počinje smrću vašeg oca. Čovek čiji poslovi nisu baš uvek bili, da tako kažem, besprekorno čisti, no svakako sposoban da vam za svog života obezbedi raskošno i skupo bivstvovanje koje ste vi oplemenjivali svojom poezijom. No kad je pozvan Bogu na istinu, ostavio vas je da sami zarađujete za hleb.“

Kardinal s naporom ustade, zadihano oslobađajući krupno telo od rukohvata svog malog prestola. Zatim se primaknu prozoru pozivajući gosta da mu se pridruži. „Vidite li s kakvim se poletom odvijaju radovi u vašem gradu? Koliko je novih zdanja, novih ulica, koliko je novih radnji otvoreno? I za svaku od njih potrebna su odobrenja, dozvole, uredbe. A to košta, ako ne zlata kao u nebeskom Jerusalimu ili u Republici vaših filozofa, onda svakako makar srebra... Znam da ste bili nadzornik izgradnje puteva.“

„Tačno je. I šta s tim?“

„Nadgledali ste otvaranje novog puta prema poljima Svetog krsta“, nastavi kardinal pokazujući papire. Oči su mu bile gotovo zatvorene, kao da uopšte i ne mora da čita.

„To su bili neophodni radovi, izvedeni da bi se poboljšao saobraćaj u istočnim gradskim četvrtima.“

„Oh, upravo tako. No slučaj je hteo da se baš tamo nalazi i jedno od vaših imanja koje je od zemlje obrasle zapuštenom travuljinom jednim potezom pera pretvoreno u građevinsko zemljište za kojim ste vi Firentinci tako nezajažljivi. Slučaj, dakako. Ali slučaj je, gosparu Aligijeri, često naklonjen hrabrima, kao što nas uče nevernici po kojima ste uobličili svoja uverenja.“ Dante je pocrveneo u licu. Obuzimao ga je zaslepljujući bes. Taj masni mehur je poput smetlišta na koje su bačene sve klevete ovog prokletog grada.

Akvasparta ponovo učuta pa se uputi nazad ka stolici kao da ga je kratka šetnja do prozora iznurila. Svom težinom se sručio na svoj mali presto. „Ali ja se, gosparu Aligijeri, ne slažem sa svojim sekretarima... ne i ovoga puta. Posmatrao sam vas i prodro sam vam u dušu nepogrešivim okom koje spokoj pravedne duše daruje onima što ispravno žive. I ne verujem da vaše opredeljenje potiče od jednostavne želje da se obogatite izvlačenjem novca na osnovu vaše službe gradu. Ne. Tako bi bilo da u vama postoji potkupljiv duh ili duh iskvaren nezasitim apetitom i željan javnih priznanja. Da je tako, dovoljno bi bilo nekoliko florina da vas neko kupi, taman koliko je potrebno da se isplate vaši dugovi i vaše prostitutke. Ali u vama postoje dublji ponori.“

„O čemu to govorite?“

„Uvereni smo da ste se počeli baviti politikom kako biste ostvarili deo dugo promišljanog plana koji su smislili Verni kako bi ubacili svoje ljude u sam vrh moći gvelfskih gradova. I da će, stignu li dotle, tajno raditi na ostvarenju vašeg pravog cilja, nespretno maskiranog rimama i ljubavnim žalopojkama: otrgnuti Italiju od pravedne vladavine Crkve da bi je okovali u lance carske vlasti. Ali Crkva“, nastavi prelat ponovo ustajući, ovog puta neočekivano spretno, „Crkva je već vekovima izbegavala zmije koje su pretile da je udave od kada su naslednici Karla Velikog izneverili dogovor na osnovu kojeg im je ustupljena carska kruna. I uvek je bila u pravu. I biće u pravu i u odnosu na sitne trgovine sitnih ljudi kao što ste vi. Uzalud ste okupili u Firenci jahače apokalipse!“

Kardinal je preteći podigao prst. Od uzbuđenja se zadihao, brada i

podbradak su mu podrhtavali. Pošto je nekoliko puta zamahnuo prstom, nastavi: „Vi ćete – to je izvesno – nastradati! I sledićete u svojoj propasti prokletu gibelinsku lozu spremnu da izneveri svakog, počev od sopstvenog izvora zlobe: tog Fridriha kojem se toliko divite i kog su sami gibellini, vođeni pohlepom, ubili.“

„Šta hoćete da kažete?“

„Antihrista je ubio njegov nezakoniti sin Manfredi kako bi se dočepao krune i poseda, pošto mu je papa Inokentije obećao da će ga proglasiti kraljem Sicilije.“

„Lažete!“, raspomamljeno uzviknu prior. „Kralj Manfredi je bio plemenit i ljubazan čovek! Jedino klevete vaših slugu mogu da ga opišu kao oceubicu, ali to su samo prazne reči ispisane u vazduhu, plod vaših spleta!“

„Šta vi znate o onome što se dogodilo pre vašeg rođenja, dok ste još bili samo beznačajna mogućnost u nedokučivom Božjem umu? Šta vi znate o tome što Sveta crkva vekovima utvrđuje? Fridrih je umro od nasilja i besa, pogođen istom sataninom olujom iz koje se i pojavio kad ga je ona kurva D'Altavila rodila u Jeziju.“⁸⁶

Dante ga pogleda prezrivo. „Ako je to ono u šta verujete, trebalo bi da budem počašćen. Mali čovek kao ja u središtu tako velikog plana.“

„O, nemojte se uzoholiti čekajući ostvarenje sna, znamo dobro da vaši planovi već neko vreme padaju sve niže. Pre će biti da ste u potrazi za Fridrihovim blagom nego u očekivanju njegovog povratka. Zmija je, izgleda, negde sakrila svoja zlatna jaja, a neki veruju da znaju i gde.“

„A vi biste voleli da ste jedan od tih.“

Akvasparta se isprsi. „Crkva ima pravo na to zlato kako bi obezbedila neophodna sredstva za ispunjenje misije koju joj je poverio lično Bog: uspostaviti mir u Italiji pod duhovnim vođstvom svetog Bonifacija. Predajte nam ga i sveta vodica poškropiće vam glavu. Crkva će žrtvovati masno tele zato što je našla i vratila na put zabludelog sina.“

„Tele u zamenu za blago dogovor je koji bi se Bonifaciju svakako

dopao.“

„Bogohulniče! Vi ni u šta ne verujete.“

„Verujem u jednog Boga koji sve pokreće, a nepokretan je. Koji vlada kroz trojstvo, trojedan. Spoznatljiv ne kroz dokaze, već kroz veru i prosvetljenje.“

Kardinal prasnu u sarkastičan smeh. „Vaše bi reči mogao da potpiše i neki pataren il' albižanac.⁸⁷ Možda je istina ono što se o vama priča.“

„Šta se priča?“, upita pesnik ravnodušno.

„Da ste se u Parizu pojili znanjima s neobičnih izvora. Čak s muhamedanskih, kao Sideri.“⁸⁸

„Sideri di Brabante nije bio muhamedanac.“

„Ali je bio Averoesov⁸⁹ poštovalac, a to je dovoljno.“

Dante se približi istežući se prema kardinalu kao da hoće da ga poljubi u obraz. Usnama mu ovlaš dotaknu uvo.

„Bolja je paganska svetlost od senke vaše gluposti“, prošaputa.

Akvasparta, modar u licu, odskoči unazad. „Kajaćete se zbog svoje oholosti. Sve znamo, sve! Vi, antihristov prijatelju! Ni četiri jahača koja ga prate neće moći da vas spasu propasti kad kucne čas! A mi ćemo odlučiti kad će to biti!“

Dante slegnu ramenima. „Nek bude volja Boga, moćnog i milosrdnog.“

Tek je na stepeništu shvatio da je izgovorio paganski izraz.

Pesnik je skrenuo prema obali Arna prolazeći pored štavionica. Pokušavao je koprenom kape da se zaštiti od popodnevnog sunca i mahao je rukom pred sobom da rastera neprijatni zadah koji je dopirao iz ogromnih korita za razmekšavanje kože. Beskorisni pokreti, no ipak ih je automatski ponavljao sve dublje tonući u mlaki, lepljivi talas koji je potopio ceo grad.

Zagluhnuo od zujanja muva kojih je bila puna četvrt, nije ni primetio da se u potrazi za hladom malih bašti iza crkve Svetih apostola udaljava s puta prema San Pjeru. Izbio je iz uličice pred strmi prilaz kojim se izlazilo na Ponte Vekjo. Mesto je bilo neobično

pusto, kao da su neke čini zaustavile metež koji u svako doba dana vlada ispod lukova mosta. Samo su nagli skok jednog miša u bekstvu i senka psa-lutalice narušavali tu bolesnu nepokretnost.

Vladala je savršena tišina, načas razbijena samo krikom galeba doletelog čak s mora. Dante je jasno čuo žubor niske vode u Arnu koji je gotovo presušio. Na trenutak je pomislio da je podnevni demon izbrisao svaki oblik života. No lagani nalet vetra donese do njega zvuk ljudskih glasova.

Nekog je bilo na najvišoj tački mosta, na malom tremu ispred kapelice. Dvojica muškaraca se behu udubila u tihi razgovor. Arigo i Moner.

Uputio se se duž niza drvenih radionica, zatvorenih po završetku posla. Ona dvojica ga, izgleda, nisu primetila. Nastavili su da razmenjuju nerazumljive reči, oči u oči, da bi se zatim zagledali ka suprotnom kraju mosta, kao da nekog čekaju. Činilo se da među njima vlada neka prikrivena napetost.

Prior vide kako je Arigo stisnuo pesnice, kao da je čuo nešto uvredljivo. Približavao im se nastojeći da ne pravi buku. Rastojanje među njima smanjilo se na nekoliko koraka, no dvojica ničim ne pokazaše da su ga primetili. On je, međutim, uočio senku trećeg čoveka koji je pristizao s drugog kraja mosta. Nečujno je napredovao, dodirujući kamene blokove rubovima odore. Visok, blago lelujavog koraka, lekar Marčelo hitro se primicao strmim prilazom.

Pridružio se prvoj dvojici na sredini mosta i nijedan od njih nije izrazio nikakvo iznenađenje susretom, kao da su se po dogovoru okupili na nekom tajnom sastanku. Sledećeg trenutka do okupljenih je stigao i Dante. U misli su mu se vratile kardinalove srdite reči: možda su četiri jahača apokalipse zbilja dojahala u Firencu.

Pogledaše se u tišini, a onda Moner progovori.

„Neobično je što smo se sastali na sredini mosta gde se – kako se nekada mislilo – događaju preokreti sudbine.“

„Možda zato što je sudbini najlakše da deluje na mostu – put je uzan i beg je teži“, potvrdi Marčelo.

„A gde, kako se to kaže, đavo čeka namernike da bi ih prevario svojim trikovima“, promrmlja Dante osećajući da ima nečeg čudnog u ovom susretu.

„Ali nijedan od nas zasigurno nije ovde da bi igrao tako zlu ulogu, gospodar Aligijeri“, umeša se Moner dobroćudno.

Pesnik htede da odgovori, no uzdrža se. Njegov sagovornik se zagledao prema ogradi. Sa svog položaja mogao je da vidi ono što je nešto ranije privuklo njihovu pažnju: ostatak rimske skulpture, uzidan u ogradu. Bradata glava čudovišnih crta lica, nalik onim izvajanim na ustima oluka katedrala: dva lica jedno naspram drugog na kojima su vreme i nemar urezali duboke tragove.

„Je l' ostavlja utisak na vas glava boga Janusa, Moneru?“, upita ga pesnik. „Znak antičkog sujeverja, iz doba pritivornih i lažljivih.“

Tulužanin se zdravim okom zagleda u njega. Na trenutak se činilo da želi da mu odgovori, no samo se okrenu skulpturi.

„Naš prijatelj kao da je zadržan svime što je dvostruko“, primeti Arigo. „Možda zato što mu je priroda umanjila sposobnost gledanja, žudi za potpunosti, koju po njemu može da zadovolji samo ono što je u paru.“

Marčelo je ćutke zurio preko ograde u daljinu, prema velikoj vodenici u čijem je točku skončao redovnik, baš u visini drugog mosta. Iznenada se trže i okrenu se prema Danteu. „Možda se u samom obliku mosta krije njegova zla priroda, pre nego u onima koji ga prelaze. Zar ne mislite tako, priore?“

„Čudne su vaše reči. Svakako predstavljaju metaforu koju moj um, međutim, ne uspeva da odgonetne.“

„Možda ja mogu da vam pomognem“, reče Arigo. „Ako sam dobro razumeo, gospodar Marčelo misli na svrhu takvih građevina. U tom smislu je tačno da se u njima zadržala iskra pradavne bahatosti zbog koje smo izgubili Eden. Zato što svaki most, savladavajući prepreku koju nam je Bog postavio na putu, predstavlja uvredu njegovoj zamisli.“

„A, razumem. Vrlo oštromno razmišljanje. No, bojim se, neprihvatljivo. Zato što pretpostavlja da je Božji plan zaokružen i

nepromenljiv. Dakle, nije podložan nikakvim ljudskim uticajima. Što je u suprotnosti sa Svetim pismom, gde stoji da je Bog stvorio čoveka-gospodara koji će sebi potčiniti sve što je posle njega stvoreno. Da čovek nije mogao da potčini ni tok vode, malo šta bi ostalo od plemenitog Božjeg nauma.“

Stari lekar odmahnu glavom. „Ali upravo je u Svetom pismu rečeno: 'S drveta znanja dobra i zla ne smeš da bereš', nije, dakle, baš sve potčinjeno našoj vladavini.“

Arigo prasnu u smeh. „No izgleda da osim s tog, možemo da uberemo voće sa sveg ostalog drveća. Možemo i da ga posečemo ako je potrebno, za naše kamine. Zar ne verujete, gosparu Durante, da više smisla ima Heraklitovo mišljenje kako naši životi nisu ništa drugo do prah u vremenu, izgubljeni u vasioni kao Lukrecijevi⁹⁰ atomi?“

„Verujem da postoji neki red. Da je svet samo igra slučaja, kakvog bi smisla imala nagrada ili kazna posle smrti? I Božji bi se Sin ovaplotio zahvaljujući slučajnom događaju i umro na krstu samo usled nasumičnog spajanja atoma?“

Marčelo značajno klimnu glavom u znak odobravanja. Arigo je mirno uzvratilo: „Pa zar ne nalazite upravo u toj slučajnosti trag kosmičke lepote?“

„Možda, gosparu Arigo“, uzvratilo Marčelo. „Ali to mnoštvo kombinacija, ma koliko bilo ogromno, ne može biti beskonačno. U dalekoj Persiji, pre no što ju je Muhamed sabljom pokorio, smatralo se da će se sve dogoditi i proživeti u toku dvesta šezdeset naših vekova, da bi se zatim ponovio potpuno isti ciklus sastavljen od jednakih, samo prividno beskonačnih kombinacija.“

„Dvadeset šest hiljada godina? Taj ogromni period samo je Božji treptaj oka“, primeti Dante. „Kako bi njegova beskrajna moć mogla u nedogled ponavljati isto? I njegovo se carstvo, koliko god da je ogromno, periodično pretvara u ništavilo? A zatim se svaki put ponavlja šest dana Stvaranja sveta i početak svetlosti i hod kroz tminu?“

„Zašto ne, gosparu Aligijeri?“, odgovori Marčelo. „Sve će se

pretvoriti u ništavilo i zatim ponovo uobličiti uzvišenim ponavljanjem istog. Večni poredak biće ponovo uspostavljan.“

„To je ludost, gosparu Marčelo!“, uzviknu Arigo. „Da nisu i ove muve koje nas gnjave deo vašeg uzvišenog plana? Da li se i one ponavljaju u neprekidnom ciklusu? A s njima i firentinske mazge i magarci, koji svojom balegom zatrpavaju grad?“

„Pa naravno! I uverićete se u to!“, uzviknu starac.

Dante je pažljivo slušao. „Sve će se, dakle, ponoviti?“, prošaputa. „Čak i ubistvo Gvida Bigarelija? Ništa ne bi moglo da ga zaustavi, Marčelo? Nikakvo promišljanje, nikakav obzir? Vaše gledište osuđuje nas na večno zlo.“

Moner prekide nastalu tišinu. „Možda je i zločin deo tog poretka. On se logikom nameće nekim poduhvatima.“

„Šta ako je zločin deo nekog višeg, beskrajnog plana vrednog vaših napora da stignete do vrha, priore?“, upita ga Arigo lukavo.

„Samo ako je cilj tog plana sprovesti pravdu. Približiti zemlju izgubljenom raju. Učiniti da i na zemlji zasija iskra Božje svetlosti“, odgovori pesnik.

„Ne bih voleo da sedim pod tom svetlošću, gosparu“, reče Moner ironično. „Moje jedno oko ionako je preosetljivo na preterani sjaj i više mu odgovara prigušeno svetlucanje zvezda.“ Dante ne odgovori i nastavi da ih pomno posmatra, ubeđen da njihove reči kriju dublji smisao. Ne, njihov susret nije bio slučajan kako su želeli da izgleda. Možda je svojim dolaskom pokvario neki tajni dogovor. Ili izvršenje nekog plana. Ili potvrdu nekog saučesništva.

Možda su čak i nastavili svoj razgovor pred njim, prikrivajući ga filozofskom raspravom i podsmevajući mu se. Na tren pomisli da im otkrije svoja razmišljanja i upita ih za razlog takvog ponašanja. Ali zajedno su bili jači: ako su mu sumnje opravdane, pritisne li ih, štitiće se međusobno i onemogućiti mu da otkrije istinu. Bolje je da sačeka i svakog pojedinačno uhvati u mrežu.

„Ništa neće sprečiti kažnjavanje ubice!“, uzviknu na kraju. „Videćete“, dodade, podižući kažiprst. Uzmaknu jedan korak pa se odlučno okrenu i ode bez reči.

Iza sebe je osećao tišinu pritisnutu nelagodnom. Ili je to bio samo nemi podsmeh, ljutito pomisli udaljavajući se.

U Prioratu

Zapovednik straže zadihan stade na vrhu stepeništa da bi povratio dah. Zatim odlučno pristupi prioru. „Ima novosti, i to velikih. Moji su ljudi došli do poverljive vesti tokom kontrole tezgi na tržnici.“

Dok su izvlačili novac da bi zažmurili pred krađama i prevarama koje se javno čine, pomisli Dante. „Kažite.“

„U gradu je jedan opasan gibelin. Izgleda da je došao sa severa da se sastane sa svojim prijateljima kako bi potom naneli neku štetu našoj Komuni. Čekam da mi otkriju njegovo skrovište, i uhvatiću i njega i njegove saučesnike. Ono što ste videli u Stinkama nije ništa prema onom što će mu se desiti ako ga se dočepam.“

„A ko je taj opasni demon?“, upita pesnik prekrstivši ruke.

„Neki stranac, iz Francuske, verovatno. I mislim da znam ko bi mogao da bude. Verujem da biste rado prisustvovali njegovom hapšenju. Čim...“

Dante odlučno podignu ruku. „Ono što sam video u Stinkama dovoljno mi je da preporučim oprez, vama i vašim udvoricama. Firenca je slobodna zemlja u kojoj svaki čovek, bilo da je ovde rođen ili da je stigao sa strane, ima pravo da ne bude zatvoren bez sigurnih dokaza krivice. Potrebno je, dakle, mnogo više od pijačnih glasina da biste nekog bacili u lance.“

Zapovednik straže pomodreo je u licu. „Ali on je gibelin...“, pobuni se prigušenim glasom.

„Ništa ne preduzimajte, to je naređenje. I obaveštavajte me o svemu. Ja ću vas izvestiti kad i ako bude potrebno reagovati.“

Rekavši to, Dante mu okrete leđa i pođe prema vratima praćen njegovim srditim pogledom.

Kasnije istog dana, u Palati papskog poslanstva

Zapovednik straže ušao je u kardinalovu sobu gotovo puzeći. Primakavši se krupnoj, mlitavoj Akvaspartinoj figuri, pognu se da mu poljubi prsten s takvim žarom kao da hoće da ga proguta. Kardinal nadmeno odmaknu ruku i dade mu svoj blagoslov ispisujući mu znak krsta na čelu.

„Tražili ste da govorite sa mnom. Dobro, šta mogu da učinim za vas?“

Čovek se ponovo pognu, a onda se nakašlja. „Potreban mi je savet, vaša preuzvišenosti, o vladanju u poslu kako bi moja dela uvek bila po volji Crkve.“

Visoki prelat jedva primetno klimnu glavom u znak odobravanja.

„Moji ljudi su otkrili vođu gibelina, skrivenog u Firenci. No čini se da firentinske vlasti nisu toliko savesne da bi sprečile njegova štetna dela. Naređeno mi je da čekam, a mogao bih kratkom istragom da mu otkrijem skrovište. Posavetujte me.“

„Dante Aligijeri“, prosikta kardinal, a oči mu se pretvoriše u dva proreza. „Opet on.“

Zapovednik straže potvrdi.

„Ljubav koju papa Bonifacije gaji prema odanim gradovima sprečava me da utičem na zbivanja u vašem gradu“, objasni Akvasparta, „i loše bih, dakle, postupio kad bih vam savetovao da se oglušite o naređenje firentinskih vlasti. Čak iako se iza takvog naređenja možda krije glava otrovnice. Čak i ako takvo naređenje vređa opreznost i niko vam, stoga, ne bi mogao zameriti što delate u suprotnosti s njim.“

„Ali, vaša preuzvišenosti... Morao bih makar da imam odobrenje ostalih priora...“

„Imaćete ga. I možete se, u svakom slučaju, pozvati na nužnu odbranu. Nemoguće je od čoveka koji je u opasnosti zahtevati da se ne brani: *nemo ad impossibilia tenetur*⁹¹ A mi ćemo podržati vašu akciju.“

Kardinal snažno zapljeska rukama. Iza zastora se pojavi turobna

figura poglavara inkvizicije. Nofo Dei se, umesto da najkraćim putem priđe kardinalu, kretao uza zid kao da želi da izbegne sunčevu svetlost koja je dopirala kroz prozor. Zatim se, skrivajući ruke u širokim rukavima crne i bele mantije, pokloni pred Bonifacijevim čovekom.

„Ovaj dobri čovek došao je da vas uveri u svoju odanost. Izgleda da je uhvatio nit spletke koja nas brine. Pomozite mu, dajte mu podatke o krajevima klupka. Ko zna, možda će uspeti da ga razmrsi.“

Nofo se nakloni i dade zapovedniku znak da ga sledi. „Slušajte dobro ono što će vam reći“, naredi kardinal zapovedniku straže dok se ovaj udaljavao hodajući unazad.

Nakon policijskog časa

„Otkud toliko zanimanje za statuu boga Janusa?“

U gostionici *Andeo* sobe su opustele. Dante je ispitivao Maneta o Francuzu. Čitavo popodne razmišljao je o onom što je čuo tokom razgovora na mostu. O nečemu što mu je pobudilo sumnju. I sad je proklinjao sebe što nije odmah razjasnio to pitanje, umesto što je otišao iznerviran njihovim izazivanjem, poput kakvog glupavog seljačića.

„Nije više ovde, priore“, odgovori gostioničar. „Izgleda da se premestio u drugu gostionicu“, dodade tonom koji je otkrivao povređen ponos.

Dante je, po navici, štipkao usnu. „Nije rekao zašto odlazi?“

„Ne. Možda moje skromno boravište ne odgovara prefinjenim strancima i ja ne zaslužujem njihovo poverenje. Otišao je u društvu dvojice neznanaca.“

„Stranaca?“

„Nisu ni reč progovorili. Ali kladio bih se da jesu stranci.“

Dante se oprostio od gostioničara. Šta mu sada valja činiti? Bio je zabrinut. Naslućivao je da je možda Francuz tajanstvenog ponašanja

i blagonaklone ljubaznosti otmenog francuskog gospodina, najupućeniji u zaplet. Ako je on nestao, zločini će zauvek ostati pokriveni tamom.

Sporim korakom, gledajući u zemlju, uputio se uličicom iza Santa Marije Madore. Pažnju mu je privukla dupla senka pred njim. Dvojica muškaraca hodala su jedan pored drugog nedaleko ispred njega.

Sudeći po odorama rekao bi da su stranci, ali nešto mu se na učini njima poznatim. Pratio ih je u stopu, radoznao. U međuvremenu je grozničavo pokušavao da se seti šta mu je u vezi s njima poznato.

A onda mu je sinulo. To su ona dvojica iz Čekerinove krčme koji su sedeli izdvojeni kao da ne pripadaju tom izopačenom okruženju, a potom su mu i pomogli da pobjegne.

Ubrzao je korak i sasvim im se primakao u trenutku kad su se približili starom rimskom bunaru.

„Pozdravljam vas, gospari“, oslovi ih preprečivši im put.

Oni stadoše, iznenađeni. „Poznajemo li se?“, upita viši posle kratke nelagode.

„Ne sećam se da sam vas ikad video“, ubaci drugi hitro se osvrnuvši kao da hoće da se uveri da je pesnik sam.

„Ne brinite, nema nikog sa mnom. Moram, međutim, nešto da vas zamolim.“

Stranci su zurili u njega u tišini, držeći se i dalje oprezno. „Verujem da imamo jednog zajedničkog prijatelja. Možda i više od jednog. Mislim na gospara Monera.“

Dvojica su i dalje stajala u tišini, ravnodušni kao da im to ime ništa ne govori.

„Siguran sam da znate o kome govorim. Recite mu da ga moram videti i da ću ga čekati sutra uveče posle večernje službe, iza Krstionice.“

Stranci ne rekoše ništa. Gledajući ga i dalje ravnodušno, kratko klimnuše glavama i produžiše put zamakavši iza krivine.

Prior ih je pratio pogledom sve dok nisu nestali. Mislio je kako je lako u njegovom gradu nestati s vidika, kao da su zidovi kuća

podignuti prema nekom đavolskom nacrtu a ulicama stvarno kruže paganski đavoli koje je Moner navodno video na Istoku.

U Prioratu, u noći 13. avgusta

Obuzeo ga je nemir. Protresao ga je osećaj moralne slabosti i otupelosti izazvane prenadraženim čulima. Proganjao ga je neuhvatljiv Amarin lik, jedva osenčen, kao površina udaljenog meseca.

Tumarao je po sobi milujući mislima obline divnog tela koje je nazreo onda na kolima i osećao napetost koju nije uspevao da pretoči u reči, iako je uporno pokušavao da je pretvori u stihove. Snažno udari šakom o sto. Jak bol ga je načas vratio u stvarnost, odagnavši erotska maštanja.

Stideo se tih misli. Ali zašto, na kraju? Ljubavno osećanje dokaz je plemenitosti duha i samo će uzvišeno srce ispunjeno vrlinom osetiti ljubav, pretvoriti nedostojnu telesnu žudnju u stanje ushićenosti... a morao je da je ostavi onom pokvarenjaku Čeku Anđolijeriju i njegovim skarednim igrama reči?

Možda baš ovoga časa Sijenčeve ruke puze po njoj koristeći pomrčinu i njenu usamljenost. I morao je da dopusti da u njegovom gradu jedna devojka bude izložena možda i nasilju a da niko u njenu odbranu ne izgovori čak ni ljubaznu reč.

Naglo zaklopi tablice i skoči na noge.

Gradske ulice behu opustele. Dobro je znao pravac kretanja noćne straže, čiji je jedini cilj da zaštiti kuće značajnih porodica. Bez problema je izbegavao susret osluškujući zvuk njihovih ritmičnih koraka u daljini.

Stigavši do opatije, još jednom pogleda niz ulicu kako bi se uverio da nema nikoga. Pošto se primakao uglu građevine, učini mu se da čuje neki metalni zvuk i korake koji se žurno udaljavaju. Pritajio se da bolje čuje, ali ponovo je zavladała savršena tišina.

Tek tada otvori mala vrata. Crkveni brod je, osim visokih prozora oivičenih mesečevim sjajem, bio u potpunom mraku. Stiže do vrata riznice i uđe unutra.

U prvoj sali nije bilo nikoga. Brzo se pope uz stepenice, do hodnika iz kojeg se ulazilo u stare sobe. No ni tu nije bilo žive duše. Žena i Čeko kao da su nestali. Možda su pobjegli.

Obuzeše ga pomešana osećanja. Umirivala ga je pomisao da su negde daleko. To bi značilo da su odustali od plana da obmanu Firentince. Griža savesti zbog prikrivanja zavere konačno je malo popustila. Ali slabila je i nada da će otkriti ubicu. Sad kad je Brandano mrtav a njegova saučesnica nestala, prekinula se nit fine mreže senki i nagoveštaja.

Ali ispod površine trezvenog razmišljanja izjedalo ga je razočaranje: nikada više neće videti tu ženu koja mu je zauvek izmakla.

Uto ugleda svetlost na malom prolazu u dnu stepeništa kojim se izlazilo na vrh opatijske kule. Srce mu se popelo pod grlo dok je trčao gutajući pred sobom uske spiralne stepenike. Kročivši na poslednji stepenik, stade zadihan ispod grubo ozidanog luka kroz koji se ulazilo u zvonik osvetljen čkiljavim plamenom sveće u zidnoj niši. Okačeni o tavanaške grede, još su visili točkovi starih zvana, a neko je ispod njih poređao jastučice. U savršenoj noćnoj tišini mogao je da čuje disanje figure opružene na sklepanom krevetu, pokrivena velom od organdina. Njene obline... Žena se u tom trenu, duboko dišući, promeškolji u snu i okrete se na bok otkrivajući leđa.

Nežna oblina kukova zablistala joj je u punom sjaju. Izgledala je kao da sanja. Sklopljeni dlanovi počivali su joj među preponama nežno, jedva vidljivo dodirujući stidnicu. Kao da hoće da je zaštiti.

Psiha u očekivanju Erosove ruke, uzbuđeno pomisli Dante, dok se Amara ponovo trznula u snu razmaknuvši noge senzualnim pokretom. Prvi put je gledao to telo u potpunom sjaju koji je do sada samo naslućivao pod haljinama.

Polako se približi dodirujući ivice kreveta. Pod treperavom svetlošću lagana tkanina izgledala je kao da se pokreće. Zadrhta i

protegnu ruku polako joj otkrivajući telo. Amara mu se ukaza jasno, bleštava poput figure od slonovače.

Vrelina mu se širila utrobom i disanje mu se ubrzalo. Žena se ponovo okrenula u snu izlažući njegovom pogledu nežna bedra. Trzanje kapaka pokazivalo je da se budi iz sna. Zatreptala je nekoliko puta staklastim očima; zatim joj, posle stidljivog nagoveštaja straha pred čovekom nagnutim nad njom, na licu zaigra tajanstveni i daleki osmeh sličan onima koje je Dante viđao na skulpturama antičkih boginja.

Amara se nakratko zagleda u njega a onda polako raširi ruke. Prior pade pred njom na kolena. Osetio je na potiljku njene ruke, a zatim mu je nežno privukla lice svojim poluotvorenim usnama.

Usta su joj mirisala na san i med. Dante se žudno prepusti poljupcu pokušavajući da ugasi osmeh koji mu je i dalje lebdeo pred očima. Udišući njen dah, lagano je razvezivao trake koje su joj pokrivala grudi. Bradavice joj se, ukrućene od uzbuđenja, oslobođene uspraviše prema njemu.

Kad je počeo da uklanja trake koje su joj stezale stomak, Amara ga neočekivano snažno zgrabi za ruku zaustavljajući ga. Zatim polako ustade jednako mu vrhovima prstiju držeći ruku na odstojanju. On zakorači prema njoj pokušavajući da dohvati telo koje mu je uzimalo, ali ona ponovo izbegnu dodir sklonivši se u ugao sobe, blizu plamena sveće.

Najzad, sporim pokretom nalik plesu, sama razveza poslednje trake koje su joj još pokrivala stomak, pokazujući mu svoje nago telo. Dante prinese ruku ustima, zinuvi u čudu.

Pred njim se ukazalo stvorenje božanskog obličja, Ovidijevo čudovište, muškarac i žena istovremeno, živi albino-hermafrodit koji kao da je slavno zakoračio sa stranica *Metamorfoza*.

Pesnika obuze vrlo čudno osećanje užasa i želje. Uzmaknu prema vratima, ali se zaustavi na pragu. Stvorenje je raširilo ruke otkrivajući bledilo celog tela. Velika ptica bez perja. Tako zacelo izgledaju anđeli kad u slavu Boga načine krug oko njega, visoko na nebesima, pomisli.

Stvorenje se opet pokrenu pozivajući ga, a onda mu tako obnaženo priđe i pomilova mu lice rukom hladnom i belom kao sneg. U Danteu su se smenjivale privlačnost i odbojnost. Mekoća dodira i nežnost pogleda otkrivali su zaljubljenu ženu. Ali dok mu se Amara primicala, sa užasom primeti da se i muško obeležje tog stvora uzbuđuje.

Nemoćan da reaguje, Dante shvati da je podeljen između dve želje, kao i čudovište koje je pružalo ruke prema njemu. Onda snagom volje dograbi organdinski veo s kreveta i nežno ga obavi oko tog snežnobelog tela, savladavajući želju da ga stisne uz sebe i uzme. Pošto joj je nagost pokrivena, nestalo je i njeno dvoličje i Amara je ponovo postala žena, istom magijom koja ju je čas pre pretvorila u muškarca.

I dalje zaprepašćen, Dante izlete iz sobe i ne osvrćući se. Nalete na Čeka koji je stajao u dnu stepenica skrštenih ruku. Pesnik bez reči prođe izbegavajući njegov sarkastični pogled.

Bio je siguran da Sijenac sve zna i da mu se podsmevao. Ali doći će vreme da izravnavaju račune, reče u sebi gutajući uvrede koje su mu navirale na usne.

Druge misli su ga sad zaokupljale. Zbunjenost i nemoćni bes ublažavali su mu uzbuđenje i ponovo je nadvladao glas razuma. Amara je muškarac... takođe. A šta ako je upravo ona, u svom muškom obličju, onaj kog čekaju, Fridrihov naslednik koji treba da obnovi njegov presto? Bernardo nije znao ili nije hteo da mu nagovesti pol naslednika. Možda zato što nije ni znao je li Bjanka Lanča podarila imperatoru dečaka ili devojčicu? Ili stoga što su se oba srela u jednom nasledniku i novi bi imperator na presto popeo obe svoje prirode?

Odmahnu glavom kako bi udaljio tu bolesnu zamisao. Amara nije imala više od dvadeset godina, a da je ponikla iz imperatorovog semena imala bi najmanje pedeset. Ali ni u to više nije bio siguran. Zar nisu upravo njegovi učitelji, veliki antički pisci, pripovedali o mitološkim bićima koja su imala dar da večno žive?

Istrča na ulicu poput ranjene zveri u potrazi za svojom jazbinom.

U Prioratu

Dante nervozno presavi list na kom je ispisao svega nekoliko redova. Pogleda tanki svežanj hartije koji je ležao na stolu: uskoro će se istrošiti, a ne zna može li da nabavi novi. Ponovo će morati da piše samo u mislima, koristeći se knjigom sećanja.

Probode ga oštar bol u slepoočnici. Snažno stisnu kapke čekajući da se oblak vatrenih iskri razide.

Dok je pesnicama pritiskao kapke, učini mu se da je primetio neko kretanje iza vrata i nečiju ruku kako dodiruje zasun. Ali nije imao snage da se okrene. Kad je konačno uspeo, ugledao je nepoznatog posetioca oslonjenog o dovratka.

„Pjetra... ti?“, prošaputa prepoznavši napokon njenu vitku figuru. Plamičak koji je goreo na stolu jedva da ju je doticao svojom slabom svetlošću. „Kako si ušla?“

„Lađine žene uvek nailaze na otvorena vrata. Imam prijatelje čak i među tvojim stražarima“, odgovori ona smejući se prostački.

Dante s naporom ustade i približi se devojci. Pruži ruku da joj pomiluje lice, no ona se izmaknu kriveći glavu u stranu.

„Ne dodiruj me. Nisi platio.“

Pesnik pusti da mu ruka padne niz telo. Devojka je zurila u njega zelenim pogledom utonulim u vasijske dubine. Slapovi tamnih kovrdži koje su joj slobodno padale preko ramena, uokvirivali su joj lice. Učini mu su da joj oči blago sijaju, pogođene tananim zrakom plamena sveće. Duh nežne Amare nakratko nadvlada i sakri te grube crte.

Pjetra je pažljivo proučavala njegov grozničav izgled. A onda prasnu u vulgaran smeh. „Znači tako, ipak si pokušao s onom ženom? Čak i s njom?“ Ponovo se podrugljivo smejala. „I? Je 1' ti se svidelo, kaži?“

„Odlazi“, prošaputa Dante, zgađen.

„Zar ne bi želeo jednu pravu ženu kako bi zaboravio onu drugu?“

Mali, prav, zatupast nos i tanke usne naglašavali su njen mačkasti izgled. Lagana tunika obavijala joj je dečaćko telo uskih bokova i širokih ramena. I dalje je stajala uza zid, izvijenog tela, isturenih malih grudi preko kojih se zategla laka tkanina. „Ne dodiruj me“, ponovi ispruživši ruku ispred sebe kao da određuje granicu među njima. Zatim pogleda okolo po sobi pa zadrži pogled na rasturenim papirima. „Opet reči. To je jedino što umeš. Da se služiš rečima.“

„Reči su uteha usamljenom muškarcu.“

„Ti želiš da budeš sam zato što se plašiš da ćeš biti ostavljen“, odbrusi mu Pjetra prezrivo. Dante htede da joj odgovori, ali ga je ona preduhitrila. „Reči usamljenika.“ Dograbi jedan list papira i besno ga baci na pod. „Silne beskorisne reči.“

Vatreni ujed stezao je pesnikovo čelo. Zatetura se i pade na krevet.

Pjetra ga je pratila pogledom. „Opet ta tvoja bolest?“, upita ga hladno.

On joj ne odgovori. Devojka se približi dodirujući mu dojkama čelo. Zatim provuče ruku iza njegovog potiljka i nežno mu privuče glavu uz svoje telo, prstima mu prelazeći po vratnim žilama. Dante oseti u nozdrvama miris njene kože, mešavinu jeftinih mirisa kupljenih na drugoj obali Arna, što su loše prikrivali kiselkasti zadah koji joj se peo iz stomaka. Zažmuri prepuštajući joj se kao što se dete prepušta majčinom zagrljaju. Suze su ga pekle u očima, a jecaji su mu protresali grudi. Onda oseti vrelinu kako mu se širi utrobom.

Podiže lice. Pjetra prestade da ga miluje i prisloni usne uz njegove. On joj pritisnu usne svojim dugom je ljubeći dok su mu ruke klizile uz njene noge zadižući joj tuniku sve do stomaka. Ljubio joj je čvrstu kožu posutu bledim pegicama, a onda je povukao k sebi na krevet, strgao joj odeću i uronio u njeno telo kao u mračno more.

Nije znao koliko je dugo ležao nepokretan. Nalaktivši se na krevetu, devojka ga je zagonetno posmatrala.

„Pjetra... ja...“

„Ništa ne govori“, prekide ga prostitutka prstima mu poklapajući

usne. „Ne moraš uvek sve da pokvariš svojim rečima. Ništa mi više ne govori“, mrmljala je ljubeći ga ponovo. Ali poljubac joj je bio hladan. Kad su razdvojili usne, učini mu se da devojka još samo sprovodi pravila svog zanata.

„Zašto si došla?“, tiho je upita.

Umesto odgovora, ona slegnu ramenima. „Ko zna? Možda mi je došlo da te vidim.“ Oblačila se na brzinu, već zadubljena u neke druge misli. Na vratima se okrete prama njemu. „U opasnosti si. Ti i ostali koji su s tobom u poslovima“, reče.

„O čemu pričaš?“

„Znaš ti dobro. Lađa je sve ispričala inkviziciji. Govorili su o tebi.“

„Šta si saznala?“

„Mogla sam da čujem tek ponešto. Ali ti moraš da bežiš“, dodade devojka s iznenadnom iskrom nežnosti u očima. „Rekli su da je tvoj plan otkriven. Pominjali su 'proketo dete'.“

Dante je stiže i zgrabi je za ruku. „Jesi li sigurna? Tako su rekli?“

Ona se istrgnu i pobeže niz trem.

Ostavši sam, prior je počeo grozničavo da razmišlja. Dakle, Akvasparti je poznata zavera kojom nameravaju da vrata carsku dinastiju? Da li zna i ime prokletog deteta? Možda i ne zna, budući da je od njega tražio priznanje; bio je siguran da Dante zna tajnu. Je li moguće da stvarno poznaje sve delove tajne i da je jedini koji to još ne shvata? Zar je uistinu žrtva takve ironije sudbine?

8.

13. avgusta, popodne

Mora da je, iscrpljen, neosetno utonuo u san. A imao je utisak da je tek sklopio oči prepuštajući se zbrkanom komešanju zvukova i slika koje su lelujale nad drvenim podom. Činilo mu se da mu se pod nogama otvaraju grobnice davno umrlih i sahranjenih pod crkvom i da su im sene doprle sve dotle da bi ga posmatrale i podstakle na delanje. Kad je ponovo otvorio oči, soba je bila preplavljena svetlom. Osvrnu se oko sebe, još zamagljene svesti, pokušavajući da izračuna proteklo vreme na osnovu visine sunca. Zvezda je već prešla zenit i spuštala se prema zapadu. Ustade na brzinu, nastojeći da sredi misli.

U međuvremenu su zvuci i glasovi oko njega već postajali određeniji. Ispod trema je vladao metež. Prišao je vratima i širom ih otvorio.

Na ulazu se pojavi zadihani stražar. „Dođite, priore! Desilo se još jedno ubistvo!“

„Gde?“, uznemireno upita Dante i strmoglavo izlete iz sobe.

„Kod Svetog krsta. U kući majstora Alberta Lombardijca.“

„Šta se dogodilo?“

„Čovek je... majstor... Ubijen je u svojoj radionici, dođite!“

Prior potrča osećajući kako mu srdžba truje krv. Stražari pokušашe da krenu za njim i oslobode mu prolaz kroz svetinu, ali su ih duga koplja usporavala te se Dante posle nekog vremena nađe sam pred ulazom u radionicu. Obliven krvlju, majstor je ležao na podu ispod alata i dalje uredno poređanog na radnom stolu. Koliko je Dante mogao da proveriti po sećanju, činilo je da ništa nije dirano. Ni kuća ni sanduci u njoj ne behu obijeni, kao da ubicu nije zanimao njihov sadržaj. Onaj ko je ubio ništa nije odneo.

„Gde je Amid, njegov sluga?“, upita vojnika koji je stražario pred vratima.

„Pobegao je pošto je ubio svog gospodara. Cela straža iz četvrti mu je za petama. Neće daleko stići“, nadmeno odgovori zapovednik straže. „Već smo proverili, sve je tu. Gore se, u spavaćoj sobi, nalazi jedna mala kasa puna florina. Nije ga ubila lopovska, već osvetnička ruka njegovog sluga.“

Danteovo lice se iskrivi u neodbravajuću grimasu. Ako su se vojnici namerili na to nevinašce, ništa neće moći da ga spase, ogorčeno pomisli. Čak ni njegov priorski autoritet, koji je ionako odbrojavao poslednje dane. Ugleda u uglu tepih za molitvu i na njemu knjigu.

Podiže knjigu i dalje gledajući okolo. Onaj ko je ubio *mechanicusa* s dva uboda u grkljan morao je tražiti nešto sasvim drugo. Obradovao se setivši se kako je bio dalekovid i sklonio mehanizam na sigurno.

Grozničavo je razmišljao. Majstor Alberto nije bio uključen u zaveru, pa ipak je njegova smrt zasigurno vezana za tajanstvene niti koje neko plete u Firenci, za nešto vezano za imperatorovu smrt. I za mehanizam koji je ponovo sastavio.

To što ubica nije preturao po laboratoriji znači da je znao da je mašina negde drugde. Zašto ga je, onda, ubio? Postoji samo jedan logičan odgovor: hteo je da liši života jedinog čoveka sposobnog da stvori sličnu napravu. Više je hteo da ugasi tajnu nego Albertov život.

Ubica? Pogleda naglo majstorove povrede, tako slične ranama ostalih ubijenih. Zašto misli da je u pitanju jedan ubica? Izgledalo je da su sva ubistva izvršena na isti način – dva udarca zadata jedan za drugim, od kojih je samo jedan smrtonosan. A šta ako u stvari postoje dva počinioca? Dvojica muškaraca naučena da napadaju u paru, istovremeno, s različitih strana tako da žrtva ne može da se odbrani. Naviknuti da dele smrt kao što su izvesno spremni da dele i sve ostalo: hleb, konja, ženu... U glavi mu se začu iznenadna misao. Haotični komadići slike počеше da poprimaju konačan oblik: vratio se u sećanjima razgovoru na mostu. I svim njegovim neobičnim učesnicima. Sigurno je moralo biti tako. Pred očima mu zatitra Janusova statua.

Ako je uistinu tako, onda možda još nije kasno da prekine lanac užasnih događaja. Naglo ustade dok ga je stražar pratio nesigurnim pogledom.

Stigao je u gostionicu *Anđeo*. U prizemlju nalete na gostioničara, koji je presipao vino iz ogromnog krčaga.

„Je li gospodar Bernardo gore?“, upita ga u prolazu, već zakoračivši na stepenice.

„Nije, priore, nedavno je izašao. Mislim da ga je neko čekao napolju.“

„Niste videli ko je to bio?“

„Ne. Gospodar Bernardo je izgledao kao da je bolestan. Pitao me je da li ga je neko tražio, odgovorio sam mu da nije, a onda je seo i tražio da pije. Ali videlo se da nekog čeka. Svaki čas je ustajao i izvirivao kroz vrata. Onda je, poslednji put prišavši vratima, načinio pokret kao da se pozdravlja i otišao. Ali nisam video s kim.“

Dante zamišljeno klimnu glavom pa nastavi prema sobici na prvom spratu. Vrata su ostala otključana kao da Bernardo ne mari mnogo za svoju imovinu. Možda je verovao da nijednog lopova neće zanimati ispisane hartije ili da u gradu lopova nikom ne treba znanje, mislio je Dante s gorčinom.

U sobi stvarno nije bilo ničeg što bi se moglo ukrasti. Samo je, uz dno kreveta, ležao skromni sanduk s nešto odeće od grubog sukna. Bernardo je, izgleda, u žurbi ostavio započeti posao: *Res gestae Svevorum*. Na stolu je ležala otvorena tanka knjiga u povezu, a uz nju nekoliko razbacanih listova i mastionica.

Počeo je naglas da čita. „*Ova knjiga se zove Cronica federiciana*⁹² *i govori o mom vladaru, svetskom čudu...*“, Dante načas podiže pogled, a potom se vrati pergamentu. „...kog ja, biskup Majnardino, sretoh i u sećanje pravednima ostavljam: počeo da popunjavam u godini otelovljenja Isusa Hrista MCCLV.“⁹³ Pesnik je prekinuo čitanje, iznenađen. „Majnardinova Hronica...“, promrmlja. „Veliki Fridrihov biograf. Dakle, uistinu je postojao. Bernardo nije lagao.“

Hitro prelista stranice još brže preletevši preko godina imperatorovih poduhvata i slave. Gotovo čudesno rođenje u Jeziju,

borba za krunu, veličanstveni ulazak u Jerusalem, grad stotinu kula, pobeđe i porazi, nezasita želja za znanjem i sjaj njegovog dvora. Njegovi stihovi...

Pogleda zatim poslednje strane. Svečana biskupova proza pripovedala je o imperatorovom kraju na način antičke tragedije. Teška bolest, lažna nada u ozdravljenje izazvana prividnim oporavkom. Mračne spletke ispletene strastima i suparništvom, oko njegove samrtne postelje. Zatim sa čuđenjem pročita rečenicu koju je Majnardino pribeležio gotovo usput: „...Fridrihu donesoše vest o smrti jednog sinčića, franjevačkog iskušjenika. I Fridrih ga je oplakao.“

Zatim se biskup u tekstu vratio događajima s dvora. Dante stade da razmisli grickajući usnu. Da li bi to moglo da bude dete Bjanke Lanče? Ali ako je mrtav, u koga su onda gibelini polagali nade? Čitav rimski poduhvat zasnivao se na harizmi carske loze. I da li je mogući povratak antihristovog roda ono od čega je strepeo kardinal Akvasparta?

Nastavi oduševljeno da čita. Stranice bola i slavnih dela, koje mu je um upijao kao što žedan ispija vodu. Konačno, na kraju rukopisa, Majnardino je opisao imperatorovo trovanje: *ubi ga ruka nedovršenog čoveka koji je bio...*

Dante okrenu list očekujući nastavak teksta na poledini. Ali list je bio prazan: poslednji redovi teksta u vrhu lista nestali su s pažljivo iscepanim pergamentom tako da se zauvek sakrije ime ubice. Ko je iscepao deo lista? I pre svega – zašto?

Ako je neko želeo da zaštiti ubicu, zašto nije istrgnuo ceo list ili uništio čitavo delo? Zašto se zadovoljiti skrivanjem identiteta zločinca, kad se mogao izbrisati svaki trag o tome da je zločina uopšte i bilo?

Ili je to delo samog Bernarda, rešenog da ostane jedini čuvar strašne tajne? Ali zašto bi – ako je bio nadomak objavljivanja svoje knjige – uništio upravo onaj njen deo kojim potvrđuje svoja otkrića?

Moraće po svaku cenu da nađe istoričara. Osvrnulo se oko sebe tražeći negde odgovor na sumnje koje su ga razjedale. Načas je bio pomislio da je blizu razrešenja tajne. Ili bar blizu da otkrije krivca i

njegovog saučesnika.

Ali Bernardov nestanak zadao je nov udarac njegovoj teoriji. Ako je upravo on jedan od ubica, sad je sigurno već daleko. Bio je obeshrabren. Osim knjige, u sobi nije bilo ničeg vrednog, ničeg za čime bi jedan begunac žalio. Ako je, međutim, njegova teorija pogrešna, Bernardo je u ovom času na korak od smrti i s njegovom smrću zauvek će biti izgubljena i poslednja mogućnost razrešenja zagonetke.

Izađe na stepenište u nadi da će ugledati istoričarevu senku zla.

Neko je sedeo za zajedničkim stolom u prizemlju.

Dante siđe i primaknu mu se tiho s leđa.

Ali je ovaj nekako osetio njegovo prisustvo. „Dobro došli, priore. Pridite“, šapnu mu.

Pesnik odustade od opreznosti. Prođe s druge strane stola i stade pred Marčela. Lekar je sedeo nepokretan, sklopljenih očiju, s velikom sveskom ispred sebe. Na uglu stola stajao je peščani sat: sav pesak se sakupio u donjoj komorici, kao da je čovek već dugo zanet svojim poslom.

„Vi, izgleda, vidite i u mraku, kao mačka“, uzviknu Dante iznenađen.

„Imate lak korak koji stvara vrlo karakterističan zvuk.“

Prior se neznatno pomeri duž stola pokušavajući da pod slabim svetlom sveće pročita šta je Marčelo napisao.

Starac, jednako žmureći, nervozno prasnu: „Prestanite da se movate okolo i sedite za moj sto. Jeste li napokon našli nit vodilju zamršenog klupka sumnjivih znakova o kojima ste pričali?“

„Ne, nisam još.“

„A jeste li rekonstruisali plan načinjen prema zamislama velikog Fridriha? Šta se krilo u toj glavi pre no što ju je stigla smrt?“

Dante obori pogled grickajući usnu. „Ne znam“, priznao je.

„Za ime Božje, gosparu Durante, koliko li su vas morale koštati te dve jednostavne reči!“, starac pobedonosno uzviknu i naglo otvori oči. „Ali dovoljne su da svedu vašu oholost na ljudsku meru. 'Ne znam'! Uklešite ih u bronzu i okačite pred svoja vrata!“

Dante stisnu pesnice svladavajući poriv da ustane i ode. „Reklo bi se da vi znate mnogo više od mene“, prosikta zauzvrat.

Starac dohvati peščani sat i okrenu ga. Ublažio je izraz lica kao da traži oprostaj zbog svog sarkazma. „Proteklo vreme, viđeno i izmereno, pruža veru u pouzdanost znanja“, dodade dobrodušno.

Dante slegnu ramenima. „Pouzdanost znanja!“, ponovi jetko. Naslonio se na sto i uhvatio se za glavu. Zurio je u pesak koji je oticao. „To nije ništa do varka, baš kao što je i vreme samo varka i naših čula“, dodade tužno. „Gledajte ova zrnca. Baš kao i ona, i zrna našeg vremena osipaju se svakog sata i svakog dana. I šta mi, izgubljeni u tom prahu, možemo da znamo?“

„Zar gubite svoju veru, priore?“

„Ne... ali nikada mi se kao u poslednjih nekoliko sati nije činilo da sam okružen čudima. Izgleda da beskorisni sjaj moje zvezde počinje da tamni“, procedi Dante kroz stisnute zube.

„Međutim, ono što je upisano u vašim zvezdama desiće se. Pobjeda, ako je to ono što vam sledi. Ili poraz, ako nebo tako želi.“

„Ne verujem u sudbinu. Ako pogrešim, to je zbog slabosti mog razuma i moje vrline. Ne zbog neke daleke, ledene, treperave iskre.“

Marčelo se kratko zamisli nad njegovim poslednjim rečima. Onda odmahnu glavom i ljutito udari po papirima, oborivši ih na tlo. „Nije to hladna iskra, priore!“, prodrao se. „To je plemeniti odblesak božanskog sjaja. Svetlost što poziva na postojanje i imenuje stvari. Postojala je pre Adama i samog Stvaranja. *Fiat lux*⁹⁴, Stvoriteljevo prvo delo!“

Papiri se pri padu rasturiše, otkrivajući astronomske proračune i simbole. Danteova pažnja se namah razbudi. „Trebalo bi bolje da brinete o svojim radovima“, uzviknu saginjući se da pokupi raštrkane listove. „Velika dela antičke kulture izgubljena su zbog nesmotrenosti.“

„Ništa se ne događa slučajno. Niti će se desiti išta što već prvog dana nije zapisano u knjigu sudbine“, uporan je bio Marčelo. Govorio je isprekidano, teško dišući. Pružio je ruke da uzme svesku.

Pošto je složio listove, Dante pokuša nešto i da pročita, no ovaj mu ih panično istrgnu iz ruke ne dodirujući ga, kao da se plaši zaraze. Iznenadila ga je starčeva žestina. „Zbilja verujete da nepoznata sila upravlja našim delima, čak i najobičnijim postupcima, uprkos slobodi koju nam je podario Stvoritelj?“

„Sloboda koja nam je dopuštena jednaka je slobodi žira da postane hrast. Samo nas nepouzdana ograničenost naših čula zavarava da se stvari menjaju i prisiljava da vidimo u delovima ono što je, međutim, davno u celosti ustanovljeno.“

„Ali iz toga proističe da je i samo kretanje tela iluzija“, primeti Dante. „A ipak smo okruženi očiglednim primerima koji dokazuju upravo suprotno – nebeskim telima na kojima se zasniva vaša nauka. Zar sunce ne izlazi svakog jutra, zar se mesec ne menja preciznim ritmom tokom četiri sedmice? Čak i da su ta tela nepokretna, zar im se svetlost ne kreće i ne stiže do nas pokazujući nam sliku tih istih tela?“

„Ne! Svetlost nije širenje zraka kako uzvikuje nevernik Al Kindi!⁹⁵ Nepokretna je kao i zvezde još od Prvog Dana!“

„Onda bi u tim zvezdama čovek mogao čitati o slavi Vavilona, požaru Troje, o prvoj brazdi iz koje je iznikao Rim, i o Petrovom prestolu i drugom Carstvu, o velikom Fridrihu i, konačno, o samoj ovoj noći i našem susretu...“

„A ko vam kaže da nije upravo tako? Ako...“

„Hulite na Boga, Marčelo! Adam je stvoren slobodan da bira između dobra i zla. Da nije tako, značilo bi da je Bog podvrgao kušnji našeg praoca s jedinim ciljem da uživa u prizoru poniženja koje je u svom umu već bio predvideo i odredio.“

„Gledajte onda ovo!“, uzviknu starac iscrtavajući kvadrat na pergamentu. „Dobićete pregled svog života i ono što vas čeka do njegovog kraja. I dobićete patnju kakvu zaslužujete!“ Nastavi da crta kratkim, nervoznim potezima, pretvarajući početni kvadrat u rešetkasti, izdeljeni dijagram. Odvojio je nizove „kuća“, a zatim uneo simbole planeta. Crtao je napamet, bez ikakvih proračuna.

Briljantan um, kad može precizno da se ti položaja i ugla svakog

nebeskog tela u odnosu na ekliptiku, reče Dante u sebi, zadržan.

Ili se već ranije služio istim dijagramom i sad jednostavno prepisuje shemu koju je otkrio tokom svojih proučavanja.

Ali pre nego što je pesnik uspeo da izrazi svoju sumnju, Marčelo je završio. „Evo znakova koji određuju vaš ovozemaljski život, gospodar Aligijeri. Blistavo Sunce u Blizancima, u poslednjem zamahu promenljivog proleća koje vlada vašim nepouzdanim i dvosmislenim nagonima, spaja se s lebdećim Merkurom, vladarom vaše nauke, kradljivice starih znanja i tašte poput tih znanja. Vaša nezasita požuda pod okriljem je Venere u Raku, a surovost vam je naglašena Marsom u Lavu. Zatim...“

„Vidim da ste se detaljno obavestili o mom životu“, prekide ga pesnik podrugljivo. „Mnogi bi u Firenci umeli da ga opišu daleko oštroumnije!“

„Ali niko vam ne bi mogao izložiti ono što tek treba da se desi.“

Dante posegnu za listom pergamenta, ali odlučna starčeva ruka pritisnu ga uz površinu stola.

„Devet je brojka koja upravlja vašim životom. Devet. Brojka sudbine imperatora Fridriha koji je umro ispred devete dvolične senke.“ Prior nije bio siguran da je razumeo, ali pre nego što je išta uspeo da kaže, ovaj nastavi: „U devetoj godini doživeli ste prvo prosvetljenje, u osamnaestoj ujed pohote i bluda. U trideset šestoj osetićete očaj i izgnanstvo. Umrećete prognani, bez utehe koju pruža nada. To vam ja predskazujem.“

Poslednje reči Dante je slušao stisnutih usana, dok su mu zbunjenost a zatim i bes navirali u dušu. „A vi, Marčelo? Gde je zapisana vaša smrt?“, podrugljivo mu odvrati. „Ili je vaša nauka pouzdana samo u proricanju tuđe budućnosti?“

„Moj kraj je zapisan kao i svačiji. I doći će u vreme i na mesto koje su zvezde odredile, a ja otkrio. Vodena smrt će me odvesti sa sobom, smrt kojom će upravljati vodeni znak Riba. Iz vode sam i došao, kao i svi ljudi; u vodu ću se i vratiti.“

Dante u tišini dograbi horoskop. Stisnuo ga je među prstima kao da hoće da drži svoju sudbinu u šaci.

Zadnji zid Krstionice dodirivao je stara okolna zdanja od kojih ga je delila samo uska uličica. Na tom mestu gomila kamenja potpuno je zaklanjala od pogleda katedralu Santa Reparata, do koje slabašna svetlost uličnih baklji nije mogla da dopre.

Dante je čekao već duže od jednog sata. Neki jauk ponavljao se u pravilnim vremenskim razmacima – možda bolesnik koji izvikuje svoj strah. Ili nekog razdiru demoni. Priljubljen uza zid, lagano je klizio niz njega sve dok nije seo na sopstvene pete. Obuzimala ga je tromost izazvana zaparom i umorom. Osećao je kako mu um leluja na pragu sna. Ali je san, vrebajući ga iza potiljka, ostajao i dalje dalek, kao da duša ne želi da mu se odvoji od iscrpljenog tela na ivici raspadanja.

Posle kratkotrajnog stanja polusvesti u koje je bio zapao, otvori oči razbudivši se. Učinilo mu se da čuje približavanje nečijih lakih koraka. Tamna prilika ispreči se između njega i izlaza iz uličice. Nadolazeća opasnost natera ga da probudi svoje snage. Ustade priljubivši se ponovo uza zid i stade da osluškuje, nepokretan. Stisnu bodež u ruci spreman da otera uljeza ako se ispostavi da nije onaj koga očekuje.

Pred njim se pojavila prilika umotana u ogrtač od tankog lana koji joj je pokrivao čak i usta. Na glavi je imala slamnatu kapu kao ljudi sa sela, toliko nabijenu na čelo da su joj virile samo oči.

Prior je ipak odmah prepoznao neobičnog posetioca koji ga je gledao i ne hajući za čeličnu oštricu i mrak pod kolonadom jedva narušen jedinom zapaljenom bakljom.

Moner se primaknu i stade na korak od njega.

„Čujem da ste me tražili“, bilo je sve što je rekao.

Dante je uzalud čekao da ovaj nastavi. Onda se nagnu prema njemu gotovo mu dodirnuvši obraz usnama. „Sve znam o vašoj

zaveri. I znam da nije reč o prevari radi sticanja novca u šta je trebalo da nas ubede vaši postupci. To je bilo samo pokriće u slučaju da neko posumnja u vas ili još gore - da otkrije prevaru sa Devicom.“

Zastade čekajući da Francuz odgovori. Ali je ovaj i dalje ćutao proučavajući ga. Pesnik je osećao kako ga obuzima razdražljivost zbog takvog njegovog držanja. „Štaviše, siguran sam da u vašem planu ima nešto još podlije. Tvorac plana želeo je da trik bude otkriven, jer bi time učvrstio vaše neprijatelje u uverenju da pred sobom imaju samo šačicu sitnih prevaranata. I sam sam, nakratko, upao u tu zamku.“

Moneru zaigra oko. „A u šta sada verujete?“, promrmlja prekinuvši napokon svoje ćutanje.

„Drugo ste vi smislili: ponoviti obrazac Četvrtog krstaškog rata, kad su bili skupili ljude, konje i koplja za pohod na Svetu zemlju, a umesto toga ih povelili protiv Istočnog carstva, da ga poraze i pokore. Vi ste imali isti plan: okupiti vernike, podstaknuti ih na pohod, ugrijati im duše snovima o spasenju i bogatom plenu. Zaslepiti im proste umove čudesnom Devicom. A dotle ubaciti pouzdane gibeline na ključna mesta. I onda, na tobožnjem putu za Svetu zemlju, evo pravog cilja: Rim! Osvojiti ga, kao svojevremeno Konstantinopolj. Pošto biste rasporedili svoje trupe na trgove Večnog grada čekajući, tobože, poslednju pričest pred pohod, lako biste izazvali pometnju naoko slučajnim pokazivanjem sjajnog zlatnog putira ili kapelice optočene zlatom kroz odškrinuti portal crkve...“

Francuz je bez reči zurio u njega, zdravo oko svetlucalo mu je u pomrčini kao mačje.

„Kolone i ostale čuvene rimske porodice spremne su da vam pomognu svojim vojskama plaćenim novcem iz Serenisime, samo da bi se oslobodile Bonifacijeve grabljive ruke!“, nastavi pesnik. „To je bio plan Vernih, zar ne? To je blago o kojem svi pripovedate: Petrove škrinje.“⁹⁶

„Pridružite nam se, priore.“ Monerov glas bio je dalek i spokojan,

a u rečima je bilo nedokučive topline.

„I ne samo to!“, napade ga Dante.

„Pridružite nam se“, ponovi ovaj. „Osvetimo poslednjeg imperatora, srušenog orla.“

„Vama da se pridružim? Redu templara?“ prosikta prior.

Moner se naglo ukruti. Zatim polako potvrđi. „Kako ste otkrili?“ U njegovom glasu nije bilo negodovanja, već samo iznenađenja. Nelagoda momčića uhvaćenog u zabranjenoj igri.

„Uverio sam se u to slušajući vaše reči. Priče s vaših putovanja i običaj da dvojica jahača dele jednog konja. To je templarski običaj: ne da bi se brže putovalo, kako ste objasnili, već da bi jedan konj uvek bio odmoran za borbu. Tako ste iznenađivali nevernike i pobeđivali ih s pola snage. Običaj koji ste pretvorili u svoj simbol na pečatima.“

Bledi osmeh obasja Tulužaninovo lice. „Naš pečat... u pravu ste. Koliko je budala koje veruju da on simbolizuje siromaštvo našeg reda... Pridružite nam se“, ponovi on i treći put. Pri slaboj svetlosti uljane lampe, ožiljak mu se na osenčenom licu isticao kao đavolji znak.

„Da bih povio kičmu i obožavao jezivog Bafometa,⁹⁷ sramnog dvoglavog boga? Pamtim ja dobro vaše pohvale Janusu, još jednom vašem tajnom simbolu. Dvostruki demon u vašim srcima, figura na pramcu vaših brodova, kao na onom izgubljenom u močvarama Arna. Pokrivete plaštom plemenitosti nešto što je samo put ka otpadništvu i propasti duše.“

„Dakle, stigao je!“, uzviknu Francuz prekinuvši ga. „A gde je...“

„Stigao je sa svojim sablasnim teretom. Njega ste očekivali?“

„Vi ne razumete, gosparu Aligijeri“, Moner odmahnu glavom. Zatim podiže pogled kao da traži nadahnuće visoko na nebu među zvezdama. „Koliko je daleko od istine vaš sud i koliko nedostojan vašeg uma. Glava s dva lica jedan je od naših najsvetijih simbola. Ali to nije glava paganskog idola...“

„A šta je, onda, simbol koji svojim crtama lica izobličuje i izvrće sklad Stvaranja? Koji bi trebalo da je svet?“

„Mir, gospodaru Durante. Suštinska težnja pravednih duša, koju ste i vi slavili u svojim delima. Ta dva lica koja zajedno obuhvataju čitav naš vidik, simbol su najvišeg dogovora sklopljenog u zemljama koje su videle Hristovo rođenje.“

„*Pactio Secreta*⁹⁸... ali to je samo legenda“, prošaputa Dante, zatečen.

„Nije legenda. U Jerusalimu je, u Fridrihovom prisustvu, dok su besnele borbe u kojima se neprijatelj uzaludno opirao, uistinu sklopljen dogovor između islamskih mudraca i nas. Nije ovekovečen na pergamentu, ali simbol koji odonda nosimo sa sobom neprikosnoveno je svedočenje; njegova dva lica predstavljaju Istok i Zapad, različite, ali ujedinjene u ideji mira. Dva lica okrenuta na suprotne strane kako ništa ne bi promaklo njihovim pogledima.“

Dante je pažljivo slušao dok je u njemu rasla uznemirenost. „Onda ste izneverili svoju misiju – oslobađanje Svete zemlje“, izusti ledeno.

„Ne, gospodaru Durante. Izneverili smo samo prazno častoljublje malih ljudi, zarad nečeg daleko vrednijeg. Zarad uistinu univerzalnog carstva.“

Pesnik je počeo da se koleba u svojim uverenjima. Možda templari i Mletačka republika koja se nazire iza zavere, uistinu imaju daleko ozbiljniji plan nego što je pokoravanje Svetog grada.

„Ta velika ideja je bila propala“, nastavi Moner. „Uništena kao i jezgro imperatorove porodice. Ali sad je moguće ostvariti je, privesti je kraju i na rimski presto vratiti zakonitog rimskog imperatora, Fridrihovog naslednika. Pridružite nam se“, dodade tužno.

„Fridrihov naslednik... vi oživljavate senke.“ Danteova odlučnost je, i mimo njegove volje, bila poljuljana. Sumnja je krčila sebi put kroz njegovu dušu. Nada...

„Ne, on postoji. Živ je i spreman da se pokaže svetu predvođeci poduhvat i proslavljajući svoje pretke ostvarenjem najvećeg Fridrihovog plana: odrediti granice sveta.“

„Na šta mislite?“

„Na njegovo veliko nedovršeno delo.“

„Ali ko je čovek o kom govorite?“

Moner zausti da kaže, ali učuta. Zakorači unazad kao da namerava da se oprostí. Ali već sledećeg časa nastavi da govori. „Svi smo se zakleli da nećemo otkriti njegov identitet po cenu svoje krvi. On je najmlađi sin Bjanke Lanče, jedine žene koju je imperator voleo. Odgajili su ga daleko od dvora, a zatim sakrili u jednom manastiru, kod redovnika odanih carstvu, da bi ga sačuvali od pape i od Manfredija, dečakovog ambicioznog polubrata.“

Dante se zamislio nad ovim što je upravo čuo. „Naslednik pomenut u Majnardinovoj *Hronici*; zato je Bernardo došao u Firencu, da nađe dokaz njegovog postojanja?“ Ovaj ga je posmatrao ravnodušno, stisnutih usta. „Njega hoćete da dignete na presto? Zbog toga ubijate?“

Francuz je i dalje ćutao, povlaćeći se.

„Pridružite nam se“, ponovo reče. „Još nije kasno!“

Pošto je Moner zamakao za ugao Krstionice, Dante sede na jedan od sarkofaga raspoređenih uz južna vrata svetilišta. Kamen je još bio topao od sunčeve vreline.

Nastojao je da nađe smisao u onome što je upravo saznao. Činilo mu se da Moner iskreno iznosi plan i traži njegovo saućesništvo. Ali bilo je nećeg u njegovim rećima što ga nije baš sasvim uverilo. Blagog treperenja glasa na momente, kao da mu reći prikrivaju oćajanje.

Nešto je moralo osujetiti taj savršeni plan. Ubićina ruka rušila je stubove budućeg zdanja, parala potku velićanstvene zamisli.

No, ako je ubićin cilj uništiti snove imperijalista, onda se treba zapitati ne stoji li uistinu Bonifacije iza njegove okrvavljene ruke.

Jeza mu skliznu niz kićmu. Ućini mu se, zatim, da ćuje korake iza sebe i okrenu se.

Obavi ga nešto tamno, i on obnevide. Oseti naćas oštar miris buđi dok mu je nećija ruka krpom zatvarala usta. Pokuša da skoći na noge i odbrani se. Jasno je osećao težinu nećijeg tela iza sebe i nagonski se izmakao u stranu nastojeći da se oslobodi stiska.

Neko sećivo podera mu otpozadi kapuljaću koja skliznu na ramena. Hladan ćelik okrznuo mu je vrat, a zatim je osetio oštar bol.

Napadač podiže nož da ponovo zamahne njime.

Dante se dotle snažnim trzajem oslobodio stiska. Mlatarao je naslepo rukama pred sobom, nastojeći da pogodi napadača. Ali ruke su mu doticale samo vazduh. Nepoznati je sigurno i dalje iza njega, pomisli užasnut, i steže mu otpozadi povez preko očiju.

Baci se napred pokušavajući da se oslobodi poveza. Ali pokreti su mu od straha postali usporeni i nespretni. Vukao je mahnito poput podjarmljene životinje, očekujući da već sledećeg trena ponovo oseti ubod oštrice. A ovog puta udarac će biti smrtonosan. Odjednom oseti kako stisak popušta, kao da se šaka njegovog neprijatelja naglo otvorila. Snažno odgurnut, zateturao se prešavši naslepo nekoliko koraka pre nego što se se sapleo i pao. Našavši se na zemlji, hitro se okrenu na leđa.

U međuvremenu se konačno oslobodio poveza. Mrak mu je načas produžio osećaj nemoćnog slepila, a onda mu se, malo-pomalo vratio vid. Pred njim je stajala krupna Arigova figura.

Filozof je bio nagnut nad njim. Kao da se baš spremao ponovo da ga napadne. Ritajući se mahnito, Dante se na leđima povlačio unazad. Onda se naglim trzajem kičme podiže na noge i izvuče bodež.

Ali Arigo nije delovao preteće. Pružio je ruke prema njemu pokazujući mu da je nenaoružan i mirno mu se obratio: „Ne bojte se, gospodar Aligijeri. Vaš napadač je pobegao. Otrčao je na onu stranu“, reče, pokazujući prstom splet uličica iza Krstionice. „Ali kako se vi osećate?“, dodade zagledajući mu ranu.

Dante dotaknu tačku nisko na vratu odakle je poticao bol, pa povuče okrvavljenu ruku. Pritiskajući posekotinu uzmaknu korak unazad od Ariga, koji kao da je hteo da mu pomogne.

Arigo je shvatio njegov pokret i zastao je. Osmeš mu zaigra na usnama. Ponovo raširi ruke. „Nisam ja taj koji je pokušao da vas ubije.“

„Neko je pokušao. A ja ovde vidim samo vas.“

Filozof stisnu usne, ali mu se mišići lica ubrzo opustiše. Pogled mu oštroumno sevnu. „Istina je, ali vratite se za trenutak vašoj nauci:

svet je prepun onoga što vidimo, a što nema telo. Duga što boji nebo, vetar koji nadima jedra, poj što umilnošću dotiče dušu. I jednako je pun isto tako nevidljivih mreža bezbrojnih, finih čestica koje sačinjavaju naše telo, zemlju i čitavu vasionu.“

Pesnik, posle kraćeg oklevanja, skloni svoj bodež. „Zrnca o kojima pričate samo su slepi pesak, delići ničega koji nemaju dušu. Ali je oštrica koja je pokušala da me ubije vrlo opipljiva.“

Arigo je izvukao iz torbe komadić lanene tkanine. Zakorači napred, pružajući je pesniku.

„Recite mi, onda, šta ste radili ovde, pošto hoću da verujem kako niste došli da me napadnete“, nastavi Dante dok je na brzinu previjao ranu. „U ovo doba noći, uprkos policijskom času... i zdravom razumu.“

„Primetili ste, priore, kako se isti oblici menjaju u zavisnosti od toga da li su okupani svetlošću ili pokriveni velom senke.“

„To je opštepoznato.“

„Pa dobro, ja sam hteo da vidim kakav oblik poprima vaša Krstionica kad se na nju spusti mrak.“

Dante je iznenađeno zurio u njega, a onda pogleda u ogromno tamno zdanje iza njih. Veliki kameni osmougao nadneo se nad kućerke koji su dalje prema severu poput krune uokvirivali siluetu Krstionice. „I šta ste shvatili?“

„Da je i ona, kao i mnogi spomenici vašoj religiji, svakako korisnija po mraku.“

Prior nije bio siguran da je razumeo. Ali je, ponesen osećanjima, spustio ruku na rame starog učitelja. „Naša religija, Arigo? A ja sam verovao da se vaše spekulacije zaustavljaju na pragu apostazije.⁹⁹ Da niste posve izgubljeni.“

Arigo se ponovo nasmeja, ali mu je osmeh bio hladan. „Ničeg nema u tom kamenom dobošu, ničeg osim mraka. Ali bi upravo zbog toga mogao biti dragocen.“

„Kako mogu da pomognem u vašoj ludoj zamisli, šta god da ste naumili?“, promrmlja Dante.

No ovaj kao da nije razumeo njegove reči. Zgrabi ga za ruke

snažno ga stežući. „Vi imate ključ tih vrata!“, viknu. Delovao je očajno. „Preпустите mi ga i podeliću s vama svoju slavu!“ Danteu se načas učini da je filozof poludeo. Zenice su mu bile proširene. Otrgnu se od njegovog stiska povlačeći se. Ovaj nije ni pokušao da pođe za njim. I dalje je držao ruke pružene u vazduhu kao da veruje da ga još drži.

Najednom se trgnu. Dante ga je gledao kako se osvrće kao da se tek probudio iz sna i pokušava da se snađe. Zatim se okrenu prema Krstionici. Prior je posmatrao Ariga kako šepavo hoda sve do samog zida, gde stade šireći ruke. Ostade tako nepokretan neko vreme, dramatična parodija raspeća kojem se maločas izrugivao. Konačno zamaknu za ugao odlazeći ulicom u kojoj je nestao i Moner.

Dante potrča za njim nastojeći da ga stigne. No kad je zašao za ugao, od filozofa nije bilo ni traga ni glasa.

9.

U Prioratu, 14. avgusta popodne

Poslednje zasedanje Priorskog saveta sazvano je u treći čas. Smestivši se za dugački sto, Dante nije ni slušao žamor koji su ostali pravili razgovarajući u po glasa kao da se plaše da će ih on čuti. Više puta im je uhvatio međusobne saučesničke poglede, no misli su mu bile suviše zaokupljene događajima od prošle noći. Poveo bi se za tragom koji mu se iznenada začeo u glavi, ali nit bi se gubila u mnoštvu neodređenih pretpostavki.

Zasedanje je trajalo već satima, rasplinuto naizgled beskrajnom raznolikošću beznačajnih zaključaka. No nešto je počelo da mu smeta uvlačeći mu se u razum neprijatnim, piskavim glasom.

„Trebalo bi potpisati odluku...“, odzvanjalo mu je u ušima. Jedan prior stajao je pored njega pružajući mu pero i mastionicu.

„Nemam ja vremena za vaše papire!“, uzviknu Dante.

„Ali to je dvomesečni izveštaj o radu“, zamuckivao je s drugog kraja stola Antonio iz ceha u Kalimali.¹⁰⁰ „Vaša je izričita dužnost da ga potpišete, kao član našeg skupa uglednika. Ne možemo preneti budućim priorima povereni im predmet...“ Lapo Salterelo izazivački gurnu mastionicu prema njemu. Dante skoči na noge i odgurnu bočicu, koja se izvrnu prolivajući tamni sadržaj po stolu. Praćen zbunjenim pogledima prisutnih, bez reči se uputi ka vratima.

Petorica muškaraca zgledali su se, zatečeni. Onda Lapo umoči guščije pero u proliveno mastilo. Još jednom pogledavši prisutne, ispisa nekoliko znakova u dnu strane, iznad pesnikovog imena. „E, sad neka kaže da ništa ne zna“, zacerekao se okrenuvši se prema vratima. „Svi ste videli da je potpisao.“

Senka nelagode na licima ostale četvorice rasprši se u smejuljenje.

Dante je očajan izašao iz sale. Na stepeništu ga skoro obori zadihani

glasnik. Prior ga zaustavi zgrabivši ga za ruku.

„Šta se događa?“

Ovaj ga je zacelo prepoznao, pošto se hitro naklonio. Zatim je uznemireno pogledao prema odškrnutim vratima kroz koja su još dopirali uzbuđeni glasovi ostalih priora. „Šalje me zapovednik straže. Moram da prenesem Savetu izuzetno važnu vest“, izusti usplahiren, spreman da nastavi trk.

Dante ga ponovo uhvati za ruku zaustavljajući ga. „Prvo reci meni ono što treba da im saopštiš.“

„Zapovednik me šalje da kažem kako je sa svojim ljudima opkolio grupu pobunjenika, jeretika-gibelina, u njihovom skrovištu u Madaleni. Sprema se da upadne i sve ih pohvata. Traži da se, u slučaju potrebe, spremi pojačanje, zvoneći na uzbunu kako bi se dozvale trupe s one strane Arna.“

Pesnik se ujede za usnu; trudeći se da sakrije brigu, pusti čovekovu ruku. „Vrati se ti odmah svojim zadacima. Ja ću preneti poruku Savetu. Ti nemoj da brineš.“

Glasnik pogleda neodlučno prema vratima, nepoverljiv. Prioru se na časak učini kako će početi da navaljuje, no ipak se okrenu na peti i ode otkuda je i došao. Dante načulji uši, strahujući da ih je neko mogao čuti. Ali ostali su priori bili zadubljeni u zasedanje koje je proticalo u dosetkama i smehu. Trudeći se da prođe neopaženo, uputi se prema stepeništu gledajući pravo pred sebe i izbegavajući pogled stražara koji su ga videli sa glasnikom.

U dvorištu nalete na sekretara Komune koji je, izgleda, tražio nekoga.

„Gosparu Aligijeri, baš vi. Mislio sam kako biste hteli da znate.“

„Šta to?“

„Pitali ste me bili da vas izvestim o hodočasnicima smeštenim u gostionici *Andeo*. Jedan je, gospar Marčelo, viđen kako odlazi. Tražio je mazgu u štalama kod Porte Romane¹⁰¹ i nosače za prtljag.“

„Je l' već otišao?“, upita Dante nezadovoljan. „Naredio sam da niko od njih ne napušta grad...“

Ovaj slegnu ramenima. „Nije ni za šta optužen.“

Prior isprva pomisli da naredi stražarima da krenu za starim lekarom. Nije mogao daleko odmaći. Ali čemu bi to koristilo? Samo nek on ide u Rim da okaje grehe i nek ponese sa sobom sve svoje predrasude. Mnogo je važnije ono što se događa u opatiji.

Napolju, izvan San Pjera, nije primetio ništa neobično; vladao je uobičajeni metež trgovaca i zanatlija koji su hitali prema Ponte Vekju. Vest se, srećom, još nije proširila. Možda još nije kasno da uzme stvar u svoje ruke u ovih poslednjih nekoliko sati vladavine. Da, pokušaće da zaustavi zapovednika straže pozivajući se na više interese Komune.

Tako će dobiti vreme potrebno Čeku i Amari da se spasu.

Trčao je putem prema crkvi, vođen sve glasnijim žamorom.

Morao je da zastane na jednom suženju, jer je naišao na staricu povijenu pod naramkom drva koja je sporo napredovala u istom smeru. Pokušao je da se provuče između zida i njenog tereta, ali nije uspeo. Posle drugog bezuspešnog pokušaja frknu, razdražen: „Stara, pusti me da prođem! Idi bestraga sa svojim drvima!“

Umesto da se ukloni s puta, žena se okrenu kako bi mu videla lice. „Zašto me vređate, priore? Pomažem dobrim ljudima u Firenci. Podižu lomaču za jeretike, dole kod kula Kavalkantijevih. A moja su drva odstajala, napraviće mnogo belog dima.“

„Koga bi ti da spališ, veštice? Bolje ti je da misliš na svoju dušu!“

„Mislite vi na svoju!“, uzvрати mu ona istom merom, ne pomerajući se. „Ili biste možda otrčali da im pomognete?“, dodade uz iskru zlobe koja joj ožive oči neprozirne od katarakte.

Besan, Dante odgurnu naramak u stranu. Starica se zanese i sede na tlo, psujući. „Prokleti da ste!“, vikala je dok se on dao u trk.

Pretrčao je najmanje dvesta koraka kad je morao da stane izgubivši dah od napora; čučnuo je da bi povratio vazduh. Napred je, na kraju uličice, pred ulazom u crkvu ugledao komešanje zapaljenih baklji. Zvono za večernju službu tek što je odzvonilo i još je bilo dovoljno dnevne svetlosti da bi se palile baklje. Onda te vatre imaju neku drugu, zlokobnu namenu, pomisli i potrča ponovo.

Ulica koja je vodila do crkvene kapije bila je puna naoružanih

ljudi. Kao da je neki vitez-branilac svekolikog hrišćanstva okupio u porti vernike spremne za krstaški pohod. Krajičkom oka, pored straže iz četvrti primeti uniforme francuskih kopljanika Akvaspartine garde, i one đenovljanskih strelaca. Bilo je, tu i tamo, među grubim krpama seljaka naoružanih vilama, i teškog naoružanja nemačkih plaćenika.

Na kaldrmi je ležalo nekoliko krvavih tela. Jedno od njih se, licem prema zemlji, grčilo na pragu smrti.

Dante se nagnu nad nesrećnikom, prigušivši vrisak. Pred njim je slomljene kičme ležao Bernardo, s dvema krvavim razderotinama odmah ispod vrata. Brzo se prekrsti i zaklopi mu razrogačene oči. I on je, dakle, iako već na izmaku snaga, bio deo zavere.

Ili je slučajno uvučen u sukob? Ne razmišljajući o riziku, odlučno se uputi ka širom otvorenim vratima. Videvši ga, neki se sa isukanim mačevima ustremiše na njega. Preko mrežastog pancira nosili su raznobojne tunike, po kojima su se izdvajali od ostalih boraca. Dante izbegnu prvog, s leopardovom glavom na grudima. Onda, saginjući se, izmaknu jednom divu s izvezenom lavljom glavom na tunici. Taman da pređe prag, kad se odbi o grudi trećeg vojnika koji se pojavio iz senke. Oboren od siline sudara ležao je na zemlji užasnuto gledajući kako ovaj izvlači mač i sprema se da ga udari. Video je još samo vučju glavu na šlemu napadača pre no što je nagonski zažmurio.

Spasao ga je poznati glas. „Gosparu Durante, došli ste da pomognete izvršenju pravde?“, zagrakta zapovednik straže ironično, zaustavljajući napadačevu ruku. „Svaka vam čast: posvećeni službi do poslednjeg časa. Ali mogli ste da pričuvate snagu. Savet je ionako već izabrao vaše naslednike.“

Dante se pribrao, premda mu je srce i dalje pod grlom tuklo od uzbuđenja. Brzo ustade otresajući prašinu sa odore. „Moj mandat prestaje u ponoć. Kao i moja vlast. Objasnite mi šta se događa, odmah! Čemu ovo raspoređivanje snaga bez mog naređenja?“, upita upirući prstom u strelce koji su užurbano zatezali lukove.

„Otkrivena je zavera protiv bezbednosti Firenze... priore.

Pripremajući se prividno za krstaški pohod, gibelinske vođe okupljale su ljude pod oružjem kako bi oborili vlast i društveno uređenje Komune. Glavni je, izgleda, onaj Brandano, lažni redovnik i jeretik. A što se tiče Device...”

„Ko je naredio da se napadne?“, prekide ga Dante besno. „Svetovna vlast podređena je Prioratu. I niko ne sme da zloupotrebi pravo Priorata!“

„Niko ga nije ni zloupotrebio“, brzo odgovori ovaj isprisivši se izazivački, onako nizak. „Vaše kolege su mi dale naređenje da delujem, pošto su primili predstavnike svete inkvizicije u palati. Zato su ovde i papini ljudi...”

Dante ogorčeno obori galvu. Sad kad mu je isticao mandat, vrane su se ustremile. Trebalo je da bude obazriviji. A od ponoći će od životne važnosti biti da više ne izaziva sumnju.

U tom trenutku su strelci, završivši složene pripreme za napinjanje strela, krenuli da ih odapinju ciljajući na proreze merlona. Osim poneke senke koja se nazirala visoko u kuli, nije se jasno videlo koga i šta gađaju. Činilo se da postoji zapovednik koji usklađuje odapinjanje strela, no ipak je svako gađao po sopstvenom nahođenju. Grohotan smeh i skaredni komentari činili su ceo prizor nestvarnim, kao da su usred nekog grotesknog igrokaza, a ne u vrtlogu smrtonosne opsade.

Prva salva, neprecizno ispaljena, otišla je u prazno. Mnogo je strela nadletelo kulu i izgubilo se, ostale su se odbile o zidine raznoseći prašinu i komadiće cigala. Kroz opštu viku i metež, đenovljanski strelci nastaviše da pune samostrele. Ovi Đenovljani baš i ne opravdavaju svoju slavu, pomisli Dante. A odrali su Komunu cenom svojih usluga, lenštine proklete. Nešto se gore na kuli rasprskavalo na komadiće, kao da se ruši vrh. Najpre se podigao oblak dima koji je zatim počeo lagano da se sleže. Onda se, praćen nizom udara, mali deo merlona odlomio obrušavajući se uz potmulu grmljavinu na glave opsadnika.

Dante je u tom času bio zanet procenjivanjem rezultata strelaca. Nagonski povuče zapovednika straže za rame uvlačeći ga pod

nadstrešnicu iznad ulaza u jednu radionicu. Padoše jedan preko drugog dok se ogromni odroneli kamen zarivao tik ispred njih, a kiša krhotina zasipala nadstrešnicu.

Nisu svi na skučenom trgu našli način da se zaklone. Vriska i zapomaganje podigoše se iz oblaka prašine i kreča, pokazujući da ima mnogo povređenih.

Pesnik ustade s bolnom grimasom na licu. „Prokleti jeretici, sve ćemo vas pobiti!“, galamio je kraj njega zapovednik straže, modar u licu. Sedeo je na tlu raskrečenih nogu, ubrzano dišući od besa i straha. Odjednom je isprva mračan i neopipljiv protivnik izašao iz senke, pokazujući se opasnim poput neprijatelja od krvi i mesa.

„Mislili ste da će mirno stajati i čekati da ih vaši vojnici proburaze i nanižu jednog po jednog kao Turke na viteškim igrama?“, podsmehnu mu se prior.

Ovaj se snažno zakašlja, pokušavajući da pročisti grlo od prašine. Oko njih je vladala neopisiva gungula ljudi koji su bežali zaslepljeni finom prašinom i strahom da će se zidine nanovo obrušiti. Nepovređeni su u međuvremenu pokušavali da se organizuju odvlačeći ranjene u zaklon. Grupa strelaca povukla se do raskrsnice triju uličica koje su se ulivale na trg i odatle su nastavili da gađaju kulu. Mnoštvo zapaljenih strelica odbi se o kamenu zid pretvarajući se u kišu varnica.

Neke su proletele kroz uske proreze u zidu, ostale su se zarile u malter. U vazduhu su se dimile strele vrhova obmotanih zapaljenim krpama impregniranim smolom. Jauk bola praćen senkom tela koje se sunovraćivalo s kule pokazao je da je bar jedna strela, na radost strelaca, pogodila metu. Pesnik je na krovu video crvene plamene tačke na mestima gde su pale zapaljene strele.

U međuvremenu je zabrinuto razmišljao šta da preduzme. Kroz širom otvorena crkvena vrata video je nejasne prilike ljudi u pokretu. Nagonski se baci kroz izvaljena vrata u dvorište opatije.

Zatečen žestinom sopstvenog skoka, grčevito se uhvati za dovratnik osvrćući se oko sebe. Dotle su dojurili i ostali, povrativši se od šoka izazvanog obrušavanjem zida. Sve je vrvelo od vojnika koji

su se rastrčali po tremovima s namerom da mačevima dokrajče goloruke ljude klonule od straha i umora.

Za Čeka i ostale sve je bilo izgubljeno. Kako da zaustavi predstojeći pokolj? Njegova moć odlučivanja prestaje za nekoliko sati. Savijao je ručne zglobove uvlačeći bolne šake u rukave odore.

Odluči da ne sme da se prepusti očaju. Pažljivo krenu napred i sakri se iza jednog stuba. Pločnik oko njega bio je prekriven unakaženim telima. Neki su u samrtnoj agoniji tiho ječali pokušavajući da otpuze prema nedostižnom zaklonu. Nijedno od tela koja su ležala na zemlji nije bilo odeveno u uniforme koje je ranije video ispred crkve. Napadači su nadjačali opkoljene bez većih poteškoća: poginuli nisu imali oklope niti je na zemlji bilo oružja: znak da Božji odredi nisu imali vremena da uzmu mačeve skrivene u kripi.

Krvavi tragovi otkrivali su kretanje napadača, koji su već divljali na stepeništu kule. Iznutra se, u visini prvog balkona, čulo ječanje i preklinjanje za milost. Dante se povuče još dublje u senku, ne znajući šta mu valja činiti. S kakvom god da je zamišlju ušao u ovu klanicu, sad je kasno. Sve je zauvek izgubljeno. Stade se prikradati prema izlazu, kad iza sebe začu tihi glas iz senke.

Zvučalo je kao deklamovanje molitve, nerazgovetno gundanje od kojeg je prior razaznavao samo reč „prokleti“ opsesivno ponavljano između ostalih kletvi. Obazrivo se primaknu izvoru glasa. Iza jednog stuba šćućurio se čovek koji je izgledao kao da preklinje zid trema. Kad je stigao do njega, ovaj naglo ustade i okrenu se ka pesniku, dok je ljubičasti sjaj narušavao gusti mrak.

Oseti udarac posred usta. Nagonski podiže ruku sprečivši ubod noža. Ispod usana je osećao slatkasti ukus krvi. Istrgnu se iz stiska očajničkim trzajem i baci se napred pokušavajući da uzvрати udarac napadaču. Pri tom pokretu izašao je na otvoren prostor vukući za sobom svog protivnika. Svetlost koja je dopirala sa zapaljenih krovova, osvetlila im je lica. Pred njim je, izbezumljen od straha i obliven krvlju, stajao Čeko Anđolijeri.

Još drhteći od uzbuđenja, Dante se osloni o jedan stub. Spustio je

bodež s nevericom zureći u prijatelja. Ovaj je na glavi imao šlem s peruškama dostojnim rimskog imperatora, i oklop od čvrste kože. No ispod su se nazirali komadić farseta i uobičajene ljubičaste čarape. Do polovine bog rata, a od polovine satir. Lakrdijaš kao i uvek.

Jednako drhteći, Čeko zagrlji pesnika zasuvši mu obraze poljupcima. Radovao se kao kučence. „Prijatelju moj, znao sam da ćeš nas izvući! Verni uvek jedni druge pomažu!“ Onda nejednom postade sumnjičav, gledajući ga ispitivački. „Jesi li ti naredio da nas srede?“, dodade.

Danteu je to više zvučalo kao tužno prebacivanje nego kao pitanje. „Trebalo je da naredim kad sam video zmijsku glavu kako izbacuje svoj otrov. Ali sad moraš da bežiš, svi morate da bežite! Gde je Amara?“

„Ne... ne znam“, zamuckivao je ovaj nameštajući nogavice. „Posle upada vojske razdvojili smo se. Video sam je kako beži prema kuli...“

Iznad njih su se i dalje čule vriska i pometnja. Čeko na trenutak podiže pogled pre no što se ponovo obeshrabreno zagleda u Dantea. „Veliki pokolj i istrebljenje“, prošaputa teatralno mašući nožem ukrug kao loš glumac na sceni.

Ceo gornji deo kule bio je u plamenu, nalik ogromnoj baklji. Od toplote je čak i sedra u konstrukciji počela da se ugljeniše odnošena vetrom u vidu paklenog oblaka varnica. Ako se neko sakrio ispod, od njega je ostao samo pepeo.

Nešto se uskomešalo u visini prvog sprata, na uskom balkonu. Promoliše se lica dvojice muškaraca koji pokušase da privuku pažnju onih dole.

Jedan je vukao za kosu neku ljudsku priliku. „Gledajte koga sam našao!“, viknu podrugljivo. Snažnim trzajem gurnu telo preko kamenog ispusta držeći ga nad prazninom. „Antiohijska Devica... i to cela, spremna za još jedno čudo!“

Iz žene provali prestravljen urlik, gole noge su joj se njihale u vazduhu dok je rukama očajnički mlatarala u potrazi za osloncem.

Drugi muškarac se primaknu i strgnu joj odeću ironično se cerekajući i pokazujući njene polne organe.

„Ali to je čudovište!“, viknu s gnušanjem. Obema rukama zavitla iznad glave mačem koji je izvukao iz pasa, i svom snagom zamahnu.

Sečivo pogodi Amarin struk prodirući kroz meko meso i polomivši joj kičmu. Kiša krvi i iskidanih komada utrobe sručila se na tlo. Iz širom otvorenih usta oteo se samo kratak jecaj praćen bolećivim meketanjem preklanog jagnjeta, a zatim joj mlaz krvi poteče niz grudi. Nekoliko puta je zamahnula rukama u grču kao u očajničkom pokušaju da odleti što dalje od bola. Još je bila živa, anđeo dopao šaka žiteljima Sodome. Čovek koji ju je držao snažno je prodrma kreveljeći se, a zatim je pusti da padne. Njena kosa mu skliznu niz dlanove kao splet mrtvih zmija a onda se, dok je telo padalo, raskrili poput lepeze.

Dante pokri oči rukama da ne bi gledao, obuzet nesavladivim drhtanjem. Olujno more hučalo mu je u slepoočnicama. Morade da se nasloni na grede nadstrešnice kako bi se zadržao na nogama. Čeko se tresao prigušeno jecajući.

Upravo taj jecaj povrati priora u stvarnost. Okrenu se prema prijatelju koji je tupo zurio u krvave ostatke sklupčane nekoliko koraka od njih. „Priberi se, ili si gotov, kao i ona“, prošišta, drmusajući mu ruku.

Ovaj je stajao nepokretan, kao da je ogluveo. „Nije bila žena...“ mucao je. Načini nekoliko koraka izlazeći na otvoreno. Zurio je u iskidano telo pogledom koji je goreo od čudne požude.

„Pođi za mnom!“, naredi mu Dante gurajući ga prema kapiji. „Ali mi najpre pomози da spasem nešto dragoceno.“

„Novac?“, dahtao je Čeko iznenada se povrativši. „Blago? Onda ti znaš da postoji!“, uzviknu.

„Možda i više od toga. Ključ jednog carstva.“

Ovaj ga je gledao, pokoleban. U opatiji je uistinu ostalo nešto vredno. I krajnje opasno. Nešto što pesnik nije smeo da ostavi ni po koju cenu. Al Džazarijev mehanizam sakriven u kripti.

Kad je rulja vojnika savladala i poslednji otpor i krenula u pljačku,

bilo je samo pitanje časa kad će stići do sarkofaga. A zapovednik straže je video pravu, doduše u delovima, ali mogao ju je prepoznati i ukazati na nju kao na vezu sa zaverenicima. To bi bilo kao da je neprijateljima ponudio svoju glavu na srebrnoj tacni.

Zastao je na pragu zadržavajući iza sebe Čeka. Izgledalo je da unutra nema više nikoga, vika i bat koraka udaljavali su se. Tiho skliznu kroz ulaz u kriptu, vukući prijatelja za ruku. Zatim podiže poklopac sa sarkofaga i uz Čekovu pomoć izvadi sanduk. Dok su je izvlačili, Sijenac je pohlepno zurio u škrinju, ali se Dante nije obazirao na njegova neizrečena pitanja.

„Moraćemo da pobegnemo ovim putem“, reče pokazujući šupljinu u dnu prostorije. „Pomozi mi, zajedno ćemo uspeti.“

Nastojeći da ne misli na jezu koja ga je podilazila od te smrdljive rupe, zavukao se u prolaz. Nije bilo vremena da naprave baklju, a vazduh je bio toliko gust od kužnih isparenja da se pri plamenu ne bi ni moglo disati. U dnu ugleda lagum koji se protezao kroz zidine. Nastavi četvoronoške, napipavajući zidove kako bi odredio smer kretanja. Tavanica tunela mestimično je bila vrlo niska te je nekoliko puta morao da spusti glavu sasvim uz tlo, gotovo puzeći.

Bauljali su kroz potpunu tminu, oslanjajući se na instinkt. Čeko ga je sledio kao što slepac prati svog vodiča dok su im nad glavama podrhtavali udaljeni užurbani vojnički koraci. Vazduh je postajao sve topliji, zasićen oštrim mirisom paljevine, što je značilo da je dim dopro i do njih.

Dante požuri obuzet mučninom i sve jačom vrtoglavicom. Vijugavi hodnik se i dalje sužavao. Oseti pod prstima pravilno raspoređene neravnine zida od cigala: trebalo bi da su ispod temelja kule. Dok ga je Čeko pratio psujući sve i svakoga, napredovao je prolazom mestimično tako uskim da se škrinja jedva provlačila.

Vazduha je bilo sve manje i priora je počeo da obuzima nemir. Shvatio je da se uputio prolazom bez ikakve pouzdane naznake o ishodu i sve češće ga je spopadalo gušenje. Čuo je iza sebe teško prijateljevo disanje.

Obuze ga briga: ako prolaz nema izlaza ili je izlaz zatrpan, hoće li

imati snage da se vrati? Ako Čeko zanemoća i onesvesti se, njegovo telo će mu onemogućiti povratak. Ili ako se sanduk zaglavi...

Pred očima mu je treperio prizor jezive smrti. Misli mu se pomešaše u mozgu željnom vazduha. Obuzet panikom, pomisli da se vrati. Učinilo mu se da više ne čuje Čeka. Možda je zaostao pozadi, plašeći se da nastavi. Možda je škrinja čiju je težinu osećao, bila samo halucinacija. A ako... ako je Sijenac namerno krenuo za njim u ovu zamku da bi ga se rešio? Nisu li njegova neotesanost i pokvarenjaštvo, njegov naoko bezopasni nemar mogli biti maska pod kojom se krije ubilačka zver?

Gotovo je izgubio kontrolu nad pokretima kad je osetio na licu lagano strujanje vazduha, isprva jedva osetno, a zatim malopomalo sve jače. Konačno naiđe na prvi kratki niz stepenika. Pope se i izađe u bunar na Forumu.

Za njim se, zadihan, pojavi i njegov prijatelj. Bio je moker od znoja. Osvrtao se oko sebe izgubljeno, boreći se da povрати dah. „Gde smo?“, upita začuđen.

Dante je prepoznao bunar stajaće vode. „U starom rimskom bunaru“, reče pokazujući uski stepenišni prolaz koji je vodio napolje. „Trebalo bi da smo ovde sigurni.“

„Prokleti...“

„Na koga si besan, Čeko?“

„Onaj moj matori pokvarenjak... Moj otac. Zbog njega sam na ovo spao... proklet bio!“ Čekov glas je od straha postao još piskaviji. „Ako se vratim u Sijenu, gurnuću ga niz stepenice, kunem se. Daće mi sve do poslednjeg talira,¹⁰² makar morao noktima da mu ih izvlačim. Iskidaću ga zubima, proždraću ga, a onda ću se spustiti do Arna da ga iskenjam.“

Mlatio je rukama nožem koji je izvukao iz pojasa, oponašajući ubode. Izgledao je zanesen borbom sa senkama, ali mu je groteskni izraz lica postajao sve tragičniji. Lice mu se smračilo ispod lelujavih peruški šlema. I dalje se tresao, obuzet nesavladivim besom. Uperi nekoliko puta kažiprstom u pesnikove grudi. „Dosta mi je društva Bede. Kad će osvanuti naš čas, prijatelju? Kad smo već kod toga, šta

ima tu unutra?", upita pokazujući sanduk, najednom sumnjičav. „Još mi nisi rekao. Hoćeš da zadržiš sve za sebe, da pokradeš starog ratnog druga?“

Dok je govorio, hitrim pokretom je dohvatio poklopac škrinje i podigao ga. Izraz razočaranja preplavio mu je lice dok je pomerao spravu ne bi li se uverio da se iza nje ništa ne krije. „Sat... sve ovo zbog jednog prokletog sata...“, progunđa trljajući dlanom posekotinu na čelu. „A... šta je s blagom?“

„Nema nikakvog blaga, kretenu!“, dreknu Dante razdraženo. „Ne postoji, nikada nije ni postojalo! Samo smrt, senke i ovaj pakao. Gledaj!“, dodade vukući ga za jaknicu i na silu mu okrećući glavu okolo.

Čeko se zakašlja pokušavajući da se oslobodi stiska, a onda klonu kao da su ga napustile sve životne snage. „Blago... ne postoji“, promrmlja neutešno. „Prevarili su me. Mene - majstora.“

Sručio se na zadnjicu, ošamućen. Dante nije mogao da sakrije osmeh. „Kreni put Pistoje,¹⁰³ klipane. Prema kapiji Akvilone“, reče mu u po glasa. „Sva se vojska okupila ovde u okolini i niko neće obraćati pažnju na tebe. Sačekaj da svane i u svitanje se izmešaj sa seljacima koji izlaze u polja. Uspećeš, uz malo sreće.“

Čeko istog časa skoči na noge kao krpeni lutak pokrenut končićem. Baci se na pesnika grleći ga i ljubeći. Plakao je od sreće pred nadom u spasenje.

Dante odvrati pogled oslobađajući se od njegovog stiska. Razjedan sumnjom koja ga je mučila još od prvog trena, upita ga: „Zašto su ih ubili?“

Čeko se odjednom ukruti, a licem mu prelete iznenađenje. „Kakva je smetnja vašim planovima bio stari Bigareli? I oni nesrećnici sa galije?“, nastavljao je prior.

„Nikakva! Ne znam o čemu pričaš!“, zamuckivao je Sijenac. Ponovo je postao obazriv. Nervozno pogleda iza sebe, kao da se plaši napada iz zasede.

„Nema tamo nikoga“, hladno ga umiri Dante.

„Rekao sam ti i kunem se onom sveticom Bakinom, mojom

ljubavnicom, i rogovima koje mi nabija.“

„Čeko, sve znam. Moner mi je otkrio plan. Koga ste hteli da vratite na presto? Nekog od mrtvih? Ili...“

„Znači, Francuz ti nije otkrio ko vodi glavnu reč? I sad bi hteo da ti ja, tvoj stari prijatelj, otkrijem karte?“

„Čini mi se da je upravo to ono što najbolje umeš.“

„O, ni ti ni za kim ne zaostaješ u varanju!“

„Koga, Čeko?“, zaurla pesnik zgrabivši ga za gušu i snažno ga drmusajući.

„Ariga“, promumla Sijenac opirući se.

Dante stisnu još jače. Lice njegovog čudnog prijatelja zajapurilo se od stiska. Osetio je po licu kapljice pljuvačke koje je jadničak rasprskivao boreći se za vazduh. Naglo pospusti stisak. „Arigo“, promrmlja. To je, u suštini, i očekivao. Tako je moralo biti. Po logici nedovoljnih razloga. Ta mu se mogućnost stalno motala po glavi. Arigo, sa svojom kljastom nogom – obeležjem zla.¹⁰⁴ Arigo – „nedovršeni čovek“

Izглеđalo je da Čeko ima još nešto da doda. Stajao je masirajući vrat i pokušavajući da dođe do daha. No samo se naglo okrete i udalji se u smeru koji mu je Dante predložio, nestajući u oblacima dima.

Pesnik se ubrzo trgnu. Poslednjom snagom podiže sanduk na rame i uputi se ka odlučujućem odredištu. Tamo će, u Arigovoj sobi, dobiti odgovore na sva pitanja.

Osvrnu se oko sebe: četvrt je vrvela od vojnika, ali niko nije obraćao pažnju na njega. Napredovao je zaklanjajući lice teretom, nadajući se da ga niko neće prepoznati. Verovatno će ga zameniti za nekog opsadnika koji se domogao plena.

U tom trenutku se, u daljini, zapaljeni krov kule uz tresak nakrivio pod sopstvenom težinom i propao u unutrašnjost, odvlačeći sa sobom i tavan. Dante se instinktivno osvrnu taman na vreme da vidi užarenu masu greda koje su se urušavale isijavajući svetlost kroz proreze merlona, poput vojske naoružane bakljama što se sunovraćuje niz stepenice. U visini je ostao samo ugljenisani krug

grudobrana, ogromni kamin iz kojeg su kuljali dim i crvenkasti plameni jezičci slični ždrelu aždaje koja se sprema da ugrize nebo.

Naslućujući obrušavanje, napadači su se već bili povukli, prepuštajući vatri i odronima tela svojih žrtava razbacana po dvorištu. Nije više bilo neprijatelja kog je trebalo satrti, a požar je onemogućavao dalju pljačku. Ne čekajući naređenje, vojnici redovne vojske okupljali su se u odrede, dok su se dobrovoljci već bili razišli.

Pored njega je, i ne primećujući ga, prošlo nekoliko naoružanih grupa. Uzbuđeno su prepričavali događaje, kao družina na povratku iz lova. Smrknut, Dante je seo na stari rimski kamen da se odmori, slušajući za to vreme jezive pošalice i hvalisanje rulje koja je slavila krvoproliće. Samo su još *vigiles*¹⁰⁵ iz četvrti trčali s kofama punim vode i pumpama, kako bi sprečili širenje požara na okolne kuće.

Pošto se povratio, Dante brzo nastavi. Kapija crkve Santa Marija Novela bila je zamandaljena. Samo je jedna uljana lampa okačena pokraj luka osvetljavala ranu noć. Bočna vrata još su bila otvorena i prior se provuče kroz njih hitro prelazeći pustim crkvenim brodom.

Izađe iz crkve u dvorište, a odatle se uputi hodnikom prema sobama. Arigova je bila zaključana iznutra. Pokuca ne dobivši odgovor. Spustio je škrinju na pod i pokušao da prodrma vrata u nadi da će se otvoriti. S druge strane čuo se metalni zvuk zasuna koji je odolevao pritisku.

Spopade ga strah da je Arigo pobegao. Možda je naslutio da je otkriven. Ili je, saznavši za krvoproliće u Madaleni, odlučio da se skloni kako bi sačuvao ono što je preostalo od njihovog plana. Ili je pak u potrazi za novom žrtvom uz čiju bi pomoć savršeno i konačno sproveo svoj naum, pomisli uzdrhtavši.

Ali gde bi mogao da bude? Možda bi u njegovoj sobi mogao da pronade nekakav nagoveštaj? Ponovo nalegnu na vrata snažno upirući. Prilikom drugog udara oseti kako zasun popušta, otvori vrata i uđe.

Soba beše utonula u polumrak, jedva osvetljena slabašnim svetlom koje se probijalo kroz zatvorene kapke prozorčića. Zastade nakratko

na pragu da bi mu se oči navikle na tminu.

„Arigo, dolazim u ime vlasti Firence da čujem objašnjenje vaših zločina“, izusti odlučno podigavši ruku u položaj statue antičke boginje pravde.

Malo-pomalo, video je sve jasnije. Razabrao je profil filozofa koji je sedeo na maloj klupi za pisaćim stolom, i belinu papira. Čovek je, uprkos slabom osvetljenju, izgledao zadubljen u pisanje. „Arigo, opravdajte se“, dodade manje hladnim tonom, prilazeći mu. Odlučnost mu je bila poljuljana. Potpuna uverenost u Arigovu krivicu, kojom se rukovodio poslednjih nekoliko sati i koja ga je dovela do ovde, uzimala je pred veličinom zadatka koji ga je čekao.

Možda je pogrešio što je slepo poverovao Majnardinovim spisima?

Ako je uistinu Arigo vanbračni Fridrihov sin, u njegovim venama teče najplemenitija krv za koju je svet ikad čuo posle Karla Velikog. Da li je pošteno primeniti na stvorenje povlašćeno Božjim planom pravila smišljena da drže na okupu šaćicu trgovaca i seljaka? Zar je pravda predati krvniku u ruke čoveka u kom leži nada u obnovu imperije, najvećeg poduhvata ljudskog duha, zemaljskog ogledala božanskog poretka?

Međutim, ako je *Hronika* u pravu i ako je Arigo samo prevarant? Zar ne bi mogao, u svakom slučaju, iz te prevare da ostvari san o miru i veličini? Zar ne bi svejedno mogao da bude veliki imperator? Dugo očekivani hrt sišao među vukove da im pravedno presudi?

Ruka mu nemoćno pade niz bok. Bahata lica članova Priorskog saveta, nadmenost kardinala Akvasparte, surovost inkvizicije, kulturno propadanje njegovih sugrađana, sve bi to ovaj čovek mogao da popravi, čovek čije se delanje sprema da zaustavi. Možda je pokušaj i propao. Manfredi i Koradino izgubili su svoju bitku, ali je nada još živa. Moglo bi se pokušati...

Uhapsiti ga na vrhuncu poduhvata... nije li to pravi zločin?

Zar ne bi, umesto toga, trebalo da mu se baci pred noge, da u službu njegovog velikog dela stavi sve svoje veštine, volju i znanja? Da novom Fridrihu bude savet i savest, onaj koji zaključava i otvara srce ključem mudrosti i vrline. Da ispravlja greške, sprečava

nesmotrenosti, da nastavi tamo gde je plan Vernih omanuo...

A zatim da sve to opeva u svom delu, podari mu formu duhovnog putovanja od tame očaja do svetlosti ponovo pronađenog reda. I da postane pesnik krunisan u Crkvi svetog Jovana Krstitelja!

Primaknu se dodirnuvši mu rame. Arigo je nakrivio glavu kao da spava, pruživši ruku preko papira na stolu. Dante otrča da otvori prozor ne bi li uhvatio još malo dnevne svetlosti. Poslednji sjaj sutona rasu se skućenim prostorom ublažavajući senke.

Mrtav je. Ispred njega je, na papiru sa svega nekoliko ispisanih redova, stajao putir još vlažan od vina. Oseti opori vonj, miris grožđa pomešan s nekim metalnim mirisom. Tanan mlaz crvenkastih bala slivao se iz ugla filozofovih usta - nesumnjiv znak da je progutao otrov.

Dante pažljivo izvuče ispod njegove ruke list papira na kome je nesigurnim rukopisom, već izobličnim samrtnim grčevima, Arigo ispisa nekoliko reči: *Omnia tempus corrumpit, non bis in idem datur hominibus.*

Vreme uništava sve, a ljudi ne dobijaju drugu priliku.

Pesnikove oči napuniše se suzama. „Zašto me nisi sačekao?“ vrisnu stežući pesnice prema pokojniku. Sručio se na stolicu pored njega. U Arigovim poluotvorenim očima slaba svetlost stvarala je privid života. Kao da je ravnodušno posmatrao putir iz kojeg je ispio smrt. Tek sad je Dante opazio sjaj koji mu je dotle, uznemirenom usled otkrića, izmicao.

Postajalo je sve mračnije. Izvuče iz torbe ocilo i upali sveću na stolu pa primaknu pehar plamenu ne bi li ga bolje pogledao. Bio je zlatan, veliki kao putir koji se koristi na služenju mise.

„Uistinu je...“, promrmlja s nevericom. Grlo mu se steglo i presekle vrisak koji mu je krenuo na usta. Nežno pređe prstima preko gravure na peharu; venac ruža i lovorovog lišća uokvirivao je rub, a ispod su četiri sura orla širila krila. Skupocen rad, zbilja dostojan usana jednog imperatora. Osam fazetni na čaši podsećalo je na savršeni oblik Jerusalimskog hrama. Ali i na staru nedovršenu Fridrihovu tvrđavu i na izgorelo zdanje na Kavalkantijevom imanju.

Ispod orlova behu urezana grčka slova. Izgravirano na Istoku, dakle, možda u Konstantinopolju. Ali neko ju je oštetiо urezavši gvozdenim šiljkom tri latinska slova:

Dar Istoka latinskom imperatoru, u čast obnavljanja saveza i zaštite. Putir iz kojeg je verovatno pio svog poslednjeg zemaljskog dana. *Federicus Rex Imperator...*

Jeza mu je klizila niz kičmu. S poštovanjem je spustio pehar na sto. Zlato od kojeg je načinjen žarilo mu je prste kao da se usijalo.

Nije to pehar života, već smrti. Njime je ubijen Fridrih. Zaslugom nekog bednika, „nedovršenog čoveka“.

Zagledao se u filozofovo lice, već nejasno u večernjim senkama. Još se na njega ne beše spustila podrugljiva maska smrti. Izgledao je spokojno, kao da je njegov izlazak sa scene samo poslednji čin davno pripremljene predstave, poslednji izlaz za kojim je tragao i bez buke prošao njime svečanim korakom starog Rimljanina.

A pred njim, još nadohvat ruke, zlatni putir. Arigo sigurno nije slučajno odabrao ovaj način samoubistva.

Kao da je plaćao stari dug.

Ali ako je toliko bio posvećen dovršavanju svog velikog dela, zašto je okončao život pre no što je delo priveo kraju? Takva slabost odudarala je od slike ovog čoveka kakvu je Dante poznavao.

Ushodao se nervozno tamo-amo po maloj sobi. Primakao se istrgnutom zasunu i pažljivo se zagledao u vrata. Nije bilo načina da se otvore spolja. Odmahnu glavom odbacujući pomisao koju je na trenutak bio prigrlio. Arigo je morao biti sam u smrtnom času. Prepušten očaju.

Ponovo ga nadvladaše osećanja i oči mu se napuniše suzama. Huka vodopada zagluhnu mu um koji se gasio u neobičnom snu duše u bekstvu.

Osvestio se posle neodređenog vremena, pometen. Bio je opružen na podu, ugruvanih udova, bolnih od pada. Za nekoliko sati isteći će mu mandat priora: trebalo bi da se vrati u San Pjero i pripremi prelazak nadležnosti na nove priore. Ali najpre mora uspostaviti red

na mestima zločina natopljenim krvlju. Počevši od Arigovog tela koje ne sme prepustiti sudbini samoubica.

Ispričaće nešto o neizlečivoj filozofovoj bolesti, o njegovom hodočašću u Rim, na putu nemogućeg ozdravljenja. Onaj idiot od glavnog lekara ionako ne bi umeo da razlikuje ni smrt davljenjem od smrti gušenjem od dima.

Napetost izazvana poslednjim događajima polako je popuštala ostavljajući mu osećaj praznine. Rezultat svih njegovih napora samo su ruševine, mislio je u očajanju. U razrešenju zagonetke nimalo mu nije pomogla snaga razuma. Kao što neka budala otvorenih usta prati lakrdijaševu predstavu, tako je i on gledao smrtonosni razvoj događaja ne znajući šta da čini.

Možda je Marčelo u pravu u vezi s potpunom i slepom predodređenošću ljudskog života. Nedokučivom ironijom sudbine dva čoveka su ispila smrt iz istog dragocenog predmeta. Drugi po sopstvenoj volji, a prvi kao žrtva tuđe izopačene želje. Obojica su postala samo prah u večnom kruženju koje nas nadržasta.

Uspravi se na noge pridržavajući se za sto. Hteo je da pokrije Arigovo lice pre nego što pozove nekoga. Zape nogom na nešto na podu što dotle nije bio primetio. Ne razmišljajući pruži ruku skupljajući veliki svežanj papira. Primaknu spise plamenu sveće.

Bio je to rukopis *in folio*¹⁰⁶ od preko stotinu strana povezanog pergamenta: *Decem continens tractatus astronomiae*.¹⁰⁷

Veliko delo Gvida Bonatija. Najznačajnija moderna knjiga o astrologiji. A Bonati je bio Fridrihov astrolog. Vratio se još jedan duh iz prošlosti, kao da je Fridrih iz kraljevstva mrtvih odlučio da poslednji put okupi svoj dvor u Firenci, tom gradu koji je vazda izmicao njegovoj potpunoj vlasti.

Poče, instinktivno, pažljivije da dodiruje knjigu. S divljenjem je prelistao nekoliko prvih stranica. I Arigo je, dakle, bio toliko upućen u učenje o zvezdama da je čak posedovao ovo izuzetno dragoceno delo. Štaviše, beležio je primedbe i napomene na marginama nervoznim izduženim rukopisom, tako različitim od pravilnih povezanih slova nepoznatog prepisivača teksta.

Rukopis neobično sličan njegovom, primeti čitajući poneku napomenu. Bilo je nečega što ga je sasvim neočekivano približavalo autoru tih primedbi. Kao što putnici u stranoj zemlji otkriju da su zemljaci još pre nego što razmene pozdrave i predstave se. Ono saglasje duša koje povezuje sve građane Platonove Republike.

Nastavio je da prelistava knjigu do poslednje stranice. U povez su bile umetnute dve cele sveske delimično ispunjene primedbama i komentarima dela, ispisanih istom rukom koja je pribeležila i napomene na marginama. Činile su posebno, jedanaesto poglavlje, *Liber undecimus de amplitudine rei universalis*.¹⁰⁸

Razmere kosmičkog prostranstva. Sastavljač napomena nije se, dakle, zadovoljio usputnim beleškama, već se upustio u pisanje celovite rasprave. Danteovo divljenje raslo je sa svakom pročitanim stranom. Da li je Arigo napisao te primedbe?

Ponovo pogleda pokojnikov profil: plemenitost njegovih crta lica lako se mogla povezati s drevnom dinastijom Hoenštaufen. Možda je i sam bio obmanut sopstvenom slikom dok ju je posmatrao u ogledalu i stoga je očajnički želeo da veruje u nedokučivu sudbinu dok je premeravao položaje zvezda, u sudbinu koja ga je, činilo se, zvala da nasledi presto oca kog je sanjao.

Presto velikog Fridriha.

Mrtvog. Ubijenog.

Nova mu se misao začu u glavi: a šta ako se Arigo nije ubio zbog neuspeha svojih planova, već zbog kajanja nad davnim zločinom, senkom koja ga je pedeset godina pratila u stopu? Da li je on mogao da bude imperatorov ubica, „nedovršeni čovek“?

Čitajući Majnardinove stranice poverovao je da se metafora odnosi na fizičku manu ili na moralni nedostatak. Ali ako je biskup kao „nedovršeni čovek“ definisao nekoga ko je u to vreme, u stvari, još bio dečkić? I ako je taj dečak poslužio samo kao slepo oružje tuđe podmuklosti, iz mržnje prema ocu koji ga je bez objašnjenja odbacio i uvredio time što je odbacio njegovu obožavanu majku?

Taj stari bol mogao je da izazove tragediju koja je ugasila lozu i

uništila imperiju. Sve do poslednjeg čina koji se odigrao pred njegovim očima, kad su u Firencu stigli ljudi sa sve četiri strane sveta samo da bi sreli ledenu masku smrti.

A taj grad, njegov grad koji je pulsirao tu izvan zidova manastira, bio je pozornica strašnih događaja.

Činilo mu se da kroz zidove što u kamenom zagrljaju zarobljavaju mrtvog Ariga i njega živog, vidi ulice i zidine, kuće i zamandaljane izlaze, vreću podlosti i zla koja preti da se prepuni. Ali ne čuje ničiji korak. Zato što je to grad Disa¹⁰⁹ u kojem demoni čuvaju kapije.

Arigo je istim ovim putirom ubio čoveka za kog je verovao da mu je otac. Ali kako je uspeo? Posle zavere barona Fridrih je postao izuzetno sumnjičav i hranu su mu probali odani robovi Saraceni. Pa čak i da je otrov bio razblažen tako da deluje naknadno, i oni bi umrli s njim, što bi se vrlo brzo pročulo. Ali nije bilo nikakve vesti o tome da je bilo ko pošao s imperatorom u carstvo senki.

Možda je Fridrih upao u zamku usled rasejanosti, možda se stvorila mala šupljina u njegovoj opreznosti, možda je verovao vanbračnom sinu na čije se prisustvo bio navikao još od dečakovog detinjstva i jednostavno nije obraćao pažnju na njega...

Seti se da jedić¹¹⁰ deluje i preko dodira. Tokom studija video je samrtno grčenje zeca na čije je uši iscurila otrovna tinktura spravljena od te biljke. Možda je na nožici pehara bila skrivena tačka koja je preko prstiju zatrovala vladara?

Odsjaj zlata obasjavao je malu sobu. Izuzetno oprezno podiže putir u visinu očiju, kao u nemoj žrtvenoj molitvi. Pogleda još jednom gravuru tražeći tačku koju je imperator možda prislonio na usne ispijajući svoj poslednji gutljaj. Ali nije otkrio ništa što bi potvrdilo tu pretpostavku.

Sklopio je oči pohodeći u mislima imperatora. Telo mu, balzamovano, leži u Palermu. Ali gde mu je završilo srce, pošto je iščupano iz grudi? Zar u ovoj u sobi ne odjekuje snaga njegovog uma, mnogo veća od raspalog tela i krpa carske odore zatvorenih u sarkofagu.

Možda je to suštinski smisao predskazanja Mikelea Skota: *Subflore*

morieris. Okončaćeš svoje dane u Firenci.

Kao i njegov veliki arhitekta. Čovek koji je hteo da podigne grobnicu. Verovatno je izgorelo zdanje na imanju Kavalkantijevih trebalo da bude imperatorov kenotaf,¹¹¹ veliki spomenik koji bi prividno slavio vladara, a u stvarnosti prikrivao zločin.

Da li je to bio Arigov plan? Krunisanje u kopiji dvora Kastel del Monte ukrašenoj magičnim ogledalima koja bi unedogled oslikavala njegovu slavu čineći je večnom beskrajnim ponavljanjem istovetnog odraza?

Dante je sa užasom nazirao ludilo iza tog plana: Neron je samome sebi načinio presto koji je pratio kretanje sunca. Arigo je želeo da sunce bude on sam, nepokretan u središtu zaslepljujućeg planetarijuma.

Otvorio je oči vrativši se zaslepljujućem sjaju pehara koji je stezao u rukama.

Pomisli na svoje nedovršeno delo. Očigledan dokaz njegovih pesničkih ograničenja, reče sebi s gorčinom. Da li bi ovo moglo biti toliko traženo rešenje za njegov raj? Ogromni zlatni putir, jednak onom koji je odneo Fridriha, ali veliki poput hiljadu nebesa u kojima duše blaženih plivaju u krstionici večnog očišćenja.

Odmaknu putir od sebe užasnut sopstvenim bogohulnim razmišljanjima i s treskom ga položi na sto. U tom trenu neko metalno škljocanje naruši tišinu. Pažljivo je osmatrao pehar. Plamen sveće jasno mu je ocrtavao konture. Simetrični lukovi i krivine drške otkrivali su na svojim površinama dva ljudska lica okrenuta jedno od drugog. Senka čoveka s dva lica o kom je govorio Marčelo. Deveta senka...

Na šta je mislio? Ponovo podiže putir pa ga odmah vrati na sto, trljajući ušnu resicu. Učini mu se da opet čuje isti slabi metalni zvuk. Ponovi pokret: izrezbarena nožica pehara kao da se poigravala s njim. Dragoceni predmet nije, dakle, bio izliven u jednom komadu; sastojao se iz najmanje dva dela. Još jednom učini isto: snažno tresnu putir o sto pritiskajući ga sve jače uz površinu. Razočarano sede na klupicu. Izgled pehara nije se nimalo promenio. Nije izletela

nikakva skrivena igla koja bi mogla da povredi prste onog koji je drži.

Teorija mu se raspadala pred očiglednim činjenicama. Pa ipak je na neki način bio siguran da se baš tako dogodilo. Udarao se pesnicom po čelu grozničavo tražeći okolo nešto što bi ga navelo na rešenje. Onda mu sinu jedna zamisao.

Devet. Broj koji, prema tvrdnji starog Marčela, sjedinjuje njihove sudbine. Ponovo poče da pritiska putir uz površinu stola. Pri petom pokušaju na dnu pehara ukaza se sićušni otvor koji bi, da je čaša puna, ostao neprimećen. Na taj način vino se mešalo sa otrovom skrivenim u nožici. Svaki put kad bi pehar bio spušten na sto, skriveni mehanizam napredovao je još jedan korak prema smrti.

Zavarao bi čak i onoga ko bi primetio taj mali otvor na dnu pehara, koji je u stvari ličio na grešku u izlivanju. Uostalom, ko bi se još i usudio da prinese putir ustima? Njime se služio jedino imperator, jedino je on mogao da upadne u zamku. Tako su bili ubijeni otac i čovek koji je verovao da mu je sin. Ili je to očajnički želeo da bude.

Tako ga je ubica otrovao, pribegavši ponavljanju davnog zločina...

Pogleda oko sebe, uznemiren. Sad je shvatio zašto je ubica iskidao samo poslednje redove *Hronike*: hteo je da Dante u smrti naslednika vidi dokaz Arigove krivice. I da nije otkrio tajnu putira, pao bi u zamku i sam verujući u samoubistvo lažnog pretendenta na presto, poraženog i očajnog ubice.

Pred njim se razotkrivao zločin skrivan pedeset godina. Možda je uistinu izuzetna zvezda koja je označila njegovo rođenje i vodi ga kroz život. Možda je Marčelo bio u pravu: svačiji život je već prosečena staza i živeti znači slepo je preći.

Izvukao je iz džepa izgužvani papirić na kojem je lekar ispisao ishod njegove sudbine, granice slave i bola. Pred očima mu je, na talasima glavobolje, plesala mrežica linija i tačkica. Kažiprstom je prelazio po znacima na papiru koji su mu otkrivali sudbinu. Sve do Jupiterovog zloćudnog kvadrata kojim je Marčelo nagovestio njegov progon. Pređe rukom preko čela pa odmahnu glavom.

Linije horoskopa su, sa svojim beleškama, plamtele pred njim. Ta slova, taj fini rukopis.

Iznenadna pomisao sinu mu u glavi. Dograbi svesku *Decem continens*, poredeći rukopise. Čak se i pod slabim plamenom sveće moglo uočiti da potezi olovke koji su iscrtali simbole njegove sudbine pripadaju istoj ruci koja je pisala napomene uz tekst – jedinoj koja bi se mogla upustiti u poduhvat dovršavanja *Deset svezaka*. Ruka njihovog autora, najvećeg astrologa svih vremena.

Sledio se pri pomisli na to ko mu je predvideo sudbinu. Ali brzo strese ramenima i ispravi se odbacujući nesrećno predosećanje. Ne, ti znaci na listu papira ni na šta ne mogu da utiču. On je jedini odgovoran za sopstvenu sudbinu.

Besno dohvati papir s namerom da ga pocepa. Iskida rub pa se zaustavi. Cepajući ga, okrenuo ga je na naličje i prvi put primetio nešto.

Astrolog mu je na brzinu napravio horoskop, na papiriću naslepo izvučenom iz torbe. Ponesen raspravom u koju su se zadubili, nije ni primetio da je crtao na poleđini jednog od Bigarelijevih crteža, ukradenih nakon skulptorove smrti.

Teret istine sručio se na Dantea svom težinom. Marčelo je Bigarelijev ubica. Ali zašto? Uzviknu pitanje gluvim kamenim zidovima i nepokretnom Arigovom telu. Ponovo usmeri pažnju na crtež koji je stezao u ruci, drhteći od uzbuđenja.

Seo je za pisači sto i odmotao papirić pod svetlošću sveće. Veliki oktagon u čijim su uglovima ležali istovetni mali oktagoni. Kastel del Monte sa svojom krunom osmatračnica. Ali na crtežu je bilo još nešto u odnosu na sadržaj planova koje je video u građevinskom cehu.

Skica soba i hodnika bila je obogaćena različitim znacima: osam crteža crvenim pastelom u svakoj od osam dvorana, obeleženih frazom *lucis imago repercussa*¹¹² i označenom veličinom ugla. Tanka crta povučena mastilom povezivala je crvene znakove, kao da označava putanju koji ih povezuje u lanac.

„Odras osvetljene slike...“, promrmlja Dante, grickajući donju

usnu. Otkriće kao da je pobedilo bol, kao da je duševno uzbuđenje ublažilo svu telesnu patnju. „Osam odraza... u osam ogledala.“

Nastavi da proučava Bigarelijev crtež zadivljen savršenom geometrijom linija koje su presecale skicu označavajući neobične položaje predmeta i odnose među njima. Ako je u lepoti i u skladu tela otkrivena istina, u ovom crtežu, u njegovoj simetriji skriva se istina isto toliko bliska lepoti.

Uočio je neku napomenu ispisanu sićušnim, jedva vidljivim slovima. Čak je i njegovom sokolovom oku bilo teško da je odmah rastumači. Ličila je na primedbe vezane za građevinu.

Pokuša prstom da prati trag olovke. Kao da je Bigareli hteo da označi frenetični pokret neke sile, neke slike ponovljene iz ogledala u ogledalo, u velikom potkupolnom slepom dobošu zamka, sve do njenog zaokreta prema središtu građevine, tamo gde bi trebalo da bude unutrašnje dvorište. Tu je nekolikim nervoznim potezima skicirana shema nekog predmeta s točkovima. I još jedan detalj uokviren crvenim: osovina s dva polumeseca postavljena jedan naspram drugog i ljudsko oko koje posmatra jedan od krajeva...

Lucis imago repercussa... Izazivala ga je jedna pomisao. Nešto što je pročitao u Hronici kad ju je listao u Bernardovoj sobi. I što je sad izbijalo na površinu čudesnog jezera njegovog sećanja: Imperator stiže na sam prag dokaza velikog otkrića. I bi mudri Mikele taj koji je našao način, suprotno mišljenju njegovog astrologa...

Oči mu zasijaše kad je naglo podigao glavu. *Lucis imago repercussa*. Ono što veliki Fridrih nije uspeo da sazna, sprečen smrću. Kapija tog saznanja sad je stajala pred njim, spremna da se raskrili.

Pogled mu se zadrža na zatvorenoj komodi, pokrivenoj gomilama dragocenih knjiga. Vrhom bodeža obio je bravicu. Elijina svetiljka. Sad mu je sve jasno. Evo zašto je konstruisana kopija Kastela del Monte i zašto je pozvan matematičar Fabio dal Poco da izvede račun...

O tome mu je Arigo govorio pokraj zidina Krstionice, dragocene jedino zbog mraka zarobljenog pod njenim svodovima. Jezero tame koje je filozofu bilo potrebno da bi ostvario drevni očev san.

Nije čeznuo za preporodom imperije nasukane u oluji vremena. To je bio plan ljudi sa severa, iz Venecije, templara. Arigo je samo ponudio pomoć. Velikodušno je, srcem, krenuo u poduhvat. Ali um mu je bio na drugoj strani, izgubljen u nekom drugom snu. Snu koji sad, konačno, i Dante razume.

Odjednom se zabrinuo. Prodreti u tu tajnu isto je, možda, što i prodreti u tajnu Boga? Osetio je suze u očima. a u grlu mu se steglo kao da ga davi stisak neke gvozdene ruke. Briznu u plač, ophrvan bolom.

„I tako, ovo si želeo?“, upita Ariga jecajući.

„Šta se dešava, učitelju? Nije vam dobro?“, začuše se povici ispred vrata. Napregnu se da zaustavi suze. „Ništa!“, grubo odgovori. „Samo ružan san“, dodade nadajući se da će se gnjavator udaljiti. Ali se vrata otvoriše.

Na pragu se ukaza redovnik s lampom u ruci. Pogleda sumnjičavo unutra, više puta prelazeći pogledom s Dantea na nepokretno telo. „Ali... priore, šta radite ovde? A gospar Arigo...“

„Mrtav je, brate. *Sed non a Deo advocatus*¹¹³ Sam je odlučio i nesrećnom rukom pre vremena se pridružio duhu svojih predaka. Oduzeo je sebi život“, zaključio, videvši da ga ovaj i dalje sumnjičavo posmatra.

Na te reči redovnik užasnuto prinesse ruku ustima. „Samoubistvo... ovde, na svetom mestu... Morao bih da izvestim opata“, zamuckivao je, zureći u mrtvaca.

„Učinite tako. Ali kasnije. Prvo pošaljite po nekoga iz Mizerikordije da doveze mrtvačka kola.“

Redovnik ga je gledao zaprepašćeno.

„Sahrana se mora odmah obaviti“, objasni mu pesnik. „Ne bi bilo dobro da vaš samostan bude uvučen u skandal. Hoću da telo još noćas bude krišom izneseno izvan grada.“

Redovnik potvrdi i nestade.

Prošao je možda i čitav sat pre nego što su se pred vratima pojavili oni po koje je poslao. Opat je, zabrinut, došao da ih lično najavi.

Kratko pogleda pokojnika brzo odvrćući pogled kao da se plaši da će se zaraziti. Iza njega se, pred vratima, okupljala grupa fratara istežući vratove ne bi li bolje videli.

„Umotajte telo u platno i prenesite ga dole“, naredi Dante. Opat klimanjem glavom odobri zahtev. Fratri su izgledali nestrpljivi da se oslobode neugodnog prisustva leša, te se hitro izgubiše odnoseći telo.

Pesnik podiže na rame sanduk s mehanizmom i pođe za njima pošto je drugom rukom zgrabio Elijinu lampu umotanu u krpe.

Ispred samostana je video tamne prilike mrtvozornika koji su skrivali lica kapuljačama. Jedan je držao rudu kola s velikim točkovima, na koja su već smestili Arigovo telo pokriveno crnim pokrovom.

„Ovde smo, brate“, reče drugi koji je držao malu svetiljku. „A šta je to?“, upita začuden, zagledavši se u sanduk i u zavežljaj.

Ne odgovarajući, Dante smesti svoj teret u dnu kola pokraj Arigovih nogu. „Sledite me. Do opatije Madalena.“

„Upravo odatle i dolazimo. Posledice borbe iziskivale su i naše prisustvo, sve do maločas“, odgovori ovaj s nelagodom.

Prior mu istrgnu svetiljku iz ruku. „Hajdemo, ja ću vas voditi. Moramo najpre nešto da natovarimo“, reče polazeći. Iza sebe je čuo zbunjeno gundanje.

Napokon se jedan od dvojice, onaj viši rastom, osmeli: „Gosparu, je li ovo neka šala? Pomešali ste mrtvačka kola s teretnim?“

„Uradite kako sam vam rekao i ne brinite. Ja sam prior Firenze i postoji razlog zbog kog ovo radim. Ništa što ćete videti nije u suprotnosti s vašim pravilima.“

Uputio se sa svojom neobičnom pratnjom ka magacinu s vunom. U sobici pored zaključanih vrata, čuvar je već poduže spavao. Izađe pospan, ozlojeđenog izraza lica koji se pretvori u zaprepašćenje čim je shvatio ko mu je prekinuo san.

„Šta... šta hoćete?“, mucao je isprepadan. Izgledao je kao da će se onesvestiti od straha da je ta sablasna povorka došla po njega. Tek pošto je prepoznao pesnika, drhtavica koja ga je obuzela polako

popusti.

„Tkanine trgovca Fabija dal Poca. Moram da ih zaplenim. Sklonite se, znam put.“

Zatim, ne čekajući odgovor i dalje izbezumljenog čuvara, Dante krenu kroz lavirint polica od teških hrastovih ploča, provlačeći kola s mrtvacem uskim prolazima sve do mesta na kom je bio Mlečaninov filc. U magacinu ispunjenom robom skoro do tavanice, jedva se disalo od vrućine.

„Pomozite mi da natovarim ove bale s donjih polica. Budite izuzetno pažljivi. Unutra je nešto lomljivo i vredno. Pazite da vam ne ispadnu.“

Tek sad kad je ponovo gledao ploče, shvatio je njihovu pravu veličinu. Na kolima nije bilo mesta. Hitro, pred zaprepašćenim pogledima braće iz Mizerikordije, dohvati Arigovo telo ispod pazuha i postavi ga u sedeći položaj. Zatim pokaza ploče umotane u filc naredivši im da ih postave na bok, pored leša.

Poslušashe ga, potpuno preneraženi. Pod težinom tereta osovina kolica opasno je škripala. „Kao da su od mermera!“, uzviknu jedan od njih sav oznojen ispod kapuljače, dok je drugi, uz Danteovu pomoć, pokušavao da pokrene kola. „Ma šta je to unutra?“

„Jedan san“, promrmlja prior, a zatim i sam obrisa mokro čelo. „San koji je usnio jedan veliki čovek.“

„Moraćemo da obavestimo o ovome upravitelja Mizerikordije.“

„Sutra. Sutra ćete imati vremena za sve.“

Mala posmrtna povorka pojavila se ponovo na ulazu u magacin, prošavši još jednom pored preplašenog čuvara.

Mesečev sjaj ublažavao je pomrčinu. Dante pokaza prema Krstionici. Gurnuše kola i nastaviše.

Na jednom skretanju pred njih iskoči patrola gradske četvrti. Videvši ove s kapuljačama, stražari se brzo izmakoše u stranu prekrstivši se. Prior prođe pored njih ne udostojivši ih pogleda. Načas mu se učinilo da su se braća zaustavila da se požale vojnicima, no ovi su ćutke nastavljali da guraju kolica.

Ulica je, u daljini, izlazila na Santa Reparatu. U pozadini se, pod

tamnim nebom, veliki mermerni potkupolni deo Krstionice ocrtavao poput carske krune obavijene zvezdanim plaštom. Dante ubrza korak, nestrpljiv.

Izbiše na pusti trg, među gomile građevinskog materijala. Malo napred, iz zemlje je već štrčao deo zida buduće katedrale.

Odlučno nastavi prema bočnim zidinama Krstionice. Neko bio u mraku, ispred njega.

„Dobro večer, gospodar Aligijeri“, čuo je iz senke. „Znao sam da će vas vaša tvrdoglavost pre ili kasnije dovesti ovamo. Noćasnji raspored zvezda označio je tačan sat vašeg ludog postupka.“

Čovek je sedeo na jednom od rimskih sarkofaga poređanih uz zid Krstionice. Mada mu je glava bila pokrivena kapuljačom putne odore i crte lica nevidljive, Dante ga je odmah prepoznao. Pošao je prema njemu.

„Dobro večer vama, gospodar Marčelo. I ja sam znao da ću vas jednog dana ponovo sresti. Ili bi trebalo da vas zovem vašim pravim slavim starim imenom.“

Njegove reči kod ovog nisu izazvale nikakvo reagovanje.

„Gvido“, ponovo se oglasi Dante. „Gvido Bonati. Astrolog kraljeva i imperatora. Čarobnjak. Čovek koji poznaje put zvezda... i ubica.“

Starac i dalje nije odgovarao. Samo je podigao glavu uvis, kao da u tami traži zvezde koje je pominjao. „Oblik mu je savršen“, promrmlja pokazujući potkupolni deo koji se nadneo nad njima. „Beskorisno savršen, kao i uvek kad čovekova dela nastoje da podražavaju prirodu“, dodade sarkastično.

Dante mu se primakao. Pokazao je rukom pratiocima da stanu. Kola se zaustaviše pored sarkofaga.

Astrolog zadignu rub pokrova pažljivo posmatrajući. Pogled mu se zaustavi na spokojnom Arigovom licu, a zatim na sanduku kraj njegovih nogu. Onda pogleda pesnika. „Tako, dakle, bio je u vašim rukama. Trebalo je da znam“, reče pokazujući vreću sa mehanizmom. „Bio sam siguran da sam ga uništio.“

„Alberto, *mechanicus* ga je sastavio... pre nego što ste ga gurnuli u

Had.“

Gvido Bonati potvrdi. „Bio je vešt. Video sam njegove radove, u radionici. Vešt skoro koliko i đavoli koji su napravili ovo“, reče ponovo pokazujući prstom spravu.

„Kao čovek sa Istoka kog ste ubili pošto vas je primio na galiju. Jeste li se na Malti ukrkali na brod? Ili ste se umešali među putnike još na početku plovidbe, u prekomorskoj zemlji?“

„Bio sam u Sidonu kad je do mene stigao glas da su se ljudi nečistih namera ponovo pokrenuli. Da bih se ukrcao, morao sam da ubedim posadu broda da im mogu biti koristan...“

„Počinili ste čitav pokolj da biste ubili samo jednog čoveka.“

„Morao je da bude uništen njegov um. I sećanje na njega. Ništa drugo nije bilo važno.“

„Čak ni životi svih nevinih koje ste ugasili svojim strašnim otrovom, istim kojim ste ubili i oca i sina?“

„Niko nije nevin“, reče Bonati prezrivo slegnuvši ramenima. „Arigo nije bio Fridrihov sin. Samo ga je njegova sumanuta oholost mogla navesti da veruje u to.“

„Arigo nije bio imperatorov sin po krvi, ali bio mu je dostojni sin po svojoj umnosti i zaslužio je, makar samo zbog toga, da živi i vlada. Zbog posvećenosti Fridrihovom umu. Posvećenosti koju ste vi iskoristili laskajući mu, uveravajući ga da mu je vladarska sudbina zapisana u zvezdama. Radi toga ste mu i pokazali vašu raspravu o proricanju. A onda ste ga naveli da nazdravi svom poduhvatu divnim peharom koji je pripadao njegovom ocu. I koji ga je ubio, na isti način na koji je ubio i Fridriha.“

„Moja rasprava... moje životno delo“, promrmlja Bonati, glasom zamagljenim od tuge. „Izgubljeno.“ Odmah zatim slegnu ramenima i vrati se svom ironičnom tonu. „A zašto sam to uradio? Ja sam obožavao svog imperatora. Da li biste znali da mi kažete, Aligijeri?“

„Da. Sad znam. Sad sve znam“, uzviknu pesnik pobednički. „Zato što je Fridrih pripremao poduhvat koji bi uništio sva vaša uverenja.“

„I zato ste sad ovde?“, upita Bonati. „S njim“, dodade pokazujući, ali ne gledajući Arigovo telo.

„Da. I on ima pravo da vidi ono što ću ja videti.“

Starac se pognu pred njegovim rečima, kao da ga je pogodio iznenadni nalet vetra. „A šta mislite da ćete videti?“, upita ljutito posle kratkog ćutanja.

„Fridrihov san. Kraljevstvo svetlosti. Sazvao je bio najbriljantnije umove svog dvora da pripreme poduhvat. Eliju da Kortonu, kako bi svojim alhemijskim veštinama stvorio blesak jednak onom na dan Postanja, Mikelea Skota da prouči, kao i Leonarda Fibonačija da premeri rezultat svojim izračunavanjima. I majstora Tinku s njegovim čudesnim ogledalima. I sa Istoka Al Džarija s njegovim mašinama, i Gvida Bigarelija da podigne zdanje u kojem bi bio izvršen poduhvat. Otkriti kojom je brzinom putovala svetlost tokom šest dana Stvaranja sveta. Hteo je da dozna veličinu vasiona, da premeri Božje carstvo.“

Bonati polako potvrđi. „Fridrih je bio ludak i bogohulnik. Vitez – branilac nemogućeg. Da se svetlost kretala, kretanje bi se nastavilo sve do dana današnjeg, ka jezivoj i beskrajnoj praznini. Svaka izvesnost, svaka postojanost Stvaranja raspala bi se. To se moralo prekinuti. A u zvezdama je zapisano da to ja moram učiniti.“

„Ludak ste vi. Izračunavanje veličine vasiona bilo bi najgenijalnije delo ljudskog uma, pohvala samom Bogu.“

Astrolog se neočekivano hitro uspravi na noge i krenu ka njemu. Dante se povuče korak unazad. Ali Bonati, izgleda, nije nameravao da ga napadne. Zagledao se u nešto iza njegovih leđa. Pesnik se instinktivno okrete: na um mu pade dvostruka rana na telima ubijenih i uplaši se da se druga ubilačka ruka krije iza njega.

Ali ne beše nikoga. Bonati je bio izgubljen u posmatranju sazvežđa nisko na horizontu. „Evo, izlazi Škorpion... Tako je napisano, tako će i biti“, zažmurivši mrmljao je glasom koji je najednom postao dalek. „Čitavo mavarsko lukavstvo i njihovo vraćanje ne mogu ništa protiv čudesne arhitekture stvorenog, nepokretne svetlosti i njenih postojanih granica.“

„Nisu Mavri tragali za istinom, već najveći umovi našeg veka, našeg roda, našeg verovanja, našeg jezika! A mnoge od njih ste vi

ugasili“, besno odgovori Dante. „I nije vas vaše uverenje nagnalo da ubijate, već vaš strah.“

Starac pruži prema njemu stisnute pesnice, dok su mu se usne micale kao da hoće nešto da odgovori.

„Koliko godina imate, gosparu Bonati?“, izazva ga prior. „Zar niste proživeli dobar deo ovog veka? I posle toliko godina tokom kojih ste sve videli i saznali, hoćete da se lišite najvećeg iskustva? Izazivam vas na izvođenje dokaza: u Krstionici koja ima savršenu geometriju. Ono što nije bilo moguće u Apuliji, dogodiće se ovde“, nastavi odlučno pokazujući mermerni masiv iza njihovih leđa.

„Kao sveti Toma, tražite istinu u krvi“, promrmlja astrolog glasom iskrivljenim od ozlojeđenosti. „Ta krv će ugasiti pakleni plamen vašeg ponosa, obuzdaće vam bahatost. Ne bojim se izazova. Uđite, dakle, u Krstionicu, ako se usuđujete da je skrnavite svojom smušenom naukom.“

„Kroz severna vrata. U Krstionici dovršavaju veliki mozaik u kupoli i vrata ostaju otvorena za prolazak radnika.“

Pratioci iz Mizerikordije sve vreme su stajali iza njih u tišini prisustvujući sukobu zbunjenih lica skrivenih u kapuljačama. Mala grupa krenu duž bočnog zida Krstionice uskom uličicom koja ju je razdvajala od okolnih kuća poput odrpanih prosjaka naređanih uz njen savršeni oblik.

„Gurnite kola unutra i ostavite nas. Ja ću se pobrinuti za prenos pokojnikovog tela“, naredi pesnik dok se sa svetiljkom u ruci probijao kroz mračnu crkvu. „Vratite se na mesto borbe i pokopajte ostatke Antiohijske Device s one strane San Lorenca.“ Glas mu je bio prožet tugom. „I postupajte s njima s poštovanjem pošto je njen kraj bio mnogo strašniji od njene krivice. Što se tiče ovog što ste videli – sve zaboravite.“

Bonati je stajao po strani. Čim su ostali sami, rukom drhtavom od uzbuđenja sklonio je tešku filcanu tkaninu koja je štitila jednu od ploča, a zatim je prešao prstima preko ledene površine kao slepac koji dodirrom hoće da potvrdi sliku koju je stvorio u mislima.

Pod blagom mesečevom svetlošću koja je dopirala kroz ogromne

prozore, Dante priđe jednom kandelabru i nekoliko puta kresnuvši ocilom, zapali ostatke sveća. Onda se okrenu prema Gvidu Bonatiju, koji je sedeo na ivici krstionice. Astrolog je delovao iscrpljeno, obliven znojem kao da je odjednom ostario. Teško je disao vlažni, teški vazduh, pogleda uperenog u ugašene Arigove oči.

Pesnik izvadi iz džepa Bigarelijevu shemu. Ali je astrolog, živnuvši, s neočekivanim poletom već krenuo Krstionicom krupnim koracima, kao da mu je ista shema već utisnuta u misli vatrenim slovima.

„Hiljadu puta sam čitao taj đavolski plan, hiljadu dana sam ustajao s njegovom slikom pred očima, hiljadu noći sam silazio u tamu noseći ga sa sobom. Ne treba mi taj sramni papir. Odnosite tamo prvo ogledalo!“

U jednom uglu, Arigovo telo umotano u plaštanicu kao da je posmatralo njihove kretnje. Rub tkanine skliznuo je otkrivajući mu lice. I pravo je da bude ovde, mislio je Dante. Nije prošlo dva sata od njegove smrti i duša mu još luta granicom kraljevstva senki. Još može da vidi.

Jedna po jedna, osam ploča postavljeno je uz svaki zid. Bonati je hodao zdanjem, napamet označavajući ugao pod kojim treba postaviti svako ogledalo, kao da u kamenu iscrtava linije nekog poslednjeg, naročito horoskopa. Dante ga je sledio utvrđujući svetlošću sveće da svako ogledalo hvata odraz iz njemu najbližeg desnog ogledala i šalje ga onom sa svoje leve strane stvarajući tako bezbrojne ponovljene odraze.

„Uistinu verujete da sve ovo ima smisla?“, reče astrolog ruku čvrsto prekrštenih na grudima, čekajući da i poslednje ogledalo bude podešeno kako treba.

„Da. Uveren sam u to“, odgovori pesnik proveravajući pod plamenom sveće tačku na koju treba postaviti Elijinu svetiljku, okrenutu prema prvom ogledalu.

Poslednji put pogleda Ariga. Ruke su mu se tresle od uzbuđenja dok je otvarao vratanca lampe. Onda odlučnijim pokretom primaknu otvoreni plamen bočici.

Beli prah planu zaslepljujućim bleskom. Snopovi zraka sabrani malim mesinganim štitom kao da su poskakivali odbijajući se o staklenu površinu. Oko njih je fantastični prozračni prizor osvetljavao zidove Krstionice poput vatrene krune. Snopovi Elijinog sjaja osvetljavali su finu prašinu pretvarajući je u zvezdanu galaksiju. U visini je, zamagljen senkama, ostao Hristov lik i svi njegovi anđeli, nemi svedoci onoga što će se dogoditi.

„Evo!“, doviknu Dante svom protivniku pokazujući svetlucave trake koje su stvarali odblesci o staklene površine. „Evo zraka o kojima govori Al Kindi. Svetlost je prešla put od jednog do drugog ogledala!“

„Grešite! Obruč blesaka oko nas pojavio se odjednom i istovremeno, a ne postepeno. To nije dokaz kretanja svetlosti već njene večne nepokretnosti. Sveprisutne i postojeane, kakav je i njen stvoritelj.“

Prior energično odmahnu glavom oslobađajući oprugu mehanizma. Nazubljena osovina poče da se obrće, najpre sporo, a onda sve brže. Primaknu oko otvoru naspram lampe. Okolo je blistao oreol svetlosti, ali u otvoru je bio mrkli mrak.

I Bonati se bio primakao tački posmatranja, ali se odmah povukao s podrugljivim izrazom lica. „Ciljate mrak koji kažnjava vaše neznanje, gosparu Aligijeri!“, uzviknu prezrivo. „Odlično poznajem prirodu ove đavolske sprave, još otkad nam je Mikele Skoto objasnio na kom principu ona radi. Ako svetlost pređe zupce dva točka postavljena jedan nasuprot drugom, to će biti dokaz njenog kretanja. Ali to je bilo samo zavaravanje njegovog pomračenog uma. Ništa se od toga neće desiti.“

Dante se nesigurno ujede za usnu. Kako je opruga povećavala brzinu obrtaja, tako je i brujanje zupčanika postajalo sve glasnije. Krilca regulatora podizala su se i započelo je neobuzdano kretanje. Ubrzo će i osovina dostići predviđenu brzinu na kojoj će ustaliti kretanje.

U međuvremenu je nastavio da gleda kroz otvor, ali ništa nije uspevao da vidi. Prešao je rukom preko čela prekrivenog graškama

znoja dok ga je obuzimao gorak osećaj poraza, težak poput mlinskog kamena. No tad se iznenadni blesak praćen talasom zaslepljujuće svetlosti razli kroz otvor preplavljujući mu lice. Nagonski podiže ruku zaklanjajući oči od sjaja koji mu je bolno pogodio mrežnjaču.

Dok je pokušavao da se snađe iznenada zaslepljen, začu pored sebe prigušeno ječanje. Kroz sjajne svetlace nazreo je Bonatija koji je preneraženo zurio u njegovo lice obasjano svetlošću.

„Božja svetlost!“, viknu Dante i dalje se štiteći od bleska. „Kreće se... kao što se sve kreće!“

Nebeski svod, to dugo traženo carstvo koje je oduvek izmicalo njegovim rečima, sad je bilo pred njim obasjano prasketlošću. U još zaslepljenom pogledu, oktagon obeležen svetlosnim zracima kao da je plesao natprirodnim pokretima.

„Fridrih je bio u pravu!“, uzviknu. Astrolog nekoliko puta odlučno odmahnu glavom. Stisnuo je kapke kao da se trudi da ništa više ne vidi. „Mislite da ste pobedili?“, reče posle duge tišine narušene samo neobuzdanim brujanjem mehanizma koji se i dalje obrtao.

„Da! A ovde, u Crkvi svetog Jovana Krstitelja, ovo je moje krunisanje!“, odgovori Dante i dalje zureći opijeno u svetlost. Toliko dugo tražena slika nebeske slave sad je tu, pred njim, Komedija je konačno našla svoj epilog. „Ovako je od Boga zapisano u prirodi beskrajne svetlosti, ovako će i moja reč preneti na pergament, ovo će ljudi čitati kao moralnu pouku!“

Gvido Bonati se skamenio. „Ne... nije moguće!“, zamuckivao je približavajući mu se. Mlatarao je rukama u prazno kao da je hteo da zgrabi svetlosne zrake i da ih zaustavi. Pesnik uzmaknu u stranu puštajući ga da pogleda kroz otvor.

Astrolog klimnu glavom spreman da se nagne nad otvor. Ali onda se u skoku povuče urlajući i pokrivajući lice rukama kao da je iz mašine pokuljao živi plamen. Očajni izraz lica zamenio mu je malopredašnju podrugljivost.

„Šta kažete o ovom znaku, gosparu Bonati!“, podsmehnu mu se

prior. „U koji ćete nepouzdana horoskop sad da ga ubacite?“

Duga starčeva kosa pogođena jednim kružećim zrakom kao da je gorela. Polako skide jednu rukavicu.

„Ovo je delo magije... Nije istina... nije...“, opet je mucao. Leva šaka mu je ogoljena blistala na svetlu. Srebrna ruka.

„Nedovršeni čovek“. Prokleti Majnardinov čovek. Dante ga je gledao kako zdravom rukom pomera nešto na zglobu srebrne. Kažiprst i mali prst odjednom mu se produžiše pretvarajući se u iskričave čelične jezičke.

Videvši to, Dante ustuknu. Bonati podiže oružje i ukrsti ga sa svetlosnim zrakom. Čelik se usija od odsjaja svetlosti. Astrolog je ličio na anđela sa vatrenim mačem.

„Poznajete li ovo oružje, gospodar Aligijeri?“, promrmlja starac iznenada spokojnim glasom. „Iskovano u Damasku, a prekaljeno krvlju zatvorenika koju je pustio kalifov dželat. Čovek koji je u prethodnom životu bio lopov, obogaljen sekirom pravde. Za njega su majstori iskovali ovu ruku kako bi mogao da izvrši svoj zadatak.“

Primakao je dva šiljka licu i pažljivo ih je posmatrao kao da je tek ovog časa primetio njihovu jedinstvenost. „Još jedan izum tih demona čijoj se genijalnosti izgleda veoma divite, za oslepljivanje osuđenih, samo jednim pokretom. Vidite li da je razmak između ova dva šiljka potpuno jednak rastojanju između ljudskih očiju?“

Uperio je oružje prema Danteovom licu kao da hoće da mu dozvoli da se lično uveri u njegove reči. Pesnik se povuče još unazad, toliko da je iza leđa osetio hladnoću kamenog zida. Oštrice su se opasno približavale, one iste oštrice koje su svojim dvostrukim ugrizom ubile mnogo ljudi.

Pesnik podiže ruke pokušavajući da se na neki način odbrani. Ali činilo se da Bonati ne želi da ga pogodi. Zurio je zadivljen u sečiva utonula u svetlost; zatim se naglim pokretom nadnese nad njih i probode sopstvene oči. Užasnut, Dante ugleda jarkocrveni mlaz kako mu šiklja iz očnih duplji. I lice pretvoreno na krvavu masku.

„Ako ti oko otkrije sablazan, iskopaj oko i baci ga. Tako kaže Sveto pismo. Tako je i urađeno. Čak ni imperator ne može da

nadvisi Božji plan. Vaša magija ne može ništa protiv moje nauke“, hroptao je zuba stisnutih u bolnom grču. Zatim se okrenu puštajući ruke da mu padnu duž bokova i otetura se. Oružje skliznu na tlo otkrivajući patrljak. Dante mu priđe da bi mu pomogao, ali Bonati kao da je postao potpuno neosetljiv, zatvoren u svoj svet tame i savršenih ritmičnih ponavljanja. Odlučnim pokretom odgurnu pesnika od sebe kao da je osetio njegovo prisustvo kroz crveni veo koji mu je oduzeo vid.

Teturao se prema središtu Krstionice. Dante ga je pratio pogledom paralizovan osećanjima. Vide ga gde se približava krstionicama punim vode i sapliće se o ivicu jedne. Zaljuljao se načas tražeći oslonac u praznini, a onda se strmoglavio u okruglu kadu potopivši se sve do kolena. Voda se uskomešala od starčevih napora da izroni; očajnički je mlatarao nogama. Zaronjene u svetu vodicu, ruke nisu uspevale da mu nađu oslonac, klizeći po glatkoj površini drevnog rimskog mermera.

Dante isprva nije reagovao. Nepokretno je zurio u tu vodenu smrt pristiglu da kazni ubicu u skladu s njegovim sopstvenim proročanstvom. Možda je i pravo što se ovo dogodilo zatvarajući slučaj od pre pola veka.

No onda se ljutito trže iz otupelosti koja ga je bila obuzela. Bonati bi čak i u svom očaju trijumfovao ako bi se njegovo predviđanje ostvarilo. Voda bi mu napunila pluća prodirući kroz iskežena usta. Imao bi smrt u koju ga je uveravala njegova lažna nauka. I zauvek bi pobedio. Potrča prema kadi zgrabivši ga za gležnjeve i pokušavajući da ga izvuče iz vode pretvorene u krvavu penu. Čovekovo telo se opiralo, otežalo od tečnosti koja mu je natopila duge odore. Dante upre nogom o zid kade vukući iz sve snage. Jedan od stubića polomi se pod pritiskom, ali pesnik je uspeo da zadrži astrologovo telo i da ga izvuče izvan vode.

Bonati je još bio živ. Gledao ga je kako se oslanja na laktove dok mu je mokra kosa slepljena uz glavu skrivala unakaženo lice. Dante je pored njega pokušavao da se održi na nogama oslanjajući se rukama o kolena i teško dišući od napora. Ostadoše tako nekoliko

trenutaka, a onda se astrolog naglo diže na noge kao da je obuzet nekom demonskom snagom. Pesnik se setio onoga što se pričalo: ponekad pakao obuzme već mrtvo telo i oživi ga svojim dahom.

Gledao ga je kako se sporo kreće prema otvorenoj kapiji ostavljajući za sobom krvavi trag i kako nestaje prema severu u spletu uskih uličica.

„Vodena smrt vas nije htela, Gvido! Vaša je nauka bila neprecizna, slepa kao i vaš duh!“, doviknu za njim, ali ovaj kao da ga nije čuo.

Kako je mešavina fosfora gubila svoju snagu, tako je i vatrena kruna oko njega malo-pomalo gubila svoj sjaj. Ostala je samo bleđa senka trijumfa svetlosti koja je sjajem okupala Krstionicu.

Dante pokupi s poda oružje još umrljano krvlju i ostacima ljudskog mesa. Al Džazarijeva mašina se zaustavljala uz poslednje trzaje.

Osećanja ga nadvladaše. Skliznu niz zid osećajući kako mu čula tonu u ništavilo.

Kad se osvestio, još je bio u mraku ublaženom mesečevom svetlošću koja je dopirala s prozora. Koliko li je vremena prošlo? Oseti neku grubu ruku kako ga drmusa i osoran glas kako ga doziva po imenu.

„Probudite se, gospodar Durante! Šta se desilo?“

Iznad njega su se komešale mračne prilike krećući se po praznoj Krstionici. Prepoznao je zdepastu figuru zapovednika straže naoružanog do zuba.

„Šta se dogodilo, priore?“, čuo ga je kako ponavlja sumnjičavo. „Ova krv...“

Dante pokuša da se uspravi na noge prizivajući u pomoć poslednje deliće snage.

„Straža s kapije Akvilone tražila je pomoć misleći da je u Svetom Jovanu izbio požar. Kad smo stigli, Krstionica je sijala u noći kao da je unutra gorelo hiljade baklji. Šta se dogodilo?“, treći put upita zapovednik straže pokazujući mehanizam u uglu i ogledala još uspravljena u zidnim nišama. „I ko je polomio ogradu krstionice?“

Jeste li vi? Pa zar ste poludeli? Shvatate li šta ste uradili?", presudi sa zadovoljnim prizvukom u glasu.

Dante ga nije čuo. Nastavio je da zuri kroz širom otvorena vrata u mrak u kom je nestao Gvido Bonati. Dvaput mu se učini da vidi njegovu senku kako se tetura u daljini između grobova San Lorenca.

„I šta je sve ovo?“, upita zapovednik straže ponovo pokazujući mehanizam i ogledala.

Prior podiže sa zemlje još zadimljenu Elijinu lampu pažljivo je posmatrajući. Iz grudi mu se ote duboki uzdah. „Svetlost. Ista svetlost od koje su napravljeni snovi“, odgovori.

Zatim polako krenu napolje, u zvezdanu noć.

BELEŠKA PISCA

Sprava koju je osmislio Mikele Skoto, a napravili je arapski mehaničari, iako očigledno izmišljena, nije sasvim bez osnova. To je, u osnovnim crtama, kopija mašine koju je polovinom XIX veka stvorio Francuz Arman Fizo da bi odredio kretanje brzinu svetlosti.

Uređaj je zasnovan na korišćenju dva nazubljena točka pričvršćena na osovinu tako da svakom zupcu jednog točka odgovara prorez između dva zupca na drugom.

Obrtanjem osovine velikom brzinom, u prvom točku projektuje se svetlosni zrak: on zatim prolazi kroz otvor, odbija se o udaljeno ogledalo i vraća se ka drugom zupčaniku koji se dotle okretao dovoljno brzo da svetlosnom zraku obezbedi ponovnu, istu putanju.

Izračunavajući odnos između razdaljine koju su prošli zupci onog koji je prešao svetlosni snop, moguće je, dakle, izračunati vrlo približnu vrednost brzine svetlosti.

S obzirom na relativnu jednostavnost uređaja, nije isključeno da su njegovu zamisao mogli anticipirati veliki umovi okupljeni oko velikog Fridriha Drugog. Činjenica da se to, međutim, nije dogodilo mogla bi predstavljati izvor ogorčenja za nekog istoričara, ali jednom pripovedaču ne smeta mnogo.

Nije neophodno da svetlost pređe osmougaonu putanju, kako je navedeno u priči: pomisao da bi tajanstveni Kastel del Monte mogao biti neka vrsta *tokamaka* XIII veka toliko me je očarala da nisam odoleo iskušenju da je predstavim čitaocu.

IZJAVE ZAHVALNOSTI

Mnogo je onih koji su mi pomogli prilikom pisanja ove priče. Želim posebno da se zahvalim Pjerđorđu Nikolaciniju i Leonardu Goriju, zbilja dragocenim prijateljima. A pre svega se zahvaljujem celoj redakciji Mondadorija, koja je odlučujuće uticala na konačni izgled knjige učestvujući u svim fazama njenog stvaranja: od strpljivog priredivačkog rada do poslednjih brižljivih priprema za štampu.

Pokazujući znanje, polet i srdačnost koji su pravi blagoslov za svakog pisca.

- ¹ Filozof i astrolog na Fridrihovom dvoru, pariski i oksfordski student. (Prim. prev.)
- ² Fridrih II Hoenštaufen (Friedrich II Hohenstaufen, 1194-1250), od 1197. godine kralj Dveju Sicilija, od 1212. do 1250. nemački kralj i rimski car; pod titulom Fridrih Prvi bio je kralj Sicilije od 1198. do 1250. godine; živeo uglavnom na Siciliji; bio je veliki neprijatelj papstva, ekskomuniciran je iz katoličke crkve; vodio je VI krstaški rat 1229. godine i uspeo, uglavnom diplomatskim putem, da povрати Jerusalem i druge gradove u tadašnjoj Palestini. (Prim. prev.)
- ³ Uzdignuti deo palube na pramcu. (Prim. Prev.)
- ⁴ Prečaga pri vrhu jarbola. (Prim. prev.)
- ⁵ Stara mera za dužinu. (Prim. prev.)
- ⁶ Filistejsko božanstvo; u judeohrišćanskoj tradiciji: arhiđavo. (Prim. prev.)
- ⁷ Astronomska sprava kojom se nekad određivao približni položaj nebeskih tela. (Prim. prev.)
- ⁸ Prostor između zubaca na zidu, grudobran. (Prim. prev.)
- ⁹ Ital.: *ora terza*, treći sat – po crkvenom računanju vremena; devet sati ujutru po današnjem računanju. (Prim. prev.)
- ¹⁰ Psevanja psalama. (Prim. Prev.)
- ¹¹ Papa Bonifacije VIII (Benedetto Caetani, 1294-1303), s kojim je Dante bio u sukobu; donekle odgovoran za Danteovo progonstvo iz Firence. (Prim. prev.)
- ¹² Srednjovekovni zamak, vlasništvo porodice Kavalkanti, pretvoren u firentinski zatvor. (Prim. prev.)
- ¹³ Ital.: Ponte Vecchio, stari most. (Prim. Prev.)
- ¹⁴ Višespratne stambene zgrade u starom Rimu (Prim. Prev.)
- ¹⁵ Giano della Bella, firentinski političar, 1293. godine bio prior Firence. (Prim. prev.)
- ¹⁶ Gvido Kavalkanti (Guido Cavalcanti, 1255-1300), pesnik i funkcioner firentinske Komune. (Prim. prev.)
- ¹⁷ Posuda, kutija, predmet u kojem se čuvaju relikvije. (Prim. Prev)

- [18](#) Lat.: vrhovni majstor. Majstor mrtve figure. (Prim. prev.)
- [19](#) Odnosi se na Fridriha II Hoenštaufena. (Prim. prev.)
- [20](#) Sveti Toma Akvinski (S. Thomas Aquinas, 1225-1274), sholastičar i katolički teolog, i sveti Bonaventura (1221-1274), crkveni učitelj i mističar, kardinal iz reda franjevac. (Prim. prev.)
- [21](#) Katoličkoj crkvi, godina oprosta i hodočašća, dva ili četiri puta u veku, ali i godina smene dva veka (kao u ovom slučaju) ili dvaju milenijuma. (Prim. prev.)
- [22](#) Stogodišnjica, proslava Jubileja – smene dva veka. (Prim. prev.)
- [23](#) Lat.: učen čovek. (Prim. prev.)
- [24](#) Čuvena firentinska gvelfska porodica. (Prim. prev.)
- [25](#) Po današnjem računanju vremena, jedan sat posle podne. (Prim. prev.)
- [26](#) Lat. : nerazrešeno pitanje. (Prim. prev.)
- [27](#) Lat.: mehaničar. (Prim. prev.)
- [28](#) Lat.: Muhamedova knjiga uspenja. (Prim. prev.)
- [29](#) Boginje osvete u rimskoj mitologiji. (Prim. prev.)
- [30](#) Bitka između firentinskih gvelfa i aretinskih gibelina odigrala se u junu 1289. i završila pobedom ovih prvih. (Prim. prev.)
- [31](#) Čeko Anđolijeri (Cecco Angiolieri, 1260-1311). Pesnik građanske realistične srednjovekovne poezije; pisao sonete o svojoj strasti prema Bakini; vodio pesničku prepisku s Danteom. (Prim. prev.)
- [32](#) Muška kratka, strukirana jakna s gustim nizom dugmadi, ostavlja otkrivene noge u uskim pantalonama koje su od prepona do pojasa vezivane trakama. (Prim. prev.)
- [33](#) Posude za svetu vodicu. (Prim. prev.)
- [34](#) Ital.: Misericordia, bratstvo osnovano upravo u XIII veku u Firenci da bi prevozilo bolesne u bolnice i umrle u mrtvačnice; članovi su se međusobno nazivali *braćom*; preteča današnje službe hitne pomoći. (Prim. prev.)
- [35](#) Lat.: svođenje računa. (Prim. prev.)
- [36](#) Istorija Hoenštaufena. (Prim. prev.)

[37](#) U XIII i XIV veku, pristalice carske vladavine nasuprot papskoj koju su podržavali gvelfi. (Prim. prev.)

[38](#) Lat.: ispod cveta; grb srednjovekovne Firence prikazivao je stilizovani cvet ljiljana - simbol Firence. (Prim. prev.)

[39](#) U to vreme se, prema Ptolomejevoj teoriji, verovalo u geocentrični sistem po kom se Sunce, zajedno sa ostalim nebeskim telima, okreće oko Zemlje. (Prim. prev.)

[40](#) U antičkoj mitologiji jedna od devet muza, zaštitnica astronomije. (Prim. prev.)

[41](#) Hiparh (Hipparchos, 190?-125? p.n.e.), helenski astronom, matematičar i biolog iz Nikeje. (Prim. prev.)

[42](#) Donatijevi, poznata firentinska gvelfska porodica, u sukobu sa Čerkijevima; Donatijevi su sledbenici *bele* gvelfske struje, a Čerkijevi *crne* struje. (Prim. prev.)

[43](#)⁴³ Danteovo pravo ime je Durante Aligijeri. (Prim. prev.)

[44](#) Trgovanje crkvenom imovinom. (Prim. prev.)

[45](#) Orao je simbol društvenog i duhovnog uspenja i srednjovekovnog Svetog carstva, ali i vladarska ptica, ekvivalent za lava na zemlji. Ovde je očigledna aluzija na Fridriha Drugog, za kog istoričari kažu da je imao orlovski pogled - u daljinu, izvan svog vremena, što dokazuje i njegova kulturna i zakonodavna baština. (Prim. prev.)

[46](#) Rodžer Bekon (Roger Bacon, 1214-1294), engleski franjevac, filozof i prirodnjak; smatra se pretečom engleskog empirizma. (Prim. prev.)

[47](#) Arnolfo di Cambio (1245-1302), italijanski vajar i arhitekta (Prim. prev.)

[48](#) Sledbenici manihejske sekte osnovane u XI veku. (Prim. prev.)

[49](#) Istorijski naziv Venecije; Mletačka republika. (Prim. prev.)

[50](#) Leonardo Fibonači (Bonacci Pisano, Leonardo 1180-1240), italijanski matematičar, napisao aritmetiku *Liber abaci*. (Prim. prev.)

[51](#) Misli na Ptolomeja. (Prim. prev.)

[52](#) Leonida (V vek p.n.e.), spartanski kralj i vojskovođa poginuo kod

Termopilskog klanca u borbi s Persijancima, pošto je izdajnik Efijalt otkrio Persijancima put preko planine. (Prim. prev.)

[53](#) Lat.: četvorougani, ozidani prostor u unutrašnjem dvorištu rimskih kuća, u kojem se sakupljala kišnica. (Prim. prev.)

[54](#) Sveti Franja Asiški. (Prim. prev.)

[55](#) Nekadašnji firentinski zlatnik. (Prim. prev.)

[56](#) Podzemna prostorija ispod crkve, u ovom slučaju nastala od groblja nad kojim je naknadno podignuta crkva. (Prim. prev.)

[57](#)⁵⁷ Lat.: mesto gde se čuvaju svetinje. (Prim. prev.)

[58](#) Podzemni odvodni kanal. (Prim. prev.)

[59](#) Današnji grad Saida u Libanu, u kom je, po Jevanđeljima po Marku (7, 24-27) i Mateju (15, 21-28), boravio Isus, a po predanju je tamo propovedao hrišćansku veru. (Prim. prev.)

[60](#) Nauke koje su se izučavale na prvim srednjovekovnim univerzitetima, podeljene na *trivium* (dijalektika, gramatika, retorika) i *quadrivium* (aritmetika, geometrija, astronomija, muzika i nauka o stvarima). (Prim. prev.)

[61](#) U to vreme vladalo je uverenje da se Zemlja, nepokretna i nepokretljiva, nalazi u središtu vasione, a da oko tog središta kruže, svako po svom epiciklu i po zasebnoj sferi: Mesec, Merkur, Venera, Sunce, Mars, Jupiter i Saturn; a da po još udaljenijoj sferi kruže zvezde. Sve te sfere obuhvatala je najdalja, poslednja, prvopokretna, *primum mobile*, koja je izvodila dnevno obrtanje svih nebeskih tela oko zajedničke ose. (Prim. prev.)

[62](#) Glavna ulica u pravcu istok-zapad, u starorimskim gradovima. (Prim. prev.)

[63](#) Vulkanska stena. (Prim. prev.)

[64](#) Zdanje uz manastir ili crkvu u kojem se održavaju sveštenečki sabori. (Prim. prev.)

[65](#) Grejalica od metalnih rešetki sa užarenim ugljevljem. (Prim. prev.)

[66](#) Aluzija na rovove iz Danteovog *Pakla*; osmi krug pakla podeljen je na deset rovova. (Prim. prev.)

⁶⁷ Avicena (Ibn Sina, 980-1037), persijski lekar i filozof, jedan od glavnih predstavnika Aristotelove filozofije na arapskom Istoku. (Prim. prev.)

⁶⁸ Deo grada uz obalu Arna, u blizini kolskog mosta - ponte Carraio. (Prim. prev.)

⁶⁹ Firencom su upravljali priori - predstavnici značajnih cehova. Dante se, kako bi mogao da se bavi politikom, učlanio u Ceh farmaceuta i lekara - jedini kojem se kao pisac mogao pridružiti, budući da su mu dela smatrana lekom za dušu i telo. (Prim. prev.)

⁷⁰ Ital.: Battistero, krstionica; u knjizi se odnosi na Crkvu svetog Jovana Krstitelja, zaštitnika grada Firenze i uglavnom se upotrebljava taj izraz. (Prim. prev.)

⁷¹ Krstionice često imaju oktagonalni oblik u osnovi ili se podižu na rotondi sa osam stubova; simbolika broja osam i osmougaoonog oblika u ovoj knjizi izuzetno je važna: osam je broj kosmičke ravnoteže i glavnih strana sveta zajedno sa sporednima; broj osam i osmougao imaju ulogu posrednika između kvadrata i kruga, između zemlje i neba; broj osam je novozavetni broj: osmi dan najavljuje buduće večno doba koje donosi Hristovo uskrsnuće; prema svetom Avgustinu, osmi dan obeležava život pravednika i kaznu za bezbožnike. (Prim. prev.)

⁷² Aluzija na podzemnu reku iz grčke mitologije kojom su duše mrtvih prevožene u podzemni svet. (Prim. prev.)

⁷³ Capitanata, stari naziv današnjeg grada Fođa na jugu Italije, u Apuliji. (Prim. prev.)

⁷⁴ Zamak koji je podigao Fridrih Drugi na jugu Italije; sagrađen je u obliku oktagona, okružen sa osam isto tako oktagonalnih kula; prema nekim istoričarima, njegovom izgradnjom, a naročito oktagonalnim oblikom kakav je i oblik same krune dinastije Hoenštaufen, Fridrih je hteo da istakne moć i postojanost svoje vladavine. (Prim. prev.)

⁷⁵ Aluzija na krunu dinastije Hoenštaufen koja je bila osmougaoonog oblika. (Prim. prev.)

- [76](#) Oblast na jugu Italije. (Prim. prev.)
- [77](#) Lat.: povreda, rana. (Prim. prev.)
- [78](#) Lat.: Izvesno je ko je, neizvesno kako. (Prim. prev.)
- [79](#) Pripadnici pokreta protiv katoličke crkve. (Prim. prev.)
- [80](#) Lat.: nemoguće je. (Prim. prev.)
- [81](#) Lat.: sve u jednom (Prim. prev.)
- [82](#) Skraćeni oblik imena Beatriče. (Prim. prev.)
- [83](#) Lat.: doista, zaista. (Prim. prev.)
- [84](#) Bruneto Latini (Brunetto Latini, 1220-1295), retoričar, Dante ga je smatrao svojim učiteljem; sekretar i ambasador firentinske komune. (Prim. prev.)
- [85](#) Pripadnici viđenih firentinskih gibelinskih porodica. (Prim. prev.)
- [86](#) Majka Fridriha Drugog, Kostanca d'Altavila; rodila ga je u mestu Jezi kraj Ankone, dok je putovala u Palermo da bi se pridružila suprugu, tek krunisanom kralju Sicilije. (Prim. prev.)
- [87](#) Pripadnici verskih sekti u XIII veku. (Prim. prev.)
- [88](#) Sigieri di Brabante, sledbenik Aristotelove filozofije. (Prim. prev.)
- [89](#) Averoes (Muhamed ibn Rušd, 1126-1198), španskoarapski filozof, obnavljač Aristotelove filozofije. (Prim. prev.)
- [90](#) Lukrecije Kar (Lucretius Carus, Titus, oko 98-55. p.n.e.), rimski filozofski pesnik, epikurejac, najvažnije delo *O prirodi stvari* (*De rerum natura*), sledbenik atomističke teorije. (Prim. prev.)
- [91](#) Lat.: niko ne zahteva nemoguće (Prim. prev.)
- [92](#) Lat.: *Letopis o Fridrihu*. (Prim. prev.)
- [93](#) 1255. godina. (Prim. prev.)
- [94](#) Lat.: Neka bude svetlost! (Prim. prev.)
- [95](#) Abii Yusuf Ya'qub ibn Ishak Al Kindi, arapski naučnik i filozof iz IX veka; u zapadnom, hrišćanskom svetu čuven po naučnim traktatima o nebeskom plavetnilu, o fenomenu plime i oseke i o optici. (Prim. prev.)
- [96](#) Aluzija na Crkvu svetog Petra u Rimu, papsko sedište. (Prim. prev.)

- [97](#) Demon predstavljan u liku jarca; smatra se da ga je ustanovio red templara. (Prim. prev.)
- [98](#) Lat.: tajni sporazum. (Prim. prev.)
- [99](#) Otpadništvo od vere. (Prim. prev.)
- [100](#) Ulica koja pod istim imenom i danas postoji u Firenci. (Prim. prev.)
- [101](#) Rimska kapija na južnom izlazu iz Firenze. (Prim. prev.)
- [102](#) Srebrnjak ili zlatnik. (Prim. prev.)
- [103](#) Ital.: Pistola, grad severozapadno od Firenze. (Prim. prev.)
- [104](#) Sa simboličkog gledišta hromost označava duhovnu manu ili duhovnu ranjivost. (Prim. prev.)
- [105](#) Ital.: *vigili delfuoco*: vatrogasci, kao u ovom slučaju, ali i stražari, gradski policajci. (Prim. prev.)
- [106](#) Lat.: na listu (papira). (Prim. prev.)
- [107](#) Lat.: Deset svezaka traktata o astronomiji. (Prim. prev.)
- [108](#) Lat.: *Jedanaesta knjiga o veličini univerzuma*. (Prim. prev.)
- [109](#) Dis, rimsko božanstvo donjeg sveta. (Prim. prev.)
- [110](#) Vrsta otrovne biljke. (Prim. prev.)
- [111](#) Nadgrobni spomenik bez groba. (Prim. prev.)
- [112](#) Lat.: odraz svetlosti. (Prim. prev.)
- [113](#) Lat.: Ali nije od boga pozvan. (Prim. prev.)